

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK
YALVAÇ URAL'IN DENEMELERİ**

ZEYNEP FATMA ER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN, 2019

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK YALVAÇ
URAL'IN DENEMELERİ

ZEYNEP FATMA ER

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 28.06. 2019

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice FIRAT

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ahmet Cüneyt ISSI

Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Nigar İPEK EĞİLMEZ

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

HAZİRAN, 2019

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 24.05.2019 tarih ve 289/3 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/7) maddesine göre, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zeynep Fatma Er'in "Türkçe Öğretiminde Bir Öğretim Aracı Olarak Yalvaç Ural'ın Denemeleri" başlıklı tezini incelemiş ve aday 28.06.2019 tarihinde saat 10.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine oybirliği ile karar verilmiştir.

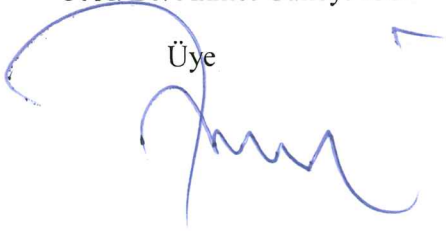

Doç. Dr. Hatice FIRAT

Tez Danışmanı

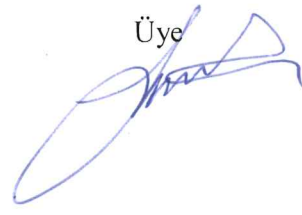
Prof. Dr. Ahmet Cüneyt ISSI

Üye

Dr. Öğretim Üyesi Nigar İPEK EĞİLMEZ

Üye

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Türkçe Öğretiminde Bir Öğretim Aracı Olarak Yalvaç Ural’ın Denemeleri” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 24.05.2019

Zeynep Fatma Er

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BİR ÖĞRETİM ARACI OLARAK YALVAÇ URAL'IN DENEMELERİ

ZEYNEP FATMA ER

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice FIRAT

Haziran 2019, 255 sayfa

Bu çalışmanın amacı, Yalvaç Ural'ın deneme kitaplarının Türkçe öğretiminde bir öğretim aracı olarak kullanılabilirliğinin belirlenmesi ve eğer bu kitaplar çocuğun gelişiminde bir araç olarak kullanılabilirse çocuğun gelişimine hangi yönlerden katkı sağlayacağını tespit edilmesidir. Araştırmanın kapsamını deneme türünün çocuk edebiyatı alanında en önemli temsilcisi olan Yalvaç Ural'ın deneme türündeki tüm kitapları (Stephan Hawking Herkül'ü Döver, Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Başparmak Çocuklar) oluşturmaktadır. Araştırma, Yalvaç Ural'ın deneme türündeki eserlerinin incelenmesine dayanan nitel bir araştırma olup, çalışmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma doğrultusunda kitaplardan elde edilen veriler ise içerik analizi ile çözümlenmiştir. Çalışmaya kaynaklık eden deneme kitapları dil gelişimi, zihinsel gelişim, kişilik gelişimi ve toplumsal gelişim alanlarına göre ayrı ayrı incelenmiştir. Dil gelişimi doğrultusunda tespit edilen örneklerin, anlama-anlatım becerilerini ve söz varlığını geliştirmeye yönelik olduğu saptanmıştır. Zihinsel becerilerin gelişimine yönelik metinlerden elde edilen bulgular bilgi edinimine, eleştirel düşünmeye, gözlem yapmaya, sınıflama yapmaya, tahmin etmeye, araştırma yapmaya, problem çözmeye ve mizahı anlamaya yöneliktir. Bir diğer gelişim alanı olan kişilik gelişimine dair örnekler; öğrenmeyi öğrenme, sosyal beceriler, çatışma yönetimi, olumlu düşünme, özyeterlilik, kültürel farkındalık, mizah ve değerler başlıklarında tespit edilmiştir. Çalışmada toplumsal gelişime yönelik bulgular bir bütün halinde sınıflandırılmadan sunulmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda Ural'ın denemelerinin öncelikle çocukların zihinsel gelişimlerine katkı sağladığı tespit edilmiş; yazarın okurları düşünmeye, sorgulamaya ve araştırmaya sevk ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Dil becerilerinin gelişimine dayalı bulgularda özellikle söz varlığı unsurlarının kazanımını destekleyen örneklere rastlanmış, metinler aracılığıyla okurların anlama ve anlatım becerisi hem doğrudan hem de dolaylı olarak desteklenmiştir. Kişilik gelişimine yönelik örnekler, kök değerleri karşılar nitelikte olup metinlerde çocuklara değerlerin kazandırılması amaçlanmıştır; Ayrıca bireyin hal ve hareketlerini olumlu beceriler etrafında şekillenmesine yarayacak nitelikte

örneklere yer verilmiş; okurlara çatışmaları yönetebilme, olumlu düşünme, sosyal olma, yaratıcılığı ve mizahı kullanma gibi vasıflar kazandırılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda Ural'ın deneme kitaplarının Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan hedeflere hizmet ettiği saptanmış, bu doğrultuda Türkçe öğretimi kapsamında çocukların gelişimlerini destekleyen bir araç olarak kullanılabilmesi tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çocuk kitapları, deneme türü, Yalvaç Ural, gelişim alanları, dil gelişimi, zihinsel gelişimi, kişilik gelişimi, toplumsal gelişim

ABSTRACT

YALVAÇ URAL'S ESSAYS AS A TEACHING TOOL IN TURKISH LANGUAGE TEACHING

ZEYNEP FATMA ER

Master Thesis, Department of Turkish Language Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hatice FIRAT

June 2019, 255 pages

The aim of this study is to determine the usability of Yalvaç Ural's essay books as a teaching aid in teaching Turkish and to determine the ways in which these books will contribute to the development of the child if they can be used as a tool in their development. The universe of the research is composed of all the books of the essay type of Yalvaç Ural, which is the most important representative in the field of children's literature. This research is a qualitative research based on the study of the works of Yalvaç Ural. Document analysis technique was used in the study. The data obtained from the books were analysed by content analysis. The essay books which are the source of the study were examined separately according to the fields of language development, mental development, personality development and social development. It was determined that the samples established in line with the language development were aimed at improving their comprehension-expression skills and vocabulary. Findings from the texts for the development of mental skills are aimed at acquiring knowledge, critical thinking, observing, classifying, estimating, doing research, problem solving and understanding humour. Examples of personality development, another area of development; are learning to learn, social skills, conflict management, positive thinking, self-efficacy, cultural awareness, humour and values. The findings of social development are presented as a whole. Based on the findings, it was determined that the essays of Ural contributed primarily to the mental development of children; it was concluded that the author referred

the readers to thinking, questioning and research. In the findings based on the development of language skills, especially examples that support the acquisition of vocabulary elements were found and the comprehension and expression skills of the readers were supported directly and indirectly through the texts. Examples of personality development are qualified to correspond original values; and by these examples, it is purposed to give values to children in the texts. In addition, examples are included which are eligible to make individuals' state and attitudes around positive skills; it is aimed to make readers have qualifications such as managing conflict, thinking positively, being social and using creativity and humour. It has been found out that, as a result of the study, the essay books of Ural serve the objectives in the Turkish Curriculum, in this direction it has been determined that these books can be used as a tool to support children's development within the scope of Turkish Language Teaching.

Keywords: Children's books, essay type, Yalvac Ural, areas of development, language development, mental development, personality development, social development.

ÖNSÖZ

Çocuk edebiyatında deneme türüne yönelik eserlerin ve çalışmaların eksikliğine dikkat çekme amacı güdülen bu çalışmada deneme türünün çocuğun gelişimine olan katkısı; gelişim alanlarının kazanımlarına göre (zihinsel, dil, kişilik, toplumsal) sınıflandırılmış, elde edilen bulgular doğrultusunda türün Türkçe öğretiminde bir araç olarak kullanılabilmesi sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma esnasında deneme türüyle alakalı sınırlı sayıda kaynağa ulaşılması türün önemine ve öğretimine yönelik alanda önemli bir boşluğun olduğunu ortaya koymuş, deneme kitaplarının sayısının ise bir elin parmaklarını geçmemesi Yalvaç Ural'ın deneme türündeki eserlerinin Türkçe öğretimi için kıymet ve önemini bir kat daha arttırmıştır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan giriş kısmında tezin problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları belirtilmiş ve tezle ilgili daha genel ve öz bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölüm olan kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar kısmında öncelikle öğretim araçlarına değinilmiş daha sonra Türkçe öğretiminde bir araç olan çocuk kitaplarına yönelik bilgilendirmeler yapılmış ve çocuk kitaplarının çocuğun gelişimine olan faydası Sever (2015a)'in gelişim alanları sınıflandırmasına göre zihinsel, dil, kişilik ve toplumsal yönden incelenmiştir. Gelişim alanlarına yönelik açıklamalar, beceri basamakları doğrultusunda bu bölümde ayrı ayrı işlenmiştir. Kuramsal çerçevenin sonraki kısmında ise çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatında deneme türü tanımlamalarıyla ve açılımlarıyla tezde anlatılmış, bir deneme yazarı olarak Yalvaç Ural tanıtılmıştır. İlgili araştırmalar bölümünde tezin konusuyla ilintili araştırmalara değinilmiş, bahsedilen araştırmalar incelenmiştir. Tezin üçüncü bölümü çalışmanın yönteminin aktarıldığı kısımdır. Bu kısımda çalışmanın yöntemi, modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması, verilerin analizi açıklanmış; tezin yol haritası sunulmuştur. Dördüncü bölümde çalışmanın bulgularına yer verilmiştir. Bulgular bölümünde araştırma kapsamında üzerinde çalışılan her bir kitap; zihinsel gelişime yönelik genel bulgular, dil gelişimine yönelik genel bulgular, kişilik gelişimine yönelik genel bulgular ve toplumsal gelişime yönelik genel bulguların yorumlarından oluşan dört ana bölüme ayrılır; her üç kitaptan elde edilen verilere dair genel bir yorum yapılır, veriler açıklanır. Bu dört ana başlık altındaki alt başlıklar, Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Stephan Hawking Herkül'ü Döver ve Başparmak Çocuklar kitaplarına dair daha dar çerçevedeki bulguların yer aldığı bölümdür. Bu başlık altında incelenen üç kitap, kitaplardan elde edilen örnekler doğrultusunda gelişim alanına göre yorumlanır. Son

bölüm olan beşinci bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlar, çalışmada yararlanılan kaynaklar ve incelenen eserlerin kaynakçası verilmiştir. Yalvaç Ural hayata ve çocuklara olan bakış açısını milli ve evrensel değerlerle bütünleştirerek okurlarına aktarmış, onların okuma alışkanlığı edinmesine katkı sağlamaya çalışmıştır. Ural'a gençlerin gelişimine, alana ve bana kattıklarından ötürü teşekkür ederim. Çok değerli hocam Doç. Dr. Hatice Fırat'a yalnızca akademik alandaki desteklerinden dolayı değil aynı zamanda disiplinli, nazik ve özverili karakteriyle bana örnek olup yaşantımda derin bir iz bıraktığı için teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tez yazım sürecinde acemilik yaşadığım her konuda fikirleriyle ve tecrübeleriyle bana destek olan değerli hocalarım Handan Çelik'e, Sercan Halat'a; arkadaşlarım Yıldız Gürbüz'e ve Dilek Bayramoğlu'na teşekkür ederim. Küçüklüğümde bu yana edindiğim pek çok değer mimarı olan, başarılarımla en az benim kadar heyecanlanan, sevinen, maddi ve manevi desteklerini her an yanı başımda hissettiğim canım babam Ahmet Karataş'a canım annem Gülsiye Karataş'a; biricik kardeşlerime ve bu süreçte çok kahrımı çeken Osman Osmanoğlu'na teşekkür ederim. Son olarak aile içi sorumlulukları paylaşma noktasında beni yalnız bırakmayan eşim Bekir Er'e teşekkür eder, eşsiz sevgileriyle bana hep enerji ve neşe kaynağı olan kızlarım Zehra Ecrin Er'e ve Beyza Şule Er'e öğrenme aşkıyla dolu bir ömür dilerim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	İV
ABSTRACT	VII
ÖNSÖZ	İX

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi	5
1.5. Araştırmanın Alt Problem Cümlesi,	5
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.7. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Öğretim Kavramı ve Öğretim Araçları.....	7
2.1. 1. Türkçe Öğretiminde Kullanılan Öğretim Araçları.....	9
2.1.1.1. Türkçe öğretiminde öğretim aracı olarak çocuk kitapları	9
2.1.2. Türkçe Öğretiminde Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişimine Katkısı.....	11
2.1.2.1. Dil becerilerinin gelişimi.....	13
2.1.2.2. Bilişsel gelişim.....	33
2.1.2.3. Kişilik gelişimi.....	43
2.1.2.4. Toplumsal gelişim.....	64
2.2. Çocuk Edebiyatı.....	66
2.2.1. Çocuk Edebiyatında Metin Türleri.....	67

2.2.1.1 Deneme-çocuk edebiyatında deneme	70
2.2.1.2. Bir deneme yazarı olarak Yalvaç Ural.....	76
2.3. İlgili Araştırmalar	77

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)	79
3.3. Evren ve Örneklem	80
3.4. Verilerin Toplanması	80
3.4. Veri Toplama Araçları	80
3.5. Verilerin Analizi	80

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Dil Becerilerinin Gelişimine Yönelik Genel Bulgular	81
4.1.1 Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Dil Becerilerine Yönelik Bulgular.....	86
4.1.2. Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Dil Becerilerine Yönelik Bulgular	92
4.1.3. Başparmak Çocuklar Kitabında Dil Becerilerine Yönelik Bulgular.....	99
4.2. Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Zihinsel Gelişime Yönelik Genel Bulgular	106
4.2. 1.Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Zihinsel Gelişime Yönelik Bulgular.....	118
4.2.2. Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Zihinsel Gelişime Yönelik Bulgular.....	134
4.2. 3. Başparmak Çocuklar Kitabında Zihinsel Gelişim Yönelik Bulgular.....	149
4.3. Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Kişilik Gelişimine Yönelik Genel Bulgular	170
4.3.1. Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Bulgular.....	180

4.3.2. Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Bulgular.....	197
4.3. 3. Başparmak Çocuklar Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Bulgular	211
4.4. Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Toplumsal Gelişime Yönelik Genel Bulgular	220
4.4. 1. Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Toplumsal Gelişime Yönelik Bulgular.....	221
4.4.2. Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Toplumsal Gelişime Yönelik Bulgular.....	222
4.4.3. Başparmak Çocuklar Kitabında Toplumsal Gelişime Yönelik Bulgular	224

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	226
5.2. Öneriler	232
KAYNAKÇA	234
ÖZGEÇMİŞ.....	255

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2.1 Eğitim - Öğretimde Kullanılan Araç ve Gereçler	8
Tablo 4.1 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Dil Becerisinin Gelişimine Yönelik Veriler	82
Tablo 4.2 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Anlama ve Anlatma Becerilerinin Gelişimine Yönelik Veriler.....	82
Tablo 4.3 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Söz varlığı Unsurlarının Gelişimine Yönelik Veriler	85
Tablo 4.4 Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Dil Becerisinin Gelişimine Yönelik Veriler	87
Tablo 4.5 Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Dil Gelişimine Yönelik Veriler	93
Tablo 4.6 Başparmak Çocuklar Kitabında Dil Becerisinin Gelişimine Yönelik Veriler	100
Tablo 4.7 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Zihinsel Becerilerin Gelişimine Yönelik Veriler	107
Tablo 4.8 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Bilgi Edinimine Yönelik Veriler	108
Tablo 4.9 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Düşünceyi Geliştirme Yollarının Kullanımına Yönelik Veriler	110
Tablo 4.10 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Yer alan Edebi Türlerle Yönelik Veriler	111
Tablo 4.11 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Eleştirel Düşünmenin Gelişimine Yönelik Veriler	113
Tablo 4.12 Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Zihinsel Gelişimine Yönelik Veriler	119
Tablo 4.13 Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Bilgi Edinimine Yönelik Veriler	120
Tablo 4.14 Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Eleştirel Düşünmenin Gelişimine Yönelik Veriler.....	125
Tablo 4.15 Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Zihinsel Gelişime Yönelik Veriler	135
Tablo 4.16 Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Bilgi Edinimine Yönelik Veriler	136
Tablo 4.17 Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Eleştirel Düşünmenin Gelişimine Yönelik Veriler.....	141
Tablo 4.18 Başparmak Çocuklar Kitabında Zihinsel Gelişime Yönelik Veriler	150
Tablo 4.19 Başparmak Çocuklar Kitabında Bilgi Edinimine Yönelik Veriler	150
Tablo 4.20 Başparmak Çocuklar Kitabında Eleştirel Düşünmeye Yönelik Veriler	157
Tablo 4.21 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Kişilik Gelişimine Yönelik Veriler	171

Tablo 4. 22 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Değer Gelişimine Yönelik Veriler	177
Tablo 4.23 Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Veriler	181
Tablo 4.24 Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer kitabında Değer Gelişimine Yönelik Veriler	190
Tablo 4.25 Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Veriler	198
Tablo 4.26 Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Değer Gelişimine Yönelik Veriler	204
Tablo 4.27 Başparmak Çocuklar Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Veriler	211
Tablo 4.28 Başparmak Çocuklar Kitabında Değer Gelişimine Yönelik Veriler	215
Tablo 4.29 Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Toplumsal Gelişime Yönelik Veriler	220

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Mili Eğitim Bakanlığı

TÖP: Türkçe Öğretim Programı

TR: Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer

SH: Stephan Hawking Herkül'ü Döver

BÇ: Başparmak Çocuklar

TDK: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın “problem durumu”, “araştırmanın amacı”, “araştırmanın önemi”, “araştırmanın problem cümlesi”, “araştırmanın alt problemleri”, “araştırmanın sınırlılıkları” ve” tanımlar” bölümlerine yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Öğretim kelimesi, “belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi” olarak tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük, 2005, s. 1533). Örgün eğitim çerçevesince öğretimin istenilen düzeye ulaşmasında, başvurulmuş eğitim ve öğretim araçlarının önemi büyüktür. Türkçe öğretiminde kullanılan araç ve gereçlerin başında gelen çocuk kitapları, TÖP’de yer alan hedeflerin gerçekleşmesine hizmet eden unsurlardandır.

Öztürk ve Otluoğlu (2002, s.181-182)’nin yaptığı araştırmaya göre yazılı edebiyat ürünlerinin ders aracı olarak kullanılması öğrencilerin anlama/anlatma, zihinde canlandırabilme ve öğrendikleriyle bağ kurabilme becerilerinin gelişmesine yardımcı olur, bu sayede öğrencilerin kendini daha rahat hissetme gibi duyuşsal ve bilişsel davranış özelliklerinde de gelişme saptanır. Çocukların farklı metin türlerinin nitelikli eserleriyle karşılaştırılması onların dil gelişimlerine, bilişsel gelişimlerine, kişilik gelişimlerine ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlar (Sever, 2015a).

Çocuklar, yazılı edebiyat ürünlerinden olan bilgi verici metinlerle ancak okumayı öğrendikten sonra, okul yılları boyunca karşılaşmaktadırlar. Dolayısıyla yeni bir anlama

kaynağı olarak bilgi verici metin türleri çocuklar için yeni, geliştirilmesi ve üzerinde çok çalışılması gereken şemalardır (Yıldırım, Yıldız, Rasınski, Timothy, 2010: 20).

Palavuzlar (2009)'ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre hikâye edici metin türlerinden olan hikayeye ve bilgilendirici metin türlerinden olan deneme karşılaştırıldığında çocukların deneme metinlerini, hikâye metinleri kadar anladığı saptanmıştır. Buna rağmen Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin tür bazında sınıf düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde de çocukların bilgi verici metin türleriyle ve bilgi verici metin türlerinden olan denemeye; hikâye edici metin türlerine ve şiir türüne oranla daha az sıklıkla, ancak 6., 7. ve 8. sınıf düzeyinde karşılaşabildikleri görülmüştür (MEB, 2018).

Deneme türü aynı zamanda öğrencilerin yaratıcı güçlerini, edebî bilgilerini, sözcük dağarcıklarını ve okuma becerilerini geliştirmede de önemli bir yere sahiptir (Şahbaz, 2008). Hem akademik alanda hem de çocuk kitapları alanında deneme türüne ait yeteri kadar çalışmanın olmaması, olan çalışmaların da denemenin önemini ve Türkçe öğretimindeki yerini anlatma bakımından yetersiz oluşu alanda deneme türüne yönelik büyük bir boşluğun olduğunu ortaya koymakta ve çocukların deneme türünden elde edecekleri kazanımları geciktirmektedir. Bu açıdan deneme türünün çocuklara öğretimindeki geç kalınmışlığın ve ihmal edilmişliğin giderilmesine yönelik atılacak adımlar önemsenmeli ve desteklenmelidir.

Çalışma doğrultusunda öncelikle Türkçe öğretiminde bir araç olarak çocuk kitaplarının ehemmiyeti üzerinde durulmuş; çocuk kitaplarının çocuğun zihinsel, dil, kişilik ve toplumsal gelişimine olan çok yönlü olumlu katkıları aktarılmış; gelişim alanlarının içerdiği beceriler, metinlerden elde edilen örnekler doğrultusunda sınıflandırılarak bulguların tespiti yapılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, deneme metinlerinin (içeriğinde çocuklara sunulan bilgiler doğrultusunda) bir öğretim aracı olarak Türkçe dersi için önemini ortaya konması amaçlanmaktadır. Tezde, Yalvaç Ural'ın deneme türündeki kitapları (Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Stephan Hawking Herkül'ü Döver, Başparmak Çocuklar) incelenerek kitapların içeriğindeki bilgilerin çocuğun bilgi edinimi, eleştirel düşünme, gözlem yapma, sınıflama

yapma, problem çözüme ve mizah kullanma becerisi gibi yönleriyle zihinsel gelişimi; anlama ve anlatma becerilerinin gelişimi, söz varlığının gelişimi yönleriyle dil gelişimini; öğrenmeyi öğrenme, sosyal beceriler, çatışma yönetimi, zaman yönetimi, olumlu düşünme, insiyatif alma ve girişimcilik, yaratıcılık becerileri ve değer eğitimi yönleriyle kişilik gelişimini ve toplumsal gelişimi hangi kazanım alanları doğrultusunda desteklediği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Deneme metinlerden elde edilecek kazanımların okurların gelişimini; gelişimin tüm yönleriyle bir bütün olarak desteklediği fikri çalışma kapsamında temellendirilmeye çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada Yalvaç Ural'ın deneme türünde kalem aldığı eserlerin çocukların zihinsel gelişimine, dil gelişimine, kişilik gelişimine ve toplumsal gelişimine olan katkısı ortaya koyulmuş; böylelikle türün öğretiminin, Türkçe öğretiminin kazanımlarına hangi açılardan hizmet edeceği saptanmaya ve alanda fark edilen boşluk gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda TÖP incelendiğinde Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin genellikle hikâye edici metin türlerinden oluştuğu göze çarpmaktadır (MEB, 2018). Baş (2003), çağın çocuğunun bilişsel ve sosyal gelişim açısından bilgi veren metin türlerini anlamlandırabilecek düzeyde olmasına rağmen bilgi verici metin türlerine yönelik metinlerin Türkçe ders kitaplarında yer almadığını belirtir. Onun bu tespitine Şahbaz (2008) da bilgi verici metin türlerinden olan denemenin çocuk edebiyatında ihmal edildiğinden dem vurarak katılır. TÖP (MEB, 2018)'de hedeflenen kazanımlara ulaşma noktasında deneme türünden yeteri kadar istifade edilmediğine yönelik veriler, araştırmanın alan için önemini ortaya koyan en önemli unsurdur.

Deneme türü öncelikle çocukların zihinsel gelişimini destekleme yönüyle öne çıkan bir türdür. Deneme yazarlarının metinlerde okurlarına bilgiler sunması, olayları ve durumları gözlemlemesi, analiz edip araştırması ve çözüme ulaştırması okurları da gözlemlemeye, düşünmeye, sorgulamaya yani üst düzey zihinsel becerileri kullanmaya sevk eder. Metinler aracılığıyla aktarılan görüş ve eleştiriler çocukların kişilik gelişimlerini; yaşam becerilerinin edinimini sosyal beceriler, çatışma yönetimi becerileri, olumlu düşünme, özyeterlilik, girişimcilik, yaratıcılık, mizah kullanımı gibi beceriler noktasında destekler

ve değerlerin kazanılmasına hizmet eder. Böylelikle deneme metinleri toplumca benimsenen ya da değişmesi gerekli olan davranışların farkına varılmasını sağlar. Denemenin geniş konu yelpazesi okurların söz dağarcığını terimler, deyimler ve yeni öğrenilecek kelimelerle beslerken; fikirlerin doğru anlaşılmasını sağlama amaçlı düşünceyi geliştirme yollarından faydalanılması da okurun anlama ve anlatma becerilerinin gelişimine katkı sağlar.

Çocukların bu türü tanıyıp, kazanımlarından istifade etmesinin yolu ise çocuğun o türe özgü metinlerle daha sık karşılaşmasından geçmektedir (zbay ve een, 2012). Deneme alanında eser veren yazarlardan olan Yalvaç Ural (Timsahlar Diş Fıralamaz, Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Stephan Hawking Herkül’ Döver, Başparmak ocukla), *Mustafa Ruhi şirin* (Aşk Olsun ocuğum Aşk Olsun), *Vural Kaya* (Çocuklar ve Bir Gün, Kuşlar Benekli Gökyüzü), *Salih Zengin* (Gazoz Kapağı) ve *Burhan Eren* (Yıldızlı Atlas) bu konuda alana katkı sunan isimlerdendir. Özellikle Yalvaç Ural yaptığı bir röportajda deneme yazarlığına büyük önem verdiğini belirtmiş, günümüz çocuğunun değişik ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kimse deneme yazmazken kendisini deneme yazmaya verdiğini aktarmıştır (Karagöz, 2015). Deneme türünün çağın çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarına hitap etmesi türün önemini dolayısıyla da çalışmanın önemini arttıran bir diğer etmendir.

Deneme türünün akademik çalışmalarda Türkçe eğitimi bağlamında incelenmesi de oldukça sınırlı sayıda olup bu alandaki çalışmalardan biri Kılıç (2008)’a ait yüksek lisans tezidir. Tez yazarı, bu tezde Montaigne denemelerinin eğitsel gücünü işlemiş; Tayşi (2007) ve Palavuzlar (2009)’ın tezleri ise ilköğretim kademesinde hikâye ve deneme türündeki metinleri çocukların anlama düzeylerine göre kıyaslayarak alana katkı sunmuştur.

Yalvaç Ural’ın kitapları baz alınarak yapılmış akademik çalışmalar incelendiğinde yazarın kitapları metin türü ayrımı olmaksızın değerler bağlamında araştırılmış; araştırmalardan sadece bir tanesi çocuğun “okuma becerilerinin geliştirilmesi ve çocuğun dil-kavram gelişmesi bağlamında Yalvaç Ural’ın ocuk kitapları” başlığı altında dil becerilerine yönelik bir çalışma olarak farklılaşmıştır. Var olan akademik çalışmaların deneme türünü ve Yalvaç Ural’ın deneme kitaplarını Türkçe ğretiminde bir araç olarak işlememesi ve bu türün çocuğun gelişimine olan katkısını gelişim alanlarına göre

sınıflandırmaması, bu çalışmanın alandaki bir boşluğu dolduracağı fikrini desteklemekte ve çalışmanın önemini arttırmaktadır.

1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi

Yalvaç Ural'ın deneme kitapları, Türkçe dersinde bir öğretim aracı olarak çocuğun gelişimine katkı sunabilecek nitelikte midir?

1.5. Araştırmanın Alt Problemleri

1)Yalvaç Ural'ın deneme kitapları (Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Stephan Hawking Herkül'ü Döver, Başparmak Çocuklar) Türkçe dersinde bir öğretim aracı olarak çocuğun dil gelişimine katkı sunabilecek nitelikte midir?

2)Yalvaç Ural'ın deneme kitaplarının (Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Stephan Hawking Herkül'ü Döver, Başparmak Çocuklar) Türkçe dersinde bir öğretim aracı olarak çocuğun zihinsel gelişimine katkı sunabilecek nitelikte midir?

3)Yalvaç Ural'ın deneme kitaplarının (Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Stephan Hawking Herkül'ü Döver, Başparmak Çocuklar) Türkçe dersinde bir öğretim aracı olarak çocuğun kişilik gelişimine katkı sunabilecek nitelikte midir?

4) Yalvaç Ural'ın deneme kitaplarının (Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Stephan Hawking Herkül'ü Döver, Başparmak Çocuklar) Türkçe dersinde bir öğretim aracı olarak çocuğun toplumsal gelişimine katkı sunabilecek nitelikte midir?

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma çocuk edebiyatı alanında deneme türünde eserler veren yazarlardan Yalvaç Ural, yazarın deneme türünde kaleme aldığı kitaplar ve de bu kitaplarda yer alan deneme metinlerinin bir öğretim aracı olarak Türkçe öğretiminde incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

1.7. Tanımlar

Öğretim: Öğrenmenin gerçekleşmesi için bilginin ve ortamın düzenlenmesidir (Demirel ve Yağcı, 2012, s.13).

Çalışma alanı: Sınıf seviyelerine göre ardışık olarak eğitim basamaklarında yer alan ilgili kazanımların bir bütün oluşturduğu öğrenmeyi organize eden yapı (Demirel ve Şahinel, 2006, s.16).

Çocuk edebiyatı: Çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır (Yalçın ve Aytaş, 2003, s.17).

Bilgi verici metinler: Belli bir konu veya sorun hakkında bilgi veren, düşünceler aktaran, çözümücü öneriler sunan yazılardır (Başaran ve Akyol, 2009, s.13).

Deneme: Yazarın gözlemlediği ya da yaşadığı olay, olgu, durum ve izlediği objelerle ya da herhangi bir kavramla ilgili izlenimlerinin herhangi bir plana bağlı kalmayarak, deliller getirip kanıtlama yoluna gerek duymadan ve kesin hükümler vermeden, tamamen kişisel görüşüyle serbestçe yazıya döktüğü birkaç sayfayı geçmeyen kısa metinlerdir (Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu, Uludağ, 2010, s. 224).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde “Öğretim Kavramı ve Öğretim Araçları”, “Türkçe Öğretiminde Kullanılan Öğretim Araçları”, “Türkçe Öğretiminde Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişimine Katkısı”, “Çocuk Edebiyatı”, “Çocuk Edebiyatında Metin Türleri”, “Deneme- Çocuk Edebiyatında Deneme” ve “Bir Deneme Yazarı Olarak Yalvaç Ural” başlıkları yer almaktadır.

2.1. Öğretim Kavramı ve Öğretim Araçları

Öğretim, Demirel (2003)'e göre “ öğrenmenin gerçekleşmesi için planlanan kasıtlı ve sistematik eğitim” dir. Örgün eğitim çerçevesinde öğretim, içsel bir süreç ve ürün olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir. Yani öğretimin gerçekleşebilmesi için öğretimin hedeflediği öğrenmelerin; planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Senemoğlu, 2002). Eğitimde “öğretim” ifadesi bu üç temel kavramın çatısı altında şekillenir.

Öğretimin niteliğini belirleyen önemli etkenlerden olan öğretme ve öğrenme faaliyetlerinin nasıl bir eğitim ortamında hangi yöntem tekniği kullanarak hangi araç-gereçle gerçekleşeceğinin belirlenmesi işi, öğrenmeleri etkin ve kalıcı kılmaya yarar (Ocak, 2008; Demirel, 2011). Araçlara dayalı yapılan bilinçli bir öğretim; öğrencilerin derse yönelik güdülenme düzeyini artırır, öğrenmeyi somutlaştırır, öğretme ve öğrenme sürecini çeşitlendirir ve farklılaştırır, sözü öze indirger, zamanı verimli kılar, pratik yapma olanağı sağlar (Demirel, 2011). Öğretim teknolojilerinin öğrenme ortamlarındaki

öneminin artması öğretmen ve teknoloji kavramlarını, bu sürecin iki önemli ögesi haline getirmektedir (Kurtde Fidan, 2008).

Gelişen eğitim sisteminde farklı roller üstlenmesi beklenen öğretmenin hem teknolojiyi kullanması hem de öğrenme amacıyla teknolojinin nasıl kullanılacağını öğrenciye öğretmesi gerekmektedir (Kurtde Fidan, 2008). Doğru materyalin uygun bir eğitim ortamında verimli bir şekilde kullanımının sağlanması için o aracın kendine özgü özelliklerinin öğretmen tarafından bilinmesi şarttır (Küçükahmet, 1994).

Tablo 2.1

Eğitim- Öğretimde Kullanılan Araç ve Gereçler

Araç-Gereçler	Çeşitleri
Görsel Araç-Gereçler	Kitaplar, Yazı tahtaları, Resimler, Çizimler, Fişler, Çizelgeler, Gerçek Eşya ve Modeller, Projektörler ve Grafikler
İşitsel Araç-Gereçler	Radyo, Pikap ve Plaklar, Teyp ve Ses Bantları, CD Çalar ve CD'ler, Çalgılar, MP3, Diskman, İpod
Görsel ve İşitsel Araç-Gereçler	Film Makinası ve Hareketli Filmler, Kapalı Devre Televizyon, Teleteks, Video, DVD, VCR, Data Show, Video Projeksiyonu,
Teknolojik Destekli Araç-Gereçler	Etkileşimli Video, Uydular, Tele Toplantılar, Videoteksler, Elektronik Tahta, Telefon, Fotoğraf Makineleri

Eğitimde kullanılan araç- gereçler; görsel, işitsel, görsel ve işitsel, teknolojik destekli araçlar olmak üzere ayrılır ve her biri kendi içinde çeşitlenir (Demirel, 2011; İşman, 2011; Başboğaoğlu, 2007; Calp, 2007).

Bir öğretim aracı olarak kitaplar; ders kitabı, öğretmen kitabı, alıştırma kitabı, başvuru kitapları, öykü-roman-şiir (tür) kitapları, süreli yayınlar olmak üzere sınıflandırılmaktadır (Demirel, 2011). Kitaplar eğitim ve öğretim kullanılan araç gereçlerin içerisinde en pratik ve işlevsel olanıdır.

“Ders kitabı; öğretim programları ile ilgili etkinliklerinde öğrencilerin üzerinde çalıştıkları konularda bilgi sağlayan, onlara belirli ipuçları veren ve onları hedefleri doğrultusunda geçerli davranışlar kazanmak üzere inceleme ve araştırma yapmaya yönelten bir ortam ve öğretme- öğrenme sürecinin öğelerinden biridir. Bu kitaplar

öğrencilere tekrar, pekiştirme, sınava hazırlama ve kendi hızlarına göre çalışabilme olanağı sağladığı için yeri dolmayacak bir eğitim aracıdır (Kılıç, Atasoy, Tertemiz, vd, 2001).

Bu kitaplar sınıfın yönetimi hususunda öğretmene kolaylık sağlar ve öğretmenin hata yapma olasılığını en aza indirerek dersin etkinliğini artırır. Alıştırma kitabı öğrencilerin odaklanması gereken konular için modüler olarak hazırlanmış ders kitabına paralel, sınıf dışında da kullanılabilir, biraz da eğlenceli yaklaşımı ile öğrenmeyi tutku haline getirmeye çalışan bir araçtır (Başboğaoğlu, 2007).

2.1. 1.Türkçe Öğretiminde Kullanılan Öğretim Araçları

Türkçe öğretimi ulusun ve insanlığın duygu ve düşünce ürünlerine bağlı olarak şekillenir. Bu ürünler de büyük oranda “kitap”larda yer alır. Türkçe öğretiminin en temel materyali şüphesiz ki ders kitaplarıdır. Ders kitabı öncelikle metinlerden, daha sonra bunları destekleyen resim, fotoğraf, karikatür gibi görsel unsurlar ile değerlendirme sorularından oluşur (Özbay, 2013).

Ders kitaplarının yanı sıra okuma kitapları, sözlükler, yazım kılavuzu, başvuru kitapları (ansiklopediler, antolojiler, bilimsel yayınlar, atlaslar, dilbilgisiyle ilgili kitaplar, inceleme- araştırma kitapları, çeşitli dergilerin ve kurumların özel sayıları), çocuk dergileri, sınıf gazeteleri, okul gazeteleri Türkçe dersine katkıda bulunacak yazılı araç-gereçler arasında gösterilir (Özbay, 2013).

Ayrıca Türkçe öğretimi planlanan davranışları kazandırmaya yönelik seçilecek olan görsel, işitsel, görsel-işitsel ve canlı kaynaklarla (konuyla ilgili yetişkin veya uzmanların eğitim ve öğretim etkinliklerine davet edilmesi) bir bütün olarak yapılandırılır. Böylelikle öğretimin hedefine daha kısa zamanda ulaşılır, öğretimin kalıcı izli olması sağlanır (Calp, 2007)

2.1.1.1. Türkçe öğretiminde öğretim aracı olarak çocuk kitapları

Öğrenme ve öğretme sürecinin vazgeçilmez görsel araçlarından olan kitaplar ve yazınsal metinler, anlama ve anlamlandırma süreçlerini etkinleştirmenin en önemli yoludur (Demirel,1999; Bülbül, 2011). Kitaplar insanın karmaşık ve kendine has olan iç dünyasını

dışarıdan bir gözle yine insana tanıtan, keşfedilmesi, çözümlenmesi gereken benliğinin farkına vardıran ve bireyi düşünmeye sevk eden yapıtlardır.

Okul öncesi dönemden başlayarak çocuğun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişim sürecinde çocuklara zenginleştirilmiş bir dil çevresi sunan, okuyucu zümrenin niteliğine göre biçim ve içerik açısından çeşitli özellikler barındıran uyanlara çocuk kitapları denir (Yükselen, Yumuş ve Işık, 2016; Sever, 1995; Yalçın ve Aytaş, 2005).

Özenle yazılmış kitaplar okurun anadiline hâkim olmasını sağlar, zihinsel ve tinsel gelişimlerini destekler, sorun ve çözümlerin yer aldığı kurgularla sorun saptama ve çözme bilincini oluşturur, hayal kurma yetisini geliştirip onları yaratıcı ve üretici bireylere dönüştürür, hayalleri gerçeklerle bağdaştırıp yaşamı at gözlüğüyle değil geniş bir yelpazeden algılama becerisi ve hayallerin peşinden koşma isteği kazandırır. Kitaplar çocukların arkadaşı, dert ortağı, yaşam boyu yararlanabilecekleri güvenli yol haritaları, deney ve gözlem yapabilecekleri bir laboratuvar, onları yaşamın zorluklarına karşı dirençli kılan aşıdır, bugünün değişiyile hayatı anlamlandırmaya yardım eden yaşam koçlarıdır (Dayıoğlu, 2006).

“Çocuk kitapları, dış-ıç yapı özellikleri ve dayandığı eğitsel ilkelerle bir bütündür. Bu özellik ve ilkelerin birbiriyle olan tutarlılığı ve bütünselliği, çocuk kitaplarının niteliğini belirleyen en temel etkidir” (Sever, 1995). Ana fikir(tema, izlem), konu, kahramanlar, dil- anlatım, ileti ve çevre edebi eserin içeriksel olarak niteliğini belirleyen iç yapı unsurları (Sever, 1995); büyüklüğü, kâğıdın cinsi, sayfa düzeni, harfleri, yazım ve noktalama işaretleri, resimleri, kapağı (cilt) yani onun şekilsel olarak taşıması gereken dış yapı unsurlarıdır (Oğuzkan, 2001).

Ana fikir; bir eserin varoluş sebebi, eğiticilik yönü, eserde verilmek istenen mesaj, sanatçının ele aldığı konuda okurda uyandırmak istediği etkidir (Yalçın ve Aytaş, 2005, ve Sever, 2015b). Ana fikir; insana özgü duygu durumlarını çocuklarda yaşatıp, sevginin kaynaklık ettiklerini geliştirebilmelidir. (Sever, 2015b). Çocuk kitapları eğlendirici, dinlendirici, çocukların mizah duygularını geliştirici nitelikler barındırmalı; konular abartılmış merak, rastlantısallık, duygusallık gibi konunun yapılanmasını zayıflatan öğelerden sıyrılarak işlenmelidir (Yalçın ve Aytaş,2005, s.46-47; Oğuzkan, 2001; Sever, 2015b).

Kitap kahramanları çocuğun yaşam ve insan gerçekliğine dönük yaşantılar edinmelerinde başat bir sorumluluk üstlenerek çocuğun öykünebileceği davranışlar sergilemeli, çocuğa

deneyim zenginliği yaşatmalı, insan gerçekliğini sezdirip çocuk okurun dikkatini çekecek şekilde devingen ve değişebilir özellikler barındırmalıdır (Sever, 2015b)

Yazarlar, okurlarıyla olan duygu ve düşünce alışverişinde politik ve ideolojik güdümlülüğe yönelmemeli, demokratik ilkelere bağlanma gereğini; aile, yurt, ulus, doğa ve hayvan sevgisini; iyiye, güzele duyarlılığı, kahramanlığa saygıyı, yaşamayı sevmeyi ve yaşama zevkini eserlerinde işlemelidir (Sever, 1995, s.2). Yazar, metinde çevre faktörünü kullanarak okuruna kültürel kazanımlar yaşatıp toplumsal ilişkileri düzenlenme ve çatışma çözme becerisini geliştirmelidir (Sever, 2015b).

Dil ve anlatım yazara göre bireysel farklılıklar içerse de çocuk kitabı yazarları, anadil edinimine kaynaklık ettiklerinin bilincinde olarak okurlarına edebi zevk ve Türkçe sevgisi kazandırma amacını benimseyerek dilin olanaklarından yararlanmalıdırlar. Metinler çocukların günlük dilde kullandıkları kelimeler yerine anlamını bilmediği ancak çağrışım yoluyla tahmin edebileceği kelimeleri içermeli, anlatım duru, akıcı ve açık olmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.48). Çocuğu somutluğun yüzeyselliğinden sıyırıp ona soyutluğun derinliğini hissettiren aynı zamanda iletinin havada kalmadan net bir şekilde anlaşılmasını sağlayan özgün bir söylem, okuruna edebi zevki tattırıp onu duyuşsal anlamda geliştirir. Dil-anlatım okuma alışkanlığının kazanımında büyük öneme sahiptir.

Yazarın konuyu işlerken tasarladığı ve kullandığı dille okura sezdirmediği duygu ve düşünceler birliği ileti olarak tanımlanır (Mert, 2012). Eserdeki iletinin başarılı olabilmesi için konular arası bağlantı ve geçişler iyi irdelenmeli, ana konudan uzaklaşmaya sebep olacak anlam karışıklıklarına mahal verilmemelidir. Bu açıdan metinde plan unsurun kullanımı; metindeki dağınıklıkların önüne geçecek, konu bütünlüğünü sağlayıp ana fikrin ve iletinin anlaşılmasını kolaylaştırarak yazma işini disipline sokacaktır (Oğuzkan, 2001).

2.1.2. Türkçe Öğretiminde Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişimine Katkısı

Gelişim sözcüğü, Türkçe Sözlük (2005)'te “gelişme işi, serpilip büyüme, ilerleme, inkişaf ve tekâmül” anlamlarında kullanılmıştır (s.743). Kelimenin açılımlarından da anlaşılacağı üzere gelişmenin olabilmesi için bireylerin gereken alanlarda eskisine oranla ilerleme kaydetmesi gerekir. Bu ilerleme neticesinde kişiler, büyüyüp olgunlaşır ve hayatı anlamlandırmaya başlarlar. Birey olma yolculuğunda çocukların gelişim süreçlerine

yapılan olumlu katkılar, onları hayata hazırlamakta ve her yönden sağlıklı kişilik özellikleri taşımalarına yardımcı olmaktadır.

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerden oluşur (Yalçın ve Aytaş, 2003). Bu verimlerin içerisinde yer alan çocuk kitapları, estetik niteliklerinin yanı sıra çocukların “Dil Gelişimi”, “Bilişsel Gelişim”, “Kişilik Gelişimi” ve “Toplumsal Gelişim” alanlarını da etkileyen bir sorumluluk üstlenirler (Sever, 2015a). Ancak Sever (2015b) tüm bunların yanı sıra kitapların en önemli yazınsal ve eğitsel işlevinin çocuklara yaşam ve insan gerçekliğinin sezdirilmesi olduğunu söyler.

Çocuğun; hayal dünyasına hitap eden, üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, ana dilini geliştirebilecek özellikte, ulusal ve evrensel değerleri içeren, severek dinlediği / okuduğu, zevk aldığı yazılı ve sözlü edebiyat mahsullerini içeren çocuk edebiyatı yapıtları; dil ve kişilik gelişimi, bilişsel ve sosyal gelişim gibi eğitici yönü yanında, duygu, düşünce, hayal ve sanat-estetik eğitimi ile çocukların iç dünyalarını zenginleştirir (Temizyürek, 2003; Şirin, 2016).

Türk dilinin kuralları bireyin anadili edinme ve geliştirme sürecinde edebiyatla desteklendiği takdirde bu kurallar kendiliğinden öğrenilmekte, dil sevgisinin ve estetik duyguların gelişimi, okuma alışkanlığı kazanımı kolaylaşmaktadır (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007; Dilidüzgün, 2004; Sever, 2015b).

Çocuk kitapları, çocuklara zihnini çalıştırma imkânı sunduğu için onları rahatlatır, sakinleştirir ve yalnızlıktan kurtarır, okuduğu eserler hakkında yapacağı konuşmalar, çocuğun yetişkinle olan sosyal ilişkisini artıracığından sosyalleşmesine ve kendine güven duygusunu geliştirebilmesine katkı sağlar (Sınar Çılgın, 2006; Yükselen, Yumuş ve Işık, 2016).

Gözlemleriyle hayatın akış yönünü sezen, sahip olduğu yetenek ve koşullar nispetinde yaşamını dengeleyip başarı ve başarısızlığının değerlendirmesini yapabilen ve bunun için de çok düşünmesi gerektiğini bilen gençler yetiştirebilmenin yolu gençlerin kitaplarla olan yakın ilişkisinden geçer (Temizkan, 2011). Bunun için kitaplar, bireylerin hayatına sonradan kazanılan bir öğreti olarak değil, kitapsız hayatın hatırlanmadığı dönemlerde bir yaşam biçimi olarak yerleşmelidir.

Çocuk kitapları, bireylerin yetişkin olma sürecinde ebeveynlerin ve öğretmenlerin eğitim sorumluluğunu hafifleten bir donanımına sahiptir (Temizkan, 2011). Bu sebeple çocuk edebiyatından faydalanma düzeyi Türkçe öğretiminin niteliğiyle yakından ilişkilidir (Baş, 2012). Öğrencinin okuma alışkanlığı ve zevki, dil bilinci ve sevgisi kazanmasında; okuma, yazma, dinleme, konuşma becerilerinin gelişmesinde, hayata hazırlanmasında, hayal dünyasının gelişmesinde; evrensel, milli, manevi değerleri kazanarak kişiliklerinin oluşmasında çocuk kitapları (masal, hikâye, roman, şiir vb.) eğitim sürecini destekleyen unsurlardır (Fırat, 2011).

Türkçe ders kitapları; nitelikli çocuk kitaplarıyla desteklendiği takdirde Türk eğitim sisteminin hedeflediği yetkinliklerde bütünleşmiş, temel değerleri benimseyen bilgi, beceri ve davranışlarda bireyler yetiştirme amacına daha kolay ulaşılır (MEB, 2018, s.4)

Çocuk kitaplarının çocuğa olan katkıları, çocuğun gelişim özellikleri kapsamında “Dil Gelişimi”, “Bilişsel Gelişim”, “Kişilik Gelişimi” ve “Toplumsal Gelişim” alanlarına göre sınıflanır (Sever, 2015a).

2.1.2.1.Dil becerilerinin gelişimi

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendine özgü kanunları olan ve bu kanunlar çerçevesince gelişen canlı bir varlık; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi; seslerden örülmüş yapıdır (Ergin,1981). Bebeklikten itibaren vücudumuzda var olan iletişim sisteminin, çevresel ve kalıtsal faktörleri kullanarak işleyişe geçmesiyle bireyde dil gelişimi başlar ve ölene dek devam eder. Dilin gelişimi süreci; “davranışçı”lara göre pekiştirme sistemine, “psikolinguistik”çilere göre biyolojik temellendirmelere, “sosyal öğrenme kuramcı”larına göre sosyal çevre sürecine dayandırılrsa da aslında hepsinin bir bütün içerisinde dil gelişiminde etkin rol oynadığı gerçeği söz konusudur (Uyar, 2012).

Anadil edinim sürecinde çocuk, kopyalama yoluyla öğrendiği dilin; bilinçli ebeveynler tarafından doğru ve işlevsel olarak kullanıldığı ortamlarda büyürse anadiline karşı bilinçli ve duyarlı bir birey olarak yetişecektir (Topçuoğlu, 2010).

Türkçe dersleri, anadil öğretimini formal eğitim çerçevesinde yapılandırarak çocuğun dil edinim sürecini geliştirmeyi hedefler. “Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme

ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir” (MEB, 2018, s.8). Bu amaçla Türkçe Dersi Öğretim Programı, dil öğretimini dört temel çalışma alanı doğrultusunda yapılandırmıştır: Dinleme, Konuşma, Okuma, Yazma (MEB, 2018).

Çalışma alanları, sınıf seviyelerine göre ardışık olarak eğitim basamaklarında yer alan ilgili kazanımların bir bütün oluşturduğu öğrenmeyi organize eden yapının adıdır. (Demirel ve Şahinel, 2006). Dil becerilerinden; “dinleme-okuma” anlama becerilerini, “konuşma-yazma” anlatma becerilerini temsil ederek Türkçe öğretiminin amaçlarını kuşatır. Dil becerileri; belli bir bütünsellik içinde ilerleyen pek çok ortak noktayı bünyesinde barındıran kendine özgü nitelikleri olan beceri alanlarıdır. Anlatma “verici, yaratıcı”, anlama ise “kavrayıcı” olmayı gerektirir. Yaratıcı bir anlatım, kavrayıcı bir anlamayı beraberinde getirir. Temel dil becerilerinden birinin gelişimi, ötekini gelişimine de katkı sağlar. Okuduğunu anlama becerisindeki gelişme, sözcük dağarcığını zenginleştirmekte; bu durum çocuğun konuşma ve yazma becerilerini de etkileyerek ardışık bir şekilde onun daha iyi yazabilmesini ve konuşabilmesini sağlamaktadır (Sever, 1997). Kişinin kendisini doğru ifade edebilmesi aktarılan mesajın doğru anlamlandırılması demektir.

Sağlıklı iletişim kurabilen bireyler, dil becerilerini etkin kullanabilen bireylerdir. Anadil öğretiminin amacı bireylerin etkili ve eksiksiz bir iletişim gerçekleştirebilmeleri için gerekli olan dilsel becerileri kazandırmaktır (Mert, 2009). “Türkçe dersinde temel dil becerilerinin kazandırılmasında metinlerden yararlanılır” (MEB, 2018, s.17). Ancak bu metinler; farklı bölgelerdeki her öğrenci için aynı düzeyde ilginç olmayabilir ya da yetersiz kalabilir. Türkçe dersi hedeflerine ulaşabilmek için sadece ders kitaplarına bağlı kalmadan farklı türleri içeren çocuk edebiyatı yapıtlarından yararlanılmalıdır (Göçer, 2007).

“Çocuk kitapları, okulöncesi dönemden başlayarak dilsel becerilerin edinilmesi sürecinde çocuklara “zenginleştirilmiş bir dil çevresi” yaratan önemli araçlar olarak değerlendirilebilir (Sever, 2015a, s. 36)”.

Yazınsal nitelikli çocuk kitapları, çocuklara anadilinin söz varlığını, zenginliğini ve özelliklerini; dolayısıyla, toplumunun kavramlar dünyasını ve kültürel birikimini tanıtır ve yansıtmada özgün birer kaynaktır. Çocukların istekle gerçekleştirdikleri bu etkileşim, anadillerinin yapı ve olanaklarını kavratmanın dışında, onlarda dil bilinci ve dil duyarlılığının oluşmasına da hizmet edecektir (Aslan, 2006b, s.45)

Millet olma bilinci, ana dil bilinciyle elde edilebilen bir olgu olup bir milletin devamı o milletin anadilinin yaşayıp gelişmesine bağlıdır. Anadil toplumun aynı ortak paydada buluşturan yegâne etkendir, kültürün taşıyıcısıdır. Gelecek nesillerin aynı kültür pınarından beslenebilmesi adına dilin işlevsel oluşu büyük önem arz eder. Bu sebeple dil; edebiyata ihtiyaç duyar, meramını anlatmak ve misyonunu yerine getirebilmek adına edebi metinlerden faydalanır. Milletlerin ortak değer yargılarını yansıtan edebi metinler; bireyleri aynı çatı altında toplayarak birlik ve bütünlüğü sağlar. Bu sayede toplum birlikte düşünür, birlikte güler, birlikte ağlar, birlikte haykırır yani birlikte bir gelecek inşa eder.

Anadil eğitimi yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli husus; öğrencilere Türkçe sevgini kazandıracak, dillerine karşı bilinç ve duyarlılık oluşturacak, tarihten bugüne dek gelen millet olma sorumluluğunu hissettirecek edebi metinlerle öğrencileri buluşturmadır. Çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilen, çocuğa görelilik ilkesince sadeleştirilmiş Türk destanları ve halk hikâyeleri, savlar ve sagular, masallar ve tekerlemeler öğrencilerin millet sevgisi, dil sevgisi ve Türk büyüklerine sevgi gibi birçok değeri kazanmalarını sağlayacaktır.

“Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Değerler bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhudur” (MEB, 2018, s.4).

Dil gelişimi kapsamında elde edilecek her kazanım, bireylere Türk dilinin üzerinde hâkimiyet kurma yetisi kazandıracaktır (Toker, 2011). Dilin olanaklarından en geniş çerçevede yararlanabilmenin koşutuysa kitap okumaktır. Kitap okumayan çocukların dili iyi kullanamamanın yanı sıra okuduklarını da anlamadıkları da bir gerçektir. Dolayısıyla ana dili eğitiminin okuma eğitimi arasında çok sıkı bir bağ vardır (Sinan, 2006).

Okul yaşantıları kapsamında geliştirilmeye çalışılan, Türkçe Öğretim Programı’yla da sınırları çizilen söz varlığı unsurları ve dil beceri alanları dil eğitiminin çok önemli iki ayağını oluşturmaktadır. Dil becerisinin gelişim alanları şunlardır: dinleme becerisi, okuma becerisi, konuşma becerisi, yazma becerisi.

a) Dinleme Becerisi

Dinlemek; Demirel (2000)’e göre konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana göre karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir. Bu etkinlik, anlaşılan bilgileri önceki bilgilerle bütünleştirmeyi ve gerekirse cevap

vermeyi içeren aktif bir süreç olarak değerlendirilir (Wolff, Marsnik, Tacey ve Nicholes, 1983 akt. Doğan, 2014). Eğitimle kazandırılması son derece mühim olan dinleme becerisi, anlama ve anlamlandırma sürecinin temelini oluşturmakta olup Türkçe Eğitim Programı'nda ilk sıraya koyulmuştur (MEB, 2018). Araştırmalara göre sınıf ortamında en çok kullanılan, edinimine en çok ihtiyaç duyulan beceri dinleme becerisidir. Bu sebeple akademik başarı üzerindeki etkisi okuma becerisinden fazladır (Halat, 2015). Sever (1997) kendiliğinden edinilen bu becerinin dinlediklerini anlama, ayırma ve eleştirip değerlendirme düzeyinde gelişebilmesi için anadil öğretiminde dinleme öğretimine yönelik öğretme-öğrenme durumlarının düzenlenmesi gerektiğinden bahseder.

Dinleme öğretiminin ihmal edilmesi; çocukların öncelikle konuşma becerilerini, okul döneminde de okuma ve yazma becerilerini yani akademik başarılarını olumsuz etkiler. Bu durumun önüne geçebilmek için öğrencilerin duyma ve dinleme arasındaki farkı kavraması önemlidir. Aktaş ve Gündüz (2005)'e göre dinleme becerisi işitmeden farklıdır çünkü fizyolojik problemi olmayan her birey duyma işlemini gerçekleştirebilecekken, kişinin seçmesi ve istemesiyle oluşan dinleme durumunda bir seçicilik söz konusudur.

Dinleme, bilinçli bir duyma etkinliğidir. Belli bir amaç doğrultusunda kişinin tercihiyle bağlı olarak gelişir, seçebilme becerisinin bir getirisidir. Bu ayrışımınla birey, "diğerlerinden ayırt edebilme" yetisini ortaya çıkararak düşünme ve eleştirme sürecini aktifleştirir. Sınıf ortamında gerçekleşen anlatıların, pasif bir susma eyleminden çıkarak beyin aktifleştiği dinleme sürecine dönüşmesi için öğrencilerin dinleme becerisini kazanması gerekir.

Bu çerçevede, dinleme becerisinin dayandığı süreç dört temel unsurdan oluşur. Bu unsurlar, gönderici, mesaj, kanal ve alıcı olup bunların içinden mesaj akışında iletişimin akıcılığını belirleyen en önemli unsur, alıcı kişinin tutumudur (Yıldız, Okur, Arı ve Yılmaz, 2010). Dinleme sürecinde alıcı kişinin tutumu dinleme türlerini belirlemede etkilidir.

Doğru /etkili dinleme, doğru algılamayı iletide verilmeye çalışılan ayrıntılara takılmadan özü kavramayı gerektirir. Eleştirel dinleme, dinlediğini sebep-sonuç ilişkisi kurarak doğruluk ve eksiklik bakımından değerlendirmektir. Empatik dinleme, kişinin kendisini anlatıcının yerine koyarak mesajda aktarılan duygu ve düşüncüyü daha iyi anlamlandırmasıdır. Katılımlı/dikkatli dinleme, dinleyenin konuya motive olmasıyla

gerçekleşir. Alıcının yoğunlaşarak mesajı algılaması, iletenin mesajını daha iyi ifade etmesini sağlar kapalı anlamları ortaya çıkartmada kullanılır. Dinleyici gözleriyle, beden diliyle ve sözel bildirimleriyle konuşmacıya dönüt verir. Bu sayede konuya açıklık getirilirken duygular da yansıtılma olanağı bulur. Dinlerken not tutma, konuşmanın dinleyici tarafından önemli görülen kısmının unutulmaması adına yazıya geçirmektir. Üst düzey zihinsel beceri gerektirir. Hızlı düşünmeyi, konuşmanın önemli kısımlarını seçmeyi bunları kendi söylemlerine ifade etmeyi gerektirir. Bu açıdan özetleme becerisinin getirdiği kazanımlara not tutma etkinliği kapsamında da ulaşılabilmektedir. Katılımlı/dikkatli ve not alarak dinleme türleri, eğitimin her kademesinde ihtiyaç duyulan dinleme türleridir (Yıldız, Okur, Arı ve Yılmaz, 2010; Aktaş ve Gündüz, 2005). Doğan (2014), estetik dinleme olarak adlandırılan dinleme türünün eğlenme ve zevk alma için yapıldığından bu dinleme türünde mesajın duygu ve heyecan uyandırması gerektiğinden bahseder.

Dinleme sürecinde doğru dinleme türünün seçilip kullanılması öğrenmeleri etkin ve kalıcı kılar, öğrencileri yaşam boyu ihtiyaç duyacakları dinleme kazanımlarına ulaştırır. Türkçe derslerinde dinleme becerisinin gelişimine paralel olarak öğrencilerin bütün alanlarda başarılı, sosyal becerilerde aktif bireyler olmaları hedeflenir (Karadüz, 2010).

Türkçe Eğitim Programı, sekizinci sınıfa gelmiş bir öğrenciden dinleme becerisinin öğretimi sonrasında aşağıda belirtilen kazanımlara ulaşmasını bekler (MEB, 2018, s.48):

- Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.
- Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.
- Dinlediklerini/izlediklerini özetler.
- Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.
- Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu tespit eder.
- Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.
- Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.
- Dinlediği/izlediği hikâyeye edici metinleri canlandırır.
- Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.
- Dinledikleri/izledikleri ile ilgili görüşlerini bildirir.
- Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir.
- Dinlediklerinde/izlediklerinde başvuru alan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.

Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.

Dinleme stratejilerini uygular.

Bu başlıklar başarılı bir dinleme eğitiminin gerçekleşmesi durumunda programın beklediği kazanımlardır.

Dinleme eğitimiyle öğrencilerden aktif dinleme edinimine ulaşmaları beklenir. Aktif dinleme, sadece bilgileri, düşünceleri akılda tutma değil; aynı zamanda dinlenen konu ile ilgili düşünce üretme ve bu düşünceleri söyleme anlamı taşır (Akyol, 2006). Bunun için çok yönlü düşünebilme becerisine sahip olmak önemlidir çünkü aktif dinleyen bireyler, dinlediklerini analiz edip yorumlayarak daha iyi anlayabilir ve anladıklarını günlük hayatta kullanabilirler. Okumayı hayat tarzı haline getirmiş bireylerin aktif dinleme sürelerinin uzun olduğu saptanmıştır (Göçer, 2007). Okurların dikkatleri okuma süresince yazarın anlatılarına yoğunlaştığı için kitap okumak dikkat becerisini artırır ve dikkat süresini uzatır. Odaklanma durumu dinleme sırasında anlamlandırmayı kolaylaştırması bakımından son derece önemli bir unsurdur. Dolayısıyla kitap okumanın dinleme eğitimine katkısı öncelikle dinleyenlerinin dinlemeye karşı olan tutumlarını geliştirmek hazırbulunuşluklarını arttırmak, onların dinlemeye karşı donanımlı olmasını sağlamaktır.

Bebeklikten itibaren ninni dinleyerek başlayan, tekerlemeler, fıkralar, bilmeceler ve masallarla devam eden sözlü kültür mirasımız, çocuklara etkin ve başarılı bir şekilde aktarılabilirse, dinleme becerileri daha okul öncesi dönemlerden itibaren gelişme kaydedecektir. Çocuklar, çocukluk döneminin özellikleri itibariyle dinlemekten çok konuşmayı, oturmaktan çok hareket etmeyi, gerçeklikten çok hayalleri severler. Bu sebeple pasif bir eylem gibi görünen dinleme sürecini, onların seveceği bir şekle sokmak dinleme eğitimini başarılı kılmanın yanı sıra onu sıkıcılıktan kurtaracaktır. Severek ve istenilerek yapılan dinleme eğitimi, doğru ve etkili dinlemenin gerçekleşmesini sağlayacak, öğrencilerin anlatının özünü kavrayıp dinlediklerini hatırlarında tutmasını kolaylaştıracaktır

Hikâye ve masal dinlemek, çocukların dinleme ve aynı zamanda anlama becerilerini de destekler çünkü dinleyen çocuk konuşan çocuktur; konuşan çocuk düşünür, düşünen çocuk üretir. (Boğa Zengin, 2010; Çavuşoğlu, 2006). Kitaplar, özellikle sözlü edebiyat ürünlerini içeren kitaplar, dinleme becerisinin eğitiminde kullanılmalı, yazınsal yapıtlarla

derlenen bilmece, tekerlemeler, sayışmalar, masallar ve halk hikâyeleri bir kültür ögesi olarak gelecek nesle aktarılmalıdır.

b) Okuma Becerisi

Okumak, Akyol (2006)'a göre yazar ve okur arasında aktif ve etkili bir iletişimi gerekli kılan dinamik bir anlam kurma süreci, Demirel(1999)'e göre ise bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir.

Gelişmeleri izleme, yeni bilgilere ulaşma, kendini yenileme yollarından biri olan okuma süreci, içselleştirilebildiği ve düşünmeyi aktifleştirebildiği oranda kavramlaşma becerisini geliştirir, öğrenmeyi sağlar. Okuryazarlık becerileri geliştirilebildiği ölçüde de çocuğun bilişsel, duyuşsal ve devinimsel becerilerinde gelişme saptanır (Karatay, 2014).

Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri'nde belirtilen öğrencilerin “okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması, okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması, okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının, duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması” gibi amaçlara verimli bir okuma edinimiyle ulaşılır (MEB, 2018, s. 8).

Bu doğrultuda okuma eğitiminin temel amacı, okuduğunu kavrayan, sorgulayan, kavradığına doğru tepkide bulunabilen ve bu becerileri okunan her metne karşı bilinçli ve etkin bir şekilde kullanabilen bireyler yetiştirmek olarak ifade edilebilir (Karatay, 2014). Kavrama becerisi; öğrenmelerin temelini oluşturmakta, okuduğunu anlama becerisine sahip olmayan bireylerde bilgi ediniminin gerçekleşmediği görülmektedir (Belet ve Yaşar, 2007). Okuduğunu kavrama gücünü arttırmak için önerilen stratejiler ve teknikler verimli bir okuma edinimi için son derece önemlidir. Okuma–öğrenme stratejileri; okuma öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç temel sürece ayrılır. Okuma öncesi stratejileri, okuyucunun metnin içeriğini ön bilgi edinme amacıyla tarayıp okuma anına yönelik metin hakkında düşünme sürecidir. Okuma anı stratejileri okuduğunu başarılı bir şekilde anlama, metnin iletisini doğru kavrayabilme adına; okuma sırasında başvuru stratejileridir. Okuma sonrası stratejileri, metnin iletisi hakkında oluşan fikirlerin doğruluğunu test etme süreci olarak ifade edilebilir (Ülper, 2010; Karatay, 2014). Okuma ve öğrenme stratejileri, etkin bir okuma süreci gerçekleşebilmesi için geliştirilmiş anlamayı kolaylaştırıcı tekniklerdir.

Aytaş (2005), okuma verimini arttırmanın bir yolunun da belli bir amaç doğrultusunda yapılmasından geçtiğini söyler. Kişinin okumadaki amacını belirlemesi-bilgi bulmak için, öğrenmek için, eleştirme/değerlendirmek için, genel olarak anlamak için, eğlenmek için, okul başarısını arttırmak için- okurun okumalarını seçici hale dönüştürür. Metnin türüne, zaman ve çevre koşullarına göre çeşitlenen okumalar; bazen tarama, bazen detaylarıyla inceleme, bazen hatırdaki tutmaya yönelik göz gezdirme, bazen duyguyu yansıtırma ve hitabeti kullanma gibi birbirinden farklı süreçleri içerir (Ülper, 2010).

Başarılı bir okuma ediniminin kazanımlarını ilköğretim ikinci sınıftan itibaren üç temel başlık altında toplayan TÖP, bu başlıkları şöyle sıralamıştır (MEB, 2018): “Akıcı okuma”, “söz varlığı” ve “anlama”. Bu maddeler öğrencilerin okuma hızını ayarlarken okuduğunu kavrayabilme, anadilin sözcük varlığı unsurlarını tanıyıp kullanabilme ve okuduklarından anladıklarıyla süreci aktifleştirme becerileri üzerinden gelişim sağlamaya yönelik hazırlanmıştır. TÖP sekizinci sınıfa gelmiş bir öğrenciden okuma becerisi kapsamında aşağıda belirtilen “akıcı okuma” maddesinin kazanımlarını gerçekleştirmesini istemektedir (MEB, 2018):

- Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.
- Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.
- Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.
- Okuma stratejilerini kullanır (s.49).

TÖP (MEB, 2018)’da yer alan “anlama” maddesinin kazanımları:

- Görsel ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.
- Okuduklarını özetler.
- Metinle ilgili soruları cevaplar.
- Metinle ilgili sorular sorar.
- Metnin konusunu belirler.
- Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
- Metindeki yardımcı fikirleri belirler.
- Metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler. Öğretim Programı
- Okuduğu metinlerdeki hikâye unsurlarını belirler.
- Metnin içeriğini yorumlar.
- Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.
- Metinler arasında karşılaştırma yapar.

- Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.
- Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
- Metin türlerini ayırt eder.
- Görsellerle ilgili soruları cevaplar.
- Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.
- Medya metinlerini analiz eder.
- Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.
- Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.
- Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.
- Edebî eserin yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır.
- Okuduklarında kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını belirler.
- Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar (s.49-50).

TÖP (MEB, 2018)'de okuma kazanımlarının büyük çoğunluğu, okuduğunu anlama maddeleri doğrultusunda şekillenmiş, anlamak bilgiye ulaşmanın temel koşutu olarak sunulmuştur. Bu kazanımların edinimi Türkçe dersleriyle doğrudan bağlantılıdır. Çocuğun kitapla olan ilişkisi Türkçe derslerinde sağlam temellere oturtulabilirse okuduğunu anlayan çocuk, yetişkin olduğunda çocuk kitaplarından yetişkin kitaplarına rahatlıkla geçebilecek; gözlemleyen, sorgulayan, hayal edebilen ve üretebilen bireyler yetişebilecektir. Sadece ders kitaplarının kaynaklık ettiği Türkçe dersleri; öğrencilerin duygu, hayal ve düşünce evrenini sınırlar, okuma kazanımlarına ulaşılmasını engeller. Okuma becerisini geliştirme adına çocuklarla okul öncesi dönemden itibaren kitap okuma etkinliklerinin yapılması, onların hazırbulunuşluklarını yani ön bilgilerini arttıracak ve bu durum daha sonraki öğrenmelere de temel oluşturacaktır. Okuduğunu anlama kazanımlarının pek çoğu, ön bilgilerin kullanılarak yazılı kaynağın çözülmesiyle elde edilir (Çiftçi ve Temizyürek, 2008). Çocuk kitapları aracılığıyla yapılan bu okumalar sayesinde önbilgileri gelişen çocuklar, daha kolay anlamlandırabildikleri metne karşı dikkatlerini yoğunlaştırabileceklerdir. Bunun yanı sıra, okuduklarından hareketle kelime hazineleri artan çocuklar, zihinsel gelişimle bağlantılı olarak çok yönlü ve soyut düşünebilecek, aynı oranda anlamlandırma kabiliyetlerini de arttıracaklardır (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007).

Okuduğunu anlayan birey, okumaya karşı istek duyar böylelikle okuma alışkanlığı edinmesi kolaylaşır. Kitap sevgisi, okuma alışkanlığı kazanmada önemli bir adımdır.

Çocuk kitapları “çocuğa uygunluk” felsefesince okurlarının dünyasına girer, okuma alışkanlığı kazandırmada öğretmenlere, ebeveynlere ve bireylere rehberlik eder.

Zihinsel gelişimine doğrudan katkıda bulunur, anadilini doğru ve yeterli bir biçimde kullanmasını sağlar, kelime dağarcığının zenginleşmesine doğrudan yardım eder, sağlıklı ve güçlü bir kişilik geliştirmesine katkıda bulunur, iletişim becerisinin güçlenmesine yardımcı olur, eğitim ve öğretim başarısını artırır (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007). “Çocuk edebiyatı yapıtlarının en temel görevi; bireye okuma sevgisi, alışkanlığı ve süreçle birlikte okuma kültürü kazandırmaktır” (İnce Samur, 2011, s.836).

Yazılı kültür ürünlerinin dünyasıyla tanışmış; tanıştığı bu dünyanın kendine sunduğu iletileri paylaşma, sınama, sorgulama yeterliğine ulaşmış; bunların sunduğu olanaklarla yaşamayı alışkanlık haline getirmiş bireylerin edinmiş olduğu davranışlar, okuma kültürü kapsamında değerlendirilir. Bu açıdan okuma kültürünün edinimi, kitap okumanın kişiye sağladığı kazanımların en üst noktası, zirvesidir (Sever, 2015b).

Bu kazanımlar, Türkçe öğretiminin “okuma kültürü edinmiş, düşünen-duyarlı bireyler” yetiştirilmesi amacına hizmet etmektedir (Fırat ve Coşkun, 2017). Okumak; hayatı anlamlandırabilmek, yaşamın kaynağına ulaşmak demektir. Okuma öğretiminden elde edilecek başarı; bireylerin önce kendi benliklerine sonra ailesi, tüm çevresi ve ülkesine yapılacak güzel bir iyilik atılımıdır.

c) Konuşma becerisi

Demirel ve Şahinel (2006)’e göre konuşma; düşüncelerin, duyguların ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla aktarılmasıdır. Kişilerarası iletişimin gerçekleşebilmesi için bir dile ihtiyaç vardır. Birey kendi diline ne kadar hâkimse, muhattabıyla o kadar rahat iletişim kurup anlaşabilir çünkü dilin olanaklarından faydalanma düzeyi, konuşma yetisini kullanabilmenin ölçütüdür.

Erdem (2014)’e göre konuşma, mutabık kalınan işaretlerin ve seslerin karşındaki zihninde anlam oluşturmasını, mesaja dönüşmesini sağlayan fiziksel ve zihinsel bir süreçtir. Konuşma becerisi kapsamında zihinsel işlem basamaklarının ilki olan kavramlaştırma sürecinde sözlü mesaj, kavramsal olarak hazırlanır. İkincisi düzenleme aşamasında; mesajın amacı ve sunulacak fikirler, seçilerek konuşmacının konuşma öncesi ifade etmek istedikleri hazırlanır. Üçüncüsü ise bütünleştirme aşamasıdır. Bütünleştirmede zihindekiler seslere ve sözlere çevrilir. Böylece anlatma süreci aktifleşir.

Karmaşık ve çok yönlü bir yapı olan konuşma becerilerini geliştirmek için konuşma öncesinde, konuşma sırasında ve konuşma sonrasında çeşitli yöntem ve tekniklerin öğretimi yapılmaktadır (Güneş, 2014).

Konuşma öğretimindeki amaç, kişinin duygu ve düşüncelerini bazen anında (hazırlıksız olarak) o anki bilgi birikimini günlük hayatın içinde kullanarak, bazen de planlı ve hazırlıklı olarak bilgi ve belgelerden faydalanarak rahatlıkla ifade edebilmesini sağlamak olmalıdır (Doğan, 2009). Her iki tür konuşma için de bireyin özgüven duygusunun gelişmiş olması, kendisini bulunduğu ortamda rahat hissetmesi ve bahsi geçen konuya yönelik önbilgisinin bulunması konuşmacının dinlenme durumunu etkileyen etkenlerdendir. Bunun yanında Vural (2003) çevredeki olayları doğru ve iyi anlayıp, onların iyi veya kötü yanlarını ayırıp güven veren bir sağduyuya sahip olmanın iyi bir konuşmacı olmak için sahip olunması gereken temel şartlardan olduğunu belirtir.

2018 Türkçe Öğretim Programında konuşma kazanımıyla ilgili verilen maddelerde, konuşma öğretiminin uygulama aşamasında Türkçe derslerinde öğretilen konuşma yöntem, teknik ve stratejilerin ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır, çünkü programda genel başlıklar altında verilen kazanım maddelerinin davranışa dönüşebilmesi için konuşma stratejilerinin detaylı olarak bilinmesi gerekmektedir. Türkçe Öğretim Programı, ilköğretim sekizinci sınıfa gelen bir öğrencinin konuşma becerisiyle ilgili sahip olması gereken kazanımları şu şekilde belirlemiştir (MEB, 2018, s.48):

Hazırlıklı konuşma yapar. (Görsel/işitsel materyallerle sunum hazırlayıp düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içerisinde sunma, araştırma sonuçlarını sempozyum, panel, forum vb. ortamlarda sunma)

Hazırlıksız konuşma yapar.

Konuşma stratejilerini uygular. (Yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma, ikna etme ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır.)

Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.

Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.

Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçe'lerini kullanır.

Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Türkçe Öğretim Programında konuşma sonrası stratejilerinden olan; konuşma amacının, amaca ulaşma durumunun, aktarılan bilgilerin, konuşma biçiminin ve içeriğinin öğrenci tarafından belirlenip değerlendirilmesiyle ilgili bir değerlendirme maddesine yer verilmemiştir (MEB, 2018). Oysa bu maddeyle, öğrencilerin kendi kendini

değerlendirebilme becerisine ulaşması sağlanırken Türkçe Öğretim Programı kişisel gelişim temasında yer alan “öğrencilerde bulunması gereken nitelikli karakter özellikleri”nden öz eleştiri ve özdenetim becerilerinin kazanımı da desteklenir (MEB, 2018, s.17).

Konuşma becerisini destekleme amaçlı anı/masal/hikâye anlatımı, dramatizasyon, tahmin etme çalışmaları, tartışma tekniğinin uygulanmasına yönelik münazara etkinlikleri, soru sorma, sessiz sinema, tasvir ve tahlil anlatımları, beyin fırtınası gibi birçok etkinlik öğrencilere sınıf ortamında eğlenceli bir şekilde yaptırılabilir. Bu sayede öğrencilerin utanıp sıkılmadan öğrenmeleri ve konuşmaları için bir öğrenme ortamı oluşturulmuş olur. Uygulama esnasında sınıfın seviyesi ve sınıfa kazandırılmaya çalışılan hedef davranışlar baz alınarak tasarlanan etkinlikler, diksiyonu geliştirici özellikler taşımali konuşma eğitiminin zihinsel ve fiziksel süreçleri mutlaka dikkate alınmalıdır (Kurudayıoğlu, 2003).

Konuşma eğitiminin hedefleri doğrultusunda zihinsel sürecin aktifleşebilmesi, dil becerilerinin yetkin bir şekilde kullanılabilmesi için “kelimelerin gücü”nden yararlanmak önemlidir.

‘Kelimelerin gücü’ denildiğinde genellikle konuşma sırasında kelimeleri doğru seçme, yerinde kullanma, vurgu ve tonlamaya dikkat ederek dinleyicileri etkileme, düşündürme, yönlendirme vb. akla gelmektedir. Kelimeler çeşitli anlam ve düşünceler içermekte, düşünce zincirinin halkalarını oluşturmaktadır. Kelimelerin çokluğu ise düşünce zenginliği ve sürekliliğini sağlamaktadır. Kelimeler aynı zamanda yeni düşünceler oluşturma ve geliştirmeye de hizmet etmektedir. Bu yönüyle kelimeler; bireyin düşünme, anlama, öğrenme ve zihinsel becerilerini geliştirme aracı olmaktadır. Çok sayıda kelime bilme birey için hazır bir güç olmakta ve bireyin başarısını artırmaktadır. Kelimeler dil ve iletişim alanında etkin bir güçtür (Güneş, 2013, s.2-3).

Konuşmacının kelime bilgisi ve doğru kelime tercihleri konuşmayı; etkili ve verimli kılar çünkü konuşma sırasında kullanılmak istenilen kelimenin akla gelmemesi, söz dağarcığından uygun olan kelimenin seçilememesi, konuşmacıyı duraksatarak “ı”, “şey” gibi ifadelerin sıklıkla kullanılmasına sebep olur. Söz varlığını geliştirecek, kelime öğretimini hızlandıracak dolayısıyla da zihinsel gelişim aşamasında öğrencilerin altyapısını şekillendirecek nitelikteki çocuk kitapları, onlara kendilerini daha doğru ifade edebilme fırsatı sunar, konuşulan konuyu derinlemesine açabilme, fikrini temellendirebilme, yakın anlamlı kelimeler içerisinde en işlevselini seçebilme gibi

beceriler kazandırır. Konuşmanın zihinsel sürecini yönetebilmesi açısından çocuk edebiyatı yapıtları önemli bir gücün temsilidir.

Konuşma eğitiminde başarılı bir fiziksel sürecin konuşmacıdan beklediği; Türkçe'nin doğru kullanıldığı, diksiyon kurallarının uygulandığı bir anlatıdır. Öğrenciler, Türkçe'yi daha doğru kullanıp diksiyonlarını geliştirebilmek ve başarılı bir konuşmacı olabilmek için konuşmanın fiziksel süreç basamağını da yazın diliyle desteklemelilerdir. Yazı ve konuşma dili birbirinden bağımsız olmakla birlikte birbirini etkileyen iki alandır (Sülün, 2012).

“Türk yazı dili, yüzyıllar boyunca kültürel gelişmelerin merkezinde bulunan İstanbul'da konuşulan dili esas almıştır. Yazı dili edebiyatın dilidir” (Kansızoğlu, 2012, s.222).

Konuşma dilinin yazı dilinden etkilenip iyileşmesi, diksiyon gelişiminin desteklenmesi ve yerel ağızla konuşan öğrencilerin daha düzgün bir Türkçe'yle konuşmasının sağlanması için İstanbul Türkçesi'nin esas alındığı yazın dilinden faydalanılmalıdır. “Yazı dilinin anlatım biçimi, konuşma diline oranla daha düzenlidir ve sözcük dağarcığı daha zengindir (Köknel,1993, s.104)”.

Öğrencilere sesli kitap okuma çalışmaları yaptırılarak dilin doğru bir biçimde nasıl kullanılması gerektiği öğretilmelidir. Günlük konuşmaların dayandığı gramer yapılarının sezilip bu yapıların metinlerde okunması suretiyle öğrencilere bol bol pratik yapma imkânı sunulmalı ve eski ağız alışkanlıklarından vazgeçmeleri sağlanmalıdır. Sesli okumalar sırasında sesleri doğru çıkarma, vurgu tonlama, anlamlı okuma, koro hâlinde okuma, metin üzerinde konuşma gibi etkinlikler okuma çalışmaları kapsamında TÖP'de yer almaktadır (MEB, 2018).

Öğrenci, sesli okuma ile kendi sesi ve sesinin özellikleri hakkında bilgi edinir, sesini ve ses tonunu tanır, keşfeder, ses yüksekliğini ayarlar, ses ritmini oluşturur, vurgu ve tonlamayı öğrenir. Sesli okuma etkinlikleriyle bu becerilerini giderek geliştirir ve konuşma etkinliklerinde uygulamaya başlar. Böylece hem okuma hem dinleme hem de konuşma becerilerini de geliştirir (Güneş,2011, s.15).

Kitap okumak; kendiliğinden, hiçbir öğretiye mahal vermeden konuşma becerisini doğal yollarla geliştirip iyileştiren bir etkinliktir. Konuşma eğitiminden önce öğrencilere kitap okuma alışkanlığının kazandırılması öğrencilerin bilgi düzeylerini arttırıp dile hâkimiyetlerini sağlayacak, konuşma üsluplarını da güzelleştirecektir.

Kitap okumayı alışkanlık haline getirebilmiş çocuklarda özgün düşünceler oluşturma ve bu düşünceleri düzgün bir şekilde ifade edebilme yeteneğinin

oldukça gelişmiş olduğu gözlenmektedir. Bu da kitapların birçok niteliğinin yanı sıra, düşünceyi geliştirecek ve bu düşünceleri aktarabilme yeteneği kazandıracak eğitselliğe de sahip olabildiklerini göstermektedir (Fırat, 2008, s.89).

Bu amaçla sık sık kitap okuma ve okunan kitabı sınıf içerisinde anlatma etkinlikleri düzenlenmeli konuşma becerisinin gelişimi adına pratik yapılmalıdır. Özellikle tekerlemeler içeren çocuk kitapları öğretmenler tarafından araştırılıp seçilmeli ve tekerlemelerin sesleri doğru çıkarmadaki katkısı konuşma eğitiminde kullanılmalıdır.

d) Yazma becerisi

Yazmak Türkçe Sözlük (2005)'te "söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak, yazı ile anlatmak, yazıya dökmek" olarak tanımlanmıştır (s.2156). Kişinin anlatmak istediklerini yazıyla ifade etmesine yazma denir. Tıpkı konuşma gibi anlatma becerileri kapsamında değerlendirilir, başkalarıyla iletişim kurmanın ve kendini tanıtmmanın bir yoludur (Gündüz ve Şimşek, 2011). Yazmanın konuşmadan en bariz farkı, doğal yollardan değil formal eğitim kapsamında eğitim yoluyla elde ediliyor olmasıdır. Kişinin kendini aktarma isteğinin sonucu olarak gerçekleşen yazma işi, esasen düşüncenin dışa vurumudur (Karadağ ve Maden, 2014).

Yazmak bireyler için bir ihtiyaç olduğu kadar bir üretilimdir de. Bu üretim esnasında fikir ve görüşler, amaç ve istekler etkili ve güzel bir şekilde kıvrak, canlı, açık bir üslupla, düşünülerek, planlanarak, özenilerek ifade edildiği takdirde ortaya çıkan yazı, güzel yazı kapsamında değerlendirilir (Emir, 1976). Güzel yazı, yazılı anlatımı ilim algısından çıkararak sanatsal bir duruş ve duyuşa dönüştürmekte, ona estetik bir duyarlılık kazandırarak metni edebi bir zevk unsuru haline getirmektedir (Ungan, 2007). Güzel yazı doğru düşünebilen, işlek bir zekânın, sağlam bir mantığın, ince bir ruhun, keskin görüşün ürünüdür; kültürün aynası (Emir, 1976), duyuşsal gelişimin destekleyicisidir.

Yazılı anlatım becerileri öğrencileri duyuşsal anlamda geliştirirken aynı zamanda onlara bilgilerini, temel becerilerini, çok yönlü sistemleri koordine etme kabiliyetlerini de kazandırarak öğrencilerin zihinsel açıdan da gelişmelerine katkı sağlar. Yazma eğitimi eleştirel düşünebilme, düşüncelerini düzgün ve belirli bir sıra düzeni içinde ifade edebilme, okuduğundan anladığı bilgiyi transfer edebilme, analiz-sentez yapabilme, düşündüğünü etkili bir şekilde ifade edebilme becerilerinin kazanımı ile yakından ilgilidir. Çünkü yazma eğitimi, Türkçeyi güzel kullanmanın yanında eleştirel ve yaratıcı düşünme, araştırma, problem çözme becerisine sahip olma gibi etkinlikleri bir arada organize etme gereğini ortaya koyar (Ungan, 2007).

Yazma becerisinin kazanımlarının sağlanabilmesi için kişiler öncelikle yazma ihtiyaçlarının farkına varıp kendilerini harekete geçirecek bir iç motivasyona sahip olmalıdırlar. Sonrasındaki aşamada iç dünyasında neler olup bittiği hakkında düşünmeli, fikir ve hislerini tahlil etmelidirler. Bu tahlillerin yazıya nasıl aktarılacağına bilinip, belli bir plan dâhilinde tasarlanması yazma eylemindeki süreci oluşturur.

Bol ve dikkatli okuyarak sağlam bir kelime hazinesine sahip olmak; başarıya niyetli, azimli, belli bir amaca sahip iyi bir gözlemci olmak; dilin özelliklerini ve inceliklerini bilip geniş düşünmek ve bol hayal kurmak; orijinal (özgün) olup yazma işini zevkle yapabilmek; duygu ve düşünceleri mantıklı ve ahenkli bir düzene sokabilmek başarılı bir yazılı anlatım için son derece gereklidir (Deniz, 2003). İmla/yazım ve noktalama işaretlerine dikkat edilerek oluşturulan yazılı anlatımın; konusu, türü, yöntemi, anlatım tarzı yazının planı doğrultusunda belirlenirken; hacim ve içerik bağlantısıyla da yazınsal metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri düzenlenir (Karadağ ve Maden, 2014).

Türkçe Öğretim Programında belirtilen yazma öğretimi kazanımlarının iyi bir yazılı metin ortaya koyma doğrultusunda şekillenebilmesi için Türkçe derslerinde, yazma becerisinin öğretimine gereken önem verilmelidir. Türkçe Öğretim Programı öğrencilerin; Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanmasını, okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması, duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerini amaçlamaktadır (MEB, 2018).

Türkçe Öğretim Programı yazma becerileri kapsamında sekizinci sınıf düzeyine ulaşmış bir öğrenciden aşağıda belirtilen kazanımlara ulaşmasını bekler (MEB, 2018, s.51).

Şiir yazar.

Bilgilendirici metin yazar.

Hikâye edici metin yazar.

Yazma stratejilerini uygular.

Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.

Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.

Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

Yazılarında mizahi öğeler kullanır.

Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.

Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Formları yönergelerine uygun doldurur.

Kısa metinler yazar.

Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.

Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Yazdıklarını düzenler.

Yazdıklarını paylaşır.

Cümlelerin öğelerini ayırt eder.

Cümle türlerini tanıır.

Fiillerin çatı özelliklerinin anlama olan katkısını kavrar.

Bu kazanımlara ulaşabilme amacıyla Türkçe derslerinde yapılan yazma çalışmalarını Demirel ve Şahinel (2006) üç başlık altında toplamıştır:

- Kontrollü yazma çalışmaları: Bu çalışma alanında verilen sözcükler ve cümle yapıları aynen ya da istenilen değişikliklerin yapılması yoluyla gerçekleşir. Yer değiştirme, dönüştürme, tamamlama, sıraya koyma, örneğe uygun kompozisyon yazma, sorulara cevap verme gibi alıştırmalar bu kapsamda değerlendirilir
- Güdümlü yazma çalışmaları: Güdümlü yazma çalışmalarıyla öğrenciden metnin ya aynısının yazılması ya da aklında kalan kısımlarıyla yeniden yazılması istenir. Bunu yaparken not alma, anahtar kelimeleri belirleme, özetleme süreçleri devreye sokulur.
- Serbest yazma çalışmalarıyla öğrencilerden duygu ve düşüncelerini kendi üsluplarına göre yazım kurallarına dikkat ederek yazmaları istenir. Bunu yaparken kompozisyon, mektup, duyuru-haber-tutanak, okuduklarıyla, yaşadıklarınla ve gördüklerinle ilgili yazma gibi birçok yoldan faydalanılabilir.

Yazma becerisi dört temel dil becerisinin son halkası olup (Demirel ve Şahinel, 2006) diğer beceri alanlarının kazanımlarıyla yakından ilgilidir. Okuma ve dinleme kazanımlarının yeterince sindirilememesi durumunda ortaya çıkan anlatım problemleri, kendini en çok yazma alanında belli eder. Bilgi ve beceriler kapsamında yeterli donanıma sahip olmayan öğrenciler, düşüncelerini belli bir plan doğrultusunda bir araya getiremez, ifadelerini düzgün bir biçimde kâğıda dökemezler. Bu durum yazma becerisi hakkında

önyargılara sebep olurken yazma eylemini gereksiz ve yeteneğe bağılı bir beceri olarak göstermektedir (Gündüz ve Şimşek, 2011).

Yazma öğretiminin öğrenciler tarafından benimsenip uygulanabilirlik kazanması için öğrencilerin dikkatlerini çekecek konular hakkında konuşma becerisinden geçiş sağlanarak öğretmenin de etkin katılımıyla bol bol yazma uygulamaları yapılmalı, yazmaya istekli bir hava oluşturmak için sınıf içinde ve dışında çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir. Yazılar eleştirilmeli, önemsenmeli bunun için arşivler oluşturulmalıdır (Göçer, 2010).

Türkçe öğretiminin temel amaçlarından biri, öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmektir (Sever, 2004). Yazma becerisinin gelişiminde okuma becerisinin ediniminin kayda değer bir etkisi vardır. Bu etki okuma eyleminin sürekliliğiyle kendini daha iyi göstermekte olup okumalar neticesinde gelişen sözcük dağarcığı ve gözlem gücü, yine yazma becerisinde kullanılmaktadır (Göçer, 2013).

Çocuk edebiyatı yapıtları, aynı zamanda öğrencilerin bilgi birikimlerini arttırarak fikirlere ve olaylara karşı belli bir bakış açısı geliştirmelerini sağlar. Farklı türlerde çeşitli ve nitelikli kitaplarla beslenip kendi fikir yörüngesini çizebilen çocuk, iç dünyasını anlamlandırabildiği kadar düşündüklerini ve hissettiklerini aktarma ihtiyacı hisseder. Anlatma ve yazma becerisinin temelini oluşturan iki unsurdan olan düşünce gücünün ve kelime servetinin geliştirilebilmesi için çocuk kitapları “olmazsa olmaz” bir öneme sahiptir.

Düşünce gücünün elde edilmesi eleştirel okumaların bir getirisidir. Öğrenciler okudukları diğer yazıları sorgulayarak dili zengin ifadeli ve yaratıcı kullanma adına; geniş dağılımlı olasılıkları görürler, onlara ilham veren yazarları okuyarak kendi yazma nedenlerinin ve estetik duygularının farkına varırlar. Kitap okuma, öğrencilerin yazar olarak gelişmeleri için zorunludur çünkü okuma kültürünün olmadığı yerde yazma kültürü de gelişemez (Ungan, 2007).

Çocuk ve gençlik kitapları yazma kültürünün yanı sıra okurlarına yazma bilinci de kazandırır. Yazı bilinci, Güneş (2007)'e göre çocuğun yazma işlevlerinin farkına varmasıdır. Yani yazının kullanımı ve önemi, yazıyı oluşturan birimleri (kelime, cümle ve metin) tanıma ve bunların işlevlerini öğrenme, yazının yönü gibi hususlarda duyarlı olmasıdır (akt. Yılmaz, 2012). Yazıyı tanımak, dili tanımadır. Bu sebeple çocuklara

dillerini tanıtmamanın en kolay yolu, dilin anlatım gücünü yansıtan çocuk kitaplarıyla onları buluşturmadır (Sever, 2015a).

e) Söz varlığının gelişimi

Söz varlığı Aksan (1996)'a göre; bir dildeki sözcüklerin tamamını kapsayan, kelime hazinesiyle eşdeğer bir anlam taşıyan, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri ve kalıplaşmış sözlerden meydana gelen geniş bir kavramdır. Korkmaz (1992)'a göre ise kelime hazinesi, “Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı”dır (s.100).

“Her dilde anadilden gelen bir temel kelime varlığı bulunur. Daha yeni zamanlarda üretim ve birleşme yolları ile yapılmış veya yabancı dillerden gelmiş kelime kelimelerle birlikte bu varlık dilin kelime dağarcığını meydana getirir” (Banguoğlu, 2011, s.141).

Her dilde kuşaktan kuşağa aktararak yaşayan, insan yaşamında birinci derecede öneme sahip olan, insana ve çevresine ilişkin önemli kavramları yansıtan ve değişikliğe en az uğrayan sözcükler vardır. Bunlara “çekirdek sözcükler” denir (İpek Eğilmez, 2013). Yani bir dilin kendine ait olan sözcüklerinden oluşan temel söz varlığı, o dilin en köklü en eski sözcüklerini oluşturur (Turhan, 2010).

Söz varlığı unsurları milletlerin millet olma yolunda geçirdiği sosyal, kültürel, dinsel, politik vb tüm olay ve olguları tüm bunların geride bıraktığı izleri, duygu ve düşünceleri hafızasında barındırır. Bu yüzden bir dili tanımak o milleti tanımakla eş değerdir. Söz varlığının gücünü koruyabilen ve zenginleştirebilen milletler dillerini yaşatma sorumluluğunu da üstlenmiş olurlar. Dilin anlatım gücü, milletin her noktadaki gücüne de tekabül eder (Baş, 2010).

Türkçe' nin zengin dil birikimi çocuklara aktararak onlardan; hüznelerini, sevinçlerini, öfke ve umutlarını kısacası insan olmaya dair hissedip düşündükleri tüm anlatıları ortak sözcüklerle ifade etmeleri beklenir. Her milletin kendi ürünü olan söz varlığı unsurları Türk kültürünün tüm yaşanmışlıklarını Türk diliyle beraber nesilden nesle aktarır.

Söz varlığı, doğuştan itibaren etkin bir dinleme ve gözlem neticesinde gelişmeye başlar ve okuma süreciyle aktifleşerek devam eder. Söz varlığı zenginleşmiş bireyler, bilişsel olarak gelişirken; okuma, dinleme, yazma ve konuşma alanlarında da beceri sahibi olurlar (Aslan, 2013). Dil beceri alanlarının sözvarlığı unsurlarıyla olan ilişkisi, bireyin dil gelişiminin göstergesidir. Öğrencilerin kelime hazinelerini en verimli şekilde kullanıp

arttırabilmeleri anlama ve anlatma becerilerini etkiler. Çünkü bireyin kendisini, karşısındakine doğru ifade edebilmesi söz varlığı unsurlarını kullanabilme ölçütüne göre değişir (Göçer, 2009).

Türkçe Dersi Öğretim Programı dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir. Öğrencilerin okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle söz varlığını zenginleştirilmesi, onların dil zevki ve bilincine ulaşmalarına; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerine katkı sağlar (MEB, 2018).

Çocuk edebiyatının dil gelişimini, kelime öğrenimini kolaylaştırdığı bir gerçektir. Çocuklar duydukları dili öğrendikleri için, dili geliştirecek ortamların çokluğu dil öğrenimini kolaylaştıran en büyük etkendir. Bu ortamı oluşturacak en zengin araçlarsa çocuk kitaplarıdır (Kaya, 2007). Çocuk edebiyatı kaynakları, bireyin okuma ya da dinleme esnasında karşılaşacağı ve aktarıma açık her türlü söz varlığı unsuruna amaçlı yönde hizmet eder; kitaplar, söz varlığı unsurlarının edinimi, aktarılması, pekiştirilmesi, geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi vb. ortamlar için önemli bir malzeme takviyesidir (Baş, 2010). Bu kaynaklar, Türkçe'nin anlatım gücünü yansıtır, sözvarlığının öğelerini örneklendirir (Sever, 2015a).

Öğrenciler, metinlerdeki sözcüklerin ve söz gruplarının anlamlarını tahmin ettikçe bilinenden bilinmeyene ilkesi gereğince dinleme ve okumayla gelişen, anlama sürecindeki alıcı söz varlığı unsurlarını; anlatma süreci sırasında konuşma ve yazma becerilerinde, üretici söz varlığına dönüştürürler. Üretici söz varlığı unsurları, alıcı söz varlığı unsurlarından beslenir. Bu açıdan ilköğretimin ilk yıllarından başlanılarak amaçlı ve sistemli olarak yapılan kelime öğretimi çalışmaları, öğrencilerin kelime dağarcıklarını zenginleştirip anlam kurma ve dağarcığa yeni katılan kelimeleri içselleştirerek kullanabilme becerilerini de destekler böylelikle Türkçe doğru, güzel ve etkili bir biçimde kullanılmış olur (Göçer, 2009; Baş, 2010; Karadağ ve Maden, 2014).

Erken yaşlardan itibaren çocuklara kitap okuma çalışmalarının yapılması onların kelime dağarcığını ve hayal gücünü geliştirme gibi çok önemli iki kazanımı edinmelerini sağlar. Kelime dağarcıkları ve hayal güçleri gelişen çocuklar kendilerini doğru sözcüklerle anlatabilir, muhatabını kolay ve doğru bir biçimde anlar, bağ kurup ilişkilendirebilir, tahmin eder, öngörülerde bulunur, eleştirir, sorgular ve demokratik eğilimleri benimser.

Bahsedilen beceriler doğrultusunda gelişen özgüven duygusu, çocuk tarafından doğru bir biçimde konumlandırılır.

Hasırcı (2016), çocuk edebiyatı metinlerindeki söz varlığı unsurlarının; dilin anlatım olanaklarını, zenginliklerini, inceliklerini yansıtırken çocuğa uygun kurgularla çocuğun yalnızca dilsel gelişimi değil; aynı zamanda kişilik, toplumsal, bilişsel ve duyuşsal gelişimlerini de desteklediğinden bahseder. Çocuk, kitaplar aracılığıyla gündelik hayatında tecrübe edemeyeceği yaşantıları tanıma fırsatı bulur böylece; farklı kültürlerin, değişik terimsel aktarımların, bilimsel konuların içerisinde yepyeni kelimelerle tanışma fırsatı yakalar.

“Duygu ve hayal bir yönüyle düşünce ise de tamamıyla kelimelere dayanır. Dolayısıyla bir insan ne kadar çok sözcük biliyorsa, düşüncesini o kadar çok geliştirmiştir” (Karatay,2007,s.143). Yeni öğrenilen kelimelerin anlamlandırılması ve hafızaya kaydedilmesiyle bilişsel yönden gelişimi destekleyen söz varlığı unsurları, duyuşsal açıdan da okuruna dilin zevkini yaşatarak okuma isteği ve alışkanlığı kazandırır.

Okuma becerisinin edinimi ve söz varlığı kazanımları birbiriyle bağıntılı iki gelişim alanıdır. Bu yüzden TÖP’de söz varlığı kazanımları, okuma becerisi kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak söz varlığı kazanımları başlık olarak “okuma becerisi” başlığı altında ele alınsa da diğer beceri alanlarında da söz varlığı geliştirecek nitelikte kazanımlar mevcuttur. Türkçe Öğretim Programı; sekizinci sınıfa gelmiş bir öğrenciden aşağıdaki kazanımlara ulaşmasını bekler (MEB, 2018, s.49):

Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler.

Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Metindeki anlatım bozukluklarını belirler.

Fiilimsilerin cümledeki işlevlerini kavrar.

Geçiş ve bağlantı ifadelerinin metnin anlamına olan katkısını değerlendirir.

Metindeki anlatım biçimlerini belirler

Bu kazanımların edinimiyle öğrencilerin Türkçe’ye hâkim olan bir dil yeterliliğine sahip olması amaçlanır. Söz varlığı kazanımları, öğrencilerin hayatları boyu kullanacakları anlama ve anlatma kapasitelerini geliştirecek, akademik ve sosyal alandaki başarılarını da destekleyecektir. Türk diline hâkim, dil değerinin bilincinde olan, anlamlandırma

becerilerine sahip, fikirlerini özgürce ifade edebilen bireyler yetiştirmek için çocuklar, küçük yaşlardan itibaren yetkin çocuk kitaplarıyla tanıştırılmalı, söz varlığı kazanımları desteklenmelidir.

2.1.2.2. Bilişsel gelişim

“Bilişsel gelişim, bireyin çevresindeki dünyayı anlama ve öğrenmesini sağlayan, bebeklikten yetişkinliğe kadar bireyin çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha kompleks ve etkili hale gelme sürecidir” (Senemoğlu, 2002, s.39).

Tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan Türkçe öğretim programında... birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir (MEB, 2018, s.8).

Bilişsel gelişim ile dil ve düşünce gelişimi arasında güçlü bir ilişki vardır (Sever, 2015b). Birbirinden etkilenen ve birbirini takip eden gelişimsel süreçleri içeren dil becerileri ve bilişsel beceriler, bir bütün halinde özdeşleşebilirlerse Türkçe dersi kazanımlarına istenilen düzeyde erişilebilir.

Türkçe Öğretim Programı’nda Türk Milli Eğitimi’nin hedeflediği genel amaç ve ilkeler doğrultusunda bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi (MEB, 2018) ve bilişsel beceri kazanımlarının, dil becerileri doğrultusunda sağlanabilmesi için öğrencilere sunulan her bilginin onlar tarafından sorgulanıp yorumlanması, analiz edilip sentezlendikten sonra iç ve dış ölçütler doğrultusunda değerlendirilmesi gerekmektedir (Karadüz, 2010). Böylelikle Türkçe dersleri dil becerilerinin yanı sıra bilişsel beceriler içinde bir öğrenme alanına dönüşür.

Kitapların bilişsel gelişimde bireylerdeki algılama potansiyelini artırma açısından ayrı bir yeri ve önemi vardır. Çocuklarda görsel ve işitsel algıların gelişmesi, edebiyatın sunduğu iletilerin anlaşılmasını, duyumsanmasını sağlar. Belleğin gelişmesiyle yapıtlardaki ilişkiler kavranır. Çocuk edebiyatı metinleri böylelikle bilişsel süreç becerilerinden “gözlemlenme”, “karşılaştırma”, “sınıflandırma”, “uygulama”, “eleştirme” yapma olanakları yaratarak çocuklarda düşünme ile ilgili bazı temel işlemlerin gelişmesine katkı sağlar (Sever, 2015a).

Yavuzer (2015) kitap okumanın zihin gücünün geliştirilmesinde yararlı bir araç, insanı diğer canlılardan ayıran önemli bir özellik olduğunu söyler. Yaşamın ilk yıllarından

itibaren bireyin okuma eylemiyle buluşturulması, edinilen becerilerin bir yaşam biçimi haline dönüştürülmesini sağlar. Kitaplardaki renk, çizgi ve sözcüklerin anlatım gücüyle çocuklar, düş ve düşünce serüvenine çıkma denemeleri gerçekleştirir, bu denemeler bilişsel ve dilsel gelişim için onlara doğal öğrenme ortamları sunmakla beraber toplum bazında okuma kültürünün gelişmesine de hizmet eder (Sever, 2015b).

Bilişsel beceri kazanımlarının bilgiye dayalı metin türleri aracılığıyla edinimi daha kolaydır çünkü bu tür metinlerde yazar, bir olayın aktarımından ziyade okuyucuya kendi gözlemini, eleştirisini, sınıflamasını, karşılaştırmasını yani kendi dünya görüşünü sunar. Okuyucu, yazarınkiyle kendi fikirlerini karşılaştırırken, metindeki konu hakkında kendi fikir şemasını oluşturmaya başlar. Okur, yazarın gözlemediği olgulara hiç bakmadığı bakış açılarıyla bakarken, kendini hayatı sorgulayan bir konumda bulur. Sorgulamak, fikirlerin zihin terazisinde tartılması, düşünme sürecinin aktifleşmesidir. Kitaplar sayesinde gelişen sorgulama becerisi zihinsel gelişimi hızlandırır.

“Okumanın kazanımlarıyla donanmış kişiler düşünen, sorgulayan, öğrenmeyi sürdürebilen, araştıran, kendi kendine sonuçlara varıp kararlar alabilen özgür bireylerdir” (Ural, 2015, s.33). Bilişsel beceriler kapsamında değerlendirilen kazanımlar şu şekildedir:

a) Bilgi edinimi

Türkçe Sözlük (2005)'te “bilgi” kelimesinin tanımları şu şekildedir: “insan aklının erebileceği olgu,gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat (1)“öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf (2)”, “insan zekasının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü, malumat, vukuf (3)” (s.267). Her iki tanımda da bilginin, beynin aktifleşme sürecinden sonra elde edildiği belirtilmektedir. Bilginin yapılandırılıp anlamlandırılmasına bilgi edinme yani “öğrenme” denir (Türkçe Sözlük, 2005, s.267).

Öğrenmenin sağlanabilmesi için, beyinde kavramlar aracılığıyla bazı bilişsel faaliyetler gerçekleşir. Dildeki her sözcük, zihinde belli bir kavramı temsil eder. Sözcüklerin temsil ettiği bu kavramlar, kişinin belleğinde yerleşip çoğaldıkça kavram gelişim süreci de hızlanır. Kavram gelişimi yeni bilgi edinimleriyle, yeni öğrenmelerle zihindeki bağlantıları, sinapsları çoğaltır. Bu açıdan çocuğun çevresindeki kavramların ve bilgilerin gelişmesi, bilişsel gelişimin hızlanması için görsel ve dilsel uyaranların da sürekli yenilenmesi ve çeşitlenmesi gerekir. Kitaplar, kavram gelişimine malzeme sağlayarak bilişsel gelişimi hızlandırır (Sever, 2015b).

Yaşamın ilk yıllarından itibaren çocukların kavram gelişimleri için onların bilme, öğrenme ve oynama gereksinimlerine yanıt veren çocuk kitaplarından yararlanılmalıdır (Sever, 2015b). Arbuthnot (1963) çocuğun bilgi ihtiyacının ruhsal bir ihtiyaç olduğundan, Spink (1989) ise bilgiler vererek bu ihtiyacın kitaplarla karşılanabileceğinden bahseder (akt. Konar, 2006). Drako-Ampem (2005) kitapların yalnızca bilgi vermekle kalmayıp çocuğun hayal gücü ve kendini tanıma gibi özelliklerini güçlendirdiğinden, onun dokunarak, görerek ve işitme duylarını uyararak zihinsel gelişimine de katkıda bulunduğunu söyler (akt. Deretarla Gül, 2015)

Kitaplardaki bilgiler, sınırsız ve yaşam boyu deneyimlenemeyecek kadar da çok olup farklı mekanlarda, günlük yaşantının içinde ya da dışında oluşturduğu karakter seçimleriyle belli bir kurgu planında yazılabileceği gibi salt bilgi verme amaçlı da kaleme alınabilir. Okuyucu farklı türlerdeki metinlerden belli bilgi birikimleri edinir. Bu bilgiler, kimi zaman bilimsel öğretiler, tarihi olaylar, sanatsal faaliyetler, kültürel geziler, kişilerin karakter analizleri ve betimlenen şehirler hakkında olabileceği gibi kimi zaman da sosyal ilişkileri düzenleyen bir görgü kuralı da olabilir.

Bilginin evrensel olması sebebiyle kitaplar, okurlarına farklı dünyaların ve farklı kültürlerin kapılarını aralar. Çocuk edebiyatı yapıtları benliğin, kimliğin oluşum aşamasında, çocuğun kültür öğeleriyle eğlenceli bir biçimde karşılaşmasında, toplumsallaşmasında ve kültürel kimliğinin farkına varmasında uygun ve etkili bir alandır (Büyükkavas Kuran, 2011). Kitaplar sayesinde kişilerin bilgi ve kültür düzeyleri artar, çok yönlü bakış açıları kazanır, insanı ve doğayı tanır, yazmak için gerekli bilgi donanımını kazanır, anlatımına (yazarak- konuşarak) güç katar.

Kitaplar; değerinin farkına varılması icap eden, insanın önce kendini sonra da çevresini bilmesini sağlayan, okudukça bilginin değerini keşfettiren, yeni ufuklar açan zengin bilgi kaynaklarıdır.

Türkçe Öğretim Programı'nda okudukça kazanılan düşünme ve algılama yetisindeki artışın bireyin öğrenme kapasitesini geliştireceğinden; kişinin öğrendiklerini uygulaması ve bu çerçevede üretim yapabilmesi sonucu bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama, zihinde yapılandırma becerilerinin de destekleneceğinden bahseder (MEB, 2018). Bireyin öğrendiklerini uygulaması, önce bireysel olarak sonra da toplumsal olarak değişim ve gelişimin habercisidir. Bunun için okuma serüvenine adım atılan yıllardan itibaren yetkin çocuk edebiyatı eserleriyle çocukları buluşturmalı, kitaplara ve kitap

okumaya karşı ilgi ve sevgi uyandırılmalıdır. Kitapların kuru bir okuma aracı olmaktan çıkıp içselleşebilmesi için okuma bilincinin kazandırılması gereklidir.

b) Eleştirel düşünme becerisi

Eleştirme, bir şeyi iyi ya da kötü yanlarıyla yansıtıcı ve mantıklı olarak yargılama anlamına gelmektedir (Akbıyık ve Seferoğlu, 2002).

“Eleştirel düşünme, kendi düşüncemizi ve etkileşim halinde olduğumuz kişilerin düşüncelerini göz önünde tutarak kendimizi, çevremizdeki olayları, durumları ve düşünceleri anlamayı amaç edinen aktif ve organize edilmiş zihinsel bir süreçtir” (Özden, 2010, s.160).

Eleştirel düşünme; aktif olmayı, bağımsız olmayı, yeni düşüncelere açık olmayı, düşünceleri destekleyen delilleri ve nedenleri dikkate almayı, organizasyonu gerektirir (Özden, 2010).

Eleştirel fikir yapısına sahip bireyler; gözlem yapmayı, olgular hakkında eski bildiklerinden bağımsız düşünebilmeyi, genel geçer yargılara olan saplantıdan vazgeçmeyi, kendi fikirleriyle ilgili araştırmayı, elde edilen nesnel verileri kabullenmeyi ve bunları aktarabilmeyi başaran bireylerdir. Kendini gerçekleştirebilme yetisine sahip bir düşünme eylemi, bu potansiyelini de en verimli ve en üst seviyede kullanmış olur.

Kitap okumak edinilen bilgileri karşılaştırıp değerlendirme, eleştiride bulunabilme, karar verebilme, demokratik ve özgür düşünebilme gibi becerileri kazandırır. Kitap okuyan öğrencilerin dünyaya ve çevrelerine bakışı değişir (Karakılıç, 2018). Çocuğun içerisinde yaşadığı dünyaya eleştirel bir gözle bakmasını sağlayan kitaplar, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini sorgulamak gibi üst düzey tutum ve davranışları kazandırılmasında etkilidir. Kitabın katmanları arasına gizlenen ve çocuğun kendi çabaları sonucunda ulaştığı iletilerin bu niteliklere sahip olunmasında önemli bir yeri vardır (Fırat, 2008).

Eleştirel düşünmenin bir getirisi olarak kitap okuyan bireylerde eleştirel okuma becerisi de gelişir. Kitap gibi değerli bir öğretim aracının en nitelikli ve seçkin olanlarını diğerlerinin arasından seçebilmek çocuklara okuduklarını tartma, eleştirme, tartışma yeteneğini kazandırır ve bu eserlerden en üst düzeyde istifade edebilmelerine olanak sağlar (Yörükoğlu, 1984). Eleştirel okurlar bir metinde yazarın kendisine aktardığı bilginin gerçek hayattaki karşılığını aramaya bulmaya çalışır; okuduklarını değerlendirir,

yorumlar ve eleştirir (Karadüz, 2010). Eleştirel okurlar yetiştirmenin okuma eğitimindeki amaç olduğunu söyleyen Dilidüzgün (1996) bu hususun önemini vurgulamaktadır.

Türkçe öğretiminde eleştirinin özelleştirilmiş alanı olan eleştirel okuma yanı sıra eleştirel dinleme, eleştirel konuşma ve yaratıcı yazma çalışmaları; iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme ve yaratıcı düşünme gibi zihinsel becerilerin gelişimini destekler.

Birey eleştirel düşünme sürecinde düşünme becerilerinin alt yapısını oluşturan dil yapısı ve kavram dünyasında karşılaştırmalar yaparak sahip olduğu kavramlardan yeni anlamlar elde eder. Dilin kavram dünyası, düşünce dünyasının sınırlarını ve derinliğini biçimlendirdiğinden dille düşünce ilişkisi, nitelikli düşünme ve dil becerileri arasındaki ilişkiye açıklık kazandırabilir (Karadüz, 2010).

“Okuma materyalleri, okurlarının akıcı okuma becerisini kazanmalarını bakış açılarını geliştirebilmelerini, farklı düşünme ve eleştirme becerisini kazanmalarını sağlar” (Deretarla Gül, 2015, s.312).

Problem çözebilen, üretebilen ve fikirlerini rahatlıkla toplum önünde ifade edebilen bireylerde özgüven duygusu geliştiği için sağlıklı kişilik gelişimi gözlemlenir. Toplumda yer edinerek sosyal ilişkilerini düzenleme yetisi kazanırlar. Kitap okumak eleştirel düşünmeyi; eleştirel düşünmek; zihinsel, kişisel ve toplumsal gelişmeyi beraberinde getirir.

Eleştirel düşünme gelişiminin desteklenmesi için önemli eğitim materyallerinden biri olan kitapların öğrencileri araştırmaya sevk edecek, gözlem güçlerinin farkına vardıtacak, doğru diye nitelendirilen fikirlerin gerçekliğini sorgulatacak nitelikte eserler olması gerekmektedir. Bu tür metinler içerisinde makale, söyleşi, fıkra ve deneme türleri özellikle eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme vb. temel becerileri kazandırmada önemli rol oynar (Baş, 2010).

c) Gözlem yapma becerisi

Gözlem, güncel Türkçe Sözlük (2005)'te “bir nesnenin, olayın veya bir gerçeğin, niteliklerinin bilinmesi amacıyla dikkatli ve planlı olarak ele alınıp incelenmesi, müşahade” olarak geçmektedir (s.795). Bir nesnenin, olayın, bir kişi veya grubun gerçek durumunu, niteliklerini bilmek amacı ile dikkatli ve planlı olarak incelenmesi anlamına gelmektedir (Deniz, 2010). Arthur (1993 akt. Tan ve Temiz, 2003)'a göre duyu

organlarıyla veya duyu organlarının hassasiyetini artıran araç ve gereçlerle objelerin veya olayların incelenmesidir.

Gözlem yapma ömür boyu sürecek bir etkinlik olmasına karşın 0-2 yaş aralığı bireyin en yoğun gözlem sürecinde olduğu dönemdir. Bu dönemde bebek nesnelere dokunur, tadar, dikkatlice izler, en ufak çıtırtılara kulak kesilir. Duyu organlarının çevreyle bu derece etkileşim içinde olması çocuğun zihinsel gelişiminde ona hızlı bir ivme kazandırır. Gözlem yeteneğindeki gelişmeyle dünyayı anlamlandıran çocuk, nesnelere arasındaki ilişkiyi keşfeder ve öğrenmeye merak duyar. Meraksa öğrenmenin fitilini ateşleyen unsurdur.

Merak kelimesini bilme dürtüsü olarak tanımlayan Öztürk (2011) bu duygunun varlığı ile kişilerin çevreyi araştırdığı, bu uğraşların sonucunda insanoğlunun farklı deneyimler yaşayıp kendine yeni öğrenme alanları geliştirdiğinden bahseder. Öğrenmenin gerçekleşmesi için merak duygusu ve dolayısıyla da gözlem becerisi gerekir.

Gözlem, ilgili nesneye değişik açılardan bakarak ve nesnenin anlamını araştırma yoluyla gerçekleştirilen, karar vermeden önceki süreçte ilgili olayı dikkatlice izleyerek ve dinleyerek oluşan bir öğrenme sürecidir (Demir, 2008).

Metinlerde yer alan bilgiler, yazarın konu hakkındaki fikrinin olgunlaşmadan önceki dayandığı gözlem sürecinin neticesidir. Yazma işini zevkle yapabilmek için iyi bir gözlemci olmak gerekir (Göçer, 2010). Kişiler, yaşantılar ve fikirler üzerinde düşünmeden önce o konuyla alakalı belli bir farkındalık düzeyine ulaşır. Daha sonra bu farkındalık, dikkatin farkındalığın olduğu konuya yönelmesini ve bir gözlem sürecine girilmesini sağlar. Kişilerin gözlem yapması demek, düşünülen olgu üzerinde neden sonuç ilişkilerinin irdelenmesi, bu ilişkiden etkilenen ve bu ilişkinin etkileyenlerini açığa çıkarılması demektir.

Gözleme kazanımları bireysel olarak deneyimleme yoluyla kazanılabileceği gibi yazarın okuruna aktardığı harici gözlemler yoluyla da elde edilebilir. Kitaplarda yer alan gözlemlerin niteliğine ve çocuğun bu gözlemler hakkında düşünme yoğunluğuna göre değişen gözlem kazanımları, zihinsel gelişimi destekler.

Etrafında olan bitene karşı duyarlı gözlemler yapabilen yazarlar, hayatı sorgularken kesin yargılara varmadan önce, başka fikirleri ruh ve akıl dünyalarının süzgecinden geçirirler. Böylesi bir gözlem sürecinin neticesinde gelişen fikirlerini okuruna aktaran yazar bireye,

bakmak ve görmek arasındaki farkı kavratır, gördüklerine karşı sorumluluk hissi uyandırır. Sorumluluk duygusu ancak düşünen ve üreten bireylerde; eksikliklere, yanlışlıklara ve haksızlıklara karşı bir eylem planına dönüşür. Kitap okumak kişileri bilinçlendirir, daha öncesinde es geçilen hayatın güzelliklerinin farkına vardırır, çevrede olup bitenin gözlemleyerek yaşamdan zevk alan bireyler bu sayede duyuşsal gelişim yönünden de desteklenir.

Bu yüzden çocuk edebiyatı yazarlarının çocuklara sundukları metinlerde kendi gözlemlerine sıkça yer vermeleri; onların bilişsel gelişimlerini gözlem yapabilme, sorgulayabilme, eleştirebilme, yaratıcı düşünebilme gibi yönlerden destekler.

Gözlemler; hikayelerde, romanlarda, gezi yazılarında, denemelerde, fıkralarda, makalelerde vb. birçok edebi türde kullanılır. Özellikle bilgilendirici metin türlerinde yapılan gözlemlerde genellikle eleştiriler dile getirilir. Böylece bireyler, gözlemler neticesinde eleştiri yapmayı da öğrenirler.

Türkçe derslerinde çocukların merak duygularını harekete geçirip, onların gözlem yapabilmesi için onlara fırsatlar sunmak demek, yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini sağlamak demektir. Gözlem becerilerini gelişmiş bireyler çevresine karşı duyarlı, etrafında olan bitene ilgili, sorgulayan ve araştıran kişilik özelliklerini yansıtırlar. Öğrencilere okutulacak metinler çocuklarda merak duygusunu tetiklemeli ve gözlem yapmaya sevk edici özellikler taşımalıdır.

d) Sınıflama becerisi

Sınıflama ya da analiz etme; objeleri, olayları veya onları temsil eden bilgileri bazı metotlar ve sistemler kullanarak, benzer ve farklı özelliklerine göre gruplara ayırmaktır (akt. Tan ve Temiz, 2003, 1993)

Sınıflandırma; nesnelere, genel niteliklerine göre bir araya getirerek gruplara ayırma sürecidir. Bloom sınıflamasında analiz etme becerisi ileri düzeydeki düşünsel etkinlikler kapsamında değerlendirilir. Analiz, öğrencinin varsayım ve birtakım kalıpları tanıyabildiği, bütünü öğelere ayırabildiği aşamadır. Bu seviyede düşünebilen öğrenci, ifadeleri irdeleyerek parçaların kendi aralarındaki ve bütünlükle olan ilişkilerini keşfeder (Özden, 2010).

Kitaplar hoşça vakit geçirmenin yanı sıra bilgi edinmek, duygu ve düşünceler arasında çeşitli yönlerden kıyaslamalar yapıp bunları analiz edebilmek ve sentezlemek,

başkalarıyla fikir alışverişini gerçekleştirerek iletişimi sağlamak gibi çok çeşitli boyutlarla bilişsel gelişimi destekler (Temizkan, 2011).

Kitap okuma; olayların doğru ve anlamlı bir biçimde analiz edilip, sentezlenmesini ve yorumlanmasını sağlayan önemli bir beceridir (Gömleksiz, 2004). Okuma etkinliği sırasında yapılan anlamlandırmalar seçilen bilgilerin, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, analiz-sentez yapma, sorun çözme ve değerlendirme gibi zihinsel işlemlerden geçirilmesini gerektirmektedir (MEB, 2018).

Metindeki konu; giriş, gelişme ve sonuç bölümleriyle bir plan dâhilinde okura aktarılırken öğrencilerin zihninde de anlamlandırılma esnasında parçaların bütünüle ilişkisi aşama aşama şekillenir. Metnin içerisindeki parçaların bütünüle bağdaşabilmesi için, bireyin metindeki fikirlerin, kahramanların, olayların ya da mekânların özelliklerini diğerleri arasından ayırt edici noktalarıyla sınıflanıp ayrıştırılması ve metnin bütünüle ilişkilendirilmesi gerekir.

Kitaplarda sunulan bilgiler, zihinde daha önceden yapılandırılmış bilgilerle kıyaslanarak sınıflanır, ortak noktalarıyla sentezlenir. Çocuğun ihtiyaçları gözetilerek yazılmış çocuk edebiyatı eserleri sınıflama, sentezleme, ilişkilendirme gibi bilişsel kazanımların elde edilmesini ve bu kazanımların uygulanmasına yarar. Düşünme faaliyeti sırasında aktifleşen üst düzey düşünme becerileri yeni ve özgün fikirlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırır.

Türkçe derslerinde ve okul dışında kitap okumayı sevdirecek aktiviteler düzenlenmeli, okumalar sonrasında özetlemeler yapma, kompozisyon yazma, hazırlıklı-hazırlıksız konuşmalar gerçekleştirme, metin çözümlene gibi etkinliklerle sınıflandırma becerilerinin gelişimi desteklenmelidir. Öğrencilerin metin incelemelerinde yaptığı metnin planını fark etme, giriş-gelişme-sonuç bölümlerini ayrıştırma, metin türlerinin sınıflanması gibi işlemler, parçalara ayrılmış problemin bütünüle ilişkisini analiz etme becerisini öğrencilere kazandıracak etkinliklerdendir.

e) Tahmin etme becerisi

“Önceden kestirme, verilere dayanarak gelecekteki olaylar veya var olması beklenen şartlar hakkında tahmin yapmaktır”(Tan ve Temiz, 2003, s.98). Tahmin etme becerisinin bilişsel bir beceri olabilmesinin şartı öncesinde elde edilen delillerden, geçmişteki tecrübelerden faydalanılmış olmasıdır. Öngörülen kestirmeyi desteklemek ya da

çürütmek için yeni deney ve gözlemlere ihtiyaç vardır. Elde edilen veriler ışığında oluşan araştırma süreci yeni tahminler doğrultusunda araştırmacıyı genellemelere götürür (Tan ve Temiz, 2003; Arslan ve Tertemiz, 2004).

Tahmin etme süreci birçok seçenek içerisinde bir tanesinin seçilme işidir. Bu sırada beyinde düşünme, karşılaştırma, yaratıcılık, karar verme gibi birçok zihinsel faaliyet bir arada gerçekleşir. Doğru tahminler sonucu elde edilen bilgiler beyinde yeni şemalarla yapılandırılır.

Metinlerdeki bilinmeyen kelimelerin anlamlarının metnin gelişine göre tahmin edilmesiyle oluşan yeni şemalar, öğrencilerin sözcük dağarcıklarını geliştirir. Kelime hazinesine yeni eklenen kelimeler, öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerine yansyarak dil gelişim sürecini destekler.

Kitaplar, zihin gücünü geliştirip olaylara doğru yerden bakmayı ve olayları iyi değerlendirmeyi sağlar. Doğru bakış açılarıyla değerlendirilen olaylar doğru tahminlerle neticelenir. Kitap okuyan bireyler ileriye görme yetisi kazanırlar. Bu yeti hayatı anlamlandırmayı kolaylaştırdığı için toplumsal ilişkileri de düzene sokar.

Türkçe Öğretim Programı problemin ne olduğuna dair bilgiyi öğrencilere hazır sunmak yerine onları zihinsel süreçlerle buluşturmaya tercih eder. Öğrencilerin var olan problem hakkında çözüme ulaşmadan önce düşünmelerini ve problem durumuna yönelik farklı çözüm yollarını denemelerini ister (MEB, 2018).

Öğrencilerle yapılacak etkinliklerde hikâyenin devamını tahmin etmek, ya da bir fikrin uygulanabilirliği hakkında öğrencilerin sezgileri üzerine konuşup konuşulanları geçmiş yaşantılarıyla ilişkilendirmek zihinsel anlamda bireyleri yaratıcı düşünme, tahminde bulunma becerilerini kullanmaya sevk eder. Tahminde bulunma etkinlikleri yazma ya da konuşma becerileri kapsamında uygulamaya açıktır.

f) Araştırma yapma becerisi

Araştırmak kelimesi Türkçe Sözlük (2005)'da, bilim ve sanatta yöntemli çalışmalar yapmak olarak tanımlanmaktadır (s.115). Araştırma yapmada amaç; problemlere yönelik güvenilir çözümleri, plânlı ve sistemli olarak yürütmektir (Arslan ve Tertemiz, 2004).

Türk Milli Eğitiminin temel amaçları arasında da yer alan “bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi” maddesi uyarınca

araştırma öğretiminin öğrencilere kazandırılabilmesi için yoğun ve sistemli bir şekilde çalışmak gerekmektedir (MEB, 2018, s.8).

Yazının bulunmasıyla bilimin hızlı gelişimindeki paralellik göz önüne alınacak olursa kitaplar araştırmaların ve buluşların birincil sermayesidir. Araştırma sırasında incelenen konuyla alakalı geçmiş bilgi kaynaklarından yararlanmak, belli bir birikim düzeyinin üzerine yeni bilgilerin ilave edilebilmesini kolaylaştırır. Böylelikle yazılan her kitap, yeni araştırmaların kaynağı olur. Bu açıdan kitapsız bir araştırma düşünülemez. Kitapların araştırmalara sunduğu bu kolaylık, araştırma becerilerinin gelişimini destekler.

Kitaplar bilgiye karşı merak uyandırır, öğrenme ve araştırma dürtüsünün gelişmesini sağlar. Bazen gezi metinlerindeki gibi bir beldenin araştırılması, bazen makalede olduğu gibi savunulan fikrin doğruluğunun kanıtlanması amacıyla araştırma yapılması ya da denemedeki gibi benimsenen fikrin desteklenmesi amacıyla araştırılması okurlara birçok araştırma deneyimi yaşatır. Araştırma becerisi edinebilmiş bireyler, şüphe ve merak duyduğu her türlü konu hakkında doğru bilgiye ulaşmayı hedefler, bilgiye ulaşmada emek harcamanın lüzumlu olduğu fikrini benimsedikleri için genel geçeri kabullenmek yerine araştırır ve incelerler, bilginin değerini kavrarlar.

Çağdaş eğitim, özerk benlik gelişimini, bilme dürtüsünü ve buna dayalı araştırmacılığı desteklemek, geliştirmek amacını gütmektedir (Öztürk, 2011). Araştıran bireyler; sorgulayan, eleştiren, yeniliği üreten bireylerdir. Karadüz (2010), eğitimin amacının yapılandırıcı yaklaşıma göre bilgi aktarımı değil; sorgulayarak öğrenme, araştırma yapma, problem çözme becerisi kazandırmak olduğundan bahseder. Bilginin peşinden koşma felsefesinin edinimi, hedeflenen en yüksek kazanım düzeyidir.

Küçük yaşlardan itibaren çocuğun gözlemleyip sorguladığı durumlara yönelik duyarlı olunmalı, araştırma disiplini kazandırmak adına araştırdıkları konular hakkında ertelemeden kitaplara başvurulmalı, çözüme ulaştırmadan sorgulamayı bırakmama fikri onlara benimsetilmelidir. Ansiklopediler, sözlükler, başvuru kitapları istenilen bir bilgiyi gerçek kaynağından araştırma konusunda rehber kitaplardır.

g) Problem çözme becerisi

Problem kelimesi, Türkçe Sözlük (2005)' te sorun kelimesiyle ifade edilmekte (s.1626), sorun da araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum olarak tanımlanmaktadır (s.1795).

Bütün yaşam boyunca çabuk ve etkin karar gerektiren durumlarda çok yönlü düşünebilme ve şartlar içerisinde en doğru kararı verebilme becerisi problemlere çözüm bulma becerisi olarak ifade edilmektedir. Eğitimin en önemli işlevlerinden biri; problem yaratan değil çözebilen bireyler yetiştirmektedir (Ocak Anlık, 2004).

Problemlerin çözümü için fikirler üretilen çözümleri uygulayabilme becerisini edinmek büyüüp gelişmenin ve olgunlaşmanın kanıtıdır. Aksi takdirde bebeklik dönemindeki bir bebeğin herhangi bir sorunla karşılaştığında ağlayarak çözümü annesinden beklemesi gibi yetişkin ama büyümemiş bir birey olarak kişi de sorunların çözümünde başkalarının yardımına ihtiyaç duyar, kendi çözümünü üretilmediğinden tıkanır kalır. Ebeveynler ve öğretmenler, çocukları hayata hazırlarken onları problemlere karşı çözümleri üretebilecek donanımda yetiştirmelidirler.

Kitaplar, öğrencilerin problem durumlarını algılayabilmelerine (Karakılıç, 2018) çözüm odaklı düşünebilmelerine yardım eder. Kitaplarla zihinsel gelişimleri desteklenen bireyler, problemi anlamlandırmakla kalmayıp o problem hakkında plan yapma, yapılan planı uygulama, problemin sağlamasını ve değerlendirmesini yapma becerisi edinirler (Karakılıç, 2018).

“Kitabın çocuğa kazandırdığı önemli bir nitelik de düş gücünün geliştirilmesi ve beraberinde yaratıcılığın artırılmasıdır. Yaratıcılık, hayalle beslenir ve gelişir (Fırat, 2008, s.89)”. Problemlerin çözümünde ihtiyaç duyulan yaratıcı fikirlerin beslendiği en önemli kaynak kitapların okurlarına sunduğu geniş hayal evrenidir.

Kişisel ve toplumsal olarak karşılaşılabilecek problemlerin okuyucuya daha öncesinden kitaplar aracılığıyla sezdiriliyor olması bireylerde problemlere karşı farkındalık ve bilinç oluşturur. Kitaplar, metinler aracılığıyla tanışılmış bir probleme karşı öğrencinin uygun düşünce ve davranış kalıpları sergileyebilmesine yardım eder. Empati gücünü geliştirip duyuşsal açıdan okurlarının probleme karşı “banane”cilikten uzak bir duyarlılıkla çözüme odaklanmasını sağlar. Böylece kamusal alandaki bireylerin beyin gücü, toplumsal problemleri dahi çözebilecek bir niteliğe dönüşür.

2.1.2.3. Kişilik gelişimi

Kişilik, bireyi diğer bireylerden ayırt eden, tutarlı olarak sergilenen, bireye özgü özellikler bütünüdür (Yeşilyaprak, 2007). Kulaksızoğlu (Yavuzer, Köknel, Kulaksızoğlu, Ayhan,

Dodurgalı, Ekşi, 2010) kişiliği, “bireyin, sosyal ve psikolojik tepkilerinin tümüne verilen isim” olarak tanımlar (s.118). Bireyin biyolojik ve psikolojik, kalıtsal ve edinilmiş bütün yeteneklerini, güdülerini, duygularını, isteklerini, alışkanlıklarını ve bütün davranışlarını içine alır. Böylece bireyin kişiliği, doğuştan getirdiği kalıtsal özellikler ve çevre faktörünün de etkisiyle bir bütün halinde süreklilikle gelişir (Yelboğa, 2006). Yaşam, kişiliğin etkisiyle yön bulan bir değişim ve gelişim yolculuğudur. İç sistemler ve toplumsal etkiler karşısında sürekli olarak yeni şartlara uyum sağlama, değişmelere maruz kalma süreçlerinden geçen kişilik, bu yolculukta kendi eğilimlerine, yeteneklerine ve hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu yine kendi seçer (Kavcar, 1999; Oğuzkan, 1993).

Kişilik gelişimi, tıpkı diğer gelişim alanlarında olduğu gibi çocukluk döneminde hızlı bir ilerleme kaydeder. Kişilik gelişiminin belli bir ardışıklıkla birbirini takip eden gelişim dönemleri, evreler halinde ilerlerken her evre kendine has ihtiyaçlarının vaktinde karşılanmasını bekler (Çakırlı, 2017). İhtiyaçların vaktinde karşılanmaması durumunda ortaya çıkan olumsuz sonuçlar bireyin yalnız yaşanan dönemini değil daha sonraki dönemlerini de etkileyerek yaşam boyu kalıcı daha sonraki dönemlerde telafi edilemeyecek nitelikte izler bırakabilir. Karşılanmamış gereksinimlerin oluşturacağı hasarları önlemek adına çocukluk evresinde karakter eğitimi hususunda oldukça titiz davranılmalı, karakter gelişimi eğitim öğretim basamağında planlı olarak desteklenmelidir.

Türk eğitim sistemi, hassasiyetle her evrenin gelişim özelliğini olabildiğince göz önünde bulundurarak Türkçe öğretim programını yapılandırır (MEB, 2018), değerler ve yetkinliklerin kaynaşarak belli bir bütünsellik içinde öğrencilerin bilgi, beceri ve davranışlarını geliştirmesini hedefler. Temel değerleri benimseterek yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmeyi eğitim sisteminin asli görevi olarak benimser ve bu sebeple tek başına akademik alanda elde edilmiş bir başarıdan tatmin olmaz (MEB, 2018).

Değerler öğretim programlarının perspektifi bölümünde, kişilik gelişimi üzerindeki etkisinin ve gerekliliğinin farkında olunarak ayrı bir başlık halinde ele alınmıştır (MEB, 2018). Değerler, Türk milletinin temel insani özelliklerini oluşturan hayatın rutin akışında ve karşılaşılan sorunlarla başa çıkmada; eyleme geçilmesini sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır (TÖP, 2018). TÖP; bireylerin ahlaki kararlar alabilme ve bunları

uygulayabilme yeterliliğine sahip olması için en gerekli olan değerleri, kök değerler başlığı altında on maddede toplamıştır (MEB, 2018): adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Değerler; toplumun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlara aktarılacak öz mirasıdır (MEB, 2018).

TÖP yetkinlikleri, bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlükler olarak tanımlamıştır (MEB, 2018). Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler, sekiz anahtar maddede sıralanmıştır (MEB, 2018, s.4-5):

Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma, girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade

Bireylerin karar alırken sorumluluğunu üstlenebilmeleri, doğru tercihler yapabilmeleri için; lüzumlu olan bilgi, beceri ve yeteneklerin geliştirilmesi karakter eğitiminin gereğidir (Ryan ve Bohlin, 2002 akt. Acat ve Aslan, 2011). Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileme, onları olumsuzluklara karşı iyi tercihlere yönlendirme ve bu tercihleri belli stratejiler ve amaçlar doğrultusunda öğrencilere irdeletebilme gibi bir misyon yüklenirler (Ekşi, 2003).

Türkçe kitabındaki metinler, öğrencilerin kişilik gelişimlerinin desteklenmesine aracılık eder. TÖP’de sekiz tema doğrultusunda şekillenen bu metinlere sunulan konu önerileri incelendiğinde, her bir temanın değerlerin ve yetkinliklerin edinimi noktasında öğrencilerin istifade edeceği nitelikteki konulardan oluştuğu görülmektedir. Çünkü Türkçe dersleri, bir alışkanlık ve beceri dersi olduğu kadar insan kişiliğini kurma, geliştirme dersidir (Özdemir, 1983;akt: Demir, 2008).

Değerler ve yetkinlikler çerçevesinde oluşturulan hedeflerin gerçekleşmesi durumunda TÖP bireylerden; bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerde kişilik özelliklerine sahip olmasını bekler (MEB, 2018).

Eğitim; öğrencilerin vicdanlarını, değer sistemlerini, beceri ve yetkinliklerini geliştirip onları tam donanımlı olarak hayata hazırlama fırsatı sunar. Edindikleri öğretilerin ışığında

seçimlerini özgürce yapabilen çocuklar, kişiliklerini geliştirme imkânı bulurlar. Çocuğa kendi davranışlarını yönetme özgürlüğü tanıyan demokratik yaklaşımlar, olumlu kişilik özelliklerinin sergilenmesi açısından önemlidir.

“Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı insanda çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını gerektirir. İşte edebiyat bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir (Kavcar,1999; akt, Sever, 2015a, s.56)”.

İlk çocukluk döneminden başlayarak çocukların insan ve yaşam gerçekliğine ilişkin bireysel değerler oluşturmalarında, çocuk kitaplarının önemli bir işlevi vardır. Çocuk kitapları, çizginin ve dilin anlatım olanaklarıyla değişik karakter özelliklerini, dolayısıyla çeşitli kişilikleri canlandırır. Yarattığı kurgularla; çocukların insanı, doğayı ve yaşamı tanımalarına ilişkin bir deneyim alanı oluşturulur. Çocuk kitapları kişilik gelişiminde önemli etkileri olan araçlardır (Sever, 2015a).

Günümüz çocuklarının yüz yüze olduğu gerçekleri (sorunları) uygun yöntemsel yaklaşımları elden bırakmamak koşuluyla çocuk yazınında yansıtmak kendi yaşamlarından kesitler görmesi bakımından onları geleceğe hazırlamaktır. Çocuk kendisi için oluşturulan edebiyat eserinde, yaşadığı ortamın benzerini bulur. Yazılanla yaşanan arasında ilişkiler kurma, karşılaştırmalar yapma fırsatı yakalar. Bu sayede günlük olaylar hakkında deneyim kazanır. Sosyal davranış örneklerini öğrenerek toplum içinde uygun davranışları sergileyip okumaya ve yazmaya ilgi duyar. Gelecekle ilgili umutlarımızın güçlü olması için öncelikle çocuklarımızın zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaları önemlidir (Dilidüzgün, 1996; Demircan, 2006; Arıcı, 2016)

Dahrendorf çocuk ve gençlik yazınıyla ilgili yaptığı tespitte çocuk kitaplarının okurlarının aydınlanmalarını, deneyimlerinin artmasını, önyargılardan arınmalarını ve toplumsallaşmalarını koşutlayarak onların kimliklerini kazanmalarına yardımcı olduğunu söyler (akt. Dilidüzgün, 1996). Çocuklar kendilerini tanımaz, anlamaz ve önemli olduklarına inanmazlarsa başkalarına değer vermeyi de öğrenemezler. Olumlu karakterlerle metinler aracılığıyla özdeşim kuran çocuklar, kendileri de böyle bir kişilik geliştirmeye özenirler (Aslan, 2006a).

İnsan kişiliğinin biçimlendiği çocukluk döneminde “öykünme” en etkili ve hızlı öğrenme yoludur. Okudukları kitap kahramanlarının fiziksel ve ruhsal özellikleri çocukta onların davranış ve eylemlerini yineleme isteği uyandırır (Sever, 2015a). Kişilik gelişimine katkıda bulunabilmek için kitaplar farklı hayat hikâyeleri anlatır, diğer insanların sorunlarını nasıl ele aldıklarını öğretir, çocuğa değişik modeller sunar. Çocuk bu

modellerden kendine uygun olanları seçerek özümser (Sınar ılgın, 2006). Metindeki karakterlerin tutumları bireyin empati yeteneğini gelişimine katkı sağlar, yanlışın farkına varma ve buna yönelik benlik alanını koruyup haksızlıklara karşı sesini yükseltebilme becerisini kazandırır, kişisel sınırların çizilmesine yardımcı olur. Bibliyoterapi uygulamaları da kitap okumanın kişilik gelişimi üzerindeki olumlu tesirinden yola çıkarak okumayı ve dolayısıyla da bilgiyi, bir iyileşme alanı olarak görmüştür (Yılmaz, 2014).

Işınısu verdiği bir röportajda çocuk kitaplarının çocuğun karakter gelişimi üzerindeki büyük etkisini şu şekilde ifade eder:

Çocuk, o kadar değerli ki... o kadar önemli ki... Bu çok aziz varlığın gönlüne hitap edebilmek, şahsiyetine şekil vermeye çalışmak; onu güzel, iyi ve doğruya yönlendirebilmek, hakikaten zor ve dikkat isteyen bir iş. Çünkü kanaatime göre çocuk edebiyatı; büyüklere hitap eden edebiyattan daha önemlidir, bir ciddi "vazife"yi içerir. Kuyumcu sabrı, onun zanaatı ve sanatı gerekir. Altını işlerken katacağımız bakırı, takacağımız mücevheri büyük bir titizlikle hesaplamak gibi (Şirin (ed.), 1988, s.119).

Bireyin ruhi yapısını oluşturan, onun şahsiyetine şekillendiren unsurların başında gelen çocuk kitaplarının; potansiyel gücünden yararlanabilmenin yolu, iç ve dış yapı özellikleriyle çocuğa görelilik kavramını ciddiye alan yapıtların sayısını arttırmaktan ve bu yapıtları öğrencilerle buluşturmaktan geçer.

Çocuk edebiyatının okurlarına sunduğu seçkin yapıtlarla buluşan öğrenciler, yeni fikirlere ulaşır, sahip olduğu değerleri tanır ve farklı kültürleri anlar (Göçer, 2007). Bu eserler, insan haklarına saygılı, kültürüne sahip çıkan, hür ve demokrat, yaratıcı ve etken, çözümcül ve barışçıl, vatansever ve çalışkan nesillerin yetişmesine yardımcı olur, bilinçlenmeyi sağlayarak toplumsal farkındalıkları arttırır. Gelişime öncülük ederek sosyal ilişkilerin daha sağlıklı bir zeminde ilerlemesinin önünü açar.

Çocuklar okumalar sırasında, bireyselliğin tadına varır ve kendi yaşam alanlarına girip iç dünyalarına kulak verirler. İnsanları gerçek anlamda özgür kılan okuma, kişiyi bilgisizlik ve yanlış inançlardan korur (Fırat, 2017).

"Çocuğun kendi ilgi alanlarını ve yeteneklerini keşfetmesi, bir birey olduğunu idrak etmesi, karşılaşacağı yeni durumlara göre nasıl bir tavır sergileyeceğini öğrenmesi kişilik gelişimi için son derece önemlidir (Sınar ılgın, 2006, s.176)".

Benliğin keşfedilme sürecinde özbenliğini anlamlandırabilen bireyler; benliğiyle barışık, sosyal düzene uyumlu, sorunları çözebilen, mantığı ve duyguları dengede tutabilen, iç motivasyona sahip, kişilik özelliklerini yansıtır.

Kişiliğin inşa edildiği çocukluk döneminde anne-babaların ve eğitimcilerin yararlanabileceği önemli kaynaklardan olan kitaplar, dünyayı anlamlandırmaya çalışan çocuk için içerdiği gizil mesajlarla zevkli bir öğrenme alanıdır.

Yetkinlikler bireylerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri (MEB, 2018).

“Bilgiyi, kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri iş ve çalışma ortamları ile mesleki ve kişisel gelişim konusunda kullanabilme yeteneğidir (Güneş, 2012, s.2)”.

Sahip olunan bilginin uygulanması becerileri, becerilerin uygulanması ise ilgili alandaki yetkinlikleri oluşturur. Belli bir konuda yetkin olabilmek için işlevsel olarak çeşitli becerilerle donanmak gerekir. Elde edilen donanım ve becerilerin oluşturduğu eylemler, yetkinlikler kavramını doğurur.

Beceri bireyin bir işi yapma gücüdür; bilmek, harekete geçmek ve bir işi yapmak aşamalarını içerir. Beceri kazanımları; karşılaşılan durumlara göre evrilip başka durumlara da aktarılabilen, çocuğun gelecekte kullanabileceği uygulanabilir hazır bir güçtür. Bireyin bu güçten yararlanıp becerilerini amaçlarına ve ihtiyaçlarına göre yönlendirip geliştirebilmesi için eğitim hayatının öğrenciye sunacağı eğitim ortamları son derece önemlidir (Güneş, 2012). Türk eğitim sistemi yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar (MEB, 2018). Öğretmenler yetkinlik alanlarındaki becerilerini geliştirebilmeleri için öncelikle öğrencilerin özgüven gelişimlerini desteklemeli; yaratıcı ve eleştirel düşünme, soru sorma ve deney yapma gibi bağımsız öğrenmeleri destekleyen bilgi ve becerileri kazanmalarını sağlamalıdır (Robinson ve Aronica, 2018).

Becerilerin alan becerileri ve aktarılan beceriler olmak üzere ikiye ayrıldığını belirten Güneş (2012, s.4) bu ayrışımın belirleyicilerini şöyle aktarmıştır:

“Alan becerileri bir disiplinle ilgili içeriğin gerçekleştirilmesine yönelik becerilerdir. Bunlar fen, matematik, dil gibi alanlara ilişkin becerilerdir. Örneğin dil öğretiminde sözlük kullanma becerisi, mektup yazma becerisi gibi beceriler alan becerileri olmaktadır Aktarılan beceriler, çeşitli alanlarda ve günlük yaşam için gerekli olan becerilerdir. Bunlar bilgileri araştırma, öğrenmeyi sürdürme, zihinsel becerileri geliştirme ve yönetme, karar verme, sorun çözme, iletişim,

işbirliği yapma gibi becerilerdir ve günlük yaşam için gerekli ve zorunludur. Bu beceriler, okuldaki öğrenmeleri kolaylaştıran ve yaşam boyu öğrenmeyi sağlayan becerilerdir.”

Bireylerin kişilik gelişimlerinin sağlıklı bir zemine oturabilmesi için hayata doğru pencereden bakabilmeleri, ahlaki prensip ve değerlerden şaşmadan bilgi ve becerilerini kullanarak karşılaştıkları sorunlara karşı çözümler üretebilecekleri yetkinlik alanlarına sahip olmaları önemlidir. TÖP’de yer alan öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, insiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade alanları başlığı altında yer alan yetkinlikler ve bu yetkinliklerin içerdiği beceri alanları, aktarılan beceriler kapsamında olduğu düşünülüp incelemeler bu yönde yapılacaktır (MEB, 2018).

1) Öğrenmeyi öğrenme becerisi

Sürekli yenilenen bir olgu olan bilgi, kişilere yaşadıkları süre boyunca öğrenme ve gelişme ihtiyacı hissettirir. Sahip olunan potansiyelin ve yeterliliklerin geliştirilmesi bireylerin yaşam boyu öğrenme bilincine sahip olmasına bağlı olup öğrenmeyi öğrenme bu felsefesinin ana düşüncesidir. (Güleç, Çelik ve Demirhan, 2012).

Karşılaşılabilecek problem durumuyla mücadele etmek, olayın sebeplerini öğrenmeyi ve çözümü için yeni öğrenmelere açık olmayı yani sorumluluk almayı gerektirir. Öğrenmenin kıymet ve gerekliliğinin farkında olan bireyler, kişisel ve toplumsal alanda sergileyecekleri tutum ve davranışlarda öz disipline sahip olacak, eğitim hayatlarının bittiği bir noktada öğrenme ve daha iyisini yapma hususunda sorumluluk alıp gayret göstereceklerdir.

Eğitimciler, öğrencilerin bağımsız olarak öğrenmelerini sağlamak için onlara rehberlik etme hedefini paylaşırlar (Martin ve Greenwood, 2001). “Öğrenme gücü” kavramının yaratıcılarından olan Guy Claxton; öğrencilerin hem okulda hem de okul dışında daha iyi öğrenen olmaları, karşılaştıkları zorlukların ve belirsizliklerin üstesinden sakin, kendinden emin ve yaratıcı bir şekilde gelmeleri için yapılacak olan yardımları “Öğrenme Gücü Oluşturma (BLP)” fikriyle destekler (Robinson ve Aronica, 2018).

İyi bir öğretim, öğrenciye nasıl öğreneceğini, nasıl hatırlayacağını, kendi kendini nasıl güdüleyeceğini ve kendi öğrenmesini etkili olarak nasıl kontrol edip yönlendireceğini öğretmeyi kapsar. Öğrencilerin başarılı olmaları büyük ölçüde kendi öğrenme yollarının farkında olmalarına ve kendi öğrenmelerini yönlendirebilmelerine bağlıdır (Özcan, 2007, s.3).

Kendi öğrenme yeteneklerine güvenen öğrenciler; daha hızlı, daha iyi ve daha konsantre olmuş bir biçimde öğrenir, daha sağlam düşünür ve öğrenmeyi daha eğlenceli bulurlar (Robinson ve Aronica, 2018).

Kişinin öncelikle kendini tanımasına imkân tanıyan farkındalık eğitimi, bireyin nasıl öğreneceğini bilmesi, öğrenmeyi organize edebilmesi, öğretiden beklentileri saptayıp süreci değerlendirebilmesi gibi birçok kompleks bilişsel beceriyi eğitim sistemi içerisinde kullanmayı gerektirir.

2) Sosyal beceriler

Sosyal beceriler, sosyal ortamlarda, sosyal olarak kabul edilebilir yollarla diğerleriyle etkileşimde bulunma yeteneği olup (Combs ve Slaby, 1977 akt. Ekinci Vural, 2006) öğrenilmiş davranışlardan oluşur (Koç Telli, 2010). Bu açıdan sonradan edinilebilir ve geliştirilebilir bir nitelik taşımaktadır.

Çocuğun sosyal ve toplumsal yaşantılara olan tutumu, başkalarıyla nasıl geçineceği yaşamın ilk yıllarında ona verilen fırsatlara, sahip olduğu motivasyon ile öğretmen ve yetişkinlerin rehberliğine göre şekillenen öğrenme deneyimlerine bağlıdır. Bu deneyimler neticesinde birey, kendini grubuna özgün bir biçimde tanıtabiliyorsa sosyal açıdan uyumlu tavırlar sergiler (Yavuzer, 2015).

Öğrenme doğası gereği sosyal bir süreç olup okul yaşantıları içerisinde sosyal becerilerin gelişimi desteklenir. Çocuklar grup içerisinde diğerleriyle birlikte hareket etmeyi, ortak amaçları karşılamayı, birbirlerinin güçlü ve zayıf yönlerinin keşfetmeyi, fikirler geliştirerek bunları paylaşmayı, müzakerede bulunmayı, çatışmaları çözmeyi, çözümleri desteklemeyi öğrenirler (Robinson ve Aronica, 2018).

Çocuğun tüm hayatını etkileyecek sosyal becerilerin temelleri okul hayatında eğitim vasıtasıyla atılır. Bu açıdan sosyal beceri yetkinliklerine yönelik verilecek olan eğitim, sağlıklı bir toplumun inşası demektir. Öğretim programları, ilkokulu tamamlayan her öğrencinin günlük hayatta ihtiyaç duyacağı sosyal becerileri kazanmış olmasını hedefler (MEB, 2018).

Yetersizliği belirlenmiş becerilerin sistemli bir şekilde kazandırılmasını amaçlayan sosyal beceri eğitimi, bireylerin etkileşim becerilerini geliştirmeyi, içinde yaşadıkları çevreye uyum sağlamalarına yardımcı olmayı ve yaşam kalitelerini arttırmayı amaçlar (McGuire ve Priestley, 1981; akt. Önalın Akfırat, 2006, s.47).

Kişinin içinde yaşadığı toplumun üyesi haline gelmesi, toplumun bir parçası olduğunun bilincine varması ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi toplumsal yaşamda gerekli olan sosyal becerileri kazanması ile mümkündür. Bu becerilerin edinimi bireyin başkaları ile iyi ilişkiler kurmasında, başkalarına yardım etmesinde, haklarını kullanabilmesinde son derece önemlidir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

3) Çatışma yönetimi becerisi

Kişinin çatışma karşısında izleyeceği çözüm yolunun bilincinde olup çatışmayı çözmeye yönelik becerilerini kullanabilmesi çatışma yönetim becerisinin bir göstergesidir (Tapan, 2006). Sosyal yaşantının içerisinde kaçınılmaz olan fikir ayrılıkları çatışma becerilerine sahip olunmadığı durumlarda şiddetli çatışmalara yol açarak bireylerin yaşam enerjisini düşürmektedir.

Çocukların ön erinliğe girdiği dönemden itibaren değişken duygu durumu bu çatışmaların sıklığını arttırmakta; “çelişkili planlar, aşağılık hissi ve prestij kaybetme” faktörleri öfke duygusunu tetikleyerek genci psikolojik anlamda çeşitli zorluklara sürüklemektedir. Bu konuda bireyin sorunları aşacak beceri, yeti ve yeteneğe sahip olmasının önemi büyüktür (Yavuzer, 2015; Yavuzer ve diğerleri, 2010).

Martin ve Greenwood (2001) çatışmaları çözmeye; duygu denetleme, iletişim ve problem çözme becerilerine sahip olmanın, öfke kontrolünü ve girişkenliği uygun bir biçimde kullanmanın etkisinden bahseder. Bu becerilerin çatışma öncesinde öğrencilere kazandırılmış olması, çatışma durumunu çözmeye yönelik adımların vaktinde atılmasını sağladığı gibi kişiye olay anında muhakeme gücü kazandırır.

Çatışma becerilerinin kazanımı; çatışmadan kaçınıp sinmek ya da öfkelenip saldırganca tavırlar sergilemek yerine çatışmayı sağduyuyu kaybetmeden yönetmeyi, fikirleri özgürce ifade etmeyi, ortak bir sonuca varıp çatışma durumunu hoşgörüyle neticelendirmeyi gerektirir.

Çatışma yönetiminin ve çatışma becerilerinin öğrenilmesi bireylerin toplumsal yaşamını kolaylaştırdığı gibi eksikliğindeyse kişinin yaşantılarıyla ve çevreleriyle zayıf ilişkiler kurup özbeğeni sorunları yaşamasına sebep olur (Martin ve Greenwood, 2001). Öğrencilerin kariyer hayatlarında başarılı olmaları, arkadaş ve meslektaşları ile daha nitelikli, mutlu bir ilişki yürütmeleri için çatışma yönetimi becerilerini sağlamış olmaları gerekir (Tapan, 2006).

4) Olumlu düşünme becerisi

Bireylerin karşı karşıya kaldıkları olay ve durumların, olumlu ve olumsuz yönlerinin farkında olup bu olay ve durumları olumluya odaklanarak yeniden yorumlama işinin adı olumlu düşünmedir (Akın, Uysal, Akın, 2015).

Pozitif düşünce olarak da tanımlanan bu beceri kişinin konuşması, davranışları, his ve düşüncelerinde hayata nasıl baktığını, nasıl hissettiğini, performansını ve diğer insanlarla nasıl ilişki kurduğunu belirlemekte; günlük yaşamın sürdürebilmesi için önemli bir motivasyon kaynağı ve varoluş düzeyinin kalitesini yükseltmeye yarayan önemli bir araç olarak görülmektedir (Öğretir, 2004; Akın, Uysal, Akın, 2015).

Mevlana “Kardeşim sen düşünceden ibaretsin, Geriye kalan et ve kemiksin, Gül düşünürsün gülistan olursun, Diken düşünürsün dikenlik olursun” diyerek olumlu fikirlerin yaşantıları olumluya yönlendirecek derecede büyük bir etki gücüne sahip olduğunu vurgulamıştır.

Zorluklara ve engellemelere rağmen genel olarak hayatta her şeyin iyi gideceğine dair güçlü bir beklenti içinde olan bireyler; kendi değer ve inançları doğrultusunda davranmayı seçecek, risk almaktan kaçınmayan, davranışlarının sorumluluklarını üstlenen, yaşama karşı etkin rol oynayan kişiler olacaklardır (Karagöz, 2011).

Bu sebeple okullarda olumlu düşünme becerisinin, başarı üzerindeki tesirinin üzerinde durulmalı, bireyin eylemini psikolojik olarak güçlü, mutlu, kararlı bir şekilde sürdürebilmesinin buna bağlı olduğunun altı çizilmelidir.

5) Zaman yönetimi becerisi

Zaman yönetimi, kişinin özel ve iş hayatında amaçlarına etkili ve verimli bir şekilde ulaşabilmesi için planlama, organize etme, yönlendirme, koordine etme ve kontrol etme gibi yönetim fonksiyonlarını kendi faaliyetlerine uygulama sürecidir (Erdem, 1999 akt. İşçan, 2008).

Bireyin kısıtlı olan zaman dilimini en iyi şekilde değerlendirme amacıyla amaç ve hedeflerini belirleyip vaktinin planlaması yapabilmesi; ona zamanı yönetebilme becerisi kazandırırken iş için harcanan süreyi kısaltıp verimliliği arttırdığı için işe yönelik tatmin duygusu yaşatacak, psikolojik olarak olumlu sonuçlar doğuracaktır (Gürbüz ve Aydın, 2012; Demirtaş ve Özer, 2007; İşçan, 2008).

İlköğretimden itibaren öğrencilerin kendi zaman analizlerini yapması, zamanlarını nereye ve ne şekilde harcadıklarını belirleyip zaman kaybına neden olan etkinliklere karşı önlem alma becerisini geliştirmesi programlı yaşama ve zamanı yönetme adına yapılabileceklerdendir (İşcan, 2008). Teknoloji bağımlılığının gençler için bir tehdit oluşturduğu bir dönemde zamanın kıymeti noktasında verilecek eğitim ve yapılacak etkinlikler bireyin ve toplumun gelişmişlik seviyesini arttıracak vakit sermayesinin üretimle buluşmasını sağlayacaktır.

6) İnisiyatif alma ve girişimcilik becerisi

Girişkenlik çevreden gelen uyarılara doğru zamanda doğru tepkileri verebilme yetisidir. Düşünce, duygu ve inançların açık, dürüst ve başkalarının haklarını ihlal etmeden dile getirilmesi bu mesajların karşdakine onu incitmeden düzgün bir ses tonuyla göz teması yapılarak ulaşması girişken insanların yapabileceği becerilerdendir. Çocuklar girişkenlik gibi toplumsal becerileri çevrelerindeki insanlardan öğrenirler. Eğitim vasıtasıyla aşırı girişkenlik ya da utangaçlık gibi davranışların düzenlenmesi öğrencinin yalnız akademik hayatında değil toplumsal yaşamında da ona katkı sağlayacaktır (Martin, Waltman-Greenwood, 2001).

7) Özyeterlilik becerisi

Özyeterlilik, bireyin belli bir görevi başarabileceğine dair kişisel inancıdır. Davranışı başlatan, güdülenmeyi ve devamlılığı artırıcı etkisiyle performansın sergilenmesini ve artırılmasını sağlamada etkin rol oynar (Kotaman, 2008). Bireyin özbeğeni duygusunun güçlü olması, başarılı sosyal ilişkilerden çocuğun öğrenme yetisine kadar her noktada etkilidir (Martin, Waltman-Greenwood, 2001). Bireyin zorluklarla mücadelede motivasyonunu ne kadar koruyabildiği ve kendi kaynaklarına ne ölçüde güvenebildiği onun öz yeterlilik algısını belirler (Hazır Bıkmaz, 2004; Yıldırım ve İlhan, 2010). Özyeterlilik inancı tam olan bireyler; maddi imkansızlıklar, bireysel ve çevresel engellere karşı kolay kolay motivasyon kaybı yaşamamakta sorunların üstesinden gelebilmektedirler.

Öz yeterlilik algısının gelişmesinde çocuğun küçük yaşlardan itibaren kendi sorunlarını kendi geliştirdiği çözüm yollarıyla çözmeye disiplinine erişmesinin etkisi büyüktür. Öğrencilere “kendi benliklerine güven” duygusu yaşatıldığı takdirde karşılaştığı problemlere karşı yılgınlık göstermeyecek, sonuna kadar azmetme konusunda gayretli olacaklardır. Özyeterlilik becerisinin öğretiminde bireye kendi kendini değerlendirme

yetisi kazandırılmalıdır. Bu değerlendirmeyi yaparken dikkat edilmesi gereken husus kişiliğe yönelik değil sürece yönelik eleştirilerde bulunmaktır çünkü, bireyin kişiliğine yapılacak her nitelendirme daha sonraki dönemlerde kişinin öz benlik algısını şekillendirecek deneyimler olarak bilinçaltında yer edinecektir. Ayrıca bazı durumlarda sürecin gelişimi kişilerden tamamen bağımsız ilerleyebilir. Baştan itibaren sonuçla ilgili olarak bu bilincin taşınması gelişebilecek olumlu ya da olumsuz her iki duruma karşı bireyin psikolojik olarak hazırlıklı olmasını, herhangi bir yenilgi durumunda psikolojik olarak yıkılmadan aynı şevkle yeniden başlayabilmesini, kendi benliğine olan özsaygısını yitirmemesini sağlar.

8) Yaratıcılık becerisi

Yaratıcılık bireyin kendi düşüncesi ve yetenekleri ile problemin tanımlanmasını ve çözülmesini gerektiren herhangi bir durum için anlamlı cevaplar üreterek (Wakefield, 1992) bir ürün ortaya koyma (Torrance, 1965) işidir (akt. Birişçive Karal, 2012).

Yaratıcı düşünme olaylara herkesten farklı yönlerden bakma, ortaya çıkan olay ve durumları farklı bir sebebe bağlama; problemlere pratik çözümler üretme; daha önce aralarında bağ kurulmayan olay, durum, nesne vb. arasında bağ kurma; ayırt edicilik, özgünlük ve üretkenlik boyutunda yeni düşünceler ortaya koyma; kalıplardan kurtulma, değişik olma; hiç kimsenin görmediklerini görme, düşünmediklerini düşünme; bilinmeyen yeni bir yöntem ya da teknik icat etme gibi farklılıkları temel alır (Temizkan, 2011).

Okullar, temel düşünce ve bilgi becerileri kazandırmanın yanında öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirmelilerdir (Martin, Waltman-Greenwood, 2001).

Gelişen ve değişen dünyada yapıcı, yaratıcı, hızlı düşünen, yeniliklere açık, sorun çözmede becerikli, yeni ürünler yaratabilen, girişken ve kendini sürekli geliştiren insanlara ihtiyaç vardır. Bu insan modelinin yetişmesinde en önemli kurumlardan birisi de eğitimidir (Temizkan, 2011, s.199).

TÖP, özgünlük ve yaratıcılığın öğretmenlerden gerçekleştirilmesi istenen temel beklenti olduğunu söyler ve altıncı sınıftan itibaren konuşma, sekizinci sınıfta ise dinleme ve yazma kazanımlarında yaratıcı olma vurgusu yapar (MEB, 2018).

Öğrencilerin yaratıcılık yönlerinin ortaya çıkarılması onların akademik başarılarını ve iş yaşantılarını doğrudan etkileyecek, diğerleri arasından sıyrılma ve yükselme şansı yaratacaktır. Bu durum kişiye kişisel doyum ve tatmin olma duygusu yaşatırken sosyal

hayatta işe yararlık sağladığı için toplumsal ihtiyaçların giderilmesinde etkin rol oynayacaktır.

9) Kültürel farkındalık

Bireyin düşündüğü ya da hissettiği olguyu estetik olma ölçütünü es geçmeden ifade etmesi kültürün devamı için son derece önemlidir. Her kültür geçmişinden taşıdığı izleri yansıtır. Bu açıdan kültürlere yönelik farkındalık bilinci kültürlere değer verip geçmiş birlikteliklerin bıraktığı izlere saygı göstermeyi gerektirir.

Eğitimin rollerinden biri çocukların kültür anlayışlarını zenginleştirmek ve o kültürün parçası olan insanların neden öyle düşündüğünü ve inandığını anlayarak kültürel çeşitliliğini takdir etme gereği hissettirmektir (Robinson ve Aronica, 2018).

Kültürler sanatın toplumla buluşmasıyla ortaya çıkan olgulardır. Sanatın insanı değiştiren ve yenileyen anlayışının çocuk kitaplarında yansıtılması çocukların kişilik gelişimlerinde son derece önemlidir. Sanatsal iletiler duygu ve düşünce bilinçlenmesinde önemli rol oynarlar (Sever, 2015b).

10) Mizah becerisi

Aydın (2006)'a göre mizah yaşamın tüm alanlarını kapsayan; duygu, düşünce ve davranışlarımızla sonunda iç gülmeden kahkaha derecesine varabilecek oranda çeşitlilik gösteren bir ifade biçimidir. Mizahın ortaya çıkışında hem toplumun hem de bireyin bilişsel ve duyuşsal değer yargıları belirleyici bir rol üstlenir" (s.6).

Mizahın yaşantılarda yer edinmesi psikolojik, sosyal ve eğitimsel açıdan kişilerin hayatında olumlu etkiler yaratır. Psikolojik olarak stresin önüne geçerek depresyon oluşumunu engeller, bireyi neşelendirir, özgüven gelişimini destekler. Sosyal açıdan ilişkileri olumlu şekilde düzenler, buzları eritir, gerilimi düşürür, sosyal öğrenme ortamı için uygun atmosfer oluşturur (Lei, Cohen ve Russler, 2010 akt. Çakıroğlu ve Erdoğan, 2016).

Eğitim hayatında mizahı kullanımı öğrencilere dersi sevdirebilir, zor konuları kolaylaştırır, dikkatin ve motivasyonun artmasını sağlar, risk almaya ve problem çözmeye teşvik eder (Lei, Cohen ve Russler, 2010; akt. Çakıroğlu ve Erdoğan, 2016). Minchew ve Hopper (2008) mizahın öğrencilere dersi kavramada yardımcı olacağını, kendine güven duygusu oluşturacağını, stresi hafifleteceği, evrensel gerçekleri keşfetmeye yardımcı olacağını ve öğrencilerde kabul duygusu oluşturacağını ifade etmiştir (akt. Bayülgen, 2011).

Eğitim ortamlarında sergilenen didaktik ve otoriter davranış modeli, öğrencilerin eğitim hayatında aktif rol almasının onların demokrat, eleştirel ve üretken bireyler olarak yetişmesindeki en önemli engel olarak görülmektedir. Mizah unsurunun eğitimle ve yazın hayatıyla buluşması; öğrencilerin yaşadıkları olaylara farklı bir gözle bakmasını, yaratıcı yeteneklerini ortaya çıkarmasını sağlar, iletişim becerilerinin kuvvetlendirir, zor durumlarda olumlu bakış açısı geliştirebilmelerine ve okuma alışkanlığı kazanabilmelerine katkı sağlar (Aydın, 2011).

Türkçe Öğretim Programında “Çocuk dünyası” temasında alt başlık olarak “mizah”ın, hikâye edici metin türleri kapsamında “mizahi fıkra” türünün ve sekizinci sınıf yazma kazanımları arasında “yazılarında mizahi öğeler kullanır” ifadesinin yer almasıyla eğitimde mizaha yer verilmeye çalışılmıştır (MEB, 2018).

Hayatın her döneminde eğlenmek ve gülmek; yaşamın sorunlarını hafifletme, hayatla mücadele etme hususunda kişiye enerji ve güç verir ancak örgün eğitim çerçevesince hitap edilen yaş grubunun gülmeye ve eğlenmeye dönemsel özellikleri itibariyle her dönemden daha çok ihtiyacı vardır. Hayatın gerçekleriyle tanışırken çocuk için mizah adeta bu gerçeklere karşı hayatın içerisine serpiştirilen mutluluk tohumları gibidir.

11) Değerler

Değer kelimesi, Türkçe Sözlük (2005)’te “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak tanımlanmaktadır(s.483). Güngör (1993)’e göre “Bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır”.

Daha terimsel anlamıyla bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlara değer denir (Özgüven, 1999).

Topluma ait değerlerin, ortak temel davranış kalıplarının bireye aktarılması, bireyin toplumsallaşmasını, bireyin o toplumun bir parçası hâline gelmesini sağlar (Kolaç, 2010).

Değerler, toplumun üzerinde uzlaştığı, birleştirici olgulardır. Dolayısıyla ortak değerlere sahip insanlar arasında yakınlık oluşmakta, bu da değerlere toplum için bir dayanışma aracı olarak önem kazandırmaktadır. Bu bakımdan değerlerin öğrenilmesi ve gelecek nesillere aktarılması büyük önem taşımaktadır (Fırat ve Mocan, 2014, s.27).

Değerler, devletlerin sürekliliğini toplum statüsünde koruma altına alır. Çünkü bireyler hem yaşadığı toplumdan etkilenen hem de yaşadığı toplumu etkileyen bir konuma sahiptir. Bir toplumun geleceği, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren o toplumun insanlarına bağlıdır (MEB, 2018). Toplumu küçülterek bireylerin, bireyleri büyüterek toplumların değer yargılarına ulaşılır. Bu açıdan değer eğitimi, Türkçe derslerine dersin sadece akademik olarak işlenmesiyle sınırlı kalmayan bireysel ve toplumsal sorumlulukları da yüklemektedir.

Toplumlarda gittikçe artan ve toplumsal huzuru bozan birçok olay görülmekte ve bu olayları gerçekleştiren kişilerin değerler konusunda yeterince eğitilemedikleri anlaşılmaktadır (Yazıcı, 2006). Değerler eğitimi çocuğun doğuştan getirdiği iyi tarafı ve topluma yararlı olabilecek temel değerleri psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygun olacak şekilde düzenler (Aydın ve Akyol Gürler, 2012).

“Değer eğitimi gençlerin değer geliştirmelerine yardımcı olmaya ve bireyin tatmin edici yaşam kurmasına hizmet eder (Kirschenbaum, 1995 akt. Kurtde Fidan, 2009, s.3)”.

Değer eğitiminin bilinçli bir şekilde, belli bir plan dâhilinde yapılması değerlerin ilmin kontrolüne verilmesini sağlar. Böylelikle kültür aktarımıyla değerlerin içine yerleşmiş, gelişen bilgi çağına aykırı yanlış öğretiler ayıklanır ve eleştirel düşüncenin önü açılır.

Türk eğitim sistemi, toplumun her bir üyesinin uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla değerler eğitimi yapılandırmıştır (MEB, 2018). Çocuklarımıza değerlerin okullarda öğretilmesi sağlıklı bir toplum oluşturmak açısından çok önemlidir (Aydın, 2010). Bu sayede birey; çevresinde gelişen sosyal yaşantıları aldığı değer eğitimi doğrultusunda şekillendirir. “Okullarda öğrenilen değerler, bireyin günlük hayatta davranış ve tutumlar sonucunda çevresinden gördüğü tepki ve yorumlamalarla gelişir, zamanla kişilik özelliği haline gelir” (Güven,2014, s.33).

Birey, okul hayatının bittiği yetişkinlik döneminde toplumsal baskılardan arınarak kendi iç disipliniyle davranışlarını değerleri ölçütünde yönlendirebiliyorsa bu değer eğitiminin içselleşerek davranışa dönüştüğünün ve değer eğitiminden başarılı sağlandığının bir kanıtıdır. Çünkü davranışlar, sahip olunan değerlerin izdüşümüdür; her bir değer önce bireyi sonra da aileyi ve toplumu etkileyecek iç dinamiği bünyesinde barındırır.

Değerler bireyin insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olur, toplumu kötü ahlaktan kurtarır ve korur, bunun yanında iyi ahlakla donatıp davranışın devamını sağlar. Bu sebeple Türk Milli Eğitiminin asıl gayesi temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirebilmek, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmektir (Aydın ve Gürler, 2012).

Toplumun değer yargılarının yeni nesle aktarılmasına aracılık eden edebi metinler, değerlerin toplumda estetik bir anlayışla kabul görmesini, yaşatılmasını sağlar. “Edebiyat eserleri; hem bireysel hem de toplumsal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele, doğruya yönelme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir” (Kavcar, 1999, s.6).

Çocuk edebiyatı metinleri çocuğa sanatsal zevk kazandırmanın yanı sıra eğitici özelliğiyle öne çıkan bir edebiyattır. Çocuğu içinde doğup büyüdüğü toplumun kültür ve bilgi birikiminden haberdar eder nitelikteki çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun kişilik gelişimine olumlu etkilerde bulunur. Bu eserler çocukta olumlu etki ve izlenimler bırakmayı amaçlar; olayları, kendini, çevreyi algılayış, sezış ile ona göre davranış geliştirme açısından olumlu gelişme ve değişmelere olanak sunar (Karatay, 2007).

“İyilik, dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik, paylaşma, hoşgörü, özveri gibi hem ideal birey olmak hem de toplum hayatına uyum gösterebilmek için gerekli olan pek çok değer ve davranış da çocuk kitapları vasıtasıyla kazanılır” (Sınar Çılgın, 2006, s.176).

Kitaplar aracılığıyla toplumun uzlaştığı değer yargıları, çocuğun bilinçaltına yerleşir. Kitaptaki kahramanlarla özdeşim kuran çocuk, kurguya iyi yedirilmiş bir değeri yazarın mahareti sayesinde fark etmeden benimser. Özümseven değer, bireyin önce vicdanında sonra da yaşantısında karşılık bulur. Bireyi doğruya yönlendiren bu içsel güç, iç denetim mekanizmasını çalıştıran asıl unsurdur. Kitaplar, bireylerin evrensel ve milli değerlere ulaşmasına aracılık ederek bireyi kötü arkadaşlıklardan ve alışkanlıklardan korur. Gence yol gösterir, öngörü kabiliyeti kazandırır, geleceği düşündürür ve onun şimdiki anlamlandırmasını kolaylaştırır. Genç bireyin çocukluktan çıkıp yetişkinliğe adım attığı yıllar olan ergenlik yıllarında bireylerin kişilik gelişimi, sosyal çevrenin rastlantısallıklarına bırakılmayacak kadar dikkat ve önem gerektirir. Öğretmenler karakter gelişimlerine ve değer eğitimlerine uygun nitelikteki kitapları araştırıp okumaları noktasında öğrencilerini desteklemelilerdir.

“Çocuk ve gençlerin kendilerine güvenen, onurlu, eşitlikçi, dayanışmacı, paylaşımcı, özgür, yaratıcı, araştırma ve öğrenmeye bağlı; bilime, sanata, düşünsel çalışmalara değer verecek şekilde yetişmesi için her zaman kitaplara ihtiyaçları vardır” (Yağcı,2007, s.70).

Değerlerin aktarımı ve dahi diğer gelişim alanlarına yönelik yapılan eğitim ve öğretim aşamalarında göz ardı edilmemesi gereken hususlardan biri de öğreticiliğin estetiğe tercih edilmemesi durumudur. “Fayda sağlamak ve zevk vermek arasında; biri diğerine üstünlük sağlamadan “hoşa gitme” ve “fayda” gibi iki önemli unsur yalnız bir arada değil, kaynaşmış bir durumda bulunmalıdır” (Şirin, 2016, s.13-28).

Değer eğitiminin en çok vurgulandığı temalardan olan “Erdemler” teması; ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb. gibi değerleri konu önerileri olarak sunmaktadır (MEB, 2018). TÖP’de yer alan kök değerler şöyledir:

a) Adalet

“Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk” adalet kelimesinin açılımıdır (Türkçe Sözlük, 2005, s.18). Adalet duygusu gereği bireyler, kim olduğu fark etmeksizin kişiye hakkını teslim etme hususunda doğruluktan, dürüstlükten ayrılmazlar. Böyle evrensel bir değerın öğrencilere kazandırılması tüm insanlığın ortak beklentisidir. Dürüstlük değeriyle yakından ilişkili olan bu değer, dürüst olmanın bir getirisidir. Dürüst olmak, adaletli olmayı gerektirir.

Adaletin gözetilerek yapıldığı her işten kazanç sağlanır. Adalet değeri; bireylerin güven duygusunu temin ettiği için kişisel kırgınlıkların önüne geçerek huzur ve güven ortamı yaratır, toplumsal yaşamı kolaylaştırır. Adalet değeri önce ailede sonra da okul yaşantılarında öğrencilere kazandırılabilirse toplumda sevgi ve saygı ilişkileri de güçlenecektir.

b) Dostluk

Dost kelimesi; “sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi görüşülen kimse, düşman karşıtı” gibi anlamlara gelmektedir (Türkçe Sözlük, 2005, s.562). Dostluk değerinin var olabilmesi için karşılıklı sevgi, ilgi ve alaka gerekir. Bireyin sosyal yaşamında kişilerle olan barışıklığı, güvenilirliği, olgunluğu, yardımseverliği, iyimserliği gibi pek çok değer dostluk değerini doğuran, geliştiren unsurlar olup dost seçiminde aranması gereken

ölçütlerdendir. Dost kişiyi iyiye ve güzele sevk etmelidir. Çevrenin birbiriyle dostluk ilişkileri yürüttüğü ortamlarda mutluluk ve dayanışma değeri yüceltilir. Sağlıklı bireyler ve toplumlar meydana gelir çünkü kişi dost olduğu kişiden kötülük beklemez.

Öğrencilerin eğitim hayatlarında hakiki dostluklar kurması onlara dostluk değerini asıl kazandıracak olan unsurdur. Bu açıdan öğretmenler, dostluk değerini yansıtan kitaplarla öğrencileri buluşturabilirlerse onları hayat boyu ellerinden tutacak doğru arkadaşlıklara yönlendirmiş olacaklardır.

c) Dürüstlük

“Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmama durumu”nun adı dürüstlüktür (Türkçe Sözlük, 2005, s.599). Bireyin zor durumda da olsa dürüstlüğü tercih etmesi muhatabında güven duygusu yaratır. Seviyeli ve ahlaklı bir iletişimin temel koşulu doğruluk ve dürüstlükten ayrılmamaktır.

Dürüstlük aynı zamanda “Ya görüdüğün gibi ol ya da olduğun gibi görün.” ilkesinden ayrılmamak yani şeffaf olmaktır. Fikirler ve davranışlar aynı yönde ilerleyebiliyorsa bu; bireyin ruhunu dengede tutar, karşıya kim ve ne olduğuna dair doğru bir mesaj verir. Dürüstlük değerinin altında yatan güç, özgüven gelişimini destekleyerek bireyin kendiyile barışık olmasını sağlar.

Öğrencilere kazandırılması istenen değerlerden olan dürüstlük değeri, kişiyi altından kalkamayacağı fiillerden ve sözlerden koruyarak onu emin bir kişiliğe büründürür. Öğrenciler bu değer kazanımına özendirilmeli, bu değer doğrultusunda yapılan olumlu hareketler mutlaka sınıf ortamında pekiştirilmelidir.

d) Öz Denetim

Türkçe Sözlük (2005)’te öz denetim, daha önemli bir amaca ulaşmak için kişilerin tepkilerini, davranışlarını veya başka başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol olarak geçmektedir (s.1554). Öz denetim; bireyin stres karşısında kendi başa çıkma yöntemlerini etkin kullanabilmesini, oluşan olumsuz duygu durumunu kontrol edebilmesini ve ortadan kaldırabilmesini sağlayarak bireyi koruyan mekanizmadır (Tercanlı, Harma ve Gökçay, 2017).

Öz denetim değerinin uygulanabilirliği için bireyin öncelikle kendisi için doğru olan tutum ve davranışın farkına varıp bu doğrultuda iradesini kullanabilmesi gereklidir. İrade, Türkçe Sözlük (2005)’te bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç olarak

tanımlanmaktadır (s.978). Başgil (2011)'e göre başarının ilk şartı iradeyi kullanabilme becerisidir. O, insanın zekâ ve bilgiyle değil iradeyle insan olabileceğinden bahseder. Eğitimciler, öz denetim değerini destekleyerek gençlerde başarı ve mutluluğa ulaştırıcı iyi alışkanlıklar oluşturmaları ve onları kötü alışkanlıklardan korumalıdır (Başgil, 2011).

e) Sabır

Sabır, “olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme” demektir (Türkçe Sözlük, 2005, s.1675). Sabır değerinin kazanılması kişileri etraflı düşünmeye sevk eder, anlık verilen yanlış kararlardan korur. Bireyi, olgunlaştırarak sorunlarla mücadele etme noktasında direnç kazandırır, sağduyuyu sağladığı için problem çözme becerisini geliştirir. Sabırlı olmak, hoşgörülü olmayı, kişileri olduğu gibi kabul etmeyi, empati yapabilmeyi gerektirir. Küçüklükten itibaren çocuğun eğitimiyle alakadar olan kişilerin ona kişilik kazandırırken sabır değerinin kazanımına önem vererek çocuğa haz öteleme becerisi kazandırmaları son derece önemlidir.

Aydın ve Akyol Gürlü (2012)'e göre sabır değeri okul ortamında eğitim yoluyla kazandırılırken öğrencilerden duygularını kontrol eden, etkili dinleyen, amaç belirleyen, hata yapmanın doğal olduğunu kabul eden, isteklerini erteleyebilen, eğlenmek için uygun zamanı bekleyen, oyun oynarken uygun davranışlarda bulunabilen vb davranışsal özellikleri sergilemeleri beklenir. Tüm bu kazanımlar ilerleyen yıllarda sosyal yaşamda huzurun sağlanması adına son derece gerekli kazanımlardır.

f) Saygı

Saygı kelimesi Türkçe Sözlük (2005)'te şöyle açıklanmıştır: “Değeri, üstünlüğü yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram (1). Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu (2)” (s.1714). Saygı değerinin benimsenmesi toplumda olumlu ve kabul görür bir hiyerarşik yapının oluşmasını sağlar. Bu yapının oluşumu iletişimde sevginin gelişebilmesi ve ilişkilerin sağlıklı bir zeminde yürütülebilmesi açısından son derece önemlidir.

Saygı toplumsal birlik ve beraberliğin güvencesidir (Güven, 2014). Türk toplumunda saygı değeri son derece önemsenen bir değer olup Türk kültür dünyasının şaheseri sayılan Dede Korkut kitabında yer alan metinler saygı değerini ısrarla vurgulamaktadır. Bu değerini yaşatılması kültürün devamı için gereklidir.

Saygılı olmanın kişiye kazandıracığı saygınlık, bireyin toplum tarafından kabul görmesi için lüzumlu bir vasıftır. Aksi halde birey, toplum tarafından ötelenen, itibar edilmeyen bir yaşantıya mahkûm olur. Öğrencilere saygı değerini kazandırılarak toplumsal düzene uyum sağlamaları kolaylaştırılmalıdır.

g) Sevgi

Sevgi; insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu (Türkçe Sözlük, 2005, s.1742). Duyguların en yücesi olan sevgi, tüm evreni bir arada tutan yegane değerdir, merhametin kaynağıdır (Zeki ve Gürler, 2012). Sevgi değeri insanları birbirlerine yaklaştırma özelliği nedeniyle toplumu birleştiren ve bütünleştiren değerlerin başında gelmekte, sağlıklı ve nitelikli toplumların oluşmasında en önemli ölçüt olarak kabul edilmektedir (Güven, 2014). Bireyin gereksinim duyduğu toplumsal aidiyet hislerinin oluşması için kişilerin birbirini sevmesi gerekir. Sevgi değerinin varlığı sosyal yaşamda birçok sorunu izole edip daha hoşgörülü bir ortam yaratır. Mutluluğun asıl kaynağı, yaşamın anlamıdır.

Sevgi değerini öğrencilerin benimseyebilmesi için öncelikle onlara sevgi ve değer gördükleri bir ortam sunulmalıdır. Sevilmeyen bireyler sevgiyi anlamlandıramaz ve nasıl sevilleceğini bilemezler. Sevgi değerinin toplumda yaşatılması bu duygunun doğru yönlendirilmesiyle mümkündür. Öğretmenler, gerek işlenen metinler gerekse yaşantılar aracılığıyla öğrencilerin eğitim hayatları boyunca sevgi değerini doğru konumlandırmasına yardımcı olmalıdırlar. Bu duygu ruhi bir ihtiyaç olup sevgi açlığı yaşayan bireyler, sağlıklı kişilik özellikleri sergileyemezler.

h) Sorumluluk

Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet (Türkçe Sözlük, 2005, s.1794). Sorumlu olan insan, yapılması gereken bir iş için inisiyatif alarak kendiliğinden harekete geçer ve sadece kendi benliğine karşı değil tüm insanlığa ve evrene karşı kendini sorumlu görür (Güven,2014). Sorumluluk değeri kişinin kendi kendini yönetebilmesi için itici bir güç olup bu değeri benimsemiş bireyler üstlenilmesi gereken görevleri dıştan bir müdahale olmaksızın yerine getirirler. Sorumluluk aldıklarında işlerini layıkıyla yapma ahlakını benimserler.

İç motivasyonu geliştirerek başarıyı tetikleyen bu değerın kazanımı için eğitim-öğretim çerçevesinde uğraş verilmeli, öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırılmalıdır.

i) Vatanseverlik

Vatanseverlik, “yurtseverliktir” (Türkçe Sözlük, 2005, s.2082). Vatanını seven kimseye “vatansever” denir. Vatanın gelişmesi vatandaşlarının onu yüceltmek için var güçleriyle çalışmasına bağlıdır. Vatana gelecek tehlikelerden korunmanın ana yolu vatani her yönden geliştirerek “harici ve dahili bedhahlara” karşı güçlendirmektir. Vatanseverlik aynı zamanda gerektiğinde düşünmeden canını ortaya koyma, vatanını canından çok sevme duygusunun adıdır. Vatanseverlik değeri vatani oluşturan tüm unsurları sevmeyi gerektirir: Türk bayrağını sevme, Türk büyüklerini sevme, ülkeni sevme, milletini sevme, kültürünü sevme, dilini ve tarihini sevme...

Öğrencilerin geleceğe yönelik emin adımlar atabilmeleri için yaşama değer katan, yaşama uyumu kolaylaştıran amaçlarının olması derse katılımın bilişsel belirleyicilerindedir (Emmons, 1986; Reschly ve Christenson, 2006; akt. Eryılmaz ve Aypay, 2011). Vatana hizmet etmek duygusuyla amaçlanan öğrenciler, amaçlarının yüceliği ölçüsünde zorluklarla mücadeleye karşı direnç gösterirler ve başarıya ulaşmada kararlı bir tutum sergilerler. Vatanseverlik değerinin öğrencilere kazandırılması toplumların geleceğinde rol oynayacak değerlerin başında gelir.

j) Yardımseverlik

“Hayırseverlik” (Türkçe Sözlük, 2005, s.2135), hiçbir çıkar gözetmeksizin sadece muhatabın mutluluğu ve işinin görülmesi gayesiyle yapılan yardımlaşma hareketidir. Bu değer toplumu birbirine kenetler, güven duygusu oluşturur. Bireyler sosyal yaşam içerisinde her an birbirlerine ihtiyaç duyabilirler ve ihtiyaçları her zaman maddi olmaz. Vicdani bir hareket olan yardımlaşma, kişinin maddi ve manevi bir sorunun çözümüne yardımcı olmak demektir.

Türk kültürü, sosyal yaşantıda birlik ve beraberliğin sağlanması, yardımlaşma değerinin toplumun her kademesinde kabul görmesiyle vücuda gelmiştir. Türk kültüründe yoğun olarak benimsenen değerlerin başında gelen yardımlaşma değeri ve tanıdık tanımadık herkese kucak açma duygusu atasözlerine de yerleşerek Türkçe söz varlığını zenginleştirmiştir.

Kültürün yaşatılması ve öğrenciler arasında karşılıklı saygı ve sevginin pekişmesi için işbirlikçi projeler geliştirilerek yardımlaşma, paylaşma, dayanışma, adalet, sabır gibi değerler sınıf ortamlarına uygulamalı olarak taşınmalıdır.

Değerlerin hepsi birbirine bağlı ve biri diğerinin sonucu olarak sosyal hayata yansır, ayrıştırılmaz. Değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır. Değer eğitimi, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde kaynaşık olarak yer almıştır. (MEB, 2018). Bu değerlerin benimsenip kültürün bir parçası olmaya devam etmesi için eğitime büyük görevler düşmektedir. Önce öğretmenlerin öğrencilere davranışlarıyla örnek olmaları sonra da onların kişilik gelişimine destek olmak adına nitelikli kitap tavsiyeleriyle onları desteklemeleri gerekir

2.1.2.4. Toplumsal gelişim

Ozankaya (1984)'ya göre toplum; “yaşamlarını sürdürmek, birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan, aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve ortak bir ekini olan insan kümesidir” (s.115).

Aynı zamanda “toplum, ortak bir ekini (kültürü) kabullenen, bir coğrafi alanda yayılan ve kendi kendinin devamlılık sürecini kazanabilmiş ilişkiler bütünlüğüdür” (Sağ, 2003, s.12).

“Toplumsallaşma, bireylerin özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir” (Gander ve Gardier, 2001 akt. Sever 2015a, s.65). “Çocuk toplumsal etkileşim yoluyla grubun kültürünü kazanır” (Tezcan, 1996, s.35).

Ömür boyu devam eden toplumsallaşma sürecinde birey; kendine, ilişkilerine, topluma ve genel olarak yaşama nasıl anlam vereceğini, nasıl davranacağını öğrenir. Toplumun etkin bir üyesi olmaya çalışırken yine toplumla gerçekleştirdiği uyum ölçüsünde olumlu benlik ve kişilik kazanır (Uçar, 2007).

Toplumsallaşma bireylere temel disiplinleri aşar, beklentilerin zihne yerleşmesini sağlar, toplumsal rolleri ve onu destekleyen tutumları öğretir, yetişkin eylemlerine katılması için temel bir hazırlama ile becerileri öğretir. Davranışları denetleyen ve sınırlayan mekanizmasının yanında toplumsallaşma, etken ve yapıcı yönleriyle gelişmeyi

sağlar, teşvik eder, uyarır, motive eder, bireye sonsuz bir şevk ve arzu çeşitliliği yaratır, gelişme ve başarıya yönelik biçimleyici ve yaratıcı bir rol üstlenir (Tezcan, 1996)

Eğitim toplumsallaşma sürecinde toplumun değerlerini, toplumsal kurallarını ve normlarını çocuğa çeşitli yollarla öğretme görevini üstlenir (Tezcan, 1996). TÖP, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları doğrultusunda topluma ve kültüre katkı sağlar nitelikte bireylerin varlığına ihtiyaç duyulduğundan bahseder (MEB, 2018). Bu doğrultuda okullar; toplumu ve kültürüyle özdeşleşmiş, ona katkı sağlamayı görev bilmiş bireyler yetiştirmek amacıyla öğrencileri gerek öğretmenlerle, gerekse modelleme yoluyla kasıtlı olarak eğitim bünyesinde toplumsallaşma sürecine dahil eder.

Edebiyatın toplumsallaşma sürecindeki işlevi büyüktür. Bilinçli seçilen metinler ve kitaplar bu süreçte eğitimsel açıdan iki temel işlevi yerine getirir. Bunlardan birincisi toplumun kültürel değerlerini yetişmekte olan genç kuşaklara aktarmak suretiyle temel toplumsal düzeni korumak ve uyumu sağlamak, dolayısıyla geleneksel yaşam biçimini yerleştirip sürdürmektir. İkincisi ise toplumsal değişmeyi hazırlayıcı işleviyle toplumsal değişmeyi gerçekleştirebilecek bireyler yetiştirmektir (Sağ, 2003). Toplumun kültür yapısından kopmaksızın çağın yeniliklerine ayak uydurabilme becerisini yakalayabilmesi kitap okuma alışkanlığının genç kuşaklara kazandırılmasıyla mümkündür.

Edebiyat yapıtları, toplumun benimsenen ya da karşı çıkılması gereken değerlerini, inançlarını okuyucusuna yansıtırken çocuğun ailesi ve yakın çevresi dışında da öykülenebilecekleri modeller oluşturarak çocukların yaşam boyu sürecek öğrenmelerini temellendirdiği (0-6 yaş) ve desteklendiği (6-12 yaş ve üstü) dönemlerde onların toplumsallaşma sürecine kalıcı katkılar sağlarlar (Sever, 2015a).

Çocukların bu süreçte kendi kültürlerini yansıtan yapıtların yanı sıra yabancı çocuk yazınıyla da tanışmaları onların toplumsallaşmasında, öteki kültürleri, o kültürde yaşayan insanları ve onların yaşam biçimlerini öğrenmesinde etkilidir (Aslan, 2006b).

Hikâye edici metin türleri yarattığı kurgular ve kahramanlarla, bilgi verici metinler ise içerdiği bilgiler, yorumlamalar, eleştiriler, gözlemler ve kanıtlarla çocuğun toplumsal gelişiminde önemli rol oynar. Toplumun yenilenmesinde, farklı fikirlere açılmasında, yanlış bir geleneğin yıkılmasında büyük etki gücüne sahiptir. Okurlar bu yapıtları okumakla gelişmekte olan dünya düzeninden haberdar olarak entelektüel bir birikim elde ederler bu da ülkenin ve toplumun kalkınması için son derece önemlidir. Deneme metinleri içerdiği bilgiyi okuyucuya onu ikna etme çabası olmaksızın aktarırken aslında

toplumsallaşmanın da bir gereği olan içselleştirerek kabul prensibini yansıtırlar. Böylelikle okuyucu sunulan bilgileri kabullendiğinde bilinçli olarak toplumsallaşma gerçeğine doğru bir adım atmış olur.

Okuyan bireyler edindikleri bilgi birikimini önce kendine sonra da topluma ulaştırarak sosyal bireyler olma yolunda adım atar, sosyal bir kişiliğe sahip olma yönünde eğilim gösterirler. Bireylerin sosyalleşip toplumsallaştıkça daha çok okuduğundan, okudukça daha çok sosyalleştiğinden hareketle bu ilişkiyi güçlendirecek bireysel ve toplumsal destekler oluşturulmalıdır (Öztemiz, Bitri ve Yılmaz, 2016).

2.2. Çocuk Edebiyatı

Üstün nitelikleriyle estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, ana dilini geliştirebilecek özellikte, ulusal ve evrensel değerleri içeren, psiko-sosyolojik gelişimine katkı sağlayan, severek dinlediği / okuduğu, zevk aldığı yazılı ve sözlü edebiyat mahsullerinin tümü çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirilmektedir (Temizyürek, 2003).

Bu yapıtlar amaç ve işlev bakımından çocuk ve sosyo-kültürel mekân olarak çocukluğu yansıtan, öncelikle çocuk okur için gerçekleştirilen, çocukların dil, kişilik, bilişsel ve sosyal gelişimlerini desteklemenin yanında hayal ve sanat-estetik eğitimi ile onların iç dünyalarını da zenginleştiren edebiyat-sanat değeri yüksek yapıtlardır (Şirin, 2016).

Yetişkin edebiyatından yalnızca derece farkı olan çocuk edebiyatı; çocuğun edebiyatla ilk karşılaşmasının sağlandığı saha olarak yetişkin edebiyatından daha büyük ustalık ve titizlik gerektirir, çocuğun sanatsal içerikli kitaplar okuyabilmesinde bir köprü görevini üstlenir (Şirin, 2016; Dilidüzgün, 1996).

Ustalık ve titizlikle kaleme alınmış nitelikli bir yapıt, çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan bir uyarıcı hükmündedir. Bu yapıtlar görsel ve dilsel örüntülerle anlatının, anlama ve anlamlandırma sorumluluğunu çocuğa bırakarak çocuğun düş ve düşünce devinimiyle metnin anlam kazanmasına hizmet eder (Çeto, 2018 ve Sever, 2015a). Bu anlamlandırma sürecinde eserde verilmek istenen mesajın okur tarafından doğru anlamlandırılmasındaki en büyük etken, metnin “çocuğa görelilik” ilkesince kaleme alınmış olmasıdır.

Didaktik ve estetik olma dengesini iyi ayarlayarak antiotoriter bir yaklaşım sergilemesi beklenen çocuk edebiyatı eserleri, çocukların ruhsal ihtiyaçlarına denk gelen eğlendirici, sanatsal ve estetik tarzda yapıtlar ortaya koymalıdır (Halat, Çelik ve Fırat, 2018).

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların yaş grubuna göre duygu ve düşüncelerini eksiksiz olarak anlatmasını sağlamayı amaç edinerek dil eğitimi ve dil öğretimi sürecinin temelini oluşturur; eğitimsel açıdan okulda, müfredatlarda, eğitim etkinliklerinde ve akademik anlamda okul başarısında önemli rol oynamaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2003; Gönen ve Veziroğlu, 2015).

2.2.1. Çocuk Edebiyatında Metin Türleri

Çetişli (2001)' ye göre metin “herhangi bir konu veya olayı açıklamak anlatmakla görevli kelimeler, ibareler, deyimler, cümle ve cümlecikler, paragraflardan oluşan söz ve söylem bütünüdür” (s.120). Yazınsal metinlerde anlatılacak olan meram yazı yoluyla ifade edilir.

“Türkçe dersinde temel dil becerilerinin kazandırılmasında metinlerden yararlanılır” (MEB, 2018, s.17). Türkçe öğretiminde ilk olarak okuma eylemi ile işlevine başlayan metinler, düşündürmek surecinden sonra yazdırmak işlevini üstlenirler (Pilav ve Oğuz, 2013, s.19). “Yazınsal metinler, bir dilin uygulama alanlarını en güzel sergileyen dilsel öğelerdir” (Dilidüzgün, 2004, s.45). Türkçe'nin özenli kullanıldığı sanatçı bakışı ve duyarlılığı ile; nitelik ve içerik özellikleri dikkate alınarak oluşturulmuş metinler, öğrencilerin dil konusundaki duyarlılığını ve düşünme becerisini geliştirecektir (Dilidüzgün, 2004).

Yazınsal metinler, okura sundukları yaşam ve insan gerçekliğiyle okurun duygu ve düşünce evrenini genişletirken, anadilini anlama ve anlatma becerisini geliştirir, çocuğun kendini daha iyi ve doğru biçimde ifade edebilmesine yardım eder (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007; Dilidüzgün, 2004; Sever, 2015b).

Edebiyatının farklı türlerinden oluşan bu metinlerin tümünde ya bir olay ya bir fikir ya da bir duygu anlatılır. Kesin çizgilerle ayıramamakla birlikte araştırmacılar, edebi metinleri yazarın amacı, işlevi, yapısı, konusu veya anlatım tarzı doğrultusunda sınıflandırmışlar; bir olayı anlatan metin türleri, hikaye edici metinler; duyguları anlatan metinleri şiir ve bir fikri anlatan metin türlerini bilgi verici metinler başlığı altında incelemiştir (Cemiloğlu, 1998; Başaran ve Akyol, 2009).

Hikâye edici metin türlerinde anlatıcı; yere, zamana ve mekâna ait unsurlarla bir olayı anlatır (Aktaş ve Gündüz, 2005). Genellikle roman, hikâye, tiyatro, biyografi, otobiyografi, gezi, fıkra gibi türlerde kurgu doğrultusunda şekillenen olaylar örgüsü, öyküleyici anlatım tarzıyla okura aktarılır (Karadağ, 2003; Akbayır, 2006). TÖP; çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal / efsane / destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro türlerini hikaye edici metin türleri kapsamında ele almaktadır (MEB, 2018).

Üründü (2011)'ye göre hikâye edici metinleri okumak, insanlara günlük yaşamlarındaki tecrübelerini yeniden düzenlemede yardımcı olur ve onların yaşantılarını zenginleştirir. Hikaye edici metinler, bir olay örgüsü etrafında döndüğü için merak duygusunu tetikler ve okuma alışkanlığı kazanmada etkin rol oynar. Metindeki kurgu, öğrencilerin hayal dünyasını geliştirerek yeni çağrışımları ve yeni fikirleri tetikler böylece öğrencilerde yazmaya karşı istek olur.

Edebiyatta şiir türü; açık seçik, belli sınırları olmayan nesir olmayan şey olarak tanımlanmaktadır. Daha genel olarak da zengin hayaller, ritimli sözler ve seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan bir edebiyat türüdür (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2004). Edebiyatın çocukla buluşması edebi türler içerisinde ilk önce ninnilerle yani şiirle başlar (Fırat, 2012). Çocuk şiiri için vazgeçilmez bir unsur olan ahenk ve ritim çocukta estetik zevk gelişimini hızlandırır. (Turan ve Gücüyeter, 2017). Bu açıdan TÖP'de ilköğretim birinci kademedeki şiir türünü içeren metinlere sıkça yer verilmiş; mâni, ninni-şarkı, türkü, tekerleme, sayışmaca ve bilmece türleri de şiir başlığı altında ele alınmıştır (MEB, 2018).

Bilgi verici metinler belli bir konu veya sorun hakkında bilgi veren, düşünceler aktaran, çözümleyici öneriler sunan yazılar bütünüdür. Okuyucuya sunulan bilgi; yaşama geçirilebilir, uygulanabilir ve kullanılabilir. Bu özellik kapsamında "kullanılabilir metin" olarak da adlandırılmaktadır (Akbayır, 2003).

Bilgi verici metinlerde anlatım düzdür, üslup kaygısı taşımaz, kelimelerin daha çok somut anlamlarından yararlanır. Metinde anlatılan konular gerçek yaşamda karşılaşılabilecek nesnelere, varlıklara ve durumlara hakkındadır. Mantık ölçüsü içerisinde gelişen olaylar genellikle açıklayıcı bazen de tartışmacı anlatım biçimiyle okura aktarılır. Bu yazılar "giriş, gelişme ve sonuç" bölümlerinden oluşur. Giriş bölümünde konu tanıtılıp önemi vurgulanır, gelişme bölümünde konunun ayrıntılarına girilir ve destekleyici yan fikirlere yer verilir. Sonuç bölümünde ise düşünce toparlanır, ikna edici birkaç cümleyle bitirilir (Ünalın, 2001; Başaran ve Akyol, 2009).

Bu tür yazılarda fikirlerin açıkça anlaşılmasını sağlamak ve ilgi uyandırmak için yazının planının yapılması ve konunun netlik kazanması için anlaşılacağından emin olunmayan hususların tarifinin yapılması önemlidir. Mizah ve hiciv kullanımı konuya göre kullanılabilir yöntemlerdendir (Tansel, 1983).

“Metinlerin yazımında temel amaç bilgiyi aktarmaktır bu sebepten bilgi verici metinler, hikâye edici metinlere göre hem daha fonksiyonel hem de bilgi verme açısından daha faydalıdır (Chenfeld, 1978;akt. Başaran ve Akyol, 2009, s.13)”.

Çocuklar bilgi verici eserlerle ancak okumayı öğrendikten sonra ve okul yıllarının son sınıflarında karşılaşmaktadırlar. Dolayısıyla hem yeni bir anlama kaynağı olarak okuma, hem de yeni bir metin türü olarak bilgi verici metinler, çocuklar için yeni ve geliştirilmesi üzerinde çok çalışılması gereken şemalardır. Bilgi verici metinlerin yapısı öyküleyici metinlerden farklıdır. Bu durum bu konulara ilişkin öğretimi ve rehberliği daha önemli kılmaktadır. Öğrencilerin okumayı öğrendikten sonra özellikle bilgi verici metin kapsamında değerlendirilen edebi türlerle daha fazla deneyim kazanmalarını sağlamak, onların bilgi verici metin yapılarına ve bu yapıları anlamaya yönelik şemalarının geliştirilmesine büyük oranda katkı sağlayacaktır (Yıldırım, Yıldız, Ateş, Rasınski, 2010).

Bilgi verici metinlerin öğretiminde kullanılan yöntemlerden olan metnin yapısının ortaya çıkarılması, metnin bağlamını ve anlamını kolaylaştırmaya yarar. Bu yapılar (tanımlama, sıralama, karşılaştırma ve kıyaslama, sebep ve sonuç ilişkisi, problem çözme), metindeki fikir ve anlam örüntülerini ortaya çıkarır (Baştuğ ve Keskin, 2011). Böylelikle ilk olarak metnin okuyup tanıma becerisi ikinci olarak da okuma sonrası anlamı organize edebilme becerisi sağlanmış olur (Akhondi ve diğerleri, 2011 ve Tompkins, 2006 akt. Baştuğ ve Keskin, 2011).

Belirtilen beceri alanlarında sağlanacak kazanımlar bireyin bilişsel gelişimini destekleyen unsurlardandır. Bilgilendirici metinlerin anlamlandırılabilmesi için gerekli olan sorgulama becerisi, metin incelemeleri sırasında öğrencilerin sorgulama, karşılaştırma, değiştirme ve değerlendirme yaklaşımlarıyla karşılaşması sayesinde öğrencilerin kendi hayatlarında kullanabilecekleri eleştirel düşünme becerisine evrilir (Karadüz, 2010).

Bilgilendirici metin türleri öğrencilere; çok yönlü düşünüp olayları neden sonuç ilişkisi içerisinde irdelerken kıyaslamalara ve sorgulamalara gitme yetisi kazandırır. Bilgi aktarımıyla onların genel kültürlerini artırır, farklı alanlara yönelik konu zenginliğiyle

sözcük dağarcıklarına eklemeler yapar, toplumsal öğretilerin ve değerlerin doğruluğunu sorgularak bilinçlenmeyi sağlar. Belirtilen kazanımlara ulaşmak için, seçilen metinlerin “çocuğa görelilik” ilkesini benimsemiş olması ve dili yetkin kullanma standardını iyi düzeye taşıyabilmiş olması önemlidir.

TÖP’de bilgilendirici metin kapsamında değerlendirilen türler şöyledir: anı, biyografiler, otobiyografi, blog, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, günlük haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale / fıkra / söyleşi /deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları (MEB, 2018).

TÖP, üçüncü sınıftan itibaren okuduğunu anlama kazanımları doğrultusunda öğrencilerden bilgilendirici metin türlerinin örneklerinden yararlanarak türü tanıyıp kısa bilgiler vermesini ve bilgilendirici metinleri okumasını; dördüncü sınıftan itibaren bilgilendirici metinleri oluşturan öğeleri tanımasını ve bilgilendirici metin yazmasını beklemektedir (MEB, 2018). Ancak TÖP; bu türün özelliklerini en çok yansıtan türlerden olan deneme, makale, fıkra ve söyleşi türünü ayrı ayrı ele almayı tek bir başlık altında toplamış, bu metinlere beşinci sınıftan itibaren yer vermiştir. Bu durum, Türkçe derslerinde kaçınıcı sınıflarda hangi türün hangi sıklıkla işlendiğini gösterme açısından bir engel teşkil etmektedir.

Üründü (2011) MEB’de metin türlerinin ayrımında gerekli hassasiyetin gösterilmediğini, özellikle deneme-söyleşi-makale türlerinin yer yer birbirine karıştırıldığını ve tür belirlemede bildirme yazısı, düşünce yazısı, öğretici metin gibi genel isimlerin kullanıldığını dile getirir

Öğrencilerin bilgi verici metin yapılarını tanıyıp bu doğrultuda metin yazabilmeleri için daha alt sınıflardan itibaren türün seçkin örnekleriyle daha sık karşılaşmaları gerekmektedir. Öğrenciler böylelikle bir fikri anlatma yollarını tanıyıp, savunduğu fikrin dayanaklarını oluşturma becerisi kazanırken aynı zamanda üst düzey zihinsel işlem basamaklarını aktif olarak kullanmış olacaklardır. Bilgi verici metin türleri TÖP’ün özellikle bilişsel gelişim ve dil gelişimlerini alanındaki kazanımlarını destekleyecektir.

2.2.1.1 Deneme-çocuk edebiyatında deneme

Edebiyatta deneme türü bilgilendirici metinler kapsamında ele alınır. Bir yazarın istekle seçtiği ilginç bir konu üzerinde kişisel görüş ve düşüncelerini derinleştirerek yazdığı

yazılara deneme denir (Par, 1974). Serbest düşüncenin ifade alanı ve nesrin bir türü olan deneme; yazarın gözlemlediği ya da yaşadığı olay, olgu, durum ve izlediği objelerle ya da herhangi bir kavramla ilgili izlenimlerinin herhangi bir plana bağlı kalmayarak deliller getirip kanıtlama yoluna gerek duymadan, kesin hükümler vermeden tamamen kişisel görüşüyle serbestçe yazıya döktüğü birkaç sayfayı geçmeyen kısa metinlerdir (Demirel ve diğerleri, 2010).

Farklı kalemlerde farklı nitelikler kazanan deneme türü belli kalıplara girmemesi ve tanımlanmasının güçlüğünden dolayı “yazana göre yazı türü”, “tür dışı tür “civa gibi tür” gibi niteliklerle adlandırılmıştır (Ateş, 1990). Bu yüzden deneme türünün dört başı mamur bir tarifi yapılamaz, öteki türlerden ayıran özellikleri net olarak tespit edilemez. Bu yüzden bazı yazarlar deneme diye ayrı bir yazı türünün olmadığını denemenin fıkra, makale ya da sohbet çeşidinden yazılar olduğunu düşünürler. Ancak Gözler (1982), deneme türünün geçmişinin 17. Yüzyıla kadar dayandığı belirterek bu fikrin yanlış olduğunu vurgular.

Deneme türünün öncüleri Batı edebiyatından Fransız Montaigne (1533-1592) ile İngiliz Bacon (1561-1620)'dir. Montaigne, yazdığı metinlerin kişisel düşünce ve deneyimlerin iletilmesine yönelik parçalar olduğunu vurgulamak için “deneme (essai)” adını kullanmayı seçmiştir. Böylece deneme türü dünya edebiyatındaki yerini ismen almıştır. Düzenli ve resmi olan Bacon tarzı denemeler nesnel, yoğun, ciddi, kısa ve öz yazılırken; resmi olmayan Montaigne tarzı denemeler canlı, içten, betimlemeli, mizahlı ve nükteli sözlerle sohbet havası içinde yazılır. Senli benli konuşma üslubu, tatlı bir sohbet havasında yazı boyunca devam eder (Macit ve Soldan, 2004). Deneme türü, ifade tarzı olarak ayrılan bu iki yazarın yapıtları doğrultusunda şekillenerek göre içerik ve anlatım özellikleri bakımından ikiye ayrılmıştır (Oğuzkan ve Aksoy, 2004).

Senli benli anlatımı olan Montaigne'nin anlatım tarzını benimseyen deneme yazarları, yazılarında zaman ifadelerini, üç noktalı devrik cümleleri sıklıkla kullanıp metinlerinde kendi kendilerine sorular sormaktadır. Son dönemlerde, deneme yazarlarının kendi kendilerine konuşur tarzındaki bu ifadeleri, karşıdakiyle sohbet eder tarzda ifadelere dönüşmüş ve zamanla Montaigne tarzı deneme türünde de değişiklikler meydana gelmiştir. Edebi metin türlerinin tanımını yapmanın zorluğunu kanıtlar nitelikteki bu durum, Aktaş ve Gündüz (2005)'ün “Gelişmesi duran varlık ve olaylar tanımlanabilir. Edebi türler ise her an gelişmekte ve değişmektedir.” fikrinin dayanağını gösterir

niteliktedir (s.203). Bu bağlamda deneme türünün tanımı ve gelişimi zaman faktörüne göre değişip şekillenecektir.

Türk edebiyatında deneme türünün örnekleri Tanzimat sonrasında karşımıza çıkmakta ve Cumhuriyet'ten sonraki dönemde önemli gelişmeler gözlemlenmektedir (Macit ve Soldan, 2004). Türün gelişiminde gazete ve dergilerin çoğalmasıyla köşe yazarlığının ve fıkraların sevilmesi önemli ölçüde etkindir. Türk edebiyatçılarının büyük bir kısmı bu alanda kalemlerini denemiş aralarından sadece bazıları deneme türünü benimseyip Ataç gibi bu türün ustası olmuştur. Ahmet Haşim, Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Mehmet Kaplan, Nurettin Topçu, Vedat Günyol, Enis Batur, Mehmet Salihoglu, Uğur Kökten, Nermi Uygur, Salah Birsal, Cemil Meriç, Cemal Süreyya ve daha birçok değerli kalem bu türe eserleriyle katkıda bulunmuştur (Ercilasun, 1999).

Cemal Süreyya, Türk edebiyatında bu türün ortaya çıkışının Batı'ya göre neden geç kaldığını şöyle anlatır: “Bizde ise belirli bir düşünce ortamına ulaşamadığı, düşünce özgürce kendi kaynağını kendi yaratmadığı için, edebiyat türü olarak denemenin geciktiğini görüyoruz. Ancak belirli ve üretici bir düşünce düzeyinden sonra geçilebilir ona. Sanat birikimleri, insan ve hayat değerleri bilimlerin getirdiği verilerle denemede gerçekleşir, zenginleşir. Çağın insan bilgileri onda esnek bir devinme ve dışa vurma olanağı bulabilir” (Baycanlar, 2004, s.16).

Cemal Süreyya'nın “üretici düşünce düzeyi” diye tabir ettiği gelişmişlik seviyesinin deneme yazma hususundaki gerekliliği fikrine “belli bir kültür birikiminin sonunda başarı gösterilebilecek bir alan” olduğu yönündeki düşüncesiyle Ercilasun da katılmaktadır (Ercilasun, 1999).

Deneme metinlerinde toplumu ilgilendiren nesnelere, varlıklar, durumlar, olaylar ve olgularla ilgili yaşam, ölüm, aşk, sanat, felsefe, din, ahlak, gelenek, siyaset vb. her türlü konuda yazılar yazılabilir (Başaran ve Akyol, 2009; Macit ve Soldan, 2004; Palavuzlar, 2009). Aslolan yazarların gözlemleyip sorguladıkları konularda sahip oldukları duyarlılık ve kültür birikimini yazılarında yansıtabilmeleri kendi bakış açılarını ortaya koyabilmeleridir.

Denemenin amacı makaledeki gibi bilgi vermek değil, kuşku yaratmaktır (Palavuzlar, 2009). Deneme yazıları; ilmin, ahlakın ve felsefi kuramların kesin denetlemelerine boyun eğmez. Yazarın kendi nefsi ile söyleşmeleri ve içten gelme itirafları gibidir. Öğretici

olmadan öğretmeğe, kesin sonuçlara varmadan tenkit etmeğe, ispata kalkışmaksızın belgeleri yoklayarak sonuçlar bulmaya çalışır (Kabaklı, 1978).

Kendi kendine konuşuyormuş gibi kaleme alınan bu metinler; okuyanda bir fikri kabul etme hususunda zorlama hissi uyandırmaz, hayatın tecrübelerini –acı da olsa tatlı bir dille- ispata gerek görmeden, iddiasız bir biçimde anlatır, şahsi görüşlerini serbestçe derinleştirebilir. Yazarlar eleştirel eğilimini benimsetmek, okuyucuyu kalıplaşmış konularda farklı düşünmeye özendirmek için üslubunu tatlı bir sohbet havası içinde kıvrak ve usta, kısa ve özlü, esprili, okuyucuyu sıkmayacak şekilde estetiği önemseyerek kullanır (Avcı Yenen, 2014; Gözler, 1982; Çelik, Demirgüneş ve Alaca, 2017).

Deneme yazarları deneme metinlerinde hem tartışmacı anlatım hem de açıklayıcı anlatım (öğretme, bilgi verme) tarzını kullanırlar. Yazının anlatım tarzı, konunun işlenişini ve nasıl anlatıldığını belirlemeye yarar. Aynı metin içinde birden fazla çeşidiyle kullanılabilir (Karadağ, 2003).

Açıklayıcı anlatım tarzı sözlüklerde, ders kitaplarında, bilimsel yapıtlarda ve nesnelliğin yeğlendiği durumlarda kullanılır (Karadağ, 2003 ve Bilgin, 2002). Tartışmacı anlatımsa öne sürülen düşünce, yargı veya görüş konusunda okuyucuyu inandırmayı ve var olan fikrini değiştirmeyi amaç edinir. Bunun için önce ortada savunulan ve karşı çıkılan bir düşünce gerekir. Karşı çıkılan düşünce eksik yanları, tutarsız yönleri ya da yazarca kabul edilmeyen yanlarıyla çürütülür ve bu düşüncenin alternatifi farklı bir düşünce, farklı bir yaklaşımla ortaya konur. Açıklayıcı anlatım (öğretme, bilgi verme), tartışmacı (kanı değiştirme) anlatımla beraber kullanılıp düşünsel anlatıma dahil edilirken; diğer iki anlatım türünden olan öyküleyici (olay içinde yaşatma), betimleyici (izlenim kazandırma) anlatım sanatsal anlatım içerisinde ele alınır (Bilgin, 2002; Karadağ, 2003; Akbayır, 2006)

Bilgi verici metinlerde daha çok açıklayıcı ve tartışmacı anlatım tarzı kullanılır. Fikirlerinin iyice anlaşılması için deyim, atasözü, özdeyiş gibi söz varlığı unsurlarından yararlanan yazarlar; yapılan açıklamalar esnasında konunun berraklaşp gelişmesi için tanımlama, örnekleme, benzetme, sayısal verilerden yararlanma, karşılaştırma, kanıtlama, soyutlama ve somutlama, sorulara bağlama, zıtlıklardan yararlanma, bağlantı kurma, tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurur (Odacı, 2009; Yaman ve Köstekçi, 1998).

Düşünceyi geliştirme yolları; anlatımda düşünceyi sağlam temellere yaslayabilmek; anlatımı etkili, inandırıcı kılabilmek, anlatımın amacına ulaşmasını sağlamak için başvurulan yollara denir (Bilgin, 2006).

Deneme yazarları; günlük dili işleyerek eserlerine dilin içinden çıkardıkları tatları katarak yepyeni buluş ve örgülerle okuyanda bambaşka hazlar uyandırır, dilin güzelliğini fark ettirir, okurlarına dilin tadını yaşatarak onlara dil sevgisi aşılar (Ercilasun, 1999).

Edebî tür olarak deneme, çocukların okuma alışkanlığı edinmesinde, kendilerini ifade etme yollarını geliştirmede çok önemli işleve sahiptir (Göçer, 2010). Konu çeşitliliği bakımından söz varlığı kazanımlarıyla öne çıkar. Çocuklar için yazılmış iyi bir deneme metni; çocuğun ilgisini çekebilecek tarzda konular işlemeli, onlara geniş bir dünya görüşü sunup entelektüel bir bakış açısı kazandırmalı, konu bütünlüğüne önem verip dil ve anlatımı çocuklara dil zevki aşılacak nitelikte olmalı, karmaşık tümce yapısı yerine sade ve anlaşılır tümceler kullanmalıdır (Gündoğdu, 2012).

Denemeler genç erişkinlere ve gençlere sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısı kazandırmanın yanında sunduğu yaşamsal örneklerle onların kendilerini tanımalarına, yaşamı anlamlandırmalarına da olanak tanımaktadır (Aykaç ve Türkoğlu, 2011). Öğrenciler deneme metinleri aracılığıyla yaratıcı güçlerini, duygusal ve ruhsal zekâlarını, kişiliklerini, topluma uyumlarını, edebî bilgilerini, sözcük dağarcıklarını ve okuma becerileri geliştirilebilir. Deneme metinleri çocukların bakış açılarını geliştirir, onlara farklı düşüncelere saygı duymayı evrensel değerlerle bütünleşmeyi öğretir, iyiyi, doğruyu, güzeli telkin eder. (Şahbaz, 2008). Okuyucuyu hayatın gerçekleriyle tanıştırır, kişileri, toplumu, sistemleri eleştirerek okuruna gözlem yapma yetisi kazandırır.

Çocuklar için yayınlanan kitaplar arasında deneme türündeki eserlerin azlığı dikkat çekicidir. Yalvaç Ural bir röportajında çocuklar için yazılan denemelerin edebiyattaki önemini ve aynı zamanda belirgin boşluğunu şöyle aktarır: “Çocuk ve kitaplar. Geçmişten bu yana dünya bir yanlış yaptı. Hâlâ da bunu yanlış yapıyor. Şimdi kitap demek yalnızca edebiyat demek değil. Onun için ben denemeler yazıyorum. Edebiyat tabii ki yazın sanatının en önemli soluk aldığı, kendini bulduğu bir alan. Ama deneme de edebiyatın bir parçası. O alanı bile bırakmışız. Ama çağdaş çocuğun öğrenme ve ilgi alanları artık değişik, farklı” (Karagöz, 2015, s.102).

Ural deneme yazmasına gerekçe olarak; denemenin yenilikçi girişimlere uygun, günümüz çocuklarının ilgilerine ve beklentilerine kapı aralayıcı bir tür olmasını gösterir (Karagöz, 2015).

Deneme metinleri; çağın düşünen, sorgulayan, eleştiren ve üreten çocukları için son derece önemli bir ihtiyacı karşılar. Bilişsel, dilsel ve sosyal gelişimin tamamlayıcısı olarak türün örnekleri getirilerek sınıf ortamında işlenmelidir (Göçer, 2010).

Türkçe ders kitaplarındaki metinler içerisinde ilköğretim birinci kademeye oranla daha çok ilköğretim ikinci kademedeki yerini alan deneme türü (MEB, 2018), tür özellikleri itibarıyla çocuğun ergenlik dönemindeki gelişimsel ihtiyaçlarıyla birebir örtüşür.

11-16 yaş aralığında soyut işlemler dönemi olarak adlandırılan bu evrede birey; soyut düşünme, bilimsel yöntemle problem çözme, değer ve inanç sistemini yapılandırma, fikir dünyasıyla aktif olarak ilgilenme ve düşüncesini etkinliklere yansıtma gibi temel özelliklere erişir (Senemoğlu, 2002). Gerçek nesnelere uyan sembollerle kendi kendini sınırlamaz, içinde bulunduğu zamanın gerçekliğinden sıyrılıp, fikirler hakkında düşünür ve zihinsel faaliyetlerini hızla geliştirir, kendi dünyasını kurması için yeni güçlü malzemeler edinir (Kol, 2011).

Denemenin penceresinden bakan ergen, onda kendi ruhunun yansımasını görür ve iç dünyasında beliren sınırsızlığı, benmerkezciliği, eleştirel ve soyut düşünebilme yetisinin dışavurumuyla karşılaşır.

Çocuk edebiyatında deneme türünde eser veren yazarlar arasında yer alan *Yalvaç Ural* (Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Başparmak Çocuklar, Stephan Hawking Herkül'ü Döver) ve *Mustafa Ruhi Şirin* (Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun)'in ayrı bir yeri vardır. Denemelerin genellikle düzyazı türü olarak tanınması nedeniyle Şirin'in eseri manzum olması bakımından önemlidir. *Vural Kaya* (Çocuklar ve Bir Gün, Kuşlar Benekli Gökyüzü), *Salih Zengin* (Gazoz Kapağı) ve *Burhan Eren* (Yıldızlı Atlas) çocuklar için deneme kitabı yazan isimler arasında sayılabilir. Ancak bu yazarlara ait deneme kitaplarında yer alan metinlerin bir kısmının yer yer mektup, anı, söyleşi özelliği gösterdiği tam anlamıyla “deneme” türünün özelliklerini yansıtmadığı da belirtilmelidir.

2.2.1.2. Bir deneme yazarı olarak Yalvaç Ural

Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Araştırma Merkezi ÇOGEM (2016)' in Yalvaç Ural'la yaptığı “Bir Çocuk Edebiyat Ustası Yalvaç Ural” adlı röportajdan yapılan alıntıyla onun hayatının biyografisi:

Yalvaç Ural 1945 yılında Konya’da doğdu. Annesi öğretmen babası Toprak Mahsulleri Ofisinde uzman müdüdü. Her memur ailesi gibi onların yaşamı da atamalar nedeniyle çeşitli il, ilçe ve köylerde geçti. İlkokulu Sarıkamış, Konya, Karapınar olmak üzere üç ayrı yerde okudu. Lise yaşamına Kabataş Erkek Lisesinde yatılı olarak başladı. Babasının İstanbul’a atanmasıyla gündüzlüye geçti birkaç sene tekrarlayarak da olsa liseyi bitirdi. Lise yıllarında edebiyat ve müzikle ilgilenen Yalvaç Ural önce müziğe sonra edebiyata ağırlık verdi. Altı yıl gibi bir süre profesyonel müzisyen olarak pek çok ünlü kişi ve orkestrayla çalıştı. Liseden sonra kendisine meslek olarak gazeteciliği seçti. Bu seçimle birlikte Milliyet gazetesinde işe başladı.

Gazeteciliğe başladığı ilk günden beri yayıncılıkla olan ilişkisini, özellikle de çocuk dergiciliğini hep önde tuttu. Mizah dergileri, mizah sayfaları, magazin-pazar sayfalarında pek çok bölüm hazırlayıp köşe yazarlığı yaptı. Ama çocuk dünyasıyla, çocuk dergiciliğiyle, çocuk edebiyatıyla bağı hiç kopmadı.32 yılda 51 çocuk dergisi olmak özgün ve lisanslı 56 dergi yayınladı. Bu dergilerin kurucusu ve yöneticisi oldu. Bunun dışında pek çok dergiye yazar ve şair olarak yapıtlarıyla katkıda bulundu. Almanya’da iki yıl süreyle Milliyet Türk Çocuk adlı Almanca-Türkçe çocuk dergisinin yayınına sürdürdü.

Walkman adında bir müzik dergisi, Gümgüm, Yorgan ve Mad adlı çocuk mizah dergileri yayınladı. Yeni Yıl adlı yıllık dergiyi yayın dünyasına kazandırdı. Onun gazetecilik yaşamında iki ustası oldu: Ülkü Tamer ve Tarık Dursun.

Gelişimi ve değişimi hep yakından takip eden Yalvaç Ural, Türkiye’deki pek çok yeniliği çocuk dünyasına kazandıran sanatçı oldu. Yirmi yıl aralıksız Bologna ve Frankfurt kitap fuarlarını izledi. Yapıtları İngilizce, Almanca, Macarca, Arnavutça, Çingenece, Makedonca, Sırpça, Hırvatça, Lehçe ve Farsça gibi pek çok dile çevrildi. Oxford UniversityPress İlköğretim için hazırladığı yardımcı ders kitaplarında Yalvaç Ural’ın yapıtlarına yer verdi. Yurtdışında ve yurtiçinde pek çok ödül aldı: 1979 Uluslararası Çocuk Kitapları Fuarı Birincilik Ödülü, 1980 Milliyet Sanat Dergisi Oyun Yarışması, 1983 Türk Yunan Dostluğu Abdi ipekçi Dostluk ve Barış Şiir Ödülü,1986 Uluslararası Polonya Gülümseme Nişanı ve Şövalyelik Ünvanı, 1991 Çocuk Vakfı En İyi Yazar Ödülü, 2003 Kosova Türkçem Dergisi Prizrenli Çocuklar Yılım Yazarı Ödülü. 2001 yılında Rotterdam Şiir Festivaline katılan Ural, ünlü eleştirmen Dick Kopman tarafından festivalde “Dünya Çocuk Şiirinin Şampiyonu”, “Armonikanın Şairi” olarak tanıtıldı. Yalvaç Ural çocuklara yönelik çalışmalarını son hızla sürdürmeye devam etmektedir (s.1-2).

2.3. İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde; Yalvaç Ural'ın eserlerinin ve deneme türünün araştırıldığı çalışmalara yer verilecek, bu çalışmaların oluşturulma şekli özetlenecektir.

“Yalvaç Ural'ın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Çalışma” adlı yüksek lisans tezi Arslan tarafından 1997 yılında kaleme alınmıştır. Araştırma yazarı, tezin önemli bir kısmında Ural'ın hayatına yer vermiş, geri kalan bölümünde ise Milliyet Gazetesinde çıkan yazılarını araştırmaya aktarmıştır. Bu yazılar sonrasında ufak değişiklikler olsa da büyük oranda “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” ve “Stephan Hawking Herkül'ü Döver” adlı kitaplardaki metinlere kaynaklık etmiştir.

Diğer bir çalışma Palavuzlar (2009)'a ait bir yüksek lisans tezidir. Tez “Hikâye ve deneme türü metinlerde okuduğunu anlama becerisinin incelenmesi” başlığını taşımaktadır. Yazar öncelikle anlama ve metin kavramlarını detaylıca incelemiş ve bu konudaki farklı görüşleri bir araya getirmiştir. Sonrasında ise hikâye ve deneme türleri anlama becerisi üzerinden kıyaslanmış, bilgilendirici metinler ve hikâye edici metinlerin öğrenciler tarafından anlaşılma durumunun tespiti için deney grubu oluşturulmuştur. 5.sınıf kız ve erkek öğrencileri kendi içlerinde ayrı ayrı değerlendirmiş olup her iki grupta da hikâye türünü anlayan öğrencilerin deneme türünü de anlayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Özyar (2012)'a ait “Okuma Becerisinin Geliştirilmesi ve Çocuğun Dil-Kavram Gelişmesi Bağlamında Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitapları” adlı yüksek lisans tezinde, yazarın şiir, öykü ve fabl türündeki eserlerinde yer alan söz varlığı unsurları ve yazarın metinlerde dili kullanış biçimi araştırılmıştır. İncelenen kitapların dil becerilerinin gelişimini özellikle okuma becerisinin gelişimi yönüyle desteklediği ortaya konmuştur. Sözcük öğretimi, deyim kullanımı, dilbilgisi kurallarının öğretimi, yazınsal türlerin tanıtımının metinler aracılığıyla gerçekleştiği belirtilmiştir.

Oran (2015) tarafından yazılan “Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitaplarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı” adlı yüksek lisans çalışması, Ural 'ın eserlerini değerler bağlamında incelemiş ve bu eserlerin Türkçe öğretimine olan katkısını söz varlığı üzerinden ele almıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre yazarın sevgi ve sorumluluk değerine dayalı daha çok örneğe yer verdiği saptanmıştır.

Bu konuda yapılmış akademik çalışmalardan biri Karagöz (2015)'e ait olan “Yalvaç Ural’ın Eserlerinin Tematik Açından İncelenmesi ve Eserlerinde Çocuk Eğitimiyle İlgili Temel Değerler” adlı doktora tezidir. Çalışmada Yalvaç Ural’ın tüm eserleri incelenmiş ve bu eserlerdeki çocuk eğitimine ilişkin değerler tespit edilmiştir. Yalvaç Ural’ın çocuk edebiyatına bakışını tüm yönleriyle ele alan Karagöz, yazarın edebiyat anlayışını ve eserlerinde bunu nasıl yansıttığını ortaya koymuştur.

“Yalvaç Ural’ın Çocuk Yapıtlarının Evrensel Değerler Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezini Otmar (2017) kaleme almıştır. Çalışmasında Ural ‘ın on beş kitabını evrensel değerler açısından incelemiş, çocuk edebiyatının edebi türlerini tez yazarı şiir, öykü ve fabl olarak belirleyerek incelemesini yazarın bu türdeki eserlerine yönelik yapmıştır. Bulguların en çok değerini sevgi değerine yönelik tespit edildiğini belirtmiştir.

Bir diğer çalışma ise Şahbaz (2008) ‘a ait olan “Çocuk Edebiyatında İhmal Edilmiş Bir Edebi Tür: Deneme” başlıklı makaledir. Çalışmada öncelikle deneme türünün tanımına ve edebiyatımızdaki yerine değinilmiş sonrasında deneme türünün Türkçe öğretimindeki yeri açıklanmış, Türkçe derslerinde denemenin yeteri kadar işlenmediği ve ihmal edildiği belirtilmiş, denemenin Çocuk Edebiyatı’nda hak ettiği değeri bulduğu takdirde çocukta değişme göstermesi beklenen gelişim alanları üzerinde durulmuştur. Şahbaz, bizim araştırmamızın temel amaçlarına uyumlu bir çalışma ortaya koymuştur.

Yenen Avcı (2014)’ya ait olan çalışma “Deneme Türünün Öğretiminde Montaigne’nin Yeri” başlığını taşımaktadır. Makale yazarı deneme türünü ve türün özelliklerini araştırmış, deneme türünün öncüsü olan Montaigne’nin eserini inceleyerek deneme türü özelliklerini onun denemelerinde aramıştır. Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmada yazarın denemelerini oluştururken nelerden yararlandığı, denemelerin eğitimsel değeri ve edebî özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkçe öğretimi hususunda yazma becerilerine katkı sağlayabileceğinden bahsedilmiştir.

Göçer (2010) “Türkçe Öğretiminde Çok Uyaranlı Bir Öğrenme Ortamı Oluşturmak İçin Seçkin Edebî Ürünlerden Yararlanma” adlı makalesinde dil öğretiminde nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin çocuğun psikolojik, zihinsel ve sosyal gelişimine olan katkısına değinmiş özellikle temel dil becerilerini kazandırmadaki işlevinden bahsetmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde yöntem, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analiziyle ilgili bilgiler sunulmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)

Yalvaç Ural'ın “Stephan Hawking Herkül’ü Döver”, “Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer” ve “Başparmak Çocuklar” isimli deneme türündeki eserlerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır.

Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik bir nitel sürecin izlendiği araştırma”dır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.39). Nitel araştırma doğrultusunda araştırmayı yürüten kişi bireylerin algı, tutum ve deneyimlerini inceleyerek önemli sonuçlar elde eder (Güler vd., 2015). Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkındaki bilgileri içeren yazılı belgelerin analizini kapsar. Dokümanların, nitel araştırmalarda kullanılan önemli bilgi kaynakları olması bu yöntemin tercih edilmesindeki sebeptir. Doküman incelemesinin kullanıldığı araştırmalarda araştırmacı gerekli olan veriyi, gözlem veya görüşmeye yapmaya gerek kalmadan elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Doküman incelemesi Forster (1994)'a göre beş aşamada gerçekleşmektedir. Bunlar: dokümanlara ulaşma, orijinalliğin kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, verinin analiz edilmesi ve verinin kullanılması olup araştırma esnasında bu aşamalar takip edilmiştir.

3.3. İncelenen Dokümanlar

Araştırmada kullanılan dokümanlar Yalvaç Ural'ın kaleme aldığı Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer, Stephan Hawking Herkül'ü Döver, Başparmak Çocuklar isimli deneme kitaplarıdır.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmadan elde edilen veriler, incelenen kitaplarda yer alan deneme metinlerinin okunması yoluyla temin edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışma doğrultusunda üç kitap incelenmiştir. Bu kitaplardan ilki Ural'ın 2014 basımlı Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer adlı kitabıdır. Kitap 127 sayfa olup metin sayısı otuz üçtür. Stephan Hawking Herkül'ü Döver, adlı eser 2016 basım yılına aittir. 113 sayfa otuz üç metindir. Başparmak Çocuklar adlı eser 2016 yılında basılmıştır, 190 sayfa, 36 metindir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın kitaplardan elde edilen verileri, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi ile çözümlenmiş, fişleme yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi elde edilen verilerin, daha yakından incelenmesinde ve bu verileri açıklayan kavram ve temalarla ulaşılmasında kullanılır. Verilerin analiz yapılırken birbirine benzeyen belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmesi ve anlaşılabilir biçimde düzenlenerek yorumlanması çalışmada içerik analizi yönteminin kullanılmasını gerekli kılar (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışma kapsamında Yalvaç Ural'ın deneme kitaplarının Türkçe öğretiminde bir araç olarak kullanıldığında çocuğun gelişimine hangi alanlardan katkı sağlayacağı araştırılmış, elde edilen bulgular gelişim alanlarına göre dört kategoride sınıflandırılmıştır.

4.1. Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Dil Becerilerinin Gelişimine Yönelik Genel Bulgular

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer”, “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” ve “Başparmak Çocuklar” adlı deneme kitapları, dil becerilerine yönelik araştırma doğrultusunda anlam-anlatım ve söz varlığı üzerinden incelenmiştir. Metinlerde anlama-anlatım becerileri; okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerine yönelik kazanımlar açısından araştırılırken söz varlığı unsurları; yeni kelime kazanımı, atasözü, deyim ve terim anlamlı sözcüklerin kazanımı doğrultusunda incelenmiştir. Kitapların hiçbirinde dinleme becerisine yönelik bir örneğe rastlanmamıştır.

Kitapların genelinde dil becerilerinin gelişimine hizmet edeceği düşünülen yüz altmış örnek belirlenmiştir. Bu örneklerin yüz otuz sekizi söz varlığı kazanımlarına, yirmi üçü anlama-anlatım becerilerinin kazanımlarına yöneliktir. Elde edilen bulgulardan da anlaşılacağı üzere yazar; metinlerde kullandığı söz varlığı unsurlarıyla okurlarının dil gelişimlerini desteklemeye, metinlerde açıklamalı olarak kullandığı sözcük, deyim ve atasözleriyle onların dilleri üzerindeki hakimiyetlerini kuvvetlendirmeye çalışmıştır.

Metinlerde anlama ve anlatma becerilerine yönelik yirmi iki adet örnek tespit edilmiştir. Okuma ve yazma becerisi dokuz örnekle bulgular içerisinde ön plana çıkmıştır.

Tablo 4. 1

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Dil Becerisinin Gelişimine Yönelik Veriler

	Söz Varlığı	%	Anlama ve Anlatım Becerileri	%	Toplam
Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer	26	74	9	26	35
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	25	81	7	19	32
Başparmak Çocuklar	87	94	5	6	92
Genel Toplam	138	87	21	13	159

1) Anlama ve Anlatma Becerileri

Anlama ve anlatma becerilerine ait yirmi bir örneğin içerisinde okuma ve yazma becerilerine ait dokuzar bulguya rastlanmış, üç bulgu konuşma becerisi doğrultusunda tespit edilmiştir.

Tablo 4.2

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Anlama ve Anlatma Becerilerinin Gelişimine Yönelik Veriler

	Okuma Becerisi	%	Konuşma Becerisi	%	Yazma Becerisi	%	Toplam
Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer	4	44	0	0	5	56	9
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	3	43	2	29	2	29	7
Başparmak Çocuklar	2	40	1	20	2	40	5
Genel Toplam	9	43	3	14	9	43	21

a) Okuma becerisi

Yalvaç Ural, çocukların okuma becerisinin gelişimini desteklemek amacıyla onlara sıklıkla beğendiği kitapların tanıtımını yapar. Yazar üç kitapta kırk altı tane kitabın

tanıtımını yapmıştır. Bazı kitaplar için ekstra bir vurguyla “okumanızı tavsiye ederim” yorumunu yaparken birçoğundaysa okuduğu kitapların hangi yönlerini beğendiğini açıklayarak ve kitapların kapak görsellerini de metne ekleyerek okurlarında bahsettiği kitaplara karşı merak ve farkındalık uyandırmaya çalışır.

Yazar kitaplarında beğenmediği kitaplardan da bahsetmiştir. O; kahramanları gerçek olmadığı halde gerçek olduğunu öne sürerek çocukları kandıran, suçların örtülmesi için hayali masal senaryoları yazan, başka yazarlardan aldıklarını ya da derlediklerini kendi eseriymiş gibi sunan ve etik davranmayan yazarların kitaplarını da okurlarına tanıtmış, onlara olumsuz örnekler de sunmuştur. Yazarın incelenen üç kitabında toplamda kırk dört adet kitaptan bahsedilmiş, okuma noktasında hevesli olan ve araştırma yapmayı seven okurların bu kitaplardan faydalanacağı, okuma becerilerinin geliştireceği düşünülmüştür.

Yazar kitapların türüne, konusuna, kurgusuna, yazarın vermek istediği mesaja, gerçekte örtüşmeyen anlatılarına değinerek öğrencilere nasıl kitap seçileceğini göstermeye çalışmış, eleştirel okuma becerisinin kazanımlarını da metinlerinde yansıtmaya çalışmıştır. Okura genellikle masal ve fabl türündeki kitapların tanıtımı yapılsa da bilimsel içerikli kitaplar es geçilmemiş, bu kitapların dünya çapındaki tanınırlığı okura aktararak okurun kendisini genel kültür anlamında dünya standartlarıyla kıyaslaması sağlanmış, böylece çocukların gelişen dünyaya ayak uydurmak için gayret göstermeleri istenmiştir.

Yazar kitapların tanıtımını yaparken çevirmeninden, yayınevine, kaç defa basıldığından, henüz ülkemizde basılmadığına değin kitap seçerken dikkat edilmesi gereken pek çok hususu okura sunarak onlara seçim yapma kültürü kazandırmaya çalışmıştır. Böylelikle okurlarının okuma kültürü kazanımlarına ulaşmasına da katkı sağlamıştır.

Ayrıca Ural (2016b) metinlerde çocukların eğlendirmek amacıyla anılara, fıkralara, tekerlemelere ve kendi ifadesiyle “fıkra tadında öyküler”e yer vererek okurlarını okumalar esnasında eğlendirmiş ve okumayı daha zevkli hale getirmiştir. Mizah unsurunun kullanıldığı deneme metinleri çocuk okurun bilgi verici metin türlerini okumaya geçmesini kolaylaştırarak bilgi edinimini zevkli hale getirir, okuma alışkanlığının kazandırılmasında etkin rol oynar.

b) Konuşma becerisi

Yazar metinlerinde konuşma becerisinin gelişimi için kendisinin başkalarıyla konuşurken takındığı tavrı okurlarına yansıtmış ve kendilerini nasıl daha iyi ifade edebilecekleri noktasında onlara örnek olmuştur. Bu açıdan sıklıkla düşünceyi geliştirme yollarını kullanmış, metinlerinde anlatıma inandırıcılık katmanın önemini vurgulamıştır.

Ural özellikle tartışma tekniğini kullanırken konuşma adabına uygun hareket etme hususunda çocuk okurları bilinçlendirmiş, onlara empati becerisini kazandırarak tartışmayı daha doğru bir istikamette yönetebilme becerisi kazandırmıştır.

Sosyal hayatta daha iyi anlaşılmanın yolunun daha iyi anlatmaktan geçtiğini okurlarına fark ettiren Ural, metinlerinde konuşma becerisinin iletişim becerisine yansıyan boyutunu işlemiştir. Kitaplar okurların konuşma becerisinin sınırlarını, saygı değeri etrafında çizerek onların saygın bir üsluba kavuşmasına yardımcı olmuştur.

c) Yazma becerisi

Yazar okurlarının kendilerini yazarak ifade etmesine katkıda bulunmak için onları yazma becerilerini kullanmaya teşvik etmiş, bu amaçla metinlerinde okurlarının fikirlerini yazıya dökmeleri için boşluklar bırakmış, konuyu yorumlamalarını istemiştir.

Yazar çocukluk anılarını, vermek istediği mesajları, eleştiri ve gözlemlerini metinlerinde mizahtan yararlanarak, samimi bir dille okuruna aktarması çocuk okurların kendisini benimsemesine ve ona “Yalvaç Abi” diyecek kadar sevmesine neden olmuştur. Ural, metinlerinde çocuk okurlardan gelen okur mektuplarını yayınlamaya okurları sevdiğini yazarakla iletişime geçmeye, duygu ve düşüncelerini yazarak ifade etmeye özendirilmiş, yazdıklarını değerli görmelerini sağlayarak onları yazma becerilerini kullanmaya teşvik etmiştir.

2) Söz Varlığı

Ural incelenen üç kitabında da okurlarına yeni sözcükler tanıtarak, deyim, atasözü ve terimlerden sıklıkla faydalanarak onların söz varlığını geliştirme gayreti gütmüştür. İncelenen kitaplarda yazar, çocukların kelime dağarcığını geliştirmek adına gündelik hayatta kullanılan kelimelerin dışında okurlarının tahminleri neticesinde anlamlandırabilecekleri kelimeler kullanmıştır. Ancak metinlerde veri olarak kabul edilen söz varlığı unsurlarının hepsi ya metinlerde anlamı açıklanmış ya tanımlanmış ya da anlam karışıklığına sebep olmayacak şekilde anlamı cümlenin gelişinden net bir biçimde vurgulanmış olan kelimelerden seçilmiştir.

Yazar kitaplarında Türkçe'nin zenginliğini kanıtlamak adına bir sözcükten türetilen yeni kelimelere ve deyimleri okurlarına aktarmış, kelimelerin eş anlamlılık ve sesteşlilik özelliklerini yansıtmıştır. Türkçe kelimelerin doğru anlamda kullanımı noktasında okurlarını bilinçlendirmeye çalışmış, hangi kelimenin hangi anlama geldiğinin daha iyi anlaşılması adına tanımlamalara başvurmuştur. Ural, Türkçe'ye henüz yerleşmemiş yabancı kelimelerin yerine Türkçe kelimeleri kullanma noktasında da dil bilincini aşıl原因 söylemleriyle okurlarını bilinçlendirmeyi istemiştir. Yazarın bu tutumu okurların Türkçe sevgisi kazanarak ifade becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Metinlerde söz varlığı unsurlarına verilen önem, çocukların konuşma ve yazma becerilerini etkileyerek dilin etkin kullanılmasını sağlar ve onların anlatım güçlerini pekiştirir.

Metinler yeni sözcük kazanımı, deyim, atasözü ve terim anlamlı sözcük kazanımına yönelik incelenmiş, buna göre en çok veri yeni sözcüklerin kazanımı hedefinde saptanmıştır. Yeni sözcük kazanımına yönelik altmış beş bulgu, deyim kazanımına yönelik kırk dört bulguya, terim anlamlı sözcük kazanımına yönelik otuz bulguya ve atasözü kazanımına yönelik bir bulguya rastlanmıştır.

Tablo 4.3

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Söz varlığı Unsurlarının Gelişimine Yönelik Veriler

	Kelime	%	Deyim	%	Atasözü	%	Terim	%	Toplam
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	12	46	7	27	1	4	6	23	26
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	15	60	2	8		0	8	32	25
Başparmak Çocuklar	35	43	37	39		0	15	18	89
Genel Toplam	65	46	44	31	1	1	30	21	140

a) Kelime

Yazarın okurlarının dil gelişiminin katkısı daha çok yeni sözcük öğretme/söz varlığını zenginleştirme noktasında kendini göstermektedir. Okurlarına bu kelimelerin anlamlarını tanımlayarak, açıklayarak ve parantez içerisinde eş anlamlılarından faydalanarak aktarmış, metinlerde sesteşlilik özelliği olan kelimelere yer vermiştir. Halk dilinde

kullanılan yerel kelimeler, teknolojik ürünler sayesinde dilimize giren yabancı kelimeler gibi konular bu bölümde ele alınmış okurların kelime dağarcıklarının gelişimine destek olunmuştur.

b) Deyim

Yazar metinlerinde deyim kullanımına bilhassa önem vermiş; Türkçe'nin anlam zenginliğini okurlarına tanıtarak onlara deyimleri doğru kullanmanın öneminden bahsetmiştir. Deyimlerin kastedilen anlamı daha net ifade edilmesine yarayan anlamsal gücü okurların anlatım becerilerini geliştirir ve onlara dile hâkim olma yetisi kazandırır. Yazar deneme kitaplarında bu deyimleri açıklamalarıyla aktarmış ve onların söz varlığı gelişimini deyim kazanımları noktasında desteklemiştir. Bu veriler yazarın metinde kullandığı deyim sayısına göre değil anlamları vurgulanan deyim sayısına göre belirlenmiştir.

c) Atasözü

Yazar sadece Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz yer kitabında bir atasözünü açıklamasıyla beraber okurlarına tanıtmıştır.

d) Terim

Ural okurlarının botanik, tıp, kimya, zooloji, uzay bilimi gibi alanlardan terim anlamlı sözcüklere tanışmasını istemiş ve onların terim anlama dayalı söz dağarcığını genişletmeyi amaçlamıştır. Yazarın okurlarına sunduğu kazanımların, okurlarının sözcük dağarcığını evrensel kelimelerin kazanımı noktasında destekleyeceği düşünülmektedir.

4.1.1 Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Dil Becerilerine Yönelik Bulgular

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabındaki söz varlığı unsurları, metinlerin genelinde otuz altı adettir. Bunlardan on tanesi anlama-anlatma becerilerini kapsayan örnekler olup diğer deneme kitaplarına oranla anlama-anlatma becerilerine yönelik kazanımlara en çok bu kitaptaki metinlerde rastlanır. Söz varlığı kazanımları doğrultusunda on dört veri saptanmıştır. Elde edilen bulgulardan yazarın metinlerde sunduğu örneklerle ve çocukların kelime hazinelerini genişletmek suretiyle okurlarının anlama ve anlatma kabiliyetlerini arttırmayı hedeflediği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.4

Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Dil Becerisinin Gelişimine Yönelik Veriler

	Okuma Becerisi	%	Yazma Becerisi	%	Kelime	%	Atasözli Kullanımı	%	Deyim Kullanımı	%	Terim Kullanımı	%	Toplam
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	4	11	5	14	12	34	1	3	7	20	6	17	35

1) Anlama ve Anlatma Becerileri

Yazarın TR kitabında okuma, konuşma ve yazma kazanımlarını içeren on örneğe rastlanmış olup kitap, bu alanda diğer deneme kitaplarına oranla en çok bulguya rastlanan kitap olma özelliğini taşımaktadır. Bunlardan dört tanesi okuma becerisine, altı tanesi de yazma becerisine yönelik verilerdir. Yazarın anlama ve anlatma becerilerinin gelişimi noktasında çocuk okurları desteklemesi onların dil gelişimine katkı sunacak, dilleri üzerinde hakimiyet kurmalarına yardımcı olacaktır.

a) Okuma becerisi

Ural (2014) “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında okuma becerisinin kazanımı “Merhaba Küçük Kızım Şafak”, “İkinci Korkma Sönmez”, “İmza Günü şenlikleri”, “Dikkat Yazılı Var!” adlı metinlerde okuma kültürü, okuma sevgisi ve eleştirel okuma bağlamlarında incelenmiş, okurlara bahsedilen beceri alanlarına yönelik örnekler sunulmuştur (s. 7, 67, 75, 93).

“O iyi bir Milliyet Çocuk ve Milliyet Kardeş dergisi okuruydu. Üstelik de ödüllü bir okur”(Ural, 2014, s.10).

“Merhaba Küçük Kızım Şafak” adlı metinde yazar, daha sonra milletvekili olan Pavay’ın daha küçük bir kızken süreli yayın okuru olarak *Milliyet Kardeş* dergisinden ödül kazandığından, “İmza Günü şenlikleri” adlı metinde ise bir doktorun küçüklüğünde bu dergiye ulaşabilmek için yürüdüğü uzun yollardan ve şimdi de kitaplarını imzalamak için yazarın imza gününe gelişinden bahsetmektedir. Yazar bu metinlerde; dergi okuru olan

çocukların hayatlarında bu dergilerin nasıl izler bıraktığını anlatmış, bu çocukların mesleki hayatlarında geldikleri konumdan söz etmiş ve okurlarını da dergi okumaya, süreli yayınları takip etmeye özendirmiştir. Çocukların okuma alışkanlığı edinmelerinde, farklı disiplinlerde çeşitli bilgilere sahip olarak genel kültürlerini arttırmalarında, okurken eğlenebilmelerinde süreli yayınları takip etmeleri son derece önemlidir. Metin çocukların okuma becerilerini geliştirirken onları entelektüel bireyler olmasına da hizmet eder.

“İkinci Korkma Sönmez” adlı metinde yazar Ereğli’deki kitap fuarında okurlarının kitaplarını imzalatmak için yoğun bir katılımı onu kapılarda beklemelerinden ve kitaplarını ezberler gibi okumuş olmalarından nasıl mutluluk duyduğunu anlatmaktadır. Katılımcıların kitaplara ve yazara olan büyük ilgisi, metin okurlarının da kitaplara karşı ilgisini ve sevgisini arttırmakta, kitaplara verilmesi gereken ehemmiyeti fark etmelerini sağlamaktadır. Bu durum kitapların çocukların dünyasına daha çok girmesini sağlayacağından bu metnin okurları kitap okumanın kazanımlarına ulaştıracağı düşünülmektedir.

Yazar “Dikkat Yazılı Var!” adlı metinde aynı isimli kitabı öğrencilere tanıtmış, kitaptan alıntılar yaparak öğrencilerin ilgisini çekecek örneklere yer vermiştir. Yazar, bahsettiği kitabı hangi özellikleriyle beğendiğini okura açıklarken yapmış olduğu eleştiri örneğiyle onların da eleştirel okuma becerisinin kazanımlarına katkı sağlamıştır. Yazar bu metinde öğrencilere kitap tavsiyesinde bulunarak onları okumaya teşvik etmiş ve dil becerilerinin kazanımına okuma becerisi boyutuyla yardımcı olmuştur.

b) Yazma becerisi

Yalvaç Ural (2014) “Elleri Kınalı Çocuk”, “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer”, “Yirmi Yıl Bekleyen Şiir”, “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” isimli metinlerinde okurlarının kendisine yazdığı mektuplardan alıntılar yapmıştır (s.17, 27, 48, 58).

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinde ayrıca farklı bir fikre yazı yoluyla cevap verilme sürecinde yazınsal metinde bulunması gereken üslup, okurlara yansıtılmış, metnin doğru anlaşılması, etkili ve inandırıcı olması için sözcükleri itinalı seçebilme, düşünceyi geliştirme yollarını kullanabilme gibi nitelikler çocuk okurlara kazandırılmaya çalışılmış ve okurların kendilerini yazarak savunabilme becerilerinin gelişimi desteklenmiştir. Bahsedilen örnek aşağıdaki alıntıda mevcuttur.

Murat Bey gazetede “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” başlıklı yazımı okumuş ve bana bu konudaki görüşlerini yazmış. İspanağı yoğurtla yememizin

bir rastlantı olduğunu, gıda maddeleri kısıtlı olduğunda insanların eldeki malzemeleri birbirine karıştırdıklarını; böylece özellikle de süt ürünlerinin yediklerimizle birleşmesini buna bağlamış ve konuyla ilgili başka örnekler bulamayacağını yazmış. Ben insanların ıspanağı yoğurtla, yalnızca zehirlenmemek için yediklerine inanıyorum ve böyle olduğunu savunuyorum. Yoksa Murat Bey'in dediği gibi bu bir rastlantı değil. Gerçekten bu zehirlenmeye karşı önlem alma konusunda benzer bir örnek daha vermek gerekirse o da "işkembe çorbasının" öyküsüdür... Murat Bey siz bana güvenin Casper hiçbir zaman işkembeden atmaz (Ural, 2014, s.30).

"Büyüyünce ne olmak istersiniz?" adlı metinde ise yazar, gazete ve dergilerde astroloji sayfasının olup da astronomi sayfasının olmamasındaki tezatlığı okurlarıyla paylaşmıştır. Ural bu konuda okurlarının da kendi fikirlerini sunmalarını, eleştirel düşünme becerilerini kullanmalarını istediği için son yorumu onlara bırakır. Okurlarının yapmalarını istediği yorumlar için yazarın metnin sonunda boşluk bırakması Ural'ın çocukların yazma becerilerinin gelişimine bilinçli olarak katkı sunduğunun göstergesidir. Çocuk okurların kendi düşüncelerini yazı yoluyla ifade etmesi onların anlatma becerilerini geliştirmesini katkı sağlar ve dolayısıyla da dil becerilerinin gelişimini destekler. Aşağıdaki örnek cümle "Büyüyünce ne olmak istersiniz?" adlı metinden alıntıdır

"Bunun yorumunu size bırakıyorum buraya yazabilirsiniz"(Ural, 2014, s.42).

2) Söz Varlığı

Yazar "Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer" kitabında yirmi altı adet söz varlığı unsurundan faydalanmıştır. Metinlerin on iki tanesinde sözcük, yedi tanesinde deyim, bir tanesinde atasözü, altı tanesinde de terim anlamlı sözcük kullanılmıştır. Bu sayede okurların söz varlığının unsurlarını tanıyıp öğrenmesi ve anlama ve anlatma becerilerini geliştirme amacıyla bu kelimeleri kullanması beklenmektedir.

a) Kelime

Kitapta "Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer" adlı metinde, işkembe kelimesi, "Babamın Masalı ve 'Taban Vermek' " adlı metinde yarka kelimesi, "Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi" adlı metinde cihannüma, sorgulanmak, okur, okuyucu, belgegeçer kelimeleri, "Yeni Bir Masal /Yeni Bir 101 Dalmaçyalı" metninde enik, "Altından Tır Geçmeyen Köprü" metninde kot farkı kelimesi, "Bence Çok Komik" metninde kompartıman kelimeleri açıklanmış, "Müjdat'ın Şakası" metninde şaka ve

şakacı kelimelerinin tanımına yer verilmiştir (Ural, 2014, s.27, 33, 58, 63, 80, 116, 120). Kelime dağarcığına yönelik verilerin tamamı yazarın tanımlama cümlelerinden ve parantez içerisinde kelime anlamına yönelik yapılan açıklamalardan elde edilmiştir. Toplam on iki adettir.

“İşkembe yarı sindirilmiş maddelerin toplandığı yer”(Ural, 2014, s.31).

“Yarka: Pilicin büyüğüne verilen ad” (Ural, 2014, s.33)

“Hakkı Abi gelin faks sözcüğünü atıp oraya belgegeçer yazın, belki sizin köşeye daha yakıştır”(Ural, 2014, s.62).

“İstanbul’un içinde bulunan asfalt yollar gibi, burada da engebeler ve kot farkları (yükseklik) olduğu için, ortaya altından tır geçirmeyen bir geçit çıkıverdi” (Ural, 2014, s.81).

“Şaka sözcüklerde şöyle tanımlanır: Güldürmek, eğlendirmek amacıyla karşısındakini kırmadan yapılan hareket veya söylenen söz. Şaka yapmasını seven, şakadan hoşlanan kişilere şakacı denir” (Ural, 2014, s.120).

Yazar açıklamalı anlatım tarzının ağır bastığı paragraflarında açıkladığı konuyu açmak, konuyu daha anlaşılır hale getirmek için kelimelerin anlamlarına yer vermiş, bu sözcüklerin okurların söz varlığı kazanımlarına dahil edilmesini istemiştir.

b) Atasözü kullanımı

“Kırsal kesim insanları, geçmişte, kendi kendilerinin doktoru oldukları için, kınaya öyle inanmışlar ki, onunla ilgili atasözleri ve deyimler üretmişler: “Analı kuzu kınalı kuzu” annesi temiz olanın çocuğu da temiz olur anlamında kullanılır” (Ural, 2014, s.19).

“Elleri Kınalı Çocuk” metninde yazar, analı kuzu kınalı kuzu atasözünün anlamını açıklayarak kullanmış okurlarının sözvarlığı kazanımlarına katkıda bulunmuştur (Ural, 2014, s.17).

c) Deyim kullanımı

Yazar deyim kazanımına yönelik “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinde *işkembeden atmak* deyimini, “Babamın Masalı ve ‘Taban Vermek’ ” adlı metinde *taban vermek* ve *ayak diremek* deyimleri, “Yirmi Yıl Bekleyen Şiir” metninde *tuttuğunu koparmak* deyimini, “Bayram Çocuğu” adlı metinde *bayram çocuğu* deyimini, “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” adlı metinde *sorguya tutmak* ve *sorguya çekmek*

deyimleri olmak üzere toplam yedi deyim açıklanarak kullanılmıştır (Ural, 2014, s.27, 33, 48, 52, 58).

Sözlüklerde “bayram çocuğu”nun karşısında şöyle yazar: “Aşırı yersiz sevinen çocuk”(Ural, 2014, s.52).

“Bayram Çocuğu” adlı metinde yazar, bu deyimın sözlükteki tanımına yer vererek anlamını okurlarına açıklamıştır.

“Sivri Zeka korkudan başlamış bağırmaya: ‘Aman Kara Piliç!’ demiş, ‘sıkı yapış, taban ver’ (‘ayak dire’, ‘teslim olma’, ‘sakın bırakma’ anlamında)”(Ural, 2014, s.34).

“Okurumuz inatçı bir kişiliğe sahip. Öğretmenlerin söylediği gibi, ‘tuttuğunu koparan biri’ (Ural, 2014, s.49).

“Babamın Masalı ve ‘Taban Vermek’” ve “Yirmi Yıl bekleyen Şiir” adlı metinlerde “taban vermek”, “ayak diremek” ve “tuttuğunu koparmak” deyimlerini metinde tırnak içine alarak vurgulayan yazar, okurlarının bu ifadeleri fark etmesini sağlamış ve bu deyimlerin ne anlama geldiğiyle ilgili okurlarını bilgilendirmiştir.

“Oysa alıştığımız bu tat, geçmişte sağlığı korumak için alınmış bir önlemden başka bir şey değil, Murat Bey, aynen ıspanaklı yoğurt gibi! Siz bana güvenin, Casper hiçbir zaman işkembeden atmaz!” (Ural, 2014, s.38).

“Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinde “işkembeden atmak” deyiminin anlamı okurlara tam olarak açıklanmasa da metnin genelindeki ifadeler, bu deyimın anlaşılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiş ve alt başlık olarak vurgulanarak okurların dikkati çekilmiştir.

Sorguya tutmak, soru yağmuruna tutmak anlamına gelir. Sorguya tutmak (gençlik argosu) kişinin izni, onayı alınarak ona soru sorulmasıdır. Oysa sorguya çekmek, bir kişinin izni olmaksızın soru sorulması, sorgulanmasıdır. Yani sorgulanmak, hesap vermektir (Ural, 2014, s.60).

“Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” adlı metinde yazar, “sorguya tutmak” ve “sorguya çekmek” deyimlerinin yanlış anlamlarda kullanıldığını belirterek tanımlarıyla beraber metinde bu deyimleri açıklamıştır. Yazarın bu tutumu dilin doğru kullanılmasının önemini okurlara hissettirirken aynı zamanda deyimlerin öğretimine de aracılık eder.

d) Terim kullanımı

Ural (2014) “Elleri Kınalı Çocuk” metninde dermofit, “Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz?” metninde astroloji ve astronomi, “Yeni Bir Masal/Yeni Bir 101 Dalmaçyalı” metninde aktör ve aktris, “Estetik Burunlu Köpek” metninde ekoloji olmak üzere toplam altı terim kullanmıştır(Ural, 2014, s.17, 39, 63, 107).

“Özellikle “dermofit” türü mantarların üremesini kınanın durduğu tıpça kanıtlanmış” (Ural, 2014, s.18).

“Bugün her dergide astroloji sayfası vardır. (fal, burçvs). Ama ne yazık ki bir astronomi sayfası yoktur” (Ural, 2014, s.39).

“Örneğin 101 tane Dalmaçyalı köpek yavrusunun (“enik”lerin) birer sinema sanatçısı gibi oynamaları... Sanki hepsi minik bir aktör ya da aktris” (Ural, 2014, s.64).

“İnsanlar yağmurlara bakarak, bu sellerin bozulan ekolojiden kaynakladığını düşünemiyorlar bile”(Ural, 2014, s.108).

Metinlerde tıp, sinema, uzay ve doğa bilimiyle ilgili terimler kullanarak okurlarının farklı alanlarda söz varlığını geliştirmeyi hedeflemiştir

4.1.2. Stephan Hawking Herkül’ü Döver Kitabında Dil Becerilerine Yönelik Bulgular

Ural, “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı kitabında okurlarının dil gelişimini destekleme amacıyla anlama-anlatma becerilerine yönelik örnekler vermiş, yanı sıra söz varlığı unsurlarından faydalanmıştır. Metinlerde bu iki kazanım alanından otuz iki veri saptanmıştır. Örneklerden yirmi beşi söz varlığı kazanımlarına ait olup elde edilen verilerden; yazarın özellikle yeni kelimler ve terim anlamlı sözcüklerin öğretimi yoluyla okurlarının söz varlığı kazanımlarına ulaşmalarını hedeflediği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.5

Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Dil Gelişimine Yönelik Veriler

	Okuma Becerisi	%	Konuşma Becerisi	%	Yazma Becerisi	%	Kelime	%	Deyim Kullanımı	%	Terim Kullanımı	%	Toplam
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	3	9	2	6	2	6	15	47	2	6	8	25	32

1) Anlama ve Anlatma Becerileri

Ural'ın metinlerinde okuma, konuşma ve yazma kazanımlarını içeren anlama ve anlatım becerileri kapsamında değerlendirilen yedi örneğe rastlanmıştır. Bunlardan üç tanesi okuma becerisine, ikisi konuşma becerisine, iki tanesi de yazma becerisine yönelik veriler olup bu verilerin okurların dil gelişimine; anlama kabiliyetleri ve anlatım güçleri yüksek bireyler olma noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

a) Okuma becerisi

Anlama becerisinin gelişimi okuma becerisinin gelişimine paralel olarak ilerler. Ural (2016a), “Tom Miks Babama Çok Kızdı”, “Bir Uzaylıyla Tokalaştım”, “Robinson Annemin Ders Sevmez Hamdi Benim, (...)Senin!” adlı metinlerde okurların kitap okumalarına yönelik verdiği tavsiyelerle onların anlama becerilerinin gelişimine katkı sağlar (Ural, 2016a, s.48, 62, 103).

“İyisi mi siz fırsat buldukça şiddet içermeyen çizgi romanları okuyun. Çünkü gelişen teknoloji, sizin kahramanlarınızı da büyüdüğünüz zaman sizden alacak” (Ural,2016a, s.49).

Sizlere, uzayla ilgili düşünürlerinizi ve eğlenceli kitapların yanı sıra uzayla ilgili bilimsel kitaplar okumanızı öneriyor (Ural,2016a, s.64).

“Tom Miks Babama Çok Kızdı” ve “Bir Uzaylıyla Tokalaştım” isimli metinlerde yazar okurlarına kitap tavsiyesinde bulunmaktadır. Yazarın kitaplardan ve bu kitapları yazarlardan edindiği bilgilerin akabinde, okurlarını kitap okumaya ve öğrenmeye teşvik etmesi onların kitabı bilgiye ulaşmada bir araç olarak görmesini ve okumayla başarıyı bağdaştırmasını sağlar. Okumayı bir gereksinim olarak algılamalarına yardımcı olur. Metinlerin çocukları bilimsel kitaplar ve çizgi romanlar okumaya yönlendirmesi farklı türde yeni konulara yönelik onların bilgi dağarcıklarını genişletir ayrıca farklı türlerin denenmesi bireyin kendi lezzet aldığı türü keşfetmesini sağlayacağından okuma alışkanlığı kazanmada önemli rol oynar.

Ayrıca yazar “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabında direkt olarak önermedikleri de dahil olmak üzere toplamda altı tane kitaptan bahsederek okurlarının kitaplarla ilgili bilgi birikiminin oluşmasını istemiştir. Yazarın metinlerinde bu kitaplardan yeri geldikçe bahsetmesi ve hangi konunun hangi kitapta yer aldığını onlara bildirmesi okurları kitap okumaya, kitaplardan faydalanmaya sevk eder ve çocuk okurların okuma becerisinin kazanımlarına ulaşmalarını da kolaylaştırır.

“Anne ve babalarımızın, kapaklarına bakarak kitap seçmek gibi kötü bir alışkanlıkları var... Aslında işin en acı yanı, anne ve babalarımızın bu kitapları hiç okumamış olmalarıdır. Sayıp döktükleri kitapların bir tanesinin bile yazarının adını bilmezler” (Ural,2016a, s.103).

Ural (2016a) ‘Robinson Annemin, Ders Sevmez Hamdi benim, ... Senin!!!’ adlı metinde yazar çocukları kitap seçiminde doğru yönlendirebilmek için ebeveynlerin öncelikle okuma alışkanlığına ve eleştirel okuma kültürüne sahip olması gerektiğini anlatmakta;

çizgi roman, şiir ve bilmece türündeki kitapların öneminin ebeveynler tarafından anlaşılmadığından yakınmaktadır. Yazar okurlarını kendi çağının kitaplarıyla tanışmaya, farklı türde eserleri okumaya, kitaplarını kendi isteklerine göre seçmeye yönlendirmekte anne babalara ise çocuklarının seçimlerine saygılı olmaları gerektiği mesajını vermektedir. Okurların bu metin aracılığıyla öncelikle eleştirel okuma becerisinin kazanımlarına ulaşmaları daha sonra boş bırakılan yeri doldurmak suretiyle yazma becerilerini aktifleştirmeleri beklenmektedir.

b) Konuşma becerisi

Ural (2016a) ‘Ah Virgül, Vah Virgül’ ve ‘Yaramazlara Öğütler’ adlı metinlerde yazar, okurlarının konuşma becerisini destekleyecek nitelikte örnekler sunmuş, okurlarının anlatım becerilerini kuvvetlendirmeyi amaçlamıştır (s. 10, 27).

“Benden söylemesi: “Noktalama işaretlerini doğru kullanmayanlar, ister sözlü ister yazılı metinlerle olsun, söylemek istediklerini ve kendilerini karşılarındakine doğru ve yanlışsız anlatamazlar” (Ural, 2016a, s.12).

“Ah Virgül, Vah Virgül” adlı metinde yazar, okurlarının anlatım becerisini kullanırken ihtiyaç duyacakları bir bilgiden bahsetmektedir. Noktalama işaretlerinin kullanımının gerekliliğinin kavranması, Türkçe öğretiminin okuma ve yazma becerisine yönelik kazanımlarını destekler. Yazar metinde noktalama işaretlerinin kullanımının gerekliliğini anlatırken okurlarının anlatım becerilerinin gelişimine dolayısıyla da dil becerilerinin gelişimine katkı sağlar.

Bu metnin kazanımları ayrıca yazma becerisinin verileri arasında da incelenecektir.

“Şimdi gelelim bir şeyin nasıl istenmesi gerektiğine... Bu, her ne kadar neyi istediğinize bağlıysa da ne isterseniz isteyin, şu iki sözcüğü hiçbir zaman kullanmayın: ‘İstiyorum’ ve ‘Bana ver!’ çünkü alacağınız yanıt genellikle ‘hayır’ olabilir”(Ural, 2016a, s.29).

Yazar metinde konuşma becerisini konuşma adabının kazanımını sağlama açısından desteklemiş ve okurlarını nezaket çerçevesi içinde konuşmaya davet etmiştir.

c) Yazma becerisi

Çocuk okurlara yazma becerisini geliştirmenin yollarını anlatan “Ah Virgül Vah Virgül” metni ile onlara yaratıcı yazma becerisinin bir örneği sunan “Yararı yok, Çene yorar!” metni, okurların yazma becerisini farklı kazanım alanlarıyla destekler ve geliştirir (Ural, 2016a, s.10, 19).

“Yararı yok/ Çene yorar/ Çiğneyene verir zarar” (Ural, 2016a, s.19).

“Yararı yok, Çene yorar!” adlı metinde yazar çocukken arkadaşlarıyla birlikte uydurdukları bir tekerlemeyi okurlarıyla paylaşmıştır. Çocuk okurların yazardan esinlenerek kendi hayatlarındaki bir konu hakkında edebi bir türü kullanarak yeni şeyler yaratması, öğrencilerin yaratıcı yazma becerisine yönelik kazanımlarını destekler, Türkçeyi daha yaratıcı kullanmalarına katkı sağlar.

2) Söz Varlığı

Yazar SH kitabında yirmi beş adet söz varlığı unsurundan faydalanmış. Metinlerin on beş tanesi okurlara yeni sözcük, iki tanesi deyim, sekizi de terim anlamlı sözcük kazandırma amacıyla yapılandırılmış olup yazar, okurlarının kelime dağarcığını genişletmek için bilinçli olarak bu kelimeleri metinlerinde açıklamalarıyla beraber işlemiştir.

a) Kelime

Ural (2016a) “Piyanist Marsık” metninde marsık kelimesini, “Martılar Küstü Çocuklar” metninde albatros kelimesini, “Sizin Babanız da Horluyor Mu?” metninde horlamak kelimesini, “Atın Pabucu: Nal” metninde nal kelimesini, “Atlara Neden Gözlük takarlar” metninde morötesi görme duyusunu ve altıncı duyuyu, “Ya Kebikeç”, metninde kebikeç kelimesini, “Çok Adlı Bir Mekan Üzerine Denemeler: ‘Tuvalet’ ” adlı metinde apteshane, ayakyolu, hela, memişhane, yüznumara, kenef ve fotosel kelimelerini, “Robinson

Annemin, Ders Sevmez Hamdi Benim,(...) Senin” metninde çan kelimesini okurlarına tanıtarak bu kelimelerin söz varlığı hazinesine dahil edilmesini amaçlamıştır (s.35, 38, 52, 59, 82, 90, 103).

“Biliyorsunuz, iyi yanmamış ve yanarken çevreye kıvılcımlar saçan, ne zaman parlayacağı belli olmayan odun kömürüne ‘marsık’ denir” (Ural,2016a, s.35).

“Sözlüklerde “horlamak” kelimesinin karşısında şöyle yazar: ‘Uyku sırasında nefes alırken ve boğazdan ve burun deliklerinden gelen bir gürültü çıkarmak’. Ayrıca yine horlamak sözcüğü, ‘Birini hor görmek, horlayarak dışlamak’ anlamında da kullanılır” (Ural,2016a, s.43).

“Buna altıncı duyu da deniyor (“ mor ötesi görme duyusu”). Yani bu hayvanlar, gözleriyle burunları arasında kalan sinir dokularından oluşan petek gözleriyle bir düşmanın profilini, uyurken bile bir radar, sonar gibi görebiliyorlar” (Ural,2016a, s.61).

Kitapta bazı metinlerdeki kelimelerin tanımlarına yer verilirken bazılarında ise bilinen anlam parantez içinde belirtilerek sözcüğün anlamının anlaşılması sağlanmıştır. Okurların kelime hazinesi zenginleştirilmek istenmiştir.

“Eskiden insanlar, el yazması kitapları koruyabilmek için kitapların başına onları kitap kurtlarından korusun diye bir tılsım bir koruyucu, bir gözboncuğu gibi düşündükleri Osmanlıca “Ya Kebikeç” yazarlarmış” (Ural,2016a, s.85).

“Tuvaletin, ülkemizde yaygın biçimde kullanılan tam dokuz adı var: Tuvalet, WC, kenef, 00, apteshane, ayakyolu, hela, memişhane ve yüznumara” (Ural,2016a, s.91)

“ Sizin Babanız da Horluyor Mu?” metninde horlamak kelimesinin sözlüklerdeki her iki anlamı da metinde açıklanarak kelimelerine eşselsilik özelliğinin okurlarca fark edilmesini sağlanmış, “Çok Adlı Bir Mekan Üzerine Denemeler: ‘Tuvalet’ ” adlı metinde

tuvalet kelimesinin eş anlamlılarına yer verilerek okurların hem kelime hazineleri hem de eş anlamlılık kavramıyla ilgili bilgi dağarcıkları genişletilmiştir.

b) Deyim

Kitapta deyim anlamlı sözcükler, “Şaka Yapmak” ve “Çok Adlı Bir Mekân Üzerine Denemeler: ‘Tuvalet’ ” adlı metinlerde kullanılmıştır (Ural, 2016a, s.7, 90).

“Tabii, Elif yeni kalemiyle aynı şakaları öğretmeninin gömleğinde de sürdürünce başına gelenleri artık siz düşünün. İşte bu yüzden sakın unutmayın, şaka yapmak kadar şakayı kaldırmak da incelik ve bilgelik işidir. Yoksa “eşek şakası” deyimi durup dururken ortaya çıkmadı” (Ural,2016a, s.9).

Ural (2016a) “Şaka Yapmak” adlı metninde okurlarına eşek şakasının anlamını vurgularken, “Eşek şakasına son” başlıklı metninde ise çocukluğunda kendisine yapılan bir eşek şakasını okurlarına anlatmaktadır. Her iki metinde de yazar bu deyimi kullanarak okurlarının “eşek şakası” tabirini öğrenmelerini sağlamıştır.

“Bir de bir atasözü vardır; birisi olmadık zamanda üst üste bir densizlik yaparsa şöyle söylenir: “İyi halt ettin üzerine bir de tüy dik, tamam olsun!” İşte “üzerine tüy dikmek” deyimi buradan geliyor” (Ural,2016a, s.91).

“Çok Adlı Bir Mekan Üzerine Denemeler: ‘Tuvalet’ ” adlı metinde yazar okurlarıyla “tüy dikmek” deyiminin hikayesini paylaşarak hangi anlamda ne gibi durumlarda kullanıldığını açıklamış bu sayede deyim öğrenilmesini ve hatırdaki kalmasını kolaylaştırmıştır. Bu deyimden metinde atasözü olarak bahsedilse de incelenen veri deyim kazanımlarının içinde ele alınacaktır.

c) Terim

Ural (2016a) “Atlara Neden Gözlük Takarlar” adlı metinde retina kelimesini, “Bir Uzaylıyla Tokalaştım” adlı metinde teleskopu, “Bir Solucanı Evlat Edinin” metninde

botanik ve jeologu, “ Şeker Yapan Karınca” adlı metinde fermantasyonu, “Ya Kebikeç” adlı metinde kuşe ve birinci hamur kâğıt kelimelerini, “Çok Adlı Bir Mekân Üzerine Denemeler” metninde fotosel terimlerini kullanarak SH kitabında toplamda sekiz terime yer vermiştir ” (Ural, 2016a, s.59, 62, 68, 70, 82, 90).

“Bunu da iki retinalı gözlerine borçluymuşlar. Bu da onların, yükseklerde uçarken kolaylıkla avlarını görmelerine yarıyormuş. Yanı bir tür dürbün gibi” (Ural,2016a, s.60).

“Daha sonra güneş altında kalan buğday tanesi fermantasyona uğrar ve bu değişimle şekere dönüşürmüş” (Ural,2016a, s.72).

“Ancak birinci hamur ve kuşe kağıda basılan kitaplar yaşayacak” (Ural, 2016a, s.84).

“İşte bu yüzden de insanoğlu kendi beceriksizliğini fotosel sistemiyle çalışan ve insanlar kalktıktan sonra kendi kendine su akıtan tuvaletlerle çözmeye çalışıyor” (Ural,2016a, s.92).

Okurlarının sözcük dağarcığının matbaa, kimya, anatomi, botanik ve uzay bilimi alanlarından destekleyen yazar, bu sayede okurlarının söz varlığı gelişimine de katkıda bulunmuştur.

4.1.3. Başparmak Çocuklar Kitabında Dil Becerilerine Yönelik Bulgular

Dil becerilerinin kazanımlarına ulaşmak için çocuk kitaplarında söz varlığı unsurlarının yer alması, anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeye yönelik bulguların saptanması son derece önemlidir. “Başparmak Çocuklar” kitabında çocuk okurların sözcük dağarcığını genişletecek, onların anlama-anlatma becerilerini kullanmalarına katkı sağlayacak nitelikte doksan üç bulgu tespit edilmiştir. Kitap diğer deneme kitapları arasındaki bulgular söz konusu olduğunda en yüksek bulgunun saptandığı kitaptır. Bu açıdan eserin çocukların dil gelişimine olan büyük etkisi tablodan da anlaşılacağı üzere, öncelikle söz varlığı kazanımlarına yöneliktir. Bu kazanımları daha sonra yazma becerisi, okuma becerisi ve konuşma becerisi takip eder.

Tablo 4.6

Başparmak Çocuklar Kitabında Dil Becerisinin Gelişimine Yönelik Veriler

	Okuma Becerisi	%	Konuşma Becerisi	%	Yazma Becerisi	%	Kelime	%	Deyim Kullanımı	%	Terim Kullanımı	%	Toplam
Başparmak Çocuklar	2	2	1	1	2	2	35	38	37	40	15	16	92

1) Anlama ve Anlatma Becerileri

Yazarın metinlerinde anlama ve anlatım becerileri kapsamında okuma, konuşma ve yazma kazanımlarını içeren altı bulguya rastlanmıştır. Bunlardan üç tanesi okuma becerisine, bir tanesi konuşma becerisine, iki tanesi de yazma becerisine yönelik verilerdir. Yazar, beceri alanlarının (dinleme hariç) hepsinin kazanımlarını karşılayacak örnekleriyle okurlarının anlama ve anlatım becerilerini geliştirmeyi amaçlamıştır.

a) Okuma becerisi

“Sibernetik Karton Otomotlar” ve “Şereflikoçhisar ve Grimm Kardeşler” adlı metinlerde yazar, okurlarına sibernetik bilimini tanıtan bir kitabı ve bir masal kitabını tavsiye etmiştir(Ural, 2016b, s.123, 128). Yazar çocuk okurların kitapları; hem bilgiye ulaşmada kaynak, hem de eğlenmede bir araç olarak görmelerini istemiş bu amaçla onlara farklı metin türlerinden iki ayrı kitabı tavsiye etmiştir. Yazar okurlarına sunduğu seçeneklerle çocukların yaş ve zevk kıstasına göre tercih yapmalarını, okuma kültürü edinmelerini sağlamaya çalışmıştır.

“Dr Toygar Akman’ın, Kaktüs Yayınları arasında çıkan Sibernetik, Dünü Bugünü Yarını adlı kitabını arayıp bulun, okuyun” (Ural, 2016b, s.123).

“Bu iki kitabı masal tutkunlarına salık veriyorum” (Ural, 2016b, s.132).

Yazar bahsettiği kitapları beğenmesindeki sebepleri okurlarına anlatarak onların eleştirel okuma becerisinin kazanımlarına ulaşmasına yardımcı olmuş, kitaplara yönelik merak ve

ilgi uyandırarak okurların kitap okuma isteğini arttırmış ve okuma alışkanlığının edinimine katkı sağlamıştır.

b) Konuşma becerisi

“Gevezelik Çağı” metni konuşma eyleminin kalitesini arttırmaya yönelik örnek bir metindir” (Ural, 2016b, s.20).

“Çünkü insanoğlunun çenesinin bu kadar düştüğü, çene bağlantılarının bu kadar aşındığı bir dönem daha yaşanmamıştır. Herkes durmadan konuşuyor... Anlaşıyor ki ülkemizde gevezelik bağlamında konuşmak bir hastalığa dönüşmüş durumda” (Ural, 2016b, s.20)

Gevezelik Çağı isimli metinde yazar konuşma eyleminin bir niteliğinin olması gerektiğini aktararak gevezelik etmenin konuşma eylemini karşılamadığından bahsetmektedir. Ural, okurlarına aynı kelimelerle boş boş konuşmak yerine daha çok kelime kullanarak kendini daha iyi ifade eden, konuşan ve iletişim kuran toplum olma fikrini önermektedir. Yazar okurların konuşma yetilerini fikirleri paylaşmak, yeni fikirler üretmek ve toplumsallaşmaya katkı sağlamak için kullanmaları gerektiği noktasında onları bilinçlendirmiştir.

c) Yazma becerisi

“Çocuklarımızdan Öğrendiklerimiz”, “Dünkü Masallar Bugünkü Çocuklar” adlı metinlerin okurları yazma becerisinin kazanımlarına ulaştıracağı düşünülmektedir (Ural, 2016b, s.73, 138).

Bu dergiler, çocuklar internetle tanıştığından beri görsel açıdan da içeriğiyle de neredeyse profesyonel dergilerle yarışır hale geldi... Nerede okumuş, nereden derlenmiş olursa olsun, böylesine güzel özgün yazıları artık yetişkin dergilerinde bile rastlamıyoruz (Ural, 2016b, s.77).

“Çocuklarımızdan Öğrendiklerimiz” metnindeki beğenilen yazı, yazma becerisinin bir ürünü olduğu için metin, çocuk okurları yazmaya, yazarak bir ürün ortaya koymaya teşvik eder ve çocukları yazar olma noktasında heveslendirir.

“‘Açıl Susam Açıl’ cümlesindeki açıl sözcüğünün anlamını bulursanız siz de bana yazın” (Ural, 2016b, s.142)

Yazar “Dünkü Masallar Bugünkü Çocuklar” metninde bu dönemin çocuklarının masalların mantığını sorgulayarak onları eleştirdiğinden bahseder. Yazar bu sorgulamaları not edip kitabında yayınlamak için kitap okurlarını da masallar hakkında düşünmeye, sorgulamaya ve kanaat geliştirmeye teşvik etmiştir. Ural bu metinde

okurlarından “Kırk Haramiler” masalında geçen “açıl susam açıl” ifadesi hakkındaki fikirlerini yazmalarını isteyerek onların yazma becerilerini kullanmalarını ve geliştirmelerini hedefler, yazdıklarını kendisine göndermelerini isteyerek, yazı yoluyla iletişim kurabilme yetisini kazanımını ve TÖP’de yazma becerisinin kazanımlarından olan “Yazdıklarını paylaşır” (MEB, 2018) maddesinin kazanımını destekler.

2) Söz Varlığı

Yazar BÇ kitabında seksen dokuz adet söz varlığı unsurundan faydalanarak diğer deneme kitaplarının arasında en çok verinin elde edilmesine kaynaklık etmiştir. Metinlerin otuz sekiz tanesinde okurlara yeni sözcük, otuz beş tanesinde deyim, on altı tanesinde de terim anlamlı sözcük kazandırma amacı güdülmüştür. Yazar metinlerde oldukça fazla oranda söz varlığı unsurundan faydalanmış ve okurlarının söz varlığı kazanımlarını destekleyerek anlama ve anlatım becerilerinin gelişimini sağlamıştır.

a) Kelime

Metinde okurların kelime hazinesine yeni sözcükler kazandırmak adına “Kırmızı Başlıklı Kız Kurt Olmak İstiyor” adlı metinde tebdil-i kıyafet, “Gevezelik Çağı” metninde konuşma, laf, söz, lakırdı, laf, lafazan, söyleşmek, sohbet etmek, hoşbeş etmek, dertleşmek, tartışmak, münakaşa etmek, hasbihal etmek, muhabbet etmek, flört etmek kelimeleri, “Acayip Keyifli Bir Muhabbet Yaptık” pelesenk, keyif, muhabbet, muhabbet tellalı, çapa, çıpa, çapalamak kelimeleri, “Bilişim Suçları” metninde yarenlik, laflamak kelimeleri, “Ya Bal Ya Cep Telefonu” metninde nektar, arıcı kelimeleri, “Fareli Köyün Kavalcısı Suçsuzmuş” metninde kara ölüm kelimesi, “Pan, Peter Pan ve Panik Atak” metninde panik, panik olmak kelimeleri, “Şimdiki Çocuklar Teknoloji Harikası” metninde harika kelimesi, “Dünkü Masallar Bugünkü Çocuklar” metninde halat kelimesi, kelimesi, “Geçgeçlemek-Zapping: ‘Zapçı’” metninde geçgeçlemek kelimesi, “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” parmak, barımak kelimeleri olmak üzere otuz beş adet kelime kazandırılmak istenmiştir (Ural, 2016b, s.13,19, 23, 60, 78, 85, 119, 133, 138, 169, 174).

“Dilimizde konuşma eylemini anlatan pek çok sözcük ve deyiş var: ‘Laf’ ve ‘söz’ sözcükleri aynı anlamlarda olsalar bile, yan yana da cep telefonuna en uygun düşen sözcükler, bence ‘lakırdı’, ‘laf’, ‘lafazan’” (Ural, 2016b, s.21).

“Gevezelik Çağı” isimli metinde yazar, konuşma eylemini karşılayan laf ve söz kelimelerine yer vermiş, okurlarına bu kelimelerin eş anlamlı olduğunu bildirmiştir. Metinde “laf” kelimesinden türetilen “lakırdı” ve “lafazan” kelimelerinin boş konuşmayı karşılayabileceğinden bahsedilerek kelimelerin aynı anlama gelse de kullanılma yerinin cümlenin genel anlamına göre değişebilmesi Türkçe’nin zengin söz varlığıyla ilişkilendirilmiştir.

Yıllar önce “Çapamarka” adıyla bir salep tozu, un, maya satılırdı. Adı “Çapamarka”ydı ama paketin üzerindeki logoda bir “çipa” vardı. “Çipa” gemilerin burnunda bulunan, gemileri demirlemek için kullanılan alete verilen ad. “Çapa”yı ise ağzı yarım ay gibi bir tür eğilmiş kürek olarak düşünebilirsiniz. Çapa bitkilerin dibini havalandırmak için kullanılan bir bahçe, tarla gereci; bununla yapılan işleme de “çapalamak” diyoruz zaten. Biliyor musunuz insanlar yıllarca “çipa”ya “çapa” dedi. Dilimizdeki sözcük hastalıklarını mutlaka düzeltmeliyiz, düzeltmelisiniz, düzeltmeliler...(Ural, 2016b, s.26).

“Acayip Keyifli Muhabbet Yaptık!” adlı metinde yazar “çapa” ve “çipa” kelimelerinin kökenine inerek hangi dilden dilimize geçtiğiyle, daha önce hangi eserlerde ve hangi anlamlarda kullanıldığıyla ve kelimelerden hangi sözcüklerin ve hangi deyimlerin türediğiyle ilgili okurlarını bilgilendirmiş, kelimelerin tanımlarına yer vermiştir. Yazarın bu bilgilendirmeleri yapmasındaki amaç kelimenin yanlış anlamlarıyla kullanılmasının önüne geçmek ve Türkçe’yi daha doğru kullanma adına okurlarını bilinçlendirerek onların dil gelişimlerine katkı sunmaktır.

1‘Kara Ölüm’ denen veba hastalığı da o dönemde bütün Avrupa’yı sarmış, kitlesel ölümlere neden olmuş1 (Ural, 2016b, s.87).

Yazar “Fareli Köyün Kavalcısı Suçsuzmuş” metninde tıbbi bir terimin halk arasında kullanılış biçimin okura aktarırken onların halk dilindeki söyleyişlerle karşılaşmasını sağlamış, sözcük dağarcıklarına katkıda bulunmuştur.

“‘Zapçı’ sözcüğünün Türkçe’deki yeni karşılığının bence ‘şıppadanak izleyici’ ya da ‘şıppadanakçı’ olması gerekir. Ama sözlüklerde ‘geçgeçlemek’ olarak belirlenmiş” (Ural, 2016b, s.169).

Yazar “Geçgeçlemek- Zapping: ‘Zapçı’ ” metninde ise televizyon kanallarının hızlıca değiştirilmesi anlamında kullanılan zapping ifadesinin Türkçe karşılığını bulma gayreti içerisine düşerek yeni bir kelime oluşturmayı denemiştir. Aslında sözlüklerde “geçgeçlemek” olarak belirtilen bu kelimenin yazara göre daha doğru olan karşılığı “şıppadanakçı”dır. Metinde eleştirel düşünme becerisi ve yaratıcılık becerisini Türkçeyi

geliştirme adına kullanan yazar bu sayede okurlarının kelime hazinesini de geliştirmeyi amaçlamıştır.

b) Deyim kullanımı

Ural (2016b) “Gevezelik Çağı” metninde laf söz olmak, Fiskos etmek, dilinde tüy bitmek, ağzında gevelemek, vıdı vıdı etmek, açık saçık konuşmak, dırdır etmek, çan çan ötmek, havadan sudan konuşmak, taşı gediğine koymak, lafını bilmek, cart curt etmek, açık yüreklilikle söylemek, birinin adına konuşmak, çene çalmak, çenesini tutamamak, ağız birliği etmek, lafazanlık etmek, ağzı kapanmamak-açılmamak, ipe sapa gelmemek deyimleri, “Acayip keyifli bir muhabbet yaptık!” metninde keyfi yerine gelmek, keyfi kaçmak, keyfine bakmak, keyfini çıkarmak, keyif sürmek, keyif çatmak, keyif vermek, çakırkeyf, keyfinin kahyası olmak deyimleri, “Küçük Dev Adamlar” metninde laf atmak deyimini; “Pan, Peter Pan ve Panik Atak” panik yaratmak, paniğe kapılmak deyimleri; “Şereflikoçhisarlı Grimm Kardeşler” metninde it gibi titremek deyimini, “Şimdiki Çocuklar Teknoloji Harikası” metinde olayı yırtmak deyimini; Yine Tatarınlar: Av Biter Avcı Bitmez” metninde rast gelmek deyimini ve sularımızın dibine kibrit suyu eklemek deyimini, “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” metninde şapa oturtmak deyimini; olmak üzere toplam 37 deyim kullanılmış ve bu deyimlerin ne anlama geldiğini açıklamış, okurlarının deyim kullanımını arttırmayı hedeflemiş, onların anlatım becerilerinin gelişimini ve dil gelişimini desteklemiştir (s.19, 23, 100, 119, 128, 133, 143, 174)

Ural (2016b) sadece “Gevezelik Çağı” metninde toplam 21 adet deyim kullanarak okurlarının Türkçe’nin anlam genişliğini kavramasına, konuşmak kelimesiyle ilişkili deyimleri tanıyıp bu deyimlerin anlamlarını öğrenmesine katkı sağlamıştır.

Oysa Türkçe’imizde her konuşma biçimini tanımlayabileceğimiz ayrı bir söyleyiş var. Örnek mi istiyorsunuz? Fiskos etmek, dilinde tüy bitmek, ağzında gevelemek, vıdı vıdı etmek, açık saçık konuşmak, dırdır etmek, çan çan ötmek, havadan sudan konuşmak, taşı gediğine koymak, lafını bilmek, cart curt etmek, açık yüreklilikle söylemek, birinin adına konuşmak, çene çalmak, çenesini tutamamak, ağız birliği etmek, gevezelik etmek, lafazanlık yapmak, ağzı kapanmamak, ağzı açılmamak”... (Ural, 2016b, s.22).

Anadolu’da birine, “Çok keyiflisin” dersiniz size hemen şöyle karşılık verir. Estagfirullah keyif eşekte olur. Eşeğin neşelenip (Sırtını kaşımak için) yerde yuvarlanmasına da keyif denir çünkü. Keyfi yerine gelmek, neşesini bulmak; keyfi kaçmak, neşesi bozulmak, keyfine bakmak, dilediğince kimseye aldırmadan yaşamak; keyfini çıkarmak bir şeyden tat alıp ondan sonun a kadar yararlanmak; keyif sürmek rahat yaşamak; keyif çatmak, eğlenceli zaman geçirmek; keyif

vermek neşe vermek sarhoş etmek demektir. Çakırkeyif ise hafif sarhoşluk halidir (Ural, 2016b, s.24).

c) Terim

Ural (2016b); “Acayip Keyifli Bir Muhabbet Yaptık!” metninde muhabbetname terimine, “Ezbercinin Ek Belleği” metninde *kerrat cetveli*, *hard disk*, *post-it* kelimelerine, “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş” metninde *kaptan-ı derya* terimi, “Bir Fabl Yazarı Olarak Leonardo Da Vinci” metninde *disleksi* kelimesi, “Ya Bal Ya Cep Telefonu” metninde *glikoz* kelimesi, “Krilov Masalları” metninde *fabl* kelimesi, “Küçük Dev Adamlar” metninde *pirintir* kelimesi, “Pan, Peter Pan ve Panikatak” metninde *panikatak* kelimesi, “Sibernetik ve Karton Otomotlar” metninde *sibernetik* kelimesi, “Yine Tatarinler: Av Biter Avcı Bitmez” metninde *olta sonarı*, “Wolfgang von Kempelen” metninde *otomat* kelimesi, “Dedem, Nenem ve Bilgisayar” metninde *karaoke* terimi, “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” metninde *Papila* terimine yer vermiştir (s. 23, 29, 44, 64, 78, 97, 100, 119, 128, 143, 153, 165). Okurlara edebiyat, tarih, matematik, müzik, teknoloji, tıp ve gıda alanlarıyla ilgili toplamda 15 adet terim sunulmuştur.

“Baba Leonardo dislektik bir bireydi. Yazdığı mektupları arkadaşları, yakınları ancak aynaya tutarak okurlardı” (Ural, 2016b, s.66).

“... hayvan masalları yani fabllar yazan biriydi” (Ural, 2016b, s.66).

“Çiçekli bitkiler nektar dediğimiz şekerli sıvı salgılayan bezlere sahipler. Kısaca şekerle suyu kaynatarak yaptıkları şerbetle arının daha çabuk ve çok bal yapması sağlanıyormuş... Şerbet glikoz şekerinden oluşuyor...” (Ural, 2016b, s.80-82).

“Yoksa ‘karaoke’ denen, okuyarak şarkı söyleme yöntemi durup dururken neden icat edilsin” (Ural, 2016b, s.166)?

Okurların terimleri öğrenmesini sağlamak amacıyla yazar, metinlerinde bu kelimelerin parantez içerisinde açıklamalarına ya da tanımlamalarına yer vermiştir. Böylelikle okurlarının söz varlığı gelişiminin farklı alanlarda ilerlemesini sağlayan Ural, onların dil gelişimlerine katkı sağlamıştır.

4.2. Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Zihinsel Gelişime Yönelik Genel Bulgular

Ural, kitaplarında sunduğu örneklerle okurlarının zihinsel işlem basamaklarındaki becerileri kazanmasına, öğrenme ve anlama faaliyetlerini gerçekleştirmesine yardımcı olur. Araştırmada “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer”, “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” ve “Başparmak Çocuklar” adlı eserlerin çocukların zihinsel gelişimine olan katkısı; bilgi edinimi, eleştirel düşünme, gözlem ve sınıflama yapma, tahmin etme, araştırma yapabilme, problem çözme, mizah kullanma becerilerine göre incelenmiştir. Her üç kitapta da bu alanların tümünü karşılayacak veriler tespit edilmiş olup kitaplarda toplam iki yüz elli dört veri saptanmıştır. Gelişim alanları içerisinde bilişsel gelişime ait verilerin en yüksek olduğunu gösteren bu veri, okurların zihinsel gelişim becerilerini kazanmasını kolaylaştıran bir unsurdur. Çalışmada bilgi edinimi başlığı altında tespit edilen örnekler, verilerin %46’sını oluşturarak yazarın metinlerde öncelikle okurlarına bilgi vermeyi amaçladığını gösterir. Eleştirel düşünme ve gözlem yapma becerisinin kazanımına dayalı örneklerin sayısı da bilgi edinimini takip etmektedir. Bu durum metinlerin okurlara özellikle bilgi verme, eleştirel düşünme ve gözlem yapma becerilerini kazandırmayı hedeflediğini göstermektedir. Bununla birlikte metinlerde okurların tahmin edebilmesine katkı sağlayacağı düşünülen yirmi bir örnek, araştırma becerisini geliştirecek on dört örnek, problem çözme becerisine katkı sağlayacak dokuz örnek, sınıflama becerisi kapsamında incelenen altı örnek tespit edilmiştir. Bu verilerin içerisinde problem çözme hariç diğer beceri alanlarına en çok örnek temin eden kitap, “Başparmak Çocuklar”dır. Bu açıdan “Başparmak Çocuklar” kitabı; okurların bilişsel gelişimine katkı sağlayacak pek çok unsuru barındırması yönüyle çocuk okurların algılama ve irdeleme becerilerini gelişimine hizmet eder.

Tablo 4.7

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Zihinsel Becerilerin Gelişimine Yönelik Veriler

	Bilgi Edinimi		Eleştirel Düşünme		Gözlem Yapma		Sınıflama/Analiz Yapma		Tahmin Etme		Araştırma Yapabilme		Problem Çözme		Mizah		Toplam
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	22	42	14	27	4	8	1	2	5	10	4	8	1	2	1	2	52
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	24	38	15	24	5	8	2	3	6	10	4	6	5	8	2	3	63
Başparmak Çocuklar	71	51	30	22	14	10	3	2	10	7	6	4	3	2	2	1	139
Genel Toplam	117	46	59	23	23	9	6	2	21	8	14	6	9	4	5	2	254

1) Bilgi Edinimi

Bilgi verici metin türleri içerisinde yer alan deneme türü, tür özellikleri itibarıyla okurlarının bilgi edinimine kaynaklık eder. Bir deneme yazarı olarak Yalvaç Ural; deneme türünde kaleme aldığı kitaplarında genç okurun ilgisini çekebilecek, onların yaşantılarına katkı sağlayacak nitelikteki konuları seçerek öğrencilerin bilgi dağarcıklarını zenginleştirmekte, onların genel kültürlerini arttırmaktadır.

Kitaplarında okurlara sağlığa, çevre-doğaya, edebiyata, teknolojiye, tarihsel ve kültürel konulara yönelik bilgilerin yanı sıra belli başlı kitaplara ve önemli şahsiyetlere yönelik bilgiler de vermektedir. Okunmasında fayda görülen kitapların, örnek alınacak özellikleri bulunan şahsiyetlerin, kültürlenmeye ve bilinçlenmeye sevk edecek nitelikteki bilgilerin metinler aracılığıyla okura aktarılması okurların ruh ve düşünce evrenini genişleterek

onların yeni kavramlarla karşılaşmasına dolayısıyla da bilişsel yönden gelişmelerinin hızlanmasına yardımcı olacaktır. Yazarın kitaplarında işlediği konuların sınıflandırılması aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.8

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Bilgi Edinimine Yönelik Veriler

	Sağlığa Yönelik Bilgiler		Çevre-Doğaya Yönelik Bilgiler		Edebi Bilgi		Teknolojiye Yönelik Bilgiler		Tarihsel ve Kültürel Bilgiler		Kitap Tanıtımı		Kişi Tanıtımı		Diğer Alanlara Yönelik		Toplam
		%		%		%		%		%		%		%		%	
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	2	9	2	9	1	5	1	5	1	5	12	55	2	9	1	5	22
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	1	4	2	8	2	8	0	0	5	21	6	25	3	13	5	21	24
Başparmak Çocuklar	1	1	1	1	7	10	8	11	4	6	28	39	14	20	8	11	71
Genel Toplam	4	3	5	4	10	9	9	8	10	9	46	39	19	16	14	12	117

Verilere göre yazar okurlarının kitaplar hakkında bilgi dağarcığını genişletmek için onlara çok sayıda örnek sunmuş; tespit edilen kırk altı örnekle onların kitaplara ilgi duymasını, dünya klasiklerini tanimasını, bilim kitaplarıyla ilgilenip bilim dünyasına merak salmasını ve ilgilerini çekebilecek nitelikte kitaplardan haberdar olmasını istemiştir.

Ayrıca yazar okurlarına onların öykünebilecekleri karakterlerin hayatlarından da kesitler sunmuş, o karakterlerin hangi özelliklerini (bilim aşkı, mücadele gücü, yaşama sevinci,

kültür taşıyıcılığı misyonu vb.) okurlarına kazandırmak istiyorsa bireylerin o yönünü vurgulamıştır.

Yazar edebiyat bilgilerinin, tarihsel ve kültürel öğelerin öğretimine önem vermiş bu amaçla her iki başlık altında da onar örnek sunarak okurlarının genel kültürlerini arttırmayı hedeflemiştir.

Yazar özellikle “Başparmak Çocuklar” kitabında teknolojiden sıklıkla bahsetmiş, teknolojiyi yakından takip ederek okurlarını teknolojinin zararları ve faydaları hususunda bilgilendirme amacı gütmüştür.

Diğer alanlara yönelik bilgiler başlığı, belli bir sınıflamaya dâhil edilemeyen okurların kültür düzeyini arttıracak, onlara hayatı yorumlama becerisi kazandıracak pek çok farklı konunun ele alındığı bölümdür.

“Başparmak Çocuklar” kitabından tespit edilen veriler, bu kitabın bilgi edinimine kaynaklık etmede en önde yer aldığını göstermektedir. Daha sonra yirmi dört örnekle “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabı, yirmi iki örnekle “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitapları gelmektedir.

Metinlerde okurlara sunulan tüm bilgiler nesnel ve açıklayıcı anlatım tarzıyla kaleme alınmıştır. Ancak yazar metinlerinde bilimsel ve kültürel konulardan bahsettiği örneklerde daha resmi ifadeler kullanırken kitapların ve kişilerin tanıtıldığı örneklerde daha doğal ve merak uyandırmaya yönelik samimi, öznel bir dil kullanmayı tercih etmiş; konuyla alakalı kendi fikirlerini de yer yer okura sunmuştur. Bu örnekler, öğrencilerin her iki anlatım tarzını tanımalarında önemli bir yere sahiptir. Yazarın anlatım tarzında meydana gelen bu değişiklikler; öğrencilerin dil becerilerini kullanırken farklı üsluplar kullanmayı denemesine, türe ya da içeriğe göre anlatım biçimini değiştirebilme yetisi kazanmasına yardımcı olur. Böylelikle algılama, değerlendirme, kıyaslama ve tercih etme gibi üst düzey düşünme becerilerinin aktifleşmesi ve gelişmesi sağlanır.

Yazar anlattıkları hakkında inandırıcılığını arttırmak, anlatıma güç katmak için düşünceyi geliştirme yollarına sıklıkla başvurmuştur. Aşağıdaki tabloda yazarın hangi kitapta hangi sıklıkla düşünceyi geliştirme yollarına başvurduğu belirtilmiştir.

Tablo 4.9

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Düşünceyi Geliştirme Yollarının Kullanımına Yönelik Veriler

	Tanımlama		Örneklendirme		Karşılaştırma		Tanık Gösterme		Sayısal Verilerden Yararlanma		Benzetme		Toplam
		%		%		%		%		%		%	
TemelReis Ispanağı Yoğurtsuz Yer	5	13	8	21	5	13	8	21	2	5	10	26	38
Stephan Hawking Herkül' ü Döver	3	8	8	22	8	22	9	24	4	11	6	16	37
Başparmak Çocuklar	7	7	17	17	14	14	25	25	26	25	13	13	102
Genel Toplam	15	8	33	19	27	15	42	24	32	18	29	16	177

Çalışmada tanımlama, örneklendirme, karşılaştırma, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma ve benzetme ifadelerini karşılayan örnekler incelenmiş metinlerde yüz yetmiş yedi kez düşünceyi geliştirme yollarına başvurulduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bulgulara göre yazarın metinlerde en çok tanık gösterme, benzetme ve sayısal verilerden yararlanma örneklerine yer verdiği saptanmıştır.

Metinlerde karşılaştırmaya dayalı örnekler teknoloji, çevre duyarlılığı, değişen dünya düzeni, öğrenme farklılıkları, değer algıları gibi konular üzerinden yapılandırılmıştır. Yazar, karşılaştırılan öğeler arasındaki farklılıkları kimi zaman olumlu bir gelişme olarak değerlendirirken kimi zaman da olumsuz bir durum olarak okuruna yansıtmıştır. Karşılaştırmaya dayalı veriler, karşılaştırılan konular bağlamında ele alınmış olup her karşılaştırma örneği veri olarak sayılmamıştır.

Yazar kitaplarında fikirlerini desteklemek için aynı zamanda alıntılara başvurmuş; alıntı yapılan kişinin belirtildiği örnekler, tanık gösterme verileri arasında incelenmiştir. Ural,

bazı metinlerde alıntılarını başka türlerin örneklerinden yararlanmak suretiyle yapmıştır. Böylelikle kendi fikrine dayanak oluşturmanın, inanırlılığını arttırmanın yanı sıra anlatımına canlılık katmış, okurunu eğlendirmiş, ona edebi bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu türlerin sözlü edebiyat ve yazılı edebiyat başlıkları altında incelenen türler olması, okuyucuda edebi kültür birikiminin oluşmasını da sağlamıştır. Bu sayede metin türlerine yönelik öğrencilerin farkındalıkları oluşmuş, türlere yönelik bilgileri artmıştır. Yazar “Başparmak Çocuklar” kitabında çocukların farklı türleri tanımadaki eksikliğinden söz etmiş önemsedığı bu konuyu vurgulamak için şu ifadelerle yer vermiştir: “Okumaz oldu çocuklar ne şiir, ne öykü, ne roman”(Ural, 2016b, s.15).

Farklı türlerden yararlanmak suretiyle daha zevkli ve sürükleyici hale gelen deneme metinleri, okumalar sırasında okurların iyi vakit geçirmesi sağlanmış ve okuma alışkanlığı kazanımı da kolaylaşmıştır.

Tablo 4.10

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Yer Alan Edebi Türlere Yönelik Veriler

	Şiir	%	Öykü	%	Anı	%	Mektup	%	Fabl	%	Tekerleme	%	Bilmece	%	Fıkra	%	Masal	%	Toplam
Temel Reis																			
Ispanağı	4	10	20	50	9	23	0	0	1	3	1	3	1	3	3	8	1	3	40
Yoğurtsuz																			
Yer																			
Stephan																			
Hawking	5	19	8	31	10	38	1	4	0	1	4	1	4	0	0	0	0	26	
Herkül'ü																			
Döver																			
Başparmak																			
Çocuklar	3	9	12	38	3	9	2	6	3	9	1	3	1	3	4	13	3	9	32
Genel																			
Toplam	1	2	12	40	41	22	22	3	3	4	4	3	3	3	7	7	4	4	98

Edebi türlerin kitaplarda yer alma sıklığının yansıtıldığı tabloya göre yazar, deneme metinleri içerisinde en çok öykü ve anı türünü içeren metinler kullanmıştır. Elde edilen bu bulgudan anlaşılacağı üzere Ural çocuk okurları bilgi verici metin türlerine alıştıran okurlarını sıkımsamak ve onları keskin bir viraja sokmamak adına; kitaplarında öyküleyici

anlatımın yer aldığı hikaye ve anılara yer vermiş, onları deneme türüne hazırlamaya çalışmıştır.

Ural (2016b) “Başparmak Çocuklar” kitabında tabloda yer almayan bir efsane örneği tespit edilmiştir. Aynı kitapta mektup türüne ait veriler e-posta şeklinde kaleme alınmıştır.

2) Eleştirel Düşünme Becerisi

Ural, deneme metinlerinde okurunun karşısına çok yönlü düşünme becerisinin getirdiği eleştirel bir kimlikle çıkmakta, eleştiri onun denemelerinde bilgi vermeden sonra ilk göze çarpan unsur olma özelliğini taşımaktadır. Metinlerdeki örneklerin öğrencilerin olaylara ve durumlara eleştirel bakabilme, problemi tanımlama, yanlışı eleştirme becerilerini geliştireceği düşünülmektedir. O, bu yönüyle denemenin birincil özelliğini yansıtırken bilişsel beceri kazanımlara ulaşma adına da sistemi, ebeveynleri, toplumu ve dahi kendini eleştirerek okurlarını adeta eleştirinin nasıl yapılacağına dair zihinsel bir yolculuğa çıkarmaktadır.

Yazar, eleştirilerini genellikle genç okuru ilgilendiren ya da bireysel ve toplumsal anlamda onlara katkı sağlayacağını düşündüğü, gözlemlendiği olgular içerisinden seçmiştir. Genellikle eleştiriler bir değer eksikliğinin fark edilmesi üzerine yapılanmış ancak eleştirilerin altında yatan değerler, okuyucuya direk ifade edilmeyerek okuyucunun belli bir düşünme ve kavrama sürecinden sonra bilgiye kendisinin ulaşması beklenmiştir. Olması gerekenler olmadığında ortaya çıkabilecek sorunlar ve bu sorunların yansımaları; kıyaslamalar, sayısal veriler, örneklemeler aracılığıyla okura aktarılmıştır. Böylece yazar, daha nesnel verilerle okuyucu savunduğu teze inandırmak istemiştir. Mizahi öğelerden faydalanmayı benimsemiş, basmakalıp, sıkıcı ve didaktik olmaktan kaçınmıştır. Üslubunu sorularla ve senli benli ifadelerle yumuşatmış, samimi bir sohbet havası yakalamaya çalışmıştır. Böylelikle daha sürükleyici, zevkli ve eğlenceli bir üslup yakalamıştır.

Yazar eleştirel söylemlerinde farklılıklara karşı saygınlığını yitirmeden, savunduğu fikre karşı tarafgirliğe girmeden demokrat bir tutum sergilemiştir. Bazı metinlerde eleştirilerini okuruna aktarıp çekilirken bazılarında okuyucusunu da sorunlara karşı duyarlı ve çözümcül olmaya itmiştir. Çözüme dayalı fikirlerin sunulduğu örnekler, öğrencileri

eleştiri yapabilme becerisinin yanı sıra yaratıcı düşünme becerisinin kazanımlarına da ulaştıracak nitelikler barındırır.

Metindeki eleştiriler çalışmada; özeleştiri, ebeveynleri eleştirme, çocuklara eleştiri, teknoloji eleştirisi, sistem eleştirisi, toplumsal eleştiri, olumlu düşünme, eleştirel düşünmeye sevk olmak üzere gruplandırılmıştır.

Tablo 4.11

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Eleştirel Düşünmenin Gelişimine Yönelik Veriler

	Özeleştiri		Ebeveynleri eleştirme		Çocuklara Eleştiri		Sistem eleştirisi		Teknoloji Eleştirisi		Toplumsal eleştiri		Olumlu Eleştiri		Eleştirel Düşün.Sevk		Toplam
		%		%		%		%		%		%		%		%	
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	0	2	14	0	3	21	0	6	43	2	14	1	7	14			
Stephan Hawking Herkül' ü Döver	5	33	2	13	0	2	13	0	5	33	0	1	7	15			
Başparmak Çocuklar	0	3	10	3	10	3	10	6	20	3	10	4	13	8	27	30	
Genel Toplam	5	8	7	12	3	5	8	14	6	10	14	24	6	10	10	17	59

a) Özeleştiri

Özeleştiri içeren metinlerde yazar kendi vicdanında içten içe “çocuklar için nasıl daha iyisini yapabilirim?” sorusuna yanıt aramış ve gördüğü yanlışlara karşı bir şey yapamamanın üzüntüsüyle kendisini eleştirmiştir. Ural, bu metinlerde toplumsal olarak kalkınmak için her bireyin kendi üzerine düşenleri hakkıyla yapması gerektiği fikrini okuruna hissettirmiş, kendini de içine alarak çocukların ruh ve fikir dünyalarını

geliştirmek adına daha çok çabalamak gerektiği mesajını vermiştir. Bireyin kendi davranışlarının sorumluluğunu alması özeleştiriyi temellendiren felsefedir. Özeleştir; kişinin kendi yanlış ve doğruları hakkında düşünebilme, vicdani bir değerlendirmeyle kendini yargılayabilme gibi becerilerin kullanımını gerektirir.

Bireyin kendini değerlendirebilme yetisi kazanmasına katkı sağlayan özeleştir örnekleri aynı zamanda kişinin otokontrol mekanizmalarını devreye sokacağından toplumsal yanlışların bireysel bağlamda çözümüne de yardımcı olur ve bireyin özdenetim becerisindeki gelişmeye zemin hazırlar.

Metindeki özeleştir ifadeleri kendini muhasebe etme, yanlışlarını kabullenme olgunluğu gösterip yapamadıklarının sorumluluğunu üstlenme gibi becerilerin kazanımı noktasında okurlara yardımcı olur. Bu yönüyle okurlarına gelişmek için çabalamak ve çözümün bir parçası olmak için elini taşın altına koymak gerektiği fikrini benimsetir.

b) Ebeveynleri eleştirme

Yazar söz konusu eserlerinde anne babaların yanlışlarını eleştirmekte çocuğu bir birey olarak görme, haklarını gözetme, isteklerine kulak verme ve kararlarına saygılı olmanın önemine vurgu yapmaktadır. Çocuğun kişiliğinin sağlıklı gelişmesi, karakter kazanabilmesi için gerekli olan doğru davranış modellerinin öneminden bahsetmektedir. Aynı zamanda yazar toplumda değişmesini istediği geleneksel eğitim modelinin yanlışlarını verdiği örneklerle gözler önüne sermiş, çocuğun dünyasında bu davranışların yarattığı tahribata da değinmiştir. Eleştirilen tutumların temel felsefesi -çocuk da olsa- “karşındakine değer ver” cümlesidir.

O kendi cümleleriyle ebeveynleri eleştirmesinin amacını şöyle aktarır:

Aile ve Çocuk adlı çocuk dergilerinde yayımlanan tek sayfalık çizgi romanlarda isterdim ki, anne baba ve çocuk üçgeninde, kendimden de sık sık örnekler vererek ebeveynleri eleştirirdim; bazı konular evde tartışılın, konuşulsun isterdim. Amacım masum çocuk isteklerinin ebeveyn otoritesi adına geri çevrilmesine karşı çıkmak, bu güzel çocukları kendi sorunlarını çözme konusunda düşünmeye itmektir (Ural, 2016b, s.100).

Metinlerdeki eleştiriler, çocukların kendilerine yönelik yanlış davranışları fark etmesine ve doğru tutumları benimsemesine yardımcı olur. Bilişsel anlamda okurları düşünme, kıyaslama, değerlendirme gibi becerileri kullanmaya teşvik eder. Her üç kitapta da yazarın ebeveynlerin eleştirildiği örneklere yer vermesi yazarın bu konuya verdiği önemi ortaya koymaktadır.

c) Çocuklara eleştiri

Yazarın çocukları eleştirdiği örnekler “Başparmak Çocuklar” kitabında tespit edilmiş olup tabloya göre tespit örnek sayısı üçtür. Bu durum yazarın çocukları eleştirmeyi ikinci plana aldığına bir göstergesidir. Yazar, çocukları eleştirerek değiştirmektense onları kültürlenmeye sevk ederek değiştirme fikrini benimser. Çocukların eleştirildiği örnekler onların teknolojiyi yanlış kullanımına yönelik örneklerden oluşmaktadır.

d) Sistemi eleştirme

Yazar bu bölümdeki eleştirilerinde belli bir düzen ve işleyiş içerisinde oluşan eksiklik ve aksaklıklara dikkat çekmek istemiştir. Çocukları olumsuz etkileyen bu durumlar kimi zaman eğitim sisteminden, kimi zaman oyuncak sektöründen, kimi zamanda taşımacılık sisteminden kaynaklı olup yazar, okurlarında sorunlara karşı farkındalık oluşturmayı amaçlamıştır. Konularını ise gençlerin kalkınmasını ve kültürlenmesini istediği hususlardan seçmiştir.

e) Toplumsal eleştiri

Toplumsal eleştiri kapsamında yazar, toplumumuzda görülen yanlışlara dikkat çekmiş; toplumun çevre duyarlılığı, hayvan sevgisi, eğitim ve mizah anlayışını eleştirmiştir. Yazar toplumu kendi kültür değerlerine sahip çıkmama noktasında da eleştirmiştir. Toplumsal eleştiri yaptığı örneklerde yazarın toplumsal kalkınmanın sağlanmasına gayret ettiği izlenimi oluşmaktadır. Toplumsal eleştiri, yazarın kitaplarında tespit edilen on dört bulguyla en çok eleştiri yapılan alan olma özelliğini taşımaktadır.

Yazarın metinleri aracılığıyla çocuk okurları toplumu ileriye taşıyan aynı zamanda bulunduğu toplumun kültür mirasını koruyan bireyler olmaları noktasında geliştirmeyi hedeflemiş, eleştirilerini de bu amaç doğrultusunda düzenlemiştir.

f) Olumlu eleştirme

Eleştiri denildiğinde akla ilk olarak yorumlanan olguya yönelik olumsuzlukları irdelemek gelmektedir. Ancak eleştiri “bir insanı, bir eseri, bir konuyu olumlu ve olumsuz yanlarını göstermek amacıyla inceleme işi”dir (Türkçe Sözlük,2005, s.626). Yazarın eserlerinde altı örnekle olumlu eleştiriye de yer verdiği görülmektedir. Bu bulgu yazarın olay ve durumların güzel tarafları fark ederek beğenilerini ifade etme noktasında okurlarını desteklediği sonucunu ortaya koymaktadır.

g) Eleştirel düşünmeye sevk

Eleştirel düşünmeye sevk etme başlığı altından incelenen örneklerde yazar, kendisi eleştiri yapmayı okurlarını eleştirel düşünmeye yönlendirmektedir. Ural çocuk okurların düşünce yapısını; sorgulama ve eleştirme becerilerini kullanarak geliştirme amacıyla kitaplarında sıklıkla onların mantıklarını çalıştıracak, çocuklara olguların gerçekliğini sorgulatacak ve daha iyisini keşfetme noktasında okurlarının fikir yürütmelerine imkan tanıyacak ifadeler yer vermiştir. Yazarın bu tutumu, çocukların eleştiri yapabilmesine zemin hazırlayan bir unsur olarak göze çarpmakta üç kitaptan elde edilen on veriyle eleştiri örnekleri içerisinde önemli bir yoğunluğu oluşturmaktadır.

3) Gözlem Yapma

Yazar deneme metinlerinde sıklıkla gözlem becerisini kullandığı örneklerle başvurmuştur. Zaman içerisinde değişen durumlar, dikkat gerektiren ayrıntılar yazarın ilgisini çekmiş ve fark ettiği olguları betimlemelerden, kıyaslamalardan, sayısal verilerden, örneklendirmelerden faydalanarak okurlarına gözlem becerisini kullanarak aktarmıştır. Ural geçmiş ve bugün arasındaki değişimi, bireylerin tutumlarını, gençlerin ilgi alanlarını, teknolojinin getiri ve götürülerini, doğayı ve hayvanları gözlemleyerek okurunu gözlem yapmaya teşvik etmekte, bu becerinin kazanımının kendisinde yarattığı açılımları okuruna da hissettirmektedir.

Yazarın metinlerde gözlemleri sonucunda düşünme sürecine girmesi, gözlemleriyle ilgili araştırma yapması ve araştırdıklarını okuruna aktarması gözlem yapma becerisinin nasıl kullanılacağını okurlara yansıtma bakımından son derece önemli örneklerdir. Kitaplarda gözlem yapma becerisinin kazanımlarını yansıttığı düşünülen yirmi üç örnek tespit edilmiştir. Elde edilen bulguların on dört tanesi “Başparmak Çocuklar” kitabında saptanmış olup diğer kitaplara nazaran yazarın bu kitapta gözlem becerisinin kazanımına daha fazla önem verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

4) Sınıflama Becerisi

Yazar sınıflama işlemine yönelik örnekleri genellikle bir problemi tanımlamaya çalışırken kullanmış; böylelikle problemi analiz ederek daha doğru konumlandırmıştır. Problemin bütünle ilişkisini ortaya koymak, ayırıştırma yapabilmeyi, gruplanabilecek öğeleri fark etmeyi gerektirir.

Okurların metinde karşılaştıkları sınıflama örnekleri onların olayları tanımlarken daha farklı daha işlevsel bir bakış açısı geliştirebilmelerine, çözümlene yöntemini kavrayıp kullanabilmelerine yardımcı olur. Metinlerde sınıflama becerisinin gelişimine hizmet edeceği düşünülen dokuz örnek belirlenmiştir.

5) Tahmin Etme Becerisi

Yalvaç Ural tahmin etme becerisinin örneklerini yansıttığı metinlerinde tahmin ettiği olguları okuruna doğrudan sunmayıp, önceki gelişmelerle yenilerinin bağlantısını kurarak adeta kendi kendine sesli düşünür gibi yapılandırmıştır. Yazarın tahminlerini okuruyla buluştururken izlediği bu yol, metinlerinin dilini resmiyetten ve didaktiklikten çıkarmış, okurun anlatıları kavramasını ve kabullenmesini kolaylaştırmıştır.

Metinlerde tahmin etme becerisinin gelişimini destekleyen yirmi bir örnek, bilimsel verilerden ve yazarın gözlemlerinden elde edilmiş örneklerdir. Okurlara ileriye görme yetisi kazandıracığı düşünülen bu örnekler, çocukların gündelik yaşamlarını daha dikkatli irdelemelerine, sebep-sonuç ilişkileri kurabilmelerine katkı sağlar ve okurları yorumlama becerilerini kullanma noktasında destekleyerek bilişsel gelişimi hızlandırır.

6) Araştırma Yapma Becerisi

Yalvaç Ural araştırma yapabilmeye yönelik tespit örneklerinde öncelikle okurlarına kendi merak ettiği hususları anlatmış, onlara merakının peşinden gidip bilgiye ulaştığı zaman yaşadığı mutluluğu tarif ederek araştırma yapmanın zevkini okuruna da hissettirmeye çalışmıştır. Yazarın örnekleri, araştırma yapmada en gerekli olgu olan merak duygusunu harekete geçirmeye yönelik yapılandırılmış olup okurların öğrenme ve araştırma isteğini harekete geçireceği düşünülmektedir.

Yazar “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” metninde merak duygusunun bireyleri geliştireceğinden ve bilinçlendireceğinden bahsederek araştırma yapmanın kazanımlarını net bir biçimde ortaya koymuş, bu kazanımları okurlarına da kazandırmayı hedeflemiştir. Metinler; araştırma yapma becerisini destekleyen örneklerle ve okurlarına sunduğu yeni bilgi ve kavramlarla öğrencileri bilişsel olarak geliştirirken aynı zamanda onların öğrenme isteklerini de harekete geçirir, kendi öğrenmelerini yönetmelerine imkan tanır böylelikle öğrenmeyi öğrenme kazanımlarına ulaşılmasını kolaylaştırır.

7) Problem Çözme Becerisi

Yazar, eserlerinde eğitimle ilgili bir engeli veya sosyal hayatta yaşanan bir tıkanıklığı fark edip bunların üstesinden gelebilmek adına başka kişilerin ya da kendisinin bulunduğu çözümleri okurlarına aktarmıştır. Metinlerde okurlara sunulan çözümler ya bir eksikliği–buradaki problem yoksunluk ve ihtiyaçların karşılanmamasıdır- yahut bir aksaklığı gidermeye yöneliktir. İhtiyaçlar ve problemler bireyleri aktif kılarak onları yaratıcılık becerilerini kullanmaya iter. Ural'ın problemlere karşı tutumu çözüm odaklıdır, şikayetçi değil üreticidir bu yönüyle okurlara karşılaştıkları problemlere karşı çözüme gayretli ve kararlı olmaları gerektiği mesajı verilirken, çocuklar pasif değil aktif olmaya özendirilmektedir.

Metinlerde problem çözme becerisine yönelik saptanan dokuz örneğin okurların problem çözme becerisinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

8) Mizah Becerisi

Mizah, Ural'ın metinlerinde okurların anlama ve düşünme kapasitesini arttırmada bir araç olarak görülmüş ve mizah kullanılarak çocuk okurların mizah anlayışlarını geliştirme çabası güdülmüştür. Yazar sunduğu mizah içerikli diyalog ve fıkralarla okurları güldürmenin yanı sıra onlara farklı bakış açılarının varlığını ve algılayış biçimindeki farklılıkları yansıtmıştır. Sorunların mizah kullanılarak üstesinden gelinebildiğine, mizahi dilin etkin ve kestirme anlatım gücüne dair örnekler verilmiş, okurların edebiyattan bilişsel olarak gelişerek zevk alması sağlanmaya çalışılmıştır.

Yazar kitapların tümünde mizaha yer vermiş bunlar içerisinden beş örnek, daha çok bilişsel gelişimi desteklediği düşünüldüğü için bu bölümdeki verilere dâhil edilmiştir. Tespit edilen örnekler; kıvrak zekanın ürünü olan, okurların anlama yetisini geliştirecek ve çocukların mizah kullanım becerisini arttıracak nitelikte kazanımlar içeren örneklerdir.

4.2. 1. Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Zihinsel Gelişime Yönelik Bulgular

Yazar “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabındaki metinler okurlarının zihinsel gelişim basamaklarına yönelik kazanımlarını destekler. Yazar, metinlerinde çocuk

okurlara farklı alanlardan çeşitli bilgiler sunmuş, onları eleştirel düşünmeye, gözlem ve sınıflama yapmaya sevk etmiş, onların problem çözme, mizahı anlama ve kullanma gibi becerilerinin gelişimini desteklemiştir. Belirtilen başlıklar bağlamında metinlerden elde edilen bulgular elli üç tanedir. Bu bulgulardan sayıca en fazla olan kazanım başlıkları bilgi edinimine ve eleştirel düşünmeye yönelik kazanımlardır. Zihinsel gelişime yönelik kazanımlar söz konusu olduğunda yazarın, denemelerinde belirgin bir şekilde okurlarına bilgi vermeyi ve onlara eleştirel düşünme becerisini kazandırmaya çalıştığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4.12

Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Zihinsel Gelişimine Yönelik Veriler

	Bilgi Edinimi		Eleştirel Düşünme		Gözlem Yapma		Sınıflama		Tahmin etme		Araştırma Yapabilme		Problem Çözme		Mizah		Toplam
	%		%		%		%		%		%		%		%		
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	22	42	14	27	4	8	1	2	5	10	4	8	1	2	1	2	52

1) Bilgi Edinimi

Bilgi verici metin türleri kapsamında değerlendirilen deneme türü, Ural'ın metinlerinde de türün özellikleri bağlamında okurlara çeşitli alanlardan yeni bilgiler sunmuş, incelenen metinlerde “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında yer alan yirmi üç adet bulguya rastlanmıştır. Bu bilgiler sağlık, çevre ve doğa, edebiyat, teknoloji, tarih, kültür, kitaplar, tanınmış kişiler gibi pek çok alana yöneliktir. Yazar okurlarının gelişmelerini istediği konular üzerinden çocuk okurları bilgilendirmiş ve onların bilgi dağarcıklarına yeni kavramlar eklemek suretiyle bilişsel gelişimlerine destek olmuştur.

Tablo 4.13

Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Bilgi Edinimine Yönelik Veriler

	Sağlığa Yönelik Bilgiler		Çevre- Doğaya Yönelik Bilgiler		Edebi bilgi		Teknolojiye Yönelik Bilgi		Tarihi ve Kültürel Bilgiler		Kitap Tanıtımı		Kişi Tanıtımı		Diğer Alanlar		Toplam
		%		%		%		%		%		%		%			
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	2	9	2	9	1	5	1	5	1	5	12	55	2	9	1	5	22

a) Sağlığa yönelik bilgiler

“Elleri Kınalı Çocuk” ve “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” metinlerinde sağlığa yönelik bilgiler başlığı altında değerlendirilen iki bulguya rastlanmıştır(Ural, 2014, s.17, 27).

Doktorlar mantarların nemli ortamlarda ürediğini ve kınanın eldeki nemi ortadan kaldırdığı için mantar türü hastalıkların gelişmediğini, eskiden özellikle elleriyle yemek yiyen insanların tırnakları arasında mikroplar oluşmadığını söylüyorlar. Özellikle “dermotit” türü mantarların üremesini kınanın durdurduğu tıpça kanıtlanmış (Ural, 2014, s.18).

Yazar “Elleri Kınalı Çocuk” adlı metinde kına hakkında okurunu bilgilendirirken kınanın sağlıksal açıdan yararına değinmiş sunduğu tıbbi bilgilerle okurunu bilgilendirmiştir. Edinilen yeni bilgiler çocukların zihinlerinde yeni kavramları çağrıştıracığından örüntüler kurarak yeni şemaların oluşmasına katkı sağlar ve onların zihinsel gelişimlerine destek olur.

b) Çevre- doğaya yönelik bilgiler

Yazar “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında çevre ve doğa bilgisine yönelik bilgileri, “Estetik Burunlu Köpek” ve “Sakız Atıcıları’nı Nasıl Bilirsiniz?” adlı metinlerde işlemiştir(Ural, 2014, s.107, 124).

Yine tarlaları yakmaya devam ediyorlar. Toprak altındaki canlıları öldürerek hem toprağın verimini azalttıklarını hem de göç eden kuşların açlık yüzünden öldüklerini bilmiyorlar. Zaman zaman dünyamızın pek çok bölgesi aşırı yağmurlarla sel altında kalıyor. Ozon tabakasının delinmesi yüzünden kutuplardaki suyun dünyamızın su seviyesini gün geçtikçe yükselttiği saptandı.

İnsanlar yağmurlara bakarak, bu sellerin bozulan ekolojiden kaynaklandığını düşünemiyorlar bile (Ural, 2014, s.108).

“Sakızlar tatlandırıcı, renklendirici, kauçuk ve sentetik reçineden oluşur... Biliyorsunuz, ne yazık ki atılan kısmın kauçuk olan yanı oksijenle yapışkan özelliğini kaybedip doğaya karışırken sentetik reçine beş altı yılda yok olmuyor” (Ural, 2014, s.125).

Sakız atma davranışının konu edildiği “ ‘Sakız Atıcıları’ nı Nasıl Bilirsiniz?” adlı metinde yazar okurlarına sakızı oluşturan hammaddeleri tanıtmıştır. Yazar sakızdan yola çıkarak; kullanıldıktan sonra atıklara dönüşen bu hammaddelerin doğaya karışma gibi bir süresi olduğu, bu sürenin atıktan atığa değiştiği ve doğaya karışmayan atıkların çevre kirliliği yaptığı yönündeki bilgileri çocuklara aktarmıştır. Metinden edinilen bilgiler okurların bilişsel gelişimlerine katkı sağlar ve onlarda çevre bilinci oluşturur.

c) Edebi bilgiler

Okurlarda edebiyat kültürü oluşturmaya yarayan bilgiler kapsamında “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” metninde bir bulguya rastlanmıştır(Ural, 2014, s.58).

“Cihannüma Katip Çelebi’nin bir kitabının adı. Bu kitap aynı zamanda ülkemizde ilk baskı makinesini getiren İbrahim Müteferrika’nın yayınevinde eski harflerle bastığı ilk kitap” (Ural, 2014, s.58).

Yazar, metninde edebiyatta yer edinmiş, öğrencilerin edebi bilgi birikimine katkıda bulunacak bir kitabı okurlarına tanıtarak onların edebi kültür edinmelerine, akademik öğrenmelerini pekiştirmelerine yardımcı olur. Aynı kitap araştırmanın ‘kitap tanıtımı’ verileri arasında da incelenmiş olup edebi bilgiler başlığı altında ele alınış amacı bu bilgiyle okurların herhangi bir kitabı tanımaktan öte aynı zamanda edebiyatla ilişkili bir kitabı tanıyarak edebi bir bilgi edinmiş olmalarıdır.

d) Teknolojiye yönelik bilgiler

Ural (2014)“Kalbimize Kaka Yapan Sanal Kuş” adlı metin aracılığıyla teknolojik bir bilginin edinimine hizmet eder (s.100).

“Bir salgın gibi yayıldı Tamagotchi hastalığı. Sanal kuş bir robot değildi. Çünkü o sanaldı ve mini bir bilgisayar ekranında yaşıyordu. Daha doğrusu basit bir anahtarlıktı (Böyle olması gerekiyordu anahtarlık olmazsa gümrük kapılarında geçemiyordu)” (Ural, 2014, s.101).

Yazar “Kalbimize Kaka Yapan Sanal Kuş” adlı metinde modası geçmiş bir teknolojik ürünü okurlarına tanıtmış ve bu ürünün özellikleriyle ilgili okurlarını bilgilendirmiştir.

d) Tarihi ve kültürel bilgiler

“Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer” metninde bu kapsamda değerlendirilen bir bulgu tespit edilmiştir(Ural, 2014, s.27).

Biliyorsunuz atalarımız göçebe insanlardı. Yerleşik biçimde yaşayanlar bile yaz gelince hayvanlarını otlatılmak için yaylalara çıkarlardı... Buldukları saklama yöntemleriyle et gereksinimlerini karşılıyorlardı. İşte bu yüzden tahılları yaban meyvelerinin, otları çok iyi tanıyorlardı. Bunları hem beslenmek için hem de hastalıklara karşı kendilerini koruyabilmek için kurutup saklıyorlardı... Binlerce yıldır insanlar, hayvanları evcilleştirip onlarla yaşamaya başladıktan sonra, örneğin koyunun sadece etini yemekle kalmayıp “ Ondan nasıl yararlanabiliriz diye düşünmüşler ve hiçbir şeyini gereksiz yere atmamışlar. Boynuzlarından çakı sapı ve tarak, kuyruğundan kamçı, derisinden ayakkabı ve giyecek yaparak her şeyinden yararlanmışlar”(Ural, 2014, s.28,31).

Yazar “Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinde Türk Tarihi’nde göçebelik kültürü, yiyecekleri saklama biçimleri, hayvanlardan yararlanma yolları gibi tarihi ve kültürel bilgileri okurlarına sunmuştur. Metin okurlarının tarih bilgisini pekiştirerek onları yeni öğrenmelerle buluşturacak bilgiler içermekte ve böylelikle öğrencilerin akademik öğrenmelerini desteklemektedir.

e) Kitap tanıtımı

Yazar TR adlı deneme kitabında “Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinde Bill Cosby’in “*Zaman Uçup Gidiyor*” kitabı ve Yalvaç Ural’ın *Tepemde Eşekarısı Gibi Vızıldayıp Durma* kitabı, “Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz?” adlı metinde Sagan’ın *Kozmoz Evrenin ve Yaşamının Sırları*, *Cennetin Ejderleri*, *Kozmik Bağlantı*, *Broca’nın Beyni*, *Milyarlarca ve Milyarlarca*, *Tanrı’nın Kapısını çalan Bilim*, *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı* kitapları, “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” adlı metinde Katip Çelebi’nin *Cihannüma* adlı kitabı, “Çocuklar ve Kediler” adlı metinde Şaşılası Ama Gerçek Kedi Öyküleri kitabı, “Dikkat! Yazılı Var!” adlı metinde Ahmet Güllüm’ün *Dikkat! Yazılı Var!* kitabı olmak üzere toplam on iki kitaptan bahsedilmiştir(Ural, 2014, s.27, 39, 58, 89, 93). Kitapların okurların dünyasına girmesi için çabalayan yazar, bahsettiği kitaplarla okurlarının bilgi dağarcıklarını geliştirmiş; çocuk kitaplarından, bilimsel kitaplara ve edebiyat kitaplarına kadar birçok kitabın ismen ya da içerik olarak öğrenilmesine yardımcı olmuştur.

“İspanağı ve pek çok yiyeceği tatlandıran yoğurdun öyküsünü öğrenmek isteyen okurlarım “Tepemde eşekarısı gibi vızıldayıp durma” adlı kitabıma bakabilirler” (Ural, 2014, s.32).

“Cihannüma Katip Çelebi’nin bir kitabının adı. Bu kitap aynı zamanda ülkemizde ilk baskı makinesini getiren İbrahim Müteferrika’nın yayınevinde eski harflerle bastığı ilk kitap. Dünya kitabı anlamına geliyor. Yani sizin anlayacağınız bir harita kitabı” (Ural, 2014, s.58).

Yazar “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi!” adlı metninde “Cihannüma” adlı kitabı okurlarına tanıtmıştır. Metinde kitabın anlamı, yazarı, içeriği, matbaada basılan ilk kitap olduğu yönündeki birçok bilgi okura sunulmuş; okur tarih, edebiyat ve kavram bilgisini kapsayan farklı disiplinlerdeki yeni öğrenmelerle buluşturulmuştur. Metin bir paragrafla dahi denemenin niçin bilgi verici metin türleri kapsamında değerlendirildiğini okuruna kanıtlamakta olup çocukların bilişsel gelişimini tür özellikleri bağlamında desteklemektedir.

“Çünkü farkında olamadan çantama koyduğum maket, “Şaşılası Ama Gerçek Kedi Öyküleri” adlı bir kitapmış. Hemen hızla kitabı okumaya koyuldum. İlk öykü “Mutlu Son” adını taşıyordu” (Ural, 2014, s.91)

“‘Dikkat Yazılı Var!’, öğrencilerle ilgili okuduğum en ilginç kitaplardan biri. Kitabın yazarı Ahmet Gülüm. Kitap, Gülüm’ ün öğretmenlik yaptığı yıllarda öğrencilerin sınav kağıtlarından derlediği ilginç örneklerden oluşuyor” (Ural, 2014, s.93).

f) Kişi tanıtımı

“Merhaba Küçük Kızım Şafak” ve “Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz?” adlı metinler Şafak Pavey’in ve Carl Edward Sagan’ın tanıtıldığı örneklerle çocuk okurların yeni kişiler tanınmasına aracılık eder (Ural, 2014, s.7, 39)

Yaşadığı talihsiz kaza bile yıldıramadı onun yükselişini. Çok önemli görevlerde bulundu. Her şeyin altından başarıyla kalktı. Yazar oldu. Ülkemizin saygıdeğer bir milletvekili olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi sıralarında oturdu. O çok iyi bir “Milliyet Çocuk” ve “Milliyet Kardeş” dergisi okuruydu hem de ödüllü bir okur. Şafak,2012 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı “Uluslararası Cesur Kadınlar Ödülü”ne layık görüldü. Ödülü 8 Mart Kadınlar Günü’nde ABD Başkanı’nın eşi Michelle Obama’nın ve Hillary Clinton’ın elinden aldı (Ural, 2014, s.10).

“Merhaba Küçük Kızım Şafak” adlı metinde yazar Pavey’in küçüklüğü, geçirdiği vehim trafik kazası, milletvekili olma süreci ve “Uluslararası Cesur Kadınlar Ödülü”ne layık

görülmesi gibi onun geçmişiyle ve kariyeriyle ilgili pek çok bilgiyi okuruyla paylaşmış, okurunun Pavey'i yakından tanınmasını sağlamıştır. Ural öykünebilecekleri bir karakter üzerinden çocuk okurların bilgi birikimlerini geliştirmeyi amaçlamıştır.

Dünya 20 Aralık 19996'da önemli bilim adamlarından Carl Edward Sagan' ı kaybettiğinde ne yazık ki hiçbir yayın organı ne onunla ne de ölümüyle ilgili tek bir satır yazmadı... Ülkemiz o yıllarda onu topu topu üç kitabıyla tanıdı: Kozmoz Evrenin ve Yaşamının Sırları, Cennetin Ejderleri, Kozmik Bağlantı... Düşündüm ki onu sizlere tanıtamadık ama olmazsa büyükbabasıyla ilgili bir anı kalsın. Bir Gün Carl Sagan'a büyükbabası "Büyüyünce ne olmak istiyorsun" diye sorar. O da "Astronom olmak istiyorum!"diyince büyükbaba bu kez, "peki Astronom olunca parayı nereden kazanacaksın" der. Gerçekten de bugün bile astronomluk bizim ülkemizde karın doyurmamayan bir iş olarak değerlendiriliyor. Oysa o, büyükbabası gibi düşünmediği için dünyamızın önemli bilim insanları arasına girmiş, bizlere popüler bilim kitaplarıyla, uzay bilimini sevdirmiştir(Ural, 2014, s.40-42).

g) Diğer alanlar

"Yeni Bir Masal: Yeni Bir 101 Dalmaçyalı" adlı metinde okurlara aktarılan bu bilgi belli bir gruptandırılmaya dahil edilemeyerek diğer alanlar bölümünde incelenmiştir(Ural, 2014, s.63).

"Ünlü dünya klasığı "101 Dalmaçyalı" nın, Disney tarafından sinemaya uyarlanan filminin ilk gösterimine gittim" (Ural, 2014, s.63).

Yazar metinde çocuk filmi sektöründe önemli bir filmi okurlarına tanıtmış, genel kültürlerine katkı sunacak bir bilgiyi onlarla paylaşmış, sinema kültürlerinin gelişmesine yardımcı olmuştur.

2) Eleştirel Düşünme Becerisi

Eleştirel düşünebilme becerisinin kazanımı bireylerin çok yönlü düşünebilmesini olaylara geniş perspektiften bakabilmesini sağlar. Ural okurlarına sunduğu eleştiri örneklerinde çocukları çevrelerini ve kendilerini sorgulayarak anlamaya sevk eder. "Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer" kitabında konuyla ilgili on dört bulguya rastlanmıştır. Metinlerde ebeveynler, sistemler, toplumlar eleştirilmiş; olumlu eleştiri örnekleri okurlara sunularak eleştirinin olumlu da yapılabilineceği gösterilmiş ve okurlar eleştirel düşünmeye yönlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre en çok veri toplumsal eleştiri başlığı altında kaydedilmiştir.

Tablo 4.14

Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Eleştirel Düşünmenin Gelişimine Yönelik Veriler

	Ebeveynleri Eleştirme	%	Sistemleri eleştirme	%	Toplamı Eleştirme	%	Olumlu Eleştirisi	%	Eleştirel Düşünmeye Sevk	%	TOPLAM
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	2	14	3	21	6	43	2	14	1	7	14

a) Ebeveynleri eleştirme

“Anne Baba Kandırmacaları” ve “Trajik Komik Bir Babanne Öyküsü ya da Bumerang Gibi Geri Dönen Yanlış Eğitim” başlıklı metinlerde; ebeveynler eleştirilmekte, çocuk eğitimi noktasındaki yanlışlar gün yüzüne çıkarılmaktadır (Ural, 2014, s.11, 55).

Anne baba birbirlerine bakarak pandomim sanatçıları gibi gülüyorlar. Acaba gerçekten kandırılan kim? Çocuk mu, onlar mı? Ertesi gün çocuk gerçeği sokakta öğreniyor ve kendi kendine şöyle diyor: “ İçinde sevgi de olsa, hiçbir zaman on kuruşluk uykuya satılmamalı güven duygusu...”(Ural, 2014, s.13).

“Anne Baba Kandırmacaları” adlı metinde yazar, ebeveynlerin çocuğa söz verdikleri halde (sözde) onların menfaatini düşünerek verdikleri sözü tutmamalarını eleştirmektedir. Yazarın yanlış bir davranışı fark edip bu davranışı eleştirmesi, okuru doğru davranış hakkında düşünmeye sevk etmiştir. Bu yönüyle Ural, çocukların eleştirel düşünme becerisine katkı sunarken sebebi ne olursa olsun ve bu yanlış kim yaparsa yapsın dürüstlük değerinin uygulanmaması durumunda, o kişinin ve davranışının eleştirilmesi gerektiğine dair okuru bilinçlendirmeyi hedeflemiştir.

Yazar, “Trajik Komik Bir Babanne Öyküsü ya da Bumerang Gibi Geri Dönen Yanlış Eğitim” adlı metinde, arkadaşlarından birinin annesinin başına gelen üzücü bir olayı okuruna aktarmıştır. Yazar okurlara babaannenin çocuklara olan davranışını diyalog tekniği kullanarak yansıtmış, yanlış bir davranışın eleştirmeden fark edilmesini sağlamıştır. Bu metnin eleştirisi verileri arasında incelenmesine sebep olan olgu, metnin başlığının “yanlış eğitim” olarak vurgulanması ve yazar tarafından okurun hatayı fark etmesinin sağlanmasıdır. Ebeveynlerin, çocukların anne ve babalarının davranışlarını örnek alacağı bilinci ve sorumluluğuyla hareket etmesi gerektiği, günün birinde onlara

yapılan yanlışların kişinin kendisine döneceği mesajı verilmiş, empati duygusuyla hareket etmenin önemi aktarılmıştır. Metinde babaannenin çekirdek aileyle birlikte yaşaması ve çocukların eğitiminde rolü olması sebebiyle ebeveynlerin eleştirildiği veriler arasında incelenmiştir.

b) Sistem eleştirisi

Belli düzen ve işleyişe sahip olan yapılanmalarda yazarın gördüğü aksaklıkların ele alındığı sistem eleştirisi bölümüne “Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz?”, “Altından Tır Geçmeyen Köprü” ve “Belçika’lı Konuğumuz Peter’in Gidişi” metinlerde yer alan örnekler kaynaklık etmiştir(Ural, 2014, s.39, 80, 111).

Evet, sizler kanalları neye benzetiyorsunuz bilmiyorum ama bizi bilim dünyasından yeterince uzak tuttuklarını biliyorum. Örnek isterseniz söyleyeyim: Dünya 20 Aralık 1996’da önemli bilim adamlarından Carl Edward Sagan’ı kaybettiğinde ne yazık ki hiçbir yayın organı ne onunla ne de ölümüyle ilgili tek bir satır yazmadı. Sonraki yıllarda Sagan’ın Broca’nın Beyni, Milyonlarca ve Milyarlarca, Tanrı’nın kapısını çalan bilim, ve karanlık bir dünyada Bilimin mum ışığı adlı kitapları da Türkçe yayımlandı ama daha önce yayımlansa daha iyi olmaz mıydı?... Bugün her gazete ve dergide bir astroloji sayfası vardır.(fal, burç vs...).Ama ne yazık ki bir astronomi sayfası yoktur (Ural, 2014, s.40,42).

Belirtilen metinde yazar, bilim dünyasına önemli katkıları olmuş yazar Sagan’ın ölümünün hiçbir yayın organında verilmemesinden bahsetmekte, televizyonun gençleri bilim dünyasından uzak tuttuğundan dert yanmaktadır. Gençleri bilimden habersiz yetiştiren bu sistemi eleştiren yazar okurlarının farkındalıklarını artırmaya çalışmakta, bilime ve bilim adamlarına yönelik öğrencileri bilinçlendirmektedir.

Bir yıl önce yağın yağmurlarla asfaltı biraz bozuldu bir de yayalar için kaldırım yoktu. Yetkililer sağolsun güzel bir biçimde onardılar ama ne var ki yolu yeniden kazıp onarmak yerine her zaman olduğu gibi yine yama yapmayı çözüm olarak seçtiler. İstanbul’un içinde bulunan asfalt yollar gibi burada da engebeler ve kot farkları yükseklik oluştuğu için ortaya altından tır geçirmeyen bir geçit çıkıverdi... Belki inanmayacaksınız ama gazetede yazılar çıkmasına altgeçit, tam üç yılda normal bir altgeçide döndü. (Ural, 2014, s.80,82).

Otobüs şirketlerinde bile, yalnız seyahat etmesi gereken çocuklar otobüs yetkilileri tarafından şoförlere, muavinlere teslim edilir. Yolda ihtiyaçlarının giderilmesi için yardım etmeleri ve gideceği yere kadar göz kulak olmaları söylenir. Buna karşın bir hava yolları şirketi böyle bir şeyi nasıl üstlenmez anlamak mümkün değil. Tek başlarına çocuklarını bir yerlere gönderecek anne babalara uyarı olsun diye yazdım bu yazıyı (Ural, 2014, s.115).

c) Toplumsal eleştiri

“Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz?”, “Bayram Çocuğu”, “Çocuklar ve Kediler”, “Estetik Burunlu Köpek”, “Bence Çok Komik”, “Sakız Atıcıları’nı Nasıl Bilirsiniz?” adlı metinlerin her birinde yazar, içine kendini de koyarak toplumu eleştirmiş ve okurlarının bu eleştirilerden faydalanması için onları sorgulamaya sevk etmiştir(Ural, 2014, s.39, 52, 89, 107, 116, 124).

“Yine de bizler çağımızın bu büyük adamını sizlere tanıtamadık. Onu ülkemize çağırıp kitaplarını sizlere imzalatamadık”(Ural, 2014, s.41).

“Ama asıl üzüntüm yirmi birinci yüzyılsa sokaktaki kimsesiz çocukları hala kedileri ve köpekleri kadar sevmeyen umarsız insanlığımız” (Ural, 2014, s.92).

Sözlüklerde “bayram çocuğu”nun karşısında şöyle yazar: Aşırı yersiz sevinen çocuk. Bu açıklama beni her zaman çok rahatsız etmiştir. Birincisi çocukları yalnızca bayramlarda sevindiren bir toplum olduğumuzu yüzümüze vurduğu için. İkincisi de çocukların sevinebilmesinin bir yeri ve zamanı olduğu düşüncesini bizlere benimsettiği için... Oysa bütün bu saçma kurallar çocuklarımızla aramıza bir mesafe koyarak kendi otoritemizi onlara kabul ettirme çabamızdan başka bir şey değildir. Ne yazık ki pek çok öğretmenimiz de zaman zaman bu davranış biçimini istemeden de olsa benimsemiştir. “Aşırı sevinmek” sözü bence yanlış bir söz. İnsan belki boş yere sevinebilir, sevinci boşa gidebilir, ama sevinmenin aşırısı ya da azı olmaz... (Ural, 2014, s.52).

Yazar “Bayram Çocuğu” adlı metinde kalıplaşmış bir ifadenin doğruluğunu irdeleyerek bu söylemin altında yatan toplumsal bir yanılaşa dikkatleri çekmekte, okurunu kendi düşünme sürecine dahil etmektedir. Mutluluk duygusunun yerinin, zamanının, azının, çoğunun olmayacağı aktarılmakta çocukların duygularını ifade etmede özgür bırakılması gerektiğinin mesajı verilmektedir.

İnsanların gün geçtikçe değişen ve gerçekten anlaşılması güç bir sevgi anlayışları olmaya başladı... Bu ezilmiş canlıların, koca kamyonların üzerlerinden geçerek, onları bir kâğıt gibi inceltinceye kadar kalmasını gerektirmiyor. Karayollarının bu konuda bir ekibi herhalde yok. kaldı ki, hayvanı ezip, kaçıp gidenlere kaç kez tanık olduğumu sizlere anlatamam. Ezilmiş, yoldan geçen arabalara, “Beni kurtar!” dercesine bakan köpek gözleri bile, insanların içinde hayvan sevgisi oluşturamıyor. Yine tarlaları yakmaya devam ediyorlar. Toprak altındaki canlıları öldürerek hem toprağın verimini azalttıklarını hem de göç eden kuşların açlık yüzünden öldüklerini bilmiyorlar. Zaman zaman dünyamızın pek çok bölgesi aşırı yağmurlarla sel altında kalıyor. Ozon tabakasının delinmesi yüzünden kutuplardaki suyun dünyamızın su seviyesini gün geçtikçe yükselttiği saptandı. İnsanlar yağmurlara bakarak, bu sellerin bozulan ekolojiden kaynaklandığını düşünemiyorlar bile... İnsanlarımız köpeklerine estetik ameliyatı yaptırıyorlarmış... Allah bu hayvanları sahiplerinden ve bunları yapan kasap veterinerlerden, bu canlıları kurtarsın (Ural, 2014, s.107).

Yazar metinde, değişen ekolojik dengenin insanların çevreye yaptığı yanlışlardan kaynaklandığını belirterek toplumun bu konudaki bilinçsizliğini eleştirmiştir. Metindeki eleştiri okurları çevrelerini gözlemlemeye, geçmişle bugünü kıyaslayarak değişen ekoloji dengesini anlamaya sevk ettiği için önce eleştiri becerisi olmakla beraber sonra gözlem yapma, anlama ve kıyaslama gibi birçok bilişsel beceri alanının kazanımlarına katkı sağlar.

Bazen eski fıkra kitaplarını okuyorum da insanların güldüğü şeyleri düşününce şaşkına dönüyorum. Örneğin insanlar düşen birine gülüyorlar, engelli bir insana gülüyorlar, engelli insanlara özrüyle seslenince gülüyorlar. Tuvalet bulamadığı için pantolonunu ıslatan bir çocuğa gülüyorlar. “İki ayağı olmayan bir adam koşuya çıkmış” gibi kısa fıkralara gülüyorlar (Ural, 2014, s.116).

“Bence Çok Komik” isimli metinde toplumun mizah anlayışı eleştirilmekte, başkalarıyla dalga geçme mantığı üzerine kurulan fıkralın önce bireyleri sonra da toplumsal yaşamı olumsuz yönde etkileyeceğinden bahsedilmektedir. Yazarın bu eleştirisi öğrencileri mizah unsuruna yönelik düşünmeye yöneltirken eğlenmenin, gülmenin bile birilerini rahatsız etmeden, saygı ve sevgi çerçevesinde olması gerektiğini belirtmesi bakımından önemli kazanımlar içerir.

“Bazıları olur olmaz yerlere yapıştırır tadı kaçan sakızları” (Ural, 2014, s.124).

d) Olumlu eleştiri

Olumlu eleştiri de olumsuz eleştiri gibi bireyleri düşünmeye ve sorgulamaya yönlendirir. Burada önemli olan olgu, farklılığın ayrıştırıldığı tarafın olumlu ve güzel taraf olmasıdır. Yazar, “Yeni Bir Masal 101 Dalmaçyalı” ve “Dikkat Yazılı Var!” metinlerinde okurlara olumlu eleştiri örnekleri sunarak onları olumlu eleştiri yapmaya yönlendirmiştir.

Bence de bu film yirminci yüzyılın en büyük aşk öyküsü. Ayrıca Disney Yapım ulaşılmaz ustalıklarına bu filmde yenilerini de eklemiştir... Filmde beni etkileyen iki şey daha vardı: Biri beni dünyamız adına mutlu kılarken öteki oldukça mutsuz etti ve üzdü... Birincisi oyunlar artık piyasaya çıkmadan önce bunlara tutkun çocuklarca test ettirilerek üretilmesi. Bu da çocukların gelecekte çocuk edebiyatında olduğu gibi kendi seçtikleri ürünlerle besleyip geliştireceklerini gösteriyordu (Ural, 2014, s.63,64).

Ahmet öğretmen, okul yaşamı boyunca sınavlarda, özel anketlerde, kompozisyon ödevlerinde öğrencilerin sözlü ve yazılı olarak verdikleri ilginç yanıtları büyük bir titizlikle toplamış ve bir kitap haline getirmiştir. Çok da iyi yapmıştır... Bizleri gülerken düşündürecek kadar çarpıcı yanıtlar var içlerinde. Bu kitabı herkesin okumasını hatta birkaç tane de alıp arkadaşlarına tanıttirmasını isterim (Ural, 2014, s.94).

“Yeni Bir Masal: Yeni Bir 101 Dalmaçyalı” ve “Dikkat! Yazılı Var! isimli eserlerde yazar, bahsini ettiği film ve kitap hakkında olumlu eleştirilerde bulunmuş, filmi ve kitabı beğenmesini nedenleriyle açıklamıştır. Yazarın okurlarına sunduğu bu eleştiri örneği, onlara eleştirinin olumlu da yapılabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Eleştirme becerisinin edinimiyle çocuklarda algılama, irdeleme ve değerlendirme becerilerine yönelik kazanımlar da gelişeceğinden zihinsel gelişimleri hızlanır. Metnin okurlara olayların güzel taraflarını fark edebilme ve olumlu yönde eleştirebilme becerisini kazandıracağı varsayılmaktadır.

e) Eleştirel düşünmeye sevk

Yazar “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinde kültür içindeki öğelere eleştirel bir gözle bakmanın önemi vurgulayarak okurların sorgulama yetisinin kazanımlarına ulaşmalarını istemekte, eleştirel düşünce yapısının bireyleri geliştiren yönünden onları haberdar etmek istemektedir(Ural, 2014, s.27). Metin, okurları doğru kabul ettikleri gerçekleri sorgulamaya ve olaylara eleştirel bir gözle bakmaya sevk eder.

“Ama bence doğru da olsa, öğrendiğimiz ve yaptığımız, uyguladığımız her şeyi bizim daha ileriye götürüp taşımamız için neden böyle davrandığımız araştırmamız gerekir” (Ural, 2014, s.27).

3) Gözlem Yapma Becerisi

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında okurların çevrelerini anlamlandırmalarını ve gözlem yapmalarını sağlayacak nitelikte dört örnek saptanmıştır. “Altından Tır Geçmeyen Köprü” “Şimdiki Büyükler Harika”, “Estetik Burunlu Köpek”, “Bence Çok Komik” metinlerine ait bu veriler, aşağıdaki örneklerde açıklamalarıyla belirtilmiştir(Ural, 2014, s.83, 83, 107, 116).

Bağcılarda gazetede ki çalışma odam E5 karayoluna bakardı. Bu yüzden çok yorulduğum günlerde kendimi dinlendirmek, kafamı dağıtabilmek için oturur, ses geçirmeyen camların arkasından çevreyi ve arabaları izlerdim... İşte bu seyirlerim sırasında, bir gün ilginç bir olaya tanık oldum... İnanır mısınız? Her gün bir tır geçeceğini düşünerek hızla geliyor ve köprüye sıkışıp kalıyordu... Gazetede yazılar çıkmasına karşın, altgeçit tam üç yılda normal bir altgeçide dönüştü (Ural, 2014, s.80).

Yazar “Altından Tır Geçmeyen Köprü” adlı metinde çevresinde yaşanan bir aksaklığın giderilme sürecini gözlemlemiş ve vatandaşların yaşadığı mağduriyeti dile getirmiştir.

Yazar metinde bahsi geçen kazaya şöyle bir bakmaktan öte problemi, problemin çözümünde geçen süreyi ve tercih edilen çözüm yollarını, bu konuda yetkililerin tavrını, kazazedelerin mağduriyetini gözlemleyerek okurların gözlem becerisinden elde edeceği kazanımların çok yönlü olarak gelişmesi için örnek bir metin oluşturmuştur.

Zaman zaman bugünkü çocuklarla anne babalarını, bir de benim zamanımdakilerle bizleri karşılaştırırım. Her ne kadar büyük farklılıklar yokmuş gibi görünse de bugünkü çocukların eskilere göre daha şanslı oldukları bir gerçek... Ne var ki bugünün çocuklarının eskilere göre şanssız oldukları yanlarda var: bozulan çevre dengesi ve onunla birlikte oluşan hava kirliliği...(Ural, 2014, s.83).

“Şimdiki Büyükler Harika” adlı metinde yazar, kendi döneminin ve bugünün çocukluğu arasındaki farklılıkları ve değişimleri gözlemlemiş, yaşanan döneme ayak uydurmanın gerekliliğini okurlarına anlatmış, okurunu da kuşaklar arasındaki farklılığı gözlemlemeye sevk etmiştir. Gözlem yapma becerisinin kazanımının bireylerin birbirini anlamasını kolaylaştıracağı, iletişim engellerini ortadan kaldıracağı dolayısıyla kuşak çatışmasını önleyerek toplumsal düzeni sağlayacağı düşünülmektedir. Gözlem yapma becerisi kıyaslamaya, yorumlamaya, tahminde bulunmaya açık bir beceri alanı olup bireylerin algılamasını geliştirip zihinsel gelişimlerini destekler.

İnsanların gün geçtikçe değişen ve gerçekten anlaşılması güç bir sevgi anlayışları olmaya başladı. Bunu hayvanlara olan yaklaşımlarından anlamak çok kolay. Çevreyolu'nun üzerinde, her gün yeni bir köpek ölüsü görüyorum... Ezilmiş, yoldan geçen arabalara, “Beni kurtar!” dercesine bakan köpek gözleri bile, insanların içindeki hayvan sevgisini oluşturamıyor (Ural, 2014, s.107).

“Pek çok şey gibi, zamanla gülme anlayışımız da değişiyor. Yalnızca “değişiyor” demek belki de doğru olmaz. “Gelişerek değişiyor” demek daha doğru olur” (Ural, 2014, s.116)

“Bence Çok Komik” isimli metinde gözlemlenen öge, toplumda değişen mizah anlayışıdır. Yazar, eskiye göre yeni neslin mizah anlayışının daha olumlu yönde geliştiğini kıyaslama becerisinden yararlanarak gözlemiştir. Metinde sunulan gözlem örneği çocukların kendi mizah anlayışlarını sorgulamasına ve gözlemlemesine aracılık eder.

4) Sınıflama Becerisi

Sınıflamadan kastedilen olgu bütünü kendi arasında ilişkili parçalara ayırarak gruplandırabilmedir. Yazar “Sakız Atıcıları’nı Nasıl Bilirsiniz?” metinde okurlarına sınıflama becerisinin bir örneğini yansıtmıştır(Ural, 2014, s.124).

Bazıları olur olmaz yerlere yapıştırır sakızları. Bunlarda ikiye ayrılır: Gözden çıkarıp yere atmayanlar. Gözden çıkarmayıp yeniden çiğnemek amacıyla bulacakları yerlere yapıştıranlar. Gözden çıkaranların yapıştırma alanları... İşin en ilginç yanı sakızı çiğnemek için yapıştıranların hemen hepsinin kadın, gözden çıkarıp atan ve yapıştıranların ise erkek olması (Ural, 2014, s.124).

Metinde bahsi edilen problem; sınıflama yapılarak çözümlenmiş, sakızın yapıştırılma ya da gözden çıkarılarak atılma sebebi cinsiyetlere göre gruplandırılmıştır. Problem durumunu tüm detaylarıyla tahlil eden bu örnek, olguların benzer yönlerini fark ettirmesi ve öğrencilere gruplandırma mantığını göstermesi bakımından öğrencileri sınıflama becerisinin kazanımlarına ulaştırır.

5) Tahmin Etme Becerisi

Bireyler tahmin etme becerisini kullanarak geçmişini yorumlayabilir, geleceğe dönük planlama yapabilirler. Yazar bu beceriyi çocuk okurlara kazandırma amacıyla “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer”, “Yeni Bir Masal 101 Dalmaçyalı”, “Şimdiki Büyükler Harika”, “Kalbimize Kaka Yapan Sanal Kuş”, “Estetik Burunlu Köpek” adlı metinlerde tahmin cümlelerine yer vermiş ve okurlarını bu beceriyi kullanmaya teşvik etmiştir(Ural, 2014, s.27, 63, 83, 100, 107).

“Şimdi herkes, ‘İşkembe çorbası, sarımsaksız ve sirkesiz hiçbir şeye benzemez!’ diyecek” (Ural, 2014, s.32).

Bu da çocukların gelecekte, çocuk edebiyatında olduğu gibi, kendi seçtikleri ürünlerle kendi dünyalarını besleyip geliştireceklerinin gösteriyordu. Her şeye karşın, çocuklarımızın kendi geleceklerini, istekleri doğrultusunda belirleyeceklerinin müjdesiydi... (Ural, 2014, s.64).

“Yeni Bir Masal 101 Dalmaçyalı” adlı metinde bahsedilen filme yönelik yapılan test uygulaması yazar tarafından beğenilmiş, bu uygulamadan doğabilecek olumlu sonuçlar kaleme alınmıştır. Bu örnekte geçmişe yönelik bir gözlem, geleceğe yönelik bir tahmin vardır. Yazar “çocuk edebiyatında olduğu gibi” sözüyle tahmin etme durumunun önceki tecrübelerden kaynaklandığını belirtir. Önceki tecrübelerden ve verilerden yapılan bir

çıkarm, tahmin etme becerisinin temel ölçütüdür. Metinde çocuk filmlerinin de geçmişte çocuk edebiyatı ürünlerinde olduğu gibi gelişme göstereceğine yönelik bir tahminde bulunulmuştur. Metin tahmin etme becerisinin, tahmin durumunu temellendirmeye dayalı olarak gelişmesini destekler ve okurların bilişsel gelişimini hızlandırır.

Anne babalar bu yeni çocuk tipine ayak uydurmakta oldukça zorluk çekiyor. Eğer kendilerini onlarla birlikte geliştirmezlerse aradaki uçurum hiçbir dönemde olmadığı kadar büyük olacak ve kuşaklararası çatışmanın belki de en büyüğüne tanık olacağız... Bilgi çağına çocuklarımızla beraber hepimiz bir şekilde girmeliyiz. Bu yalnızca basit bir kullanma sorunu değil, değişen, farklılaşan, kabuk değiştiren ve başkalaşan, bize benzemeyen bir kuşağın varoluşu (Ural, 2014, s.83,85).

Gerçek bir canlının yerine mekanik bir canlıyı koyan çocuğun, ileride gerçek bir babaya, anneye ve arkadaşına ne gözle bakacağı çok önemli. Eğer gerçek canlının yerine sanal canlılar konacaksa dünyamızda artık sevgi kalmayacak, insanlar arabalarını, dijital canlıları kendisine benzeyen gerçek canlılardan daha çok sevecekler demektir... Şimdi sanırım, gelişen teknoloji bu kez, kuşların gözüne çektiği mili kendi yüreğine, aklına ve gözlerine çekiyor (Ural, 2014, s.102-103)

“Kalbimize Kaka Yapan Sanal Kuş” adlı metinde yazar, gelişen teknolojiye bilinçsizce faydalanan çocukların geleceğine yönelik bir tahminde bulunmaktadır. Ural, günümüzdeki yetişkinlerin çocuklara olan yaklaşımını gözlemleyerek bu tahmine ulaşmıştır. Metnin tahmin etme, tahmin ederken ileriye görebilme ve geleceği tasarlayarak hareketleri bugünden düzenleyebilme gibi becerilerin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İnsanlar yağmurlara bakarak, bu sellerin bozulan ekolojiden kaynaklandığını düşünemiyorlar bile. Belki geçmişte yaşanan “Nuh Tufanı” da bozulan dengenin sonucuydu (Ural, 2014, s.108).

Bahsedilen bulguda yazar, diğer bulgulardan farklı olarak bugünü yorumlayarak geçmişe yönelik bir tahminde bulunmaktadır. Bu yönüyle okurlara geçmişteki hatalardan ders alınması gerektiği, hatanın tekrarlanması durumunda benzer sonuçlarla karşılaşılabilineceği mesajı verilmektedir. Gençlerin bilinçlenmesi ve çevresine karşı sorumlu olması açısından önemli bir bulgudur.

6) Araştırma Yapma Becerisi

Yazar “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında okurlarının araştırma yapmasını sağlamak amacıyla kendi yaptığı araştırmalardan, araştırma yapmanın öneminden söz etmiş ve okurlarını meraklandırma yoluna gitmiştir. Araştırma becerisinin kazanımına yönelik “Elleri Kınalı Çocuk” metninden bir veri, “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” metninde üç veri tespit edilmiştir (Ural, 2014, s.17, 27).

“Yıllar önce kınayla ilgili bir araştırma yapmış ve elleri boyayan bunca bitki varken, neden kınanın seçildiğini araştırmıştım. Sonra öğrendim ki...” (Ural, 2014, s.18).

Yazar “Elleri Kınalı Çocuk” adlı metinde ellerine kına yaktığı için pişman olan bir okurunun mektubuna cevap vermektedir. Mektup cevaplanırken yazarın okurlarına sunduğu bilgiler araştırmalar sonucu elde edilen nesnel verilerdir. Yazar okurlarının araştırma becerisine yönelik kazanımlarını desteklemek için konuyla ilgili araştırma yaptığını metinde özellikle ifade etmiş, bilimsel verilerin ışığında araştırma yapmanın önemi, gerekliliği ve inandırıcılığı konusunda okurlarının hazırbulunuşluğunu arttırmıştır. Bu metnin öğrencileri sorgulamaya ve merak edileni araştırmaya sevk edeceği, fikirleri bilimsel yollarla ifade etmeye yönlendireceği düşünülmektedir.

Ama bence doğru da olsa öğrendiğimiz, yaptığımız, uyguladığımız, her şeyi bizim daha ileriye götürüp taşımamız için neden böyle davrandığımızı araştırmamız gerekir. İşte bu merak bizi geliştirir. Kendimizi ve çevremizi tanımamızın yanı sıra bilinçli insanlar olarak yetişmemizi sağlar (Ural, 2014, s.27).

“Peki hiç kendi kendinize sordunuz mu “İspanak yerken neden üzerine yoğurt koyuyoruz?” diye. Sanırım sormadınız” (Ural, 2014, s.28).

“İspanağı ve daha pek çok şeyi tatlandırın yoğurdun öyküsünü öğrenmek isteyen okurlarım Tepemde Eşek Arısı gibi Vızıldayıp Durma kitabıma bakabilirler” (Ural, 2014, s.32).

Yazar yukarıda belirtilen üç veriyi “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinden elde etmiştir. Yazar ilk cümlesinde araştırma yapmanın öneminden, aynı metindeki ikinci örnekte merak duygusunu pekiştirerek sorgulama yapmanın gerekliliğinden, üçüncü veride ise farklı bir araştırma konusu ortaya atarak okurları araştırma yapmaya sevk etmeye çalışmaktan dolayı aynı metindeki üç örnek üç ayrı veri olarak kabul edilmiştir.

7) Problem Çözme Becerisi

Zihinsel gelişimin en önemli göstergelerinden biri, bireyin karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilmesidir. Yazar “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” metnindeki bulguyla okurlarının problem çözme becerilerini geliştirmeyi amaçlamıştır.

Yeni yerler gördüklerinde, bilmedikleri otları yemek zorunda kaldıkları zaman da hastalandılar, zehirlendiler. Yaptıkları doğru muydu, yanlış mıydı bilmiyoruz. Ama daha sonra bütün bitkileri yoğurtla yiyerek kendilerini zehirlemekten korumaya çalıştıklarını biliyoruz (Ural, 2014, s.29).

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” metnindeki problem durumu, halkın göç ettiği beldelerde bilmediği otlar yemek zorunda kalması ve zehirlenmesidir. Bu probleme karşı bulunan çözüm yolu ise yoğurt yemektir. İnsanların eski çağlardan beri problemlerine çözüm yolu bulmak için türlü seçenekleri denedikleri zekaları, gözlemleri ve tecrübeleriyle mutlaka bir çözüm yolu buldukları gerçeğini okurlara anlatan metin, her problemin bir çözümü olduğu bunun için de problem çözme becerisini kullanmanın önemini ve gerekliliğini okurlarına anlatmıştır.

8) Mizah Becerisi

Çocukların olaylara ve fikirlere farklı çerçevelerden bakmasını sağlayan mizah unsurunun gelişimi bilişsel gelişimin de habercisidir. “Müjdat’ın Şakası” adlı metinle okurların mizah gelişiminin bilişsel açıdan desteklendiği düşünülmektedir (Ural, 2014, s.120).

Bana kendisine beş bin lira verirse elmalı ağaçlar ve güller yapabileceklerini söyledi doğrusunu isterseniz önce hiçbir şey anlamadım daha sonra Müjdat gülererek “Yalvaç sen hayatında üzerinde bu kadar büyük elmaları olan fındık ağacı gördün mü?” dedi. Dikkatli bakınca gerçekten ağacın yapraklarının hiç de elma yapraklarına benzemediğini gördüm. Oysa bizim Müjdat hiç üşenmemiş aldığı iki sepet dolusu plastik elmayla plastik gülleri ipe ağacın ve çiçeklerin dallarına Yaman ile birlikte bağlamış. Bütün komşuların imrenerek baktıkları elmalar ve güller Müjdat’ın plastik elma şakasından başka bir şey değilmiş (Ural, 2014, s.123).

“Müjdat’ın Şakası” isimli metinde yazar okurlarına kimseyi kırmadan incitmeden yapılabilecek bir şaka örneği vermiş, Müjdat Gezen’in bahçesini yapma elmalarla ve yapma güllerle süslediği şakasını anlatmıştır. Gezen’in bahçesini şenlendirmek için bulduğu bu pratik fikir hem onun hem çevresinin, hem de okurların eğlenmesini sağlamış; çocuk okurları mizahi düşünmeye yönlendirmiştir. Mizah bireyleri gerçeklikten ve sınırlardan uzaklaştırır, olaylara farklı bakış açılarıyla yaklaşılmasını sağlarken yaratıcılığı destekler ve zihinsel gelişimi hızlandırır.

4.2.2. Stephan Hawking Herkül’ü Dover Kitabında Zihinsel Gelişime Yönelik Bulgular

Zihinsel gelişimin sağlanabilmesi için zihinsel işlem basamaklarından elde edilecek kazanımların önemi büyüktür. Bu kazanımların her biri okurları farklı alanlardan besler

ve onların daha sonraki öğrenmelerine zemin hazırlar. “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabı incelendiğinde elde edilen verilere göre Ural’ın okurlarının bilişsel gelişimlerine destek olmak istediği açıkça görülür. Metinlerin genelinde zihinsel gelişim basamaklarının kazanımlarını destekleyen örnek sayısı altmış üçtür. Bunlardan yirmi dört bilgi edinimini, on beşi ise eleştirel düşünmeyi destekleyen örnekler olup sayısal verilerden anlaşılacağı üzere yazar, okurlarının bilişsel gelişimine en çok sunduğu bilgilerle ve eleştirel düşünme becerisini yansıttığı örneklerle destek olmuştur.

Tablo 4.15

Stephan Hawking Herkül’ü Döver Kitabında Zihinsel Gelişime Yönelik Veriler

	Bilgi Edinimi	%	Eleştirel Düşünme	%	Gözlem Yapma	%	Sınıflama	%	Tahmin etme	%	Araştırma Yapabilme	%	Problem Çözme	%	Mizah	%	TOPLAM
Stephan Hawking Herkül’ü Döver	24	38	15	24	5	8	2	3	6	10	4	6	5	8	2	3	63

1) Bilgi Edinimi

Ural (2016a) “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı kitabında okurlarına sağlığa, doğa ve çevreye, teknolojiye, edebiyata, kitaplara, önemli şahsiyetlere yönelik çeşitli bilgiler sunmuş ve okurlarının bilgi dağarcığını genişletmeye çalışmıştır. Farklı alanlardan sunduğu yirmi dört örnekle okurlarının zihinsel gelişimlerine kaynaklık eden yazar, örnekleri konularına göre tablodaki gibi dağıtmıştır.

Tablo 4.16

Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Bilgi Edinimine Yönelik Veriler

	Sağlığa Yönelik Bilgiler		Çevre-Doğaya Yönelik Bilgiler		Edebi Bilgiler		Tarihsel ve Kültürel Bilgiler		Kitap Tanıtımı		Kişi Tanıtımı		Diğer Alanlara Yönelik Bilgiler		TOPLAM
		%		%		%		%		%		%		%	
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	1	4	2	8	2	8	5	21	6	25	3	13	5	21	24

a) Sağlığa yönelik bilgiler

Yazar “Yararı Yok, Çene Yorar” adlı metinde okurlarına sunduğu bir örnekle onları sağlıkları konusunda bilgilendirmeyi amaçlamıştır (Ural, 2016a, s.19).

Bazı diş hekimlerinin söylediğine göre, çocukların diş sağlığı açısından zararlı bir özelliğe sahip. Özellikle şeker ve esans karışımı olanlar çiğnenirken dişlerin arasına girip kolay çürümelere neden oluyormuş. Yani sizin anlayacağınız, doğal ciklet olan kenger, onlardan daha az zararlı (Ural, 2016a, s.20).

“Yararı Yok, Çene Yorar” adlı metinde yazar ağız sağlığını tehdit eden bir maddeyle ilgili okurlarını bilgilendirmiş, sakızın içeriğindeki zararlı maddelerden söz ederek sağlıklarını korumak için nasıl davranmaları gerektiği konusunda onları bilgilendirmiş, yeni öğrenmelere zemin hazırlamıştır.

Çevre-doğaya yönelik bilgiler

Okurların çevreyle ve doğadaki dönüşümle ilgili bilgilerini arttırmaya yönelik “Bir Solucanı Evlat Edinin” ve “Şeker Yapan Karınca” metinlerinde iki örnek sunulmuştur (Ural, 2016a, s.68, 70).

Her birimiz her yıl yaklaşık 550 kilogram çöp atmaktaymışız. Düşünün bir kere, eğer 45 kg ağırlığındaysak, her yıl kendi kilomuzun 12 katı kadar çöp atıyoruz. Dünyamızın artan nüfusunu da onunla paralel olarak artan çöpleri düşünürsek, bir süre sonra çöpten yürüyemez hale gelmemiz gerekiyor. Oysa her şeye karşın yine de böyle olmuyor. Nedenine gelince, oldukça basit: Solucanlar!... Bilim adamları, nemli bir dolguyla doldurulmuş tahta bir sandığın içine yemek artıkları üzerine kâğıt pırtıkları, kuru yapraklar ve bir saksıdan aldığımız kırmızı solucanlarla birlikte bir avuç da toprak koyduğumuz zaman, çürüyen çöplerin hızla toprağa dönüştürüleceğini söylüyorlar. Düşünebiliyor musunuz? Ya solucanlar olmasaydı; bu çürüyen ve artan çöplerle dolu dünyamızda biz ne yapardık? Bence hepimiz önce küçük bir tahta sandık yapın. Sonra da bir solucanı evlat edinin (Ural, 2016a, s.69).

Yazar “Bir Solucanı Evlat Edinin” adlı metinde okuruna kompost uygulamasının nasıl yapılacağına bilgisini vermiş ve bu süreçte solucanların kompost uygulamasındaki

işlevine değinmiş, insanların her yıl çıkarttıkları atık miktarını sayısal verilerle okuruna aktarmıştır. Okurların metinden elde edecekleri bilgilerle geri dönüşümün önemini ve mantığını kavraması ve bu uygulamanın nasıl yapıldığını öğrenmesi çocukların bilişsel kazanımlarına katkı sağlayacak kazanımlardandır. Yazar metnin sonunda “ Bence hepiniz önce küçük bir tahta sandık yapın. Sonra da bir solucanı evlat edinin.” ifadelerine yer vererek edindikleri bilgiyi işlevselleştirme noktasında okurlarını yönlendirmektedir.

Bu karıncalar, buğdaylar biçildiği zaman buğday tanelerini toplar, yuvalarına götürür, yağmurların yağmasıyla toprağın altında çatlayıp filizlenen buğday tanelerini güneşe çıkarıp bekletirlermiş. Daha sonra güneş altında kalan buğday tanesi fermantasyona uğrar ve bu değişimle şekerle dönüşürmüş (Ural, 2016a, s.72).

b) Edebi bilgiler

Yazar okurlarını edebiyat içerikli bilgilerle buluşturmak amacıyla “Ah Virgül, Vah Virgül!”, “Robinson Annemin, Ders Sevmez Hamdi benim, (...) Senin!” adlı metinlerde noktalama işaretlerini ve “Kuyruğu Zilli Tilki” masalının edebiyattaki yerine değinmiştir(Ural, 2016a, s.10, 103).

Noktalama işaretlerinin ilginç bir tarihçesi var: İlk kez Eski Yunan’da, okuma parçaları arasına “Ayırmalar” adı altında bazı işaretlerin konulmasıyla başlıyor...Daha sonra, MÖ 3. yüzyıl başlarında İstanbullu Aleksandr adlı bir gramerci çıkıyor, sistemli ve özenli bir çalışma sonucunda virgül ve noktalı virgül işaretlerini buluyor. Edebiyatımızda ilk kez noktalama işaretlerinin kullanımı, Şinasi’nin ilk kez gittiği Fransa’da bu işaretleri görüp öğrenmesi ve dönüşünde “Şair Evlenmesi” adlı kitabında üç nokta, dört beş virgül kullanmasıyla başlıyor. Ondan sonra Tevfik Fikret ile Halit Ziya Uşaklıgil, bu konunun üzerine özenle eğilip gelişimini sağlıyorlar. Ve o dönemde bu işaretleri en doğru ve yerinde kullananlar arasında değerli okuyucumuz Ömer Seyfettin geliyor...Noktalama işaretlerini doğru kullanamayanlar ister sözlü ister yazılı olsun, söylemek istediklerini ve kendilerini karşılardakine doğru ve yanlışsız anlatamazlar (Ural, 2016a, s.11-12).

Yazar “Ah Virgül, Vah Virgül!” adlı metinde; noktalama işaretlerinin tarihçesini, işlevini, kimin bulduğunu ve Türk edebiyatında ne zaman kullanılmaya başlandığını anlatarak okurlarının edebi bilgi birikimlerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu bilgiler, çocuk okurların akademik öğrenmelerini destekler nitelikte olup noktalama işaretlerinin önemini kavramaya da yardımcı olur ve onları zihinsel anlamda geliştirir.

c) Tarihsel ve kültürel bilgiler

Tarihsel ve kültürel kazanımları destekleyecek nitelikteki bilgiler; “Yararı Yok, Çene Yorar”, “Önemli Önemsiz Bilgiler”, “Atın Pabucu Nal”, “Ya Kebikeç” ve “Çok Adlı Bir Mekan Üzerine Denemeler” metinlerde yer almaktadır (Ural, 2016a, s.19, 21, 52, 82, 90).

Tarihte ilk tuvaletlere Anadolu’da, Urartular zamanında Van çevresinde yapılmış olan kalelerde rastlanıyor. Bunlar bugünkü alaturka tuvaletlerin benzerleri biçiminde... Sifon sistemi, tuvaletin icadından tam 1200 yıl sonra bulunuş. Fransa’da Versay Sarayı’nda tuvalet yokmuş. İnsanlar tuvaletlerini belli yerlere yapar, sonra üzerine tavuk ya da hindi tüyü dikerlermiş. Kuruduktan sonra da hizmetkarlar bu pislikleri tüylerinden tutar, torbalara doldurup atarlarmış. Bu yüzden, Batıların koku ve parfüm meraklarının buradan kaynaklandığı söyleniyor. Biz de bir atasözü vardır; birisi olmadık zamanda üst üste bir densizlik yapınca şöyle söylenir: “İyi halt ettin, üzerine bir de tüy dik, tam olsun!” İşte “Üzerine tüy dikmek” deyimini buradan geliyor (Ural, 2016a, s.91).

Yazar metinde tuvaletin tarihteki yerini anlatmakta, ilk kimler tarafından, nerede kullanıldığından ve tuvalet kültürünün Batı tarihindeki yerinden bahsetmektedir. Yazarın metinde bahsettiği olgu, okurların tarih bilgisine katkı sunacak bilgiler kapsamında değerlendirilmektedir.

d) Kitap tanıtımı

Yazar SH adlı eserindeki “Ah Virgöl Vah Virgöl” adlı metinde Şinasi’nin *Şair Evlenmesi* ve Yalvaç Ural’ın *Tekir Noktalama İşaretlerini Öğreniyor* kitapları, “Yaramazlara Öğütler” adlı metinde Peter Mayle ile Arthur Robins birlikte hazırladıkları *Yaramaz Çocuklara Öğütler* kitabı, “Atın Pabucu: Nal” adlı metinde Yalvaç Ural’ın *Sihirli Pabuçlar* kitabı, “Ya Kebikeç” adlı metinde Fatih Sultan Mehmet’in el yazması iki şiir kitabı olmak üzere okurlara toplamda altı tane kitap tanıtmıştır (Ural, 2016a, s.10, 27, 52, 82).

Benim en sevdiğim kitaplardan biri, Peter Mayle ile Arthur Robins’in birlikte hazırladıkları *Yaramaz Çocuklara Öğütler* kitabıdır.... İşte bu yazımda, sizlere bu kitabın çok etkilendiğim bir bölümünden aklımda kaldığı kadarıyla birkaç satır aktaracağım (Ural, 2016a, s.27).

Yazar bahsettiği kitabı okurlarına yazarlarıyla birlikte tanıtmış, kitaptan alıntılar yapmış ve onları

“Düşünebiliyor musunuz, Fatih Sultan Mehmet’in el yazması şiir kitabından bugün ancak elimizde iki tane var” (Ural, 2016a, s.83).

Yazar “Yaramazlara Öğütler” metninde kitabı yazarlarıyla birlikte alıntılar yaparak okurlarına tanıtırken “Ya Kebikeç” adlı metinde Fatih Sultan Mehmet’in iki şiir kitabı

olduğundan bahsetmektedir. Ural'ın okurlara sunduğu bu bilgiler, çocuk okurların sosyal hayatlarında faydalanabilecekleri ve genel kültürlerinin gelişmesine yardımcı olacak türden bilgilerdir. Yazar okurlarının zihinsel gelişimlerini farklı alanlarda tanıttığı kitap örnekleriyle geliştirmekte ve bilgi dağarcıklarının çok yönlü gelişmesine yardımcı olmaktadır.

e) Kişi tanıtımı

Yazar “ Bay Lunapark’ı Tanır Mısınız?” adlı metinde siyasetçi Anatoliy Lunaçarsiky’i, “Bir Uzaylıyla Tokalaştım” adlı metinde astronot Albert Sacco’yu, “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı metinde okurlarına ünlü bilim adamı Stephan Hawking’i tanıtmaktadır (Ural, 2016a, s.55, 62, 98). Yazar metinde tanıttığı üç kişiyi de farklı meslek dallarından seçmiş olup onların örnek alınması hayat hikayelerini ve kişisel özelliklerini okurlarına aktarmıştır. Tanınmış şahsiyetlerin hayatlarının çocuk okurların hayatlarıyla ilintili ortak noktalar eşliğinde okurlara aktarılıyor olması bu bilgilerin daha kalıcı hale dönüşmesini sağlar ve zihinde daha etkin bir biçimde yapılanmasına yardımcı olur. Metnin çocukları bilişsel anlamda geliştirecek nitelikler taşıdığı düşünülmektedir.

Anatoliy Lunaçarsiky bir siyaset adamı. Aynı zamanda da başarılı bir sanat ve edebiyat tarihçisi. 1905 yılında ülkesinden Fransa’ya kaçmak zorunda bırakılınca, kendi adını verdiği bir park kiralamış ve bu parkta tam on iki yılını nişan tahtaları, sallanan tahta atlar, tahterevallilerle oynayan çocuklara sandviç satarak geçirmiş (Ural, 2016a, s.56).

Bugüne kadar birçok ünlü sanatçı ve devlet adamı tanıtmıştım. Ama inanın, hiçbirini beni astronot Albert Sacco kadar etkilemedi. Düşünebiliyor musunuz? Florida’daki Kennedy Uzat Üssü’nden fırlatılan “ STS73 Columbia” mekiğiyle uzaya gitmiş, orada kurulan NASA laboratuvarında günlerce çalışmış ve orada yaşamış... Ve biliyor musunuz, Sacco aynı zamanda uzayda Türk bayrağını dolaştıran ilk ve tek astronot olma özelliğine de sahip... Ama asıl sevincim onunla birlikte tanıdığım bilim adamamız Nurcan Baç oldu (Ural, 2016a, s.63).

Ama başka bir yandan yaşamımı akıl gücüne dayamış geçirdiği hastalıktan sonra yine Superman gibi felç olup tekerlekli sandalyeye tutsak olmuş ünlü fizikçi Stephen Hawking’in dünyamızı aydınlatmaya devam ettiğini anlatıyorum. Büyük bir ilgiyle dinliyorlar. Kara deliklerden tutun da, Hawking’in ‘Bu gezegenden taşınmalıyız’ sözlerine kadar birçok detaya hakimler (Ural, 2016a, s.101).

f) Diğer alanlara yönelik bilgiler

Yazar “Yararı Yok Çene Yorar”, “Atlara Neden Gözlük Takarlar”, “Bir Uzaylıyla Tokalaştım”, “Solak Mısın, Sağak Mısın?”, “Ya Kebikeç” adlı metinlerde okurlarına gruplanamayan alanlardan beş örnek bulguya yer vermiştir (Ural, 2016a, s.19, 59, 62, 78, 82).

Dünyada solaklar üzerinde yapılmış ilginç araştırmalar var. Örneğin, solaklık erkek çocuklar arasında kızlardan daha yaygın. Uzmanlar solakları ikiye ayırıyor: “Gerçek Solaklar” ve “Sözde Solaklar”. Gerçek solaklara, ancak yüz çocukta bir rastlanıyor. Sözde solaklar ise küçük yaşta beynin sağ yarısının, vücudun karşı yarısını kumanda etmesiyle oluşunu. Tabii bu arada, her iki elini ustalıklı kullananlar da yok değil... Bir bilim adamımız Prof. Dr. Korkut Yaltkaya, insanoğlunun savaşlarda dövüşürken, kalplerini koruyabilmek için kalkanı sol ellerinde taşıdıklarını, bu yüzden de kılıcı sağ elleriyle kullandıklarını, sağ el kullanımını babadan oğula geçen bir sol el beceriksizliği olduğunu söylüyor (Ural, 2016a, s.80).

Kitap doktorları kitapların genellikle mantarlaşıma, mürekkep yanığı ve cetvel kırığı hastalığına yakalandığını söylüyor. Tabii buna, öldürücü olmamasına karşın cilt sırlarının bozulmasını da ekleyebiliriz. Mürekkep yanığı hastalığı, mürekkebin içindeki demirin oksitlenmesi ve kitabın sayfalarında delikler açmasıyla oluşuyor. Cetvel kırığı da yine aynı şekilde bakırın oksitlenmesiyle. Nem ve tozun nasıl oluştuğunu anlatmaya gerek yok. Kitap doktorları bugüne kadar pek çok elyazması kitabı tedavi ederek kurtardılar... Yanlış anımsamıyorsam bir zamanlar Süleymaniye Kütüphanesi'nde hastalanmış kitapların tedavi edildiği bir bölüm vardı... Bir kağıt eksperisi arkadaşımın söylediğine bakılırsa üçüncü hamur kağıtların, yani gazete kağıdına basılan kitapların yaşam süreleri yüz yıl... (Ural, 2016a, s.83).

Yazar “Ya Kebikeç” adlı metinde kitapların yakalandığı hastalıkların sebeplerinden bahsetmiş. Kitap hastalıklarından korunma yolları, bu kitapların tedavisinin nerede yapıldığı ve kitapların kaçınıcı hamur kağıda basılırsa daha uzun yaşayabileceğiyle ilgili okurlarını bilgilendirmiştir. Kağıtların hammaddesine yönelik okurlara sunulan bu bilgiler onların genel kültürlerini genişletir, zihinsel gelişimlerini hızlandırır.

“Araştırmacılar dünyada en çok ciklet tüketiminin Amerika’da yapıldığını ve orada ciklet çiğnemenin bir sigara alışkanlığı biçiminde olduğunu söylüyor” (Ural, 2016a, s.20).

2) Eleştirel Düşünme Becerisi

Yazar okurlarının bilişsel gelişimlerini destekleme amacıyla kendisi de metinlerde sıklıkla eleştirel düşünebilme yönelik eleştiri örneklerine yer vermiş bu örneklerde onları düşünmeye, kıyaslamaya, değerlendirmeye ve araştırmaya sevk ederek okurlarının sorgulama mantığını öğrenmesine yardımcı olmuştur. “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı kitabında kendisini, ebeveynleri, sistemlerin işleyişini ve toplumu eleştirmiş, en çok toplumca benimsenen yanlış davranışları, bilinçsizce söylemleri eleştirerek bu yanlışlıkların peşinden gitmeme noktasında çocuk okurları bilinçlendirmeyi hedeflemiştir. Metinde on beş eleştiri örneği vardır. “Eleştirel Düşünmeye Sevk” başlığı

altında incelenen bulguda yazar eleştiri yapabileceği bir konuda eleştiri yapmayarak eleştiri yapma gereği hissettiği konu hakkında okurlarını düşündürmüş, onları sorularıyla eleştirel düşünmeye yönlendirmiştir.

Tablo 4.17

Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Eleştirel Düşünmenin Gelişimine Yönelik Veriler

	Özeleştirisi	%	Ebeveynleri Eleştirme	%	Sistem Eleştirisi	%	Toplumsal Eleştirisi	%	Eleştirel Düşünmeye Sevk	%	Toplam
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	5	33	2	13%	2	13	5	33	1	7	15

a) Özeleştirisi

Yazar “Evde Hayvan Beslemek”, “ Önemli önemli Bilgiler”, “Bir Uzaylıyla Tokalaştım”, “Büyük Dedem Atatürk”, “Bir Solucanı Evlat Edinin” adlı metinlerde özeleştirisi yaparak kendisini vicdan terazisinde tartmıştır(Ural, 2016a, s.15, 21, 62, 65, 68). Ural bilmediği, geç öğrendiği ya da sorumluluk almada yetersiz kaldığı konuları açık yüreklilikle okuruna aktarırken onların da kendilerini eleştirmesini ve daha iyisini yapma hususunda gayretlenmesini istemiştir. Metindeki özeleştirisi ifadelerinin çocukları düşünme ve kendilerini değerlendirme sürecine sevk edeceği ve onların bilişsel gelişimlerine katkı sunacağı düşünülmektedir.

“Çünkü ben de sizler gibi (hayvanları) sadece sevmekle yetindiğim için, pek çok sorun her zaman bir biçimde karşıma çıktı” (Ural, 2016a, s.16).

“Ne yalan söyleyeyim o güne kadar böyle kurallar olduğunu hiç bilmiyordum. Bundan sonra daha dikkatli olacağım”(Ural, 2016a, s.21).

“NASA’da çalışan bilim adamımız Baç’ı, biraz da Sacco’yla tanımış olmaktan, ne yalan söyleyeyim, utandım” (Ural, 2016a, s.64).

“Küçükken annem beni hep, “neyi, ne zaman yapacağını bilmeyen bir çocuk” olmakla suçlardı. Gerçekten de biraz öyleydim”(Ural, 2016a, s.65).

“Dayanamayıp bu konu üzerinde okumayı sürdürdüğümde, çevre konusunda bir şeyi daha geç öğrendiğim için kızmıştım kendime”(Ural, 2016a, s.68).

b) Ebeveynleri eleştirme

Yazar ebeveynleri eleştirme başlığı altında “Hikmet Hanım, bir dakika susar mısınız?”, “Ders Sevmez Hamdi Benim, (...) Senin!” adlı metinlerde anne ve babaların yanlış davranışlarını sebeplerini belirterek bunları okurlarına aktarmakta, yapılan bu yanlışlıkların karşısında çocukların yanında olduğunu okurlarına hissettirmektedir (Ural, 2016a, s.86, 103).

“Sahte bir kibarlık ve yapmacıklık içinde şunları söyledi... Hikmet Hanım, darılmayın ama lütfen bir dakika susabilir misiniz?” (Ural, 2016a, s.86,89)

Yazar “Hikmet Hanım, bir dakika susar mısınız?” adlı metinde bir çocuk okurunun annesiyle yaptığı telefon görüşmesini okurlarına diyalog biçiminde sunmuştur. Metinde bahsi geçen anne, Ural’la telefon görüşmesi yapan çocuğunun konuşmasına fırsat vermeyip telefonu oğlunun elinden almış ve şikayetlerini dile getirdikten sonra da yazara ‘iyi günler’ dileyip telefonu kapatmıştır. Yazar bu metinde annenin çocuğunun tercihlerine saygı duymadan onun her davranışını duyarsızca eleştirip oğluna konuşma fırsatı bile tanımamasını eleştirmektedir. Yazar ebeveynlerin böylesi tutumlarını eleştirirken çocuk okurlarda farkındalık oluşturmayı amaçlamakta; sinmeden, içine kapanmadan kendini ifade etmenin yollarını aramak gerektiği noktasında okurlarını bilinçlendirmektedir. Metin; çocukların sorgulama ve eleştirme becerilerinin gelişmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

“Anne ve babalarımızın, kapaklarına bakarak kitap seçmek gibi kötü bir alışkanlıkları var... Aslında işin en acı yanı, anne ve babalarımızın bu kitapları hiç okumamış olmalarıdır. Sayıp döktükleri kitapların bir tanesinin bile yazarının adını bilmezler” (Ural, 2016a, s.103).

c) Sistem eleştirisi

Yazar “Dünyanın En İlginç Resmi” adlı metinde yarışmaların mantığını eleştirerek birilerinin sevincinin başka birilerini üzüntüsüne sebep olduğunu anlatmış, “Büyük Dedem Atatürk” adlı metinde ise anma ve kutlama törenlerinin hep belirli gün ve haftalarda kutlanmasının mecburi bir görevmiş gibi algılanmasını eleştirmiştir(Ural, 2016a, s.45, 65). Sistemlerin işleyişine eleştirel bakabilmek gerektiği mesajını sunan

metin, toplumu ilgilendiren hususlarda daha iyi fikirlerin ortaya çıkmasına aracılık eder ve okurlarının eleştirel düşünme becerisine katkı sağlar.

“Yarışmaları oldum olası sevmemişimdir. Çünkü birilerini sevince boğarken, birilerini de hüzünlendirip mutsuz eder. Birileri kaybedecektir ki ötekiler kazansın” (Ural, 2016a, s.45).

“Biliyorsunuz, biz de Atatürk’le ilgili şiirler hep 10 Kasım, 23 Nisan, 30 Ağustos,29 Ekim gibi günlerde yayımlanıyor. Sanki başka günlerde yayımlanırsa uyumsuz, anlamsız olurmuş gibi” (Ural, 2016a, s.65).

d) Toplumsal eleştiri

Yazar “Önemsiz Önemli Bilgiler”, “Martılar Küstü Çocuklar”, “Sen Sünnet Oldun Mu?”, “Çok Adlı Bir Mekan Üzerine Denemeler”, “Ders Sevmez Hamdi Benim, (...) Senin! adlı metinlerde toplumun yanlış davranışlarının ve inanışlarının eleştirildiği dört örneğe yer vermiştir(Ural, 2016a, s. 21, 38, 73, 103).

Genellikle, öğrenim gören insanlar kendilerini, hiç okula gitmemiş insanlardan daha bilgili sanırlar. Oysa bir çiçekçinin, bir balıkçının bizden daha iyi bildiği o kadar şey vardır ki, şaşırırsınız. Unutmayın, önemli birçok bilgiyi kitaplardan değil, çevremizden öğreneceğiz (Ural, 2016a, s.21).

“Önemsiz Önemli Bilgiler” adlı metinde Ural, toplumda yer edinen bilginin sadece okullardan öğrenilebileceği fikrini eleştirmiştir. Yaşamdan zevk almaya yarayacak, insanı tabiatla buluşturacak pek çok bilgiyi es geçerek sadece okullardan öğrendikleri bilgileri bilgidен sayan kişilerin; kendilerini bilgili saymayı bırakıp hayata dair ayrıntıları öğrenmenin peşine düşmesi gerektiğini belirten yazar; eleştirisiyle okurlarına çevrenin de çok iyi bir öğretmen olduğu mesajını vermekte, öğrenmenin yerinin ve zamanın olmadığını okuruna anlatmakta, onları her konuda bilgi sahibi olmaya yönlendirmektedir.

Günlük uğraşlarımız için öyle boğuluyoruz ki çevremizde olan bitenden haberimiz yok... Artık doğal denge öyle hızlı bozuluyor ki, çevremizde kimin kimi yediğini bile göremiyoruz... Artık her şey daha da hızlı kayıp gidiyor ellerimizden ve bizler hala bir şey yapmıyor, yalnızca bakıyoruz (Ural, 2016a, s.40).

“Bütün bunlara karşın, büyüklerimiz nedense çocukları korkutmak için hep sünnet olayını kullanırlar... İşte biraz da bu yüzden olsa gerek sünnetten çok korkular” (Ural, 2016a, s.74).

“2013’ü geride bırakırken bile ne yazık ki insanlar sifon çekme alışkanlığını bir türlü edinemediler” (Ural, 2016a, s.92).

“Kendi arabasının kül tablasını dışarı boşaltanlardan ya da elindeki boş plastik şişeyi sokağa atanlardan hiçbir farkı yok tilkinin yaptığının” (Ural, 2016a, s.106).

e) Eleştirel düşünmeye sevk etme

Yazar “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı metinde bedensel gücün hiçbir zaman akıl gücünün önüne geçmeyeceğini anlatmak istemekte ancak bu bilgiyi çocuklara hazır olarak sunmaktansa onları en etkin güç olarak kabullendikleri fiziksel güç olgusuna yönelik düşünmeye ve fikirlerine eleştirel bir gözle bakabilmeye sevk etmiştir(Ural, 2016a, s.98). Böylelikle analitik düşünme becerisini kullanarak okurlarına eleştirel düşünme becerisini kazandırmaya çalışmıştır.

İşte burada “Durun!” diyorum ve koca salona soruyorum: “Öğretmeninizin, çok sevdiğiniz filmlerin dövüş ustası Jackie Chan ya da Hulk gibi olmasını ister misiniz?” hepsi birden önce “Evet!!” Diye bağırıyorlar .Sonra da çok iyi dayak atabileceği akıllarına geliyor ve bu kez Hayır!!” diyorlar. “Hocam, siz şimdi Stephen Hawking, Herkül’ü döver mi diyorsunuz?” Evet anlamında başımı salıyorum... Ve anlıyorum ki, mantığın karşısında her şey ölüyor Stephen Hawking yaşam satrancında Herkül’ü dövüyor (Ural, 2016a, s.100).

3) Gözlem Yapma Becerisi

“Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabında yazar, okurlarının gözlem becerisini arttırma amacıyla “Piyaniist Marsık”, “Martılar Küstü Çocuklar”, “Yaya Geçidinden Geçen Köpek”, “Şeker Yapan Karınca”, “Sen Sünnet Oldun Mu?” metinlerinde toplam beş adet örneğe yer vermiş(Ural, 2016a, s.35, 38, 57, 70, 73). Yazar bu metinlerinde çevreyi, değişen zamanı, tanık olduğu olaylardan edindiği izlenimleri aktararak okurlarının gözlem becerisinin gelişimine yardımcı olmayı istemiştir.

Günlük olayların içinde öyle boğuluyoruz ki çevremizde olan bitenden haberimiz yok. Bunu geçen gün daha iyi anladım. Her gün işime çevreyolundan gidip geliyorum. Ben işe giderken martılar da kıyılarda uzak yerlere doğru uçuyorlar. Ama her sabah... Yüzlercesi, binlercesi sanki işe gider gibi... Sonunda anladım gerçeği. Denizlerinin kirlendiğinin, bu yüzden de balıkların tükendiğinin bilincinde olan martılar yaşamlarını sürdürebilmek için artık çöplüklere gidiyorlar. Kışın çöplükler karla kaplandığı zaman da yiyecek bulabilmek için kuşların en sevimlisi ve en sessizi olan kumruları, onların yavrularını, yumurtalarını yiyorlar (Ural, 2016a, s. 38-39).

“Martılar Küstü Çocuklar” isimli metinde yazar martıların binlercesinin her sabah uzak yerlere uçtuğunu gözlemlemekte ve en sonunda gerçeğin ne olduğunu anlamaktadır. Bu ifade gözlem yapmanın bir süreç gerektirdiğini belirtmesi yönüyle gözlem yaparken gerekli olan süreklilik olgusuna dikkatleri çeker. Yazar gözlemlerinin sonucunda kuşların çöplüklere gittiğini anlamış ve buna doğanın bozulan dengesinin sebep olduğunu fark ederek gözlemleri neticesinde bir sonuca ulaşmıştır. Metinde gözlem becerisini yansıtan bu örnek okurların gözlem gücünü arttırır, olaylara daha dikkatli bakmalarını sağlar ve farkındalıklarını geliştirir. Sebep sonuç ilişkisi kurma, kıyaslama yapma, tahmin yürütme gibi birçok beceri alanın örneğine rastlanan bu gözlem metninin öğrencilerin gözlem becerilerini geliştireceği düşünülmektedir.

Yine de sizlere, üç ay önce tanık olduğum bir olayı anlatmadan yazımı bitirmeyeceğim. Şişli’de bir üst geçitten geçiyordum. Benimle birlikte bir av köpeği de merdivenlere çıktı ve karşıya geçti. Bu sırada, kucağına çocuklu bir anne, bir adam ve bir gencin bariyerlerin üzerinden atlayarak karşıya geçmeye çalıştıklarına tanık oldum (Ural, 2016a, s.58).

“Çocukken arkadaşlarımla en sevdiğim oyun karıncaları izlemektir... Bir gün farklı bir karınca sürüsü gördük... Bütün karıncalar yiyeceklerini yuvalarına taşıırken, onlar çatlamış buğday tanelerini yuvalarından toprağın üzerine çıkarıyorlardı” (Ural, 2016a, s.71,74).

4) Sınıflama Becerisi

Yalvaç Ural “Büyükler de Yemek Seçer” metninde ve ” Baban Parayı Sokaktan Toplamıyor” adlı metinlerde çözümleme yaptığı durumların örnekleriyle okuyucusunu buluşturmuş, okurlarının olayları parçalara ayırarak değerlendirebilme yetisini kazanmasına yardımcı olmaya çalışmıştır(Ural, 2016a, s.24, 32).

“Ben yemekleri şöyle sıralıyorum: 1. Sevdiğiniz yemekler, 2. Tanımadığımız için sevmediğimiz yemekler, 3. Nefret ettiğiniz yemekler” (Ural, 2016a, s.25).

Yazar “Büyükler de Yemek Seçer” adlı metinde her çocuğun ailesiyle arasının açılmasına sebep olan yemek seçme davranışı irdelemiş, bu davranışların kaynağına inerek okuruna problemi, ayrıştırarak tarif etmiştir. Yazar bu çözümlemeyle okuru rahatsızlık duyduğu olguların sebebine dair derinlemesine düşünmeye, olgular arasında sebep sonuç ilişkisini kurmaya, problemi genele yaymadan problem durumunun belli kesitini incelemeye teşvik etmiştir. Böylece davranışların sebebi olan ancak dipte olduğu için görünmeyen sorun

betimlenmiş ve problemin çözümüne dair ilerleme kaydedilmiştir. Yazar metindeki çözümleme örneğiyle öğrencileri çok yönlü düşünmeye sevk etmekte onların bilişsel beceri alanlarını geliştirmeyi amaçlamaktadır.

“Harçlık sorunu: ... Paranın Kaynağı: ...Sonuç: ...” (Ural, 2016a, s.32-34).

5) Tahmin Etme Becerisi

Tahmin etme becerisinin gelişimi aktif düşünme eyleminin bir getirisi olup bu becerinin edinimi okurların zihinsel gelişimini hızlandırır ve onlara ileriye görme yetisi kazandırır. Yazar; “Yaramazlara Öğütler”, “Martılar Küstü Çocuklar”, “Tom Miks Babama Çok Kızdı”, “Atın Pabucu Nal”, “Solak Mısın Sağak Mısın?”, “Ya Kebikeç” adlı metinlerde okurlarına sunduğu altı örnekle bu becerinin kazanımını desteklemiştir (Ural, 2016a, s.27, 38, 48, 52, 78, 82).

“Gün gelecek, hepimizin karşı cinsten seveceğiniz bir arkadaşınız olacak. Ve bugün düşündüklerinizin ne kadar boş şeyler olduğunu göreceksiniz” (Ural, 2016a, s.31).

Artık her şey daha hızlı kayıp gidiyor ellerimizden ve bizler hala bir şey yapamıyor, yalnızca bakıyoruz. İleride sanırım, hayvanat bahçelerindeki kafeslere plastikten yapılmış hayvan heykeller yerleştirecekler. İngiltere’de ölen zürafanın yerine hayvanat bahçesine robot bir zürafa konulduğu gibi (Ural, 2016a, s.40).

Yazar metinde insanların doğaya yaptıkları tahribatlar neticesinde nesli tükenme tehlikesi altında olan hayvanlardan bahsetmiş. Gidişata bakarak geleceğe yönelik bir tahminde bulunmuştur. Bu tahmin, yazarın bu konu hakkında düşündüğünü ve yorumlar yaptığını gösteren bir örnektir. Yazar metinde düşünme sürecini ve tahminini okuruna yansıtırken aynı zamanda onların da konu hakkında düşünmesini sağlamış, öğrencilerde olayları doğru yorumlama ve tahmin etme becerilerinin gelişimine zemin hazırlamıştır.

“Çünkü gelişen teknoloji, sizin kahramanlarınızı da büyüdüğünüz zaman sizden alacak” (Ural, 2016a, s.49).

6) Araştırma Yapma Becerisi

“Önemsiz Önemli Bilgiler”, “Bir Solucanı Evlat Edinin!” “Şeker Yapan Karınca”, “Solak Mısın, Sağak Mısın?” adlı metinlerde yazar okurlarını önce merak etmeye sonra da merak ettikleri hususları araştırmaya yönlendirmekte, çocukların araştırmayı bir beceri haline getirip bu beceriyi içselleştirmelerini istemektedir (Ural, 2016a, s.21, 68, 70, 78)

“Şimdi söyleyin bakalım, içinizde kaç kişi on tane balık adı söyleyebilir, kaç kişi onları görünümünden tanır? Kaç kişi on tane çiçek adı söyleyebilir? Baba ve annelerinize sorun bakalım, onlar bu konuda ne kadar bilgililer” (Ural, 2016a, s.22).

“Peki hiç düşündünüz mü bu “lunapark” sözcüğünün nereden geldiğini? Neden dünyanın her yerinde eğlence yerlerine lunapark denildiğini?” (Ural, 2016a, s.56).

“Bay Lunapark’ı Tanır mısınız?” adlı metinde yazar, lunapark adının nereden geldiğiyle ilgili okurlarına merak uyandırmaya yönelik sorular sormuş, daha sonra konuyla ilgili kendi yaptığı araştırmalara yer vererek sorduğu sorulara açıklık getirmiştir. Yazar öğrencilerin hayatlarında yer edinen olgular hakkında onları önce düşünmeye, daha sonra düşünülen olguda var olan farklılıkları, benzerlikleri ve ayrıntıları araştırmaya yönlendirmiş, okurlarına her merakın bir araştırma konusu olabileceğine dair yol göstermiştir. Metnin öğrencilerde araştırma becerisini kullanmaya yönelik bir farkındalık oluşturacağı ve onların bilişsel gelişimlerine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Çocuklar için yazılmış kitaplardan birinde şöyle bir yazı okumuştum: “Solucanları aç bırakmayın!” İlk başta bu söz bana çok itici ve komik gelmişti. Nasıl yani, şimdi biz bir köpek, bir kedi besler gibi oturup o ince ve saydam şeyi mi besleyecektik? Bu da nereden çıkmıştı durup dururken böyle? Dayanamayıp bu konu üzerinde okumayı sürdürdüğümde, çevre konusunda bir şeyi daha geç öğrendiğim için kızmıştım kendime (Ural, 2016a, s.69)

“Bir Solucanı Evlat Edinin!” adlı metinde, Ural’ın okuduğu bir yazıda kendisine itici ve komik gelen bir cümleye takılarak bu sözün içeriğini merak etmesiyle başlayan öğrenme serüveni anlatılmaktadır. Yazarın bu cümleyle kastedilen anlamı bulmak için yaptığı araştırmaları, okumaları ve edindiği bilgileri okurlarıyla paylaşması okurlarına bilgiye ulaşmak için meraklarının peşinden giderek çaba göstermeleri gerektiğinin mesajını vermekte okurlarını düşünmeye ve araştırmaya sevk etmektedir.

7) Problem Çözme Becerisi

“Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı kitapta okurları problem çözme becerisinin kazanımına ulaştıracağı düşünülen örnekler “Ah Virgül, Vah Virgül!”, “Baban Parayı Sokaktan Toplamıyor!”, “Atlara Neden Gözlük Takarlar”, “Çok Adlı Bir Mekan Üzerine Denemeler”, “Robinson Annemin, Ders Sevmez Hamdi benim, (...) Senin!” adlı metinlerde yer almaktadır (Ural, 2016a, s.10, 32, 59, 90, 103). Bu metinlerin okurları problemlere karşı işlevsel olmaya yönelteceği düşünülmektedir.

“Öğrencilik dönemlerimde ben de bu işi kavrayamadığımdan hem kendime hem de siz arkadaşlarıma bu konuyu daha iyi öğretebilmek amacıyla, işe biraz da oyunsallık katarak *Tekir Noktalama İşaretlerini Öğretiyor* adlı bir öykü kitabı yazdım” (Ural, 2016a, s.11).

“Evladım baban parayı sokaktan toplamıyor!”, “Biz burada para basmıyoruz!”, “Ağaçtan mı topluyoruz yavrum”... Tüm bunları işitmeden, paralanmadan paralanmanın yolu evde çalışmaktır. Bence önce ayakkabıları temizleyip boyayarak işe başlayabilirsiniz. Siz bir çalışmaya başlayın, önünüzde inanamayacağınız kadar çok iş alanı açılacağına tanık olacaksınız (Ural, 2016a, s.34).

Yazar “Baban Parayı Sokaktan Toplamıyor!” adlı metninde harçlık sorununu konu edinmiştir. Aileler ve çocuklar arasında gelişen parasal kaynaklı bu problemin yazara göre çözümü çalışmaktır. Problemi kanıksamayıp problem durumuna karşı duyarlı olunması çözüm üzerinde düşünmeyi sağlayacağından yazar, okurlarının ailelerinden işittikleri laflara duyarsız kalmayıp bu durumun önüne geçmek için onlara bir şeyler yapmaları gerektiğini hatırlatır ve çözüm üreten, fikir geliştiren bireyler olma yolunda onları gayretlendirir. Metnin, okurlarını problemleri üzerinde düşünmeye ve çalışmak suretiyle problemlerin üstesinden gelmeye sevk etmesi çocuk okurların karşılaşabilecekleri problemlerde çözümcül ve üretken olmalarını sağlar, onların bilişsel gelişimlerine destek olur.

İnsanoğlu motoru icat etmeden önce, atların gücünden yararlanmak için eyleme geçtiğinde onun bu aykırılığının farkına varmış ve kendince bir çözüm bulmuş... İşte at gözünün çaresizliği karşısında insanoğlunun buluşu: Atgözlüğü (Ural, 2016a, s.61).

... İnsanlar hala sifon çekme alışkanlığını bir türlü edinemediler. İşte bu yüzden de insanoğlu kendi beceriksizliğini fotosel sistemiyle çalışan ve insanlar kalktıktan sonra kendi kendine su akıtan tuvaletlerle çözmeye çalışıyor (Ural, 2016a, s.92).

Kendi bahçesini kirlletmemek için başkasının bahçesine kaka yapmaya giden “Kuyruğu Zilli Tilki” gibi masallarımız çevreci olmayan yanlarıyla benim kitaplarımda olamaz artık... Ben bu masalı yeniden yazdığımda, tilkiyi, karnını doyurması için, bekçisi ve köpeği olmayan bağlara üzüm toplamaya gönderdim (Ural, 2016a, s.106).

8) Mizah Becerisi

“Ah Virgül Vah Virgül” ve “Eşek Şakasına Son” isimli metinlerde Ural mizahı, okurlarının zihinsel gelişimini destekleme amacıyla kullandığı örneklere yer vermiştir (Ural, 2016a, s.10, 107).

Sayın Yazar,

Yazınızı aldık. Çok teşekkür ederiz. Anladığımız kadarıyla işinizin çokluğu nedeniyle yine noktalama işaretlerini koymamışsınız. Sizden ricamız, önümüzdeki ay, siz bize noktalama işaretlerini gönderin, yazıyı biz yazalım. Saygılarımla... (Ural, 2016a, s.12)

Yazar “Ah Virgül Vah Virgül” isimli metinde yazar, yazılarında işinin çokluğunu bahane göstererek noktalama işaretlerini kullanmayan bir yazarı dergi yönetmenin tarafından uyarılması konu edinmiştir. Yazar bu olayı metinde fıkra olarak aktarmış çünkü olay komik olmasa da dergi yönetmeninin bu olayın yanlışlığını yazara aktarış biçimi oldukça komiktir. Okurları güldüren bu uyarı, keskin bir zekanın ürünü olup okurları da bu mizahı anlamaya ve mizahı sorunları çözmede bir araç olarak kullanmaya sevk ettiği için zihinsel beceriler kapsamında ele alınır. Yazar bu yolla okurlarının zihinsel gelişimini desteklemiş onlara mizahın güldürürken düşündürülen yönünü yansıtmıştır

4.2. 3. Başparmak Çocuklar Kitabında Zihinsel Gelişim Yönelik Bulgular

“Başparmak Çocuklar” isimli deneme kitabında yazar, zihinsel gelişim basamaklarının her birinden çocuk okurlara örnekler sunarak onların zihinsel gelişimini destekleme amacı gütmüştür. Metinlerin tamamından okurların zihinsel gelişimine hizmet edeceği düşünülen yüz otuz dokuz örnek belirlenmiştir. Bu örneklerden bilgi edinimine yönelik yetmiş bir örnek tespit edilerek metinlerde bilgi verme amacının ön plana çıktığı görülür. Eleştiri becerisinin kazanımı doğrultusunda otuz örneğe ulaşılmış sonrasında on dört örnekle gözlem yapma becerisi gelmiştir. Kitapta sınıflama, tahmin etme, araştırma yapma, problem çözme ve mizah başlıklarından sırasıyla üç, on, altı, üç ve iki örneğe rastlanmıştır. Tespit örneklerin sayısından yola çıkılarak kitabın, okurların farklı alanlarda pek çok beceri kazanmasına yardımcı olması beklenir.

Tablo 4.18

Başparmak Çocuklar Kitabında Zihinsel Gelişime Yönelik Veriler

	Bilgi Edinimi		Eleştirel Düşünme		Gözlem Yapma		Sınıflama		Tahmin etme		Araştırma Yapabilme		Problem Çözme		Mizah	TOPLAM	
	%		%		%		%		%		%		%				
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	71	51	30	22	14	1	3	2	10	7	6	4	3	2	2	1	139

1) Bilgi Edinimi

“Başparmak Çocuklar” adlı kitapta okurlara bilgi vermeye yönelik yetmiş bir ifade tespit edilmiştir. Sağlığa, çevre ve doğaya, edebiyata, teknolojiye, tarihe ve kültüre yönelik bu bilgilerin yanı sıra okurlara kitapların ve kişilerin tanıtıldığı bilgiler de sunulmuştur.

Tablo 4.19

Başparmak Çocuklar Kitabında Bilgi Edinimine Yönelik Veriler

	Sağlığa Yönelik Bilgiler		Çevre-Doğaya Yönelik Bilgiler		Edebi Bilgiler		Teknolojiye Yönelik Bilgi		Tarihsel ve Kültürel Bilgiler		Kitap Tanıtımı		Kişi Tanıtımı		Diğer Alanlara Yönelik Bilgiler		TOPLAM
	%		%		%		%		%		%		%		%		
Başparmak Çocuklar	1	1	1	1	7	10	8	11	4	6	28	39	14	20	8	11	71

a) Sağlığa yönelik bilgiler

“Andersen’in Kurşun Asker’i” isimli metinde sağlıksal açıdan okurları bilgilendireceği düşünülen bir veri tespit edilmiştir (Ural, 2016b, s.103).

“Öğretmenlerimiz, bu oyuncakları ağızımıza sokmamamızı çünkü kurşunun zehirli bir madde olduğunu söylerdi bize” (Ural, 2016b, s.104).

Yazar metninde kurşundan üretilen oyuncaklardan bahsetmiş, metnin bir yerinde bu maddenin insanların sağlıklarını tehdit eden zehirli bir madde olduğuyula ilgili okurlarını bilgilendirmiştir.

b) Çevre-doğaya yönelik bilgiler

Yazar “Ya Bal Ya Cep Telefonu” metninde doğanın döngüsüyle ilgili okurlarını bilgilendirmiştir (Ural, 2016b, s.78).

Telefon sinyallerinin arıların yön bulma duyularını etkilediği ve arıların kendi kovanlarının yerini bulamayıp kayboldukları söyleniyor... Arılar çiçeklerden ve ağaçlardan, bitkilerden topladıkları nektarla bal yapıyorlar... Bir kovan arının bir milyondan fazla çiçeği döllediği uzmanlarca saptanmış bir gerçek. Arılar doğadaki döngünün işleyişinin aksine katkıda bulunmanın dışında, pek çok canlının soyunun sürmesine ve doğanın bir parçası olan bitkilerin ve çiçeklerin gelecek canlılar için de bir besin maddesi olarak var olmasını sağlıyorlar... (Ural, 2016b, s.81).

Yazar bu metinde arıların doğadaki işlevi, doğal bal üretimi, peteğin nasıl yapıldığı, teknolojinin arılara zararı gibi arılarla, arıcılıkla ve doğayla ilgili birçok bilgiyi okurlarına sunmuş, doğanın yaşam döngüsünü ve bu döngüde arıların rolünü okurlara anlatarak onları çevre konusunda bilgilendirmiştir. Metin çocuk okurun bilişsel gelişimlerine katkı sunması beklenmektedir.

c) Edebi bilgiler

Kitapta edebi bilgiler başlığı altında okurlara sunulan yedi bilgi; “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar”, “Krilov Masalları”, “Andersen’in Kurşun Askeri”, “Pan, Peter Pan ve Panik Atak”, “Sibernetik ve Karton Otomatlar”, “Şereflikoçhisarlı Grimm Kardeşler”, “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” adlı metinlerde yer almaktadır (Ural, 2016b, s.92, 97, 119, 123, 128, 174). Çocuk okurları metin türleri, çocuk klasikleri, edebi eserler gibi edebi nitelik taşıyan farklı konularda bilgilendiren bu metinler onların edebi birikimlerine katkı sağlayacaktır

Fabl, kahramanları genellikle hayvanlar olan, içinde hep bir ders bulunan masallardır. Bu masalların çoğunun sonunda bir ders bulunur... Fabllar sözlü anlatım dönemi edebiyatının en sevilen ürünleridir. Kulaktan kulağa anlatılarak insanlık tarihinde yerini almış, basit yöntemlerle etik değerleri öğretme işlevini üstlenmişlerdir... Fablların Hindistan’da ortaya çıktığı ve bu masalların “Pançatandra Masalları” olduğu söylenir... Hindistan’da Beydeba, Batı’da Ezop ve La Fontaine en ünlü fabl ustalarıdır. Bu masallar genellikle yetişkinler için

yazılmış, daha sonra çocukların dünyasında kendilerine yer edinmişlerdir...(Ural, 2016b, s.97).

Yazar metinde fablın kelime anlamını, hangi döneme ait olduğunu, işlevini, ortaya çıktığı yeri, en ünlü fabl yazarlarını ve hitap ettiği yaş aralığı okuruna aktararak sadece bu paragrafta fabla dair öğrencilere birçok bilgi sunmuştur. Öğrencileri hem edebiyat hem de genel kültür anlamında besleyecek bu bilgiler yeni öğrenmelere kaynaklık edip akademik öğrenmeleri destekler, edebi bir türe yönelik okurlarını bilgilendirir ve bilişsel beceri kazanımlarına ulaşılmasını kolaylaştırır.

Peter Pan, İskoç roman ve öykü yazarı J. M. Barrie'nin ünlü bir karakteridir. Dünya çocuk edebiyatının en başarılı örnekleri arasında yer alan Peter Pan ve Olmayan Ülke Türkçe dahil, dünyanın hemen hemen bütün dillerine çevrilmiştir. Peter Pan'ın öyküsünde hiç büyümeyen bir çocuğun sihirli ve fantastik bir dünyada yaşadığı serüvenler ön plandadır... Çocukların yanı sıra büyükler için yazılmış gibidir... Peter Pan karakterini 1902'de yaratmış, eser 27 Aralık 1904'te, Duke of York's tiyatrosunda sahnelenmiştir. Oyunun ilk gecesi bir çocuk matinesi değil, dönemin ünlü yazarlarının ve seçkin Londralı'ların katıldığı bir gösteri olmuştur (Ural, 2016b, s.119,120).

Yazar "Pan, Peter Pan ve Panik Atak" adlı metinde yazar Peter Pan karakteriyle ilgili okurlarını bilgilendirmiş onlara bu kitabın nasıl doğduğunu, kitapta okurlara verilmek istenen mesajı, yazarın kitabı yazma sebebini anlatarak çocuk edebiyatındaki bir başarıyı hakkında çocukların bilgi sahibi olmasını istemiştir. Yazarın metinde bu eserin yalnızca çocuklar için yazılmamış olduğunu ve eserin 1904'de tiyatro sahnesinde dönemin yetişkinleri için sergilendiğini belirtmesi; çocuk edebiyatı klasiklerinin büyükler için yazıldığı halde çocukların daha çok ilgisini çektiği için daha sonra çocuk edebiyatı sınıflanmasına dahil edildiğini kanıtlaması bakımından önemli bir bilgidir. Bu bilgi okurların edebiyata yönelik bilgi birikimini arttırır ve onların zihinsel gelişimini destekler.

d) Teknolojiye yönelik bilgiler

"Gevezelik Çağı", "Yapışan Bellek Kağıdı: Post-it", "Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş", "Bilişim Suçları", "Tilt Makineleri ve Langırt Salonları", "Wolfgang Von Kempelen" adlı metinlerde teknolojiye yönelik bilgilendirme amacı taşıyan birer örnek; "Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai" isimli metinde ise iki örnek sunulmuştur (Ural, 2016b, s.19, 33, 44, 60, 148, 153, 174). Yazar, bu metinler aracılığıyla okurlarını teknolojik yeniliklere yönelik bilgilendirmeyi amaçlanmıştır.

Cep telefonunun doğumu 1973. Cep telefonunun düşüncesi 1947’de gündeme gelmiş ama o sıralarda arabalara nasıl telefon yerleştirebiliriz diye düşünmüşler. Martin Cooper adlı bilim adamı telefonunun ilk mucidi sayılıyor, ilk cep telefonu konuşmasını 1973’ün Nisan ayında gerçekleştiren de o. Cep telefonu ilk kez 1977’de 2000 adet üretilerek piyasaya sürülmüş (Ural, 2016b, s.20).

Yazar “Gevezelik Çağı” adlı metinde okurlarına cep telefonunun icadı, mucidi, ilk nerede ve ne zaman kullanıldığına yönelik bilgiler sunmuştur. Bu bilgiler teknolojik bir buluşu çocuklara tanıtır nitelikte olup metinde sunulan sayısal verilerle de anlatımın inandırıcılığı artırılmış, anlatımın gücü pekişmiştir. Böylelikle bilgi verici metnin özellikleri metinde yansıtılmış olup okurların bu bilgileri edinmesiyle onların bilişsel gelişimine katkı sunulmuştur.

e) Tarihsel ve kültürel bilgiler

“Gevezelik Çağı”, “ ‘Fareli Köyün Kavalcısı’ Suçsuzmuş!”, “Eski Bir Anti-Virüs Programı: Ya Kebikeç”, ” ve “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” adlı metinlerin içeriğindeki bilgilerin okurların bilgi dağarcığını tarihsel ve kültürel yönde geliştireceği düşünülmektedir (Ural, 2016b, s.19, 85, 158, 174).

Tarihin başlangıcı ve çağlar, yazının bulunuş tarihi olan MÖ 3200 Yılına göre belirlenmiştir. Buna göre yazının bulunuşuna kadar geçen döneme “tarih öncesi devirler”, yazının bulunuşundan sonraki dönemlere de “tarih devirleri” adı verilmiştir. Böylece tarih eğitimi kolaylaştırılmıştır... (Ural, 2016b, s.19).

Yazar metnin başlangıç kısmında ‘tarih devirleri’ne ilişkin bilgileri yazıyla ve şematik olarak okurlarına sunmuştur. Metinden edinilen tarihi bilgiler çocukların akademik öğrenmelerini pekiştirir, onların kavram gelişimlerine dolayısıyla da bilişsel gelişimlerine katkı sağlar.

Hatta bazı tarihçiler bu çocukların pek çoğunun Haçlı Savaşları için toplandığını söylüyor... 1300’ lü yıllarda Hamelin Köyü’nden 100’den fazla çocuğun kaybolduğu ya da götürüldüğü tarihçiler tarafından doğrulanan bir gerçek... Ortaçağ’da kedilerin birer şeytan olduğuna inanan Hristiyanlar, onları toplu olarak öldürüp yakmışlar. Dolayısıyla kedilerin yokluğunda fareler çoğalmış ve “Kara “Ölüm” denen veba hastalığı da o dönemde bütün Avrupa’yı sarmış, kitlesel ölümlere neden olmuş (Ural, 2016b, s.87).

f) Kitap tanıtımı

“Başparmak Çocuklar” kitabında Yalvaç Ural, okurlarına toplam 28 kitap tanıtmıştır. Bu eserlerin çocukların belleğine yerleşmesi ve kitaplar konusunda farklı alanlardan farklı türde bilgiler edinmesine aracılık etmesi beklenmektedir. Kitaplardan bazısı bir metnin genelinde tanıtılırken bazısı metnin sadece bir cümlesinde geçmektedir.

“Yapışan Bellek Kağıdı: Post-it” adlı metinde Bertrand Russell’in *Ayaklığa Övgü* adlı eseri ve Can Kıraç ‘ın *Vehbi Koç Biyografisi*, “Balonlar ve Jules Verne” adlı metinde Jules Verne’nin *Balonla Beş Hafta*, “Bir Fabl Yazarı Olarak Leanordo da Vinci” adlı metinde Leanordo da Vinci’nin *Da Vinci’nin Şifresi, Favole e Leggende, Bilinmeyen Defter Code*; “ ‘Fareli Köyün Kavalcısı’ Suçsuzmuş!” adlı metinde Richard Schenkman’ın *İnsanlık Tarihinde Büyük Yalanlar* kitabı, “Krilov Masalları” adlı metinde Krilov’un *Keçi, Bir Gün...* kitapları, “Andersen’in Kurşun Asker’i” adlı metinde Andersen’in *Kurşun Asker* adlı kitabıyla Hamsun ve Andersen’in *İstanbul’da İki İskandinav Seyyah* adlı kitabı, “Mevlana’dan Çocuklara Öyküler” adlı metinde Mevlana’nın *Mesnevi* kitabı, “Odamda Thurber Var” adlı metinde Thurber’in *Odamda Baykuş Var, İyi Geceler Aydede* kitapları, “Pan, Peter Pan ve Panik Atak” adlı metinde J. M. Barrie’nin *Peter Pan ve Olmayan Ülke* kitabı ile Behçet Necatigil’in *100 Soruda Mitoloji kitabı*, “Sibernetik ve Karton Otomatlar” adlı metinde Dr. Toygar Akman’ın *Bilimler Bilimi Sibernetik ve Beşinci Boyut, Dünyanın Sibernetik Oluşumu, Sibernetik-Dünü Bugünü Yarını* adlı kitapları Cizreli İsmail Rezzaz’ın *El-Cami Beyne’lİlmve’l ‘Amel En-Nafi Fi Eş-Şınaa ‘ Ti’l-Hiyel* ile İngiltere’de yayımlanan *İslam Bilim Adamları* adlı kitabı, “Şereflikoçhisarlı Grimm Kardeşler” adlı metinde Charles Perrault’un yazdığı *Çizmeli Kedi* ve Grimm Kardeşler’in *Masal Derlemeleri*, “Şimdiki Çocuklar Teknoloji Harikası” adlı metinde Aziz Nesin’in *Şimdiki Çocuklar Harika* adlı kitabı, “Yine Tatarınlar: Av Biter Avcı Bitmez” adlı metinde Alphonse Daudet’in *Taraskonlu Tartarin* adlı kitabı, “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” Grimm Kardeşler’in derlediği *Parmak Çocuk* adlı masal kitabı Başparmak Çocuklar kitabında yer alan veriler kapsamında incelenmiştir (Ural, 2016b, s.33, 40, 64, 85, 97, 103, 107, 115, 119, 123, 128, 133, 143, 174) .

“Yapışkan Bellek Kağıdı: Post İt” adlı metinde Ural (2016b), *Ayaklığa Övgü* adlı kitaptan bir alıntı yaparak şu şekilde bahsetmiştir: “Bertrand Russell Ayaklığa Övgü adlı eserine ilginç bir fıkrayla başlar” (s.33).

13. yüzyıl Diyarbakırı’nda İsmail Rezzaz adlı bir bilginin yaşadığını Rezzaz’ın bir elyazması kitabı olduğunu, bu kitabın orijinalinin Topkapı Sarayı 3. Ahmet Kitaplığı’nda bulunduğunu öğrenir. Diğer bir el yazması kitapta Ayasofya Kütüphanesi’nde bulunmaktadır ama ne yazık ki 66 sayfası çalınmıştır. Bilim adamımız dayanamaz birkaç yıl sonra Amerika’ya gider. Metropolitan Müzesi’nin İslam Sanatları Bölümü’nde, İsmail Rezzaz’ın kitabından koparılmış renkli, resimlerle bezeli iki sayfanın sergilenmekte olduğunu görür. Bu yapıpraklardan biri “Filli ve Kuşlu Bir Otomatik Aygıtı”, öteki de “Atlı ve

Müziyenler Otomatı”dır. Rezzaz kitabın önsözünde, “25 yıl Artukoğulları hükümdarlarına bu otomatik aygıtları yaparak hizmet ettim. Hükümdarımın isteği üzerine bu kitabı yazdım. Benden önce çeşitli otomatik aygıtlar kurabilen bütün bilginlerin eserlerinden yararlandım. Kendi buluşlarımı da katarak yeni makineler yaptım” der(Ural, 2016b, s.125).

“Sibernetik ve Karton Otomatlar” adlı metinde okurlar; *El- Cami Beyne’l’İlmve’l ‘Amel En-Nafi Fi Eş-Şinaa* adlı kitabın kim tarafından yazıldığı, Türk Bilim Tarihindeki önemi, ne zaman, nasıl ve kim tarafından bulunduğu, şimdi nerede olduğu, içeriğinde hangi bilgilerin yer aldığıyla ilgili teferruatlı bir şekilde aydınlatılmaktadır. Kitap tanıtımı yapılırken okurun genel kültür alanında, bilimsel ve tarihi konularda edindiği bu bilgiler, onların sibernetik bilimini anlamasını kolaylaştırır ve Türk Bilim Tarihi hakkında söz sahibi olmasını sağlar.

g) Kişi tanıtımı

Yazar kitapta tanıttığı kişileri; bazen bir kültür değeri, bazen bir bilim adamı bazen de bir yazar olması hasebiyle ele almış ve okurlarının bu kişileri tanınmasını istemiştir. “Yapışan Bellek Kağıdı: Post-it”, “Balonlar ve Jules Verne”, “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “Bir Fabl Yazarı Olarak Leanoordo Da Vinci, “ ‘Fareli Köyün Kavalcısı’ Suçsuzmuş!”, “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar”, “Mevlana’dan Çocuklara Öyküler”, “Nasrettin Hoca ile HıtarPetar”, “Odamda Thurber Var”, “Sibernetik ve Karton Otomatlar”, “Şereflikoçhisarlı Grimm Kardeşler”, “Yine Tatarinler: Av Biter Avcı Bitmez”, “Wolfgang VonKempelen” adlı metinlerde sırasıyla bu kişileri okura tanıtmıştır (Ural, 2016b, s.33, 40, 44, 64, 85, 92, 107, 111, 115, 123, 128, 143, 153). Çalışmanın verilerine göre “Başparmak Çocuklar” adlı kitapta kişi tanıtımına yönelik on dört örneğe rastlanır. “Sibernetik ve Karton Otomatlar” adlı metinde Toygar Akman ve Cizreli İsmail Rezzaz olmak üzere metinde okurlara tanıtılan iki örnek karakter vardır.

Bu ünlü İtalyan ressamı herhalde hepiniz tanırırsınız. Leonardo, aynı zamanda ünlü bir heykel traş, mühendis ve mimardır. Anatomiden optiğe, mekanikten fizyolojiye kadar her alanda çalışmalar yapmış bir araştırmacı, tasarımcı ve düşündürdür. Ama o dünyaca bilinen ününü ressamlığıyla edinmiştir, hepinizin bildiği “Mona Lisa” tablosuyla. Yüzünde iki ayrı anlatıyı saklayan resimle... Ben de size şimdi onun başka bir yönünden söz edeceğim: Leonardo da Ezop, Beydeba, Mevlana, La Fontaine ve Kirilov gibi hayvan masalları yani fabllar yazan biriydi... Leonardo solaktı ve tüm yazılarını ancak ayna ile bakınca okunabilecek bir biçimde yazardı. Leonardo’nun en büyük özelliği cebinde sürekli not defteri taşıması ve not alma alışkanlığının olmasıydı. Ölümünden sonra bütün not defterleri bir araya getirildi ve “Codex” olarak bilinen on üç bin sayfalık ünlü defterler toplamı ortaya çıktı...” (Ural, 2016b, s.64,69).

Yazar metinde Leanordo da Vinci’yi tanıtmayı amaçlamıştır. Onu; okurlarına ilgilendiği bilim, sanat ve edebiyat dallarının yanı sıra kişisel özellikleriyle de tanıtmış, yazdığı kitaplardan bahsetmiş ve pek bilinmeyen fabl kitabından örnekler vermiştir. Metni okuyan bir öğrenci Leanordo da Vinci’yi tanımanın dışında metin aracılığıyla disleksinin ne olduğunu öğrenip solaklar hakkında bilgi edinebilir ve yutdışındaki müzeleri, özel koleksiyonları tanıyabilir. Yazar metinde okurlarına sunduğu bu bilgilerle öğrencilerin genel kültürlerini ve bilgi dünyalarını zenginleştirmekte, onları bilim dünyasıyla, önemli yazarlarla ve başyapıt niteliğindeki eserlerle alakadar olmaya davet etmektedir.

Nasreddin Hoca efsaneleşmiş bir halk düşünürümüzdür ama efsane bir kahraman değil gerçek bir kişiliktir. Çeşitli kaynaklardan alınmış, gerçek bilgilere göre, 13. Yüzyılda, Selçuklular Döneminde Sivrihisar’ın Hortu Köyü’nde doğmuş, din adamı olan babasının ölümünden sonra da Akşehir’e yerleşmiştir. Mezarı Akşehir’dedir. Yaşadığı dönemde gülmece ağırlıklı yergileriyle halk arasında öyle kabul görmüştür ki, bu anlayış ve tavır, Nasrettin Hoca’ya yakıştırılıp sürdürülmüştür. Bu yüzden, Nasreddin Hoca’nın kendisinden sonraki dönemlerde sık sık fıkralarıyla ortaya çıktığını görürüz. Örneğin Timurlenk döneminde yaşamadığı halde onunla ilgili fıkraları da vardır... (Ural, 2016b, s.111).

Yazar Nasreddin Hocayı okurlarına tanıttığı metninde, okurlarını hocanın doğduğu dönem, doğduğu yer, sahip olduğu mizah anlayışı gibi konularda bilgilendirirken aynı zamanda fıkralarından örnekler vermiştir. Metin bir kültür değeri olarak dünyaca benimsenen bir şahsiyeti okurlarına tanıtarak onların bilgi edinimi doğrultusundaki kazanımları destekler, okurların mizah anlayışlarının şekillenmesine katkı sağlar.

h) Diğer alanlar

“Yapışan Bellek Kağıdı: Post-it”, “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “Ya Bal Ya Cep Telefonu”, “ ‘Fareli Köyün Kavalcısı’ Suçsuzmuş!”, “Andersen’in Kurşun Asker’i”, “Odamda Thurber Var”, “Sibernetik ve Karton Otomatlar”, “Yanlış Kopyalama: Unutkanlık” adlı metinlerde farklı alanlardan belli bir ayrıştırmaya tabi tutulamayan sekiz adet bilgiye yer verilmiştir (Ural, 2016b, s.33, 44, 78, 85, 103, 115, 123, 162). Bu bilgilerin okurları genel kültürünü geliştirmesi, onları bilimsel içerikli bilgilerle buluşturması beklenmektedir.

Onun bir öyküsünden yola çıkılarak beyazperdeye aktarılan, başrolünü Danny Kaye’in oynadığı “TheSecret Life of WalterMitty” ve Jack Lemmon’ın yaşam öyküsünü konu edinen “Thurber’in Yaşamı”adlı filmlerini görenleriniz vardır. Ayrıca, Ben Stiller’in hem başrolünde oynadığı hem de yönettiği “Walter Mitty’in Gizli Yaşamı (2013) adlı film de yine Thurber’in aynı adlı bir öyküsünden sinemaya uyarlanmıştır (Ural, 2016b, s.116).

“Odamda Thurber Var” adlı metinde yazar; okurlarına filmlerden, bu filmlerin oyuncu ve yönetmenlerinden söz ederek onların sinema kültürlerini arttırabilecek nitelikte bilgiler vermektedir. Bu sayede çocuk okurların entelektüel bilgi birikimine sahip olmaları ve genel kültürlerinin zenginleşmesi istenmektedir.

İnsanları varlıklı kılan, ona yaşam içinde nitelik, kişilik kazandıran şey beynidir, beynine yaşamın içinde yüklemiş olduğu bilgilerdir. Bu bilgiler beş duyuyula belleğimize kayıtlanır, sözcüklerden notalardan, sayılardan kokulardan, tatlardan, görsellerden beslenerek kendine bir kimlik oluşturur... Bilim adamlarına göre bu, sayıları on milyarlaraya ulaşan bellek hücreleriyle gerçekleşir. Bunlar bir araya gelerek aralarında bellek bankası oluştururlar, bireyin kendisi ve çevresiyle ilgili bilgilerini, istekler doğrultusunda kişiye ulaştırırlar... (Ural, 2016b, s.163).

“Yanlış Kopyalama: Unutkanlık” adlı metinde yazar, beynin kapasitesini ve belleğin nasıl çalıştığını sayısal verilerden faydalanarak okurlarına aktarmış, sunduğu bilgilerle onların zihinlerinde gelişecek yeni yapılanmalara zemin hazırlamıştır. Böylece okurlarının bilişsel gelişimleri hızlanmasına, bilgi dağarcıklarının genişlemesine hizmet etmiştir.

2) Eleştirel Düşünme Becerisi

Yazar “Başparmak Çocuklar” kitabında ebeveynleri, sistemi, toplumu eleştirdiği örnekleriyle okuruna eleştiri yapma becerisi kazandırmak istemiştir. Yazarın diğer deneme kitaplarından farklı olarak “Başparmak Çocuklar” kitabında, çocukları ve teknolojiyi eleştiren ifadeler kullandığı görülür. Olumlu eleştiri yaptığı örnek sayısı dörttür. Aynı zamanda yazar, okurları eleştirel düşünmeye sevk edecek ifadeler kullanmaya özen göstererek eleştiri yapma becerisinin ön şartı olan eleştirel düşünme becerisini okurlara kazandırma hedefi gütmüştür. Eleştirel düşünmeye sevk etme başlığı altındaki incelemelerde bu hedefe yönelik “Başparmak Çocuklar” kitabında sekiz veri kaydedilmiştir.

Tablo 4.20

Başparmak Çocuklar Kitabında Eleştirel Düşünmeye Yönelik Veriler

Ebeveyn eleştirisi	%	Çocuklara Eleştirisi	%	Sistem ...	%	Teknoloji Eleştirisi	%	Toplumsal Eleştirisi	%	Olumlu ...	%	Eleştirel Düşünmeye	%	Toplam
-----------------------	---	-------------------------	---	---------------	---	-------------------------	---	-------------------------	---	---------------	---	------------------------	---	--------

Başparmak Çocuklar	3	10	3	10	3	10	6	20	3	10	4	13	8	27	30
-----------------------	---	----	---	----	---	----	---	----	---	----	---	----	---	----	----

a) Ebeveyn eleştirisi

Ebeveynlerin eleştirildiği “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler”, “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “Dedem, Nenem ve Bilgisayar” adlı metinlerde yazar büyüklerin çocukların elinde oyuncığa dönmelerini, vurdumduymaz olmalarını ve katı kurallarını eleştirmektedir (Ural, 2016b, s.9, 44, 165). Elde edilen üç örnek de davranışsal hataları içeren örneklerdir.

“Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler” adlı metin; yılsonu gösterilerinde öğretmenin yaptığı görev dağılımını beğenmeyen velilerin, farklı roller istemeleri ve piyesi tamamen değiştirmek durumunda kalan okul yöneticilerin düştüğü zor durumu konu edinmektedir. Çocukların çocukça istekleri doğrultusunda şekillenen, bariz yanlışlarla dolu bu veli talepleri metinde okura öylesine yalın bir şekilde sunulmuştur ki, ebeveynlerin eleştirildiği tek bir cümle dahi olmamasına rağmen yazar, eleştirisini okuruna başarılı bir şekilde anlatabilmiştir. Yazar trajikomik bu hikayeyi anlatarak; çocukların artık evlerin liderleri olup anne baba rolünü üstlendiği gerçeğine vurgu yapmış, çocukları olgunlaşmaya götürecek kriz durumlarını yönetemedikleri ve çocuğun yönlendirmeleriyle hareket ettikleri için aileleri eleştirmiştir. Metindeki bu eleştiri çocuk okura, sadece kendilerini düşünerek hareket ettiklerinde karşılarındakileri zor durumda bıraktıklarını gösterme, onlara her zaman en iyi rolde olmak yerine iyi yaptığın rolde olmanın gerekliliğini anlatma bakımından son derece önemli bir örnektir. Metin aracılığıyla öğrencilerin başrolde olma duygusunun ötelenerek grupça işbirliği içinde oyundan keyif alma hazzına yönlendirilmesi onlara sonraki yaşantılarında da mutluluk getirecek bir kazanımdır. Metin olgun davranmanın gerekliliğini tezat bir olayla okura yansıtmış, bu eleştiriyle onları daha doğru davranışlar sergilemeye sevk etmiştir.

“Yeter ki anne babalar “Çocuklarım bilgisayarda oyun oynuyor!” diye sevineceklerine, konuya karşı cepheden bakabilsinler” (Ural, 2016b, s.52).

b) Çocuklara eleştiri

“Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler”, “ ‘Kırmızı Başlıklı Kız’ Kurt Olmak İstiyor” ve “Şimdiki Çocuklar Teknoloji Harikası” metinlerinde yazar çocukların yanlış davranışlarını fark edip bunları eleştirdiği örneklere yer vermiştir (Ural, 2016b, s.9, 13, 133)

İstemiyordu artık çocuk birinin arkadaşlığını, çünkü yalnız oynuyordu pek çok oyunu. İçe dönük ve bencil biçimlendi yeni doğan, kartallar onu kapmadan. Artık çocuklar ne yazar olmak istiyordu, ne asker, ne mühendis, ne doktor... Umurunda değildi hiçbirinin. Küçük bir oğlan şovmen olmak istiyordu Cem Yılmaz ve Ata Demireler gibi, küçük bir kız ise manken...(Ural, 2016b, s.15).

“ ‘Kırmızı Başlıklı Kız’ Kurt Olmak İstiyor” adlı metinde yazar artık çocukların gücü, güzelliği ve parayı önemsediklerini belirterek onların değişen başarı algılarını eleştirmektedir. Çocuklara kendilerine farklı bir pencereden bakma fırsatı tanıyan bu eleştiri metni, okurların zihinsel ve kişilik gelişimlerine katkı sunacak özellikler barındırır. Yazar metinde eleştirden ziyade gözlem içeren cümleler kullanmış olmasına rağmen okurlar, metnin bütününden bu gözlemin eleştiri maksadıyla yapıldığını anlamaktadır. Bu üslup yazarın didaktiklikten kaçınan, okuyanın kendi yorumlamasına açık söylem tarzıyla alakalıdır. Aynı metinde yer verdiği “Masaldır bunun adı, dinlemekle çıkar tadı. Bazen çok şey anlatır, bazen de isteyen çıkarır sözün altında yatanı” sözleriyle okurlarının içerikte mesajı kendi aramalarıyla bulmaları gerektiğini aktarır ve onları düşünmeye sevk eder.

c) Sistem eleştirisi

Yazar sistem eleştirisi başlığı altında “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar” adlı metinde eğitim sistemini, “Andersen’in Kurşun Askeri” metninde oyuncak üretim sistemini, “Tilt makineleri ve Langırt Salonları” metninde de oyun teknolojileri sistemini eleştirmektedir (Ural, 2016b, s.92, 103, 148). Her üç metinde de eleştirilen öge çocukları birebir yakından ilgilendiren konular üzerinedir.

Kitapçı raflarında yeni, gösterişli kapakları ve üzerlerindeki 100 temel eser logosuyla öğrencileri bekliyor RobinHood. Beklesin bakalım... Bu eserin okunması gereken 100 Temel Eser arasına girmesine hangi eğitimcimiz ve hangi aydınımız önerdi, doğrusunu isterseniz çok merak ediyorum. İnce Memed,

Çakırcalı Efe, Yörük Ali, Yağdığanlı Halil Efe'nin RobinHood'dan nesi eksik? Hiç olmazsa bizim kahramanlarımız gerçek kişiler (Ural, 2016b, s.93).

Yazar “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar” adlı metinde eleştirisini yine çocukları ilgilendiren bir konu üzerinden yapmış, öğrencilere mili kahramanları tanıtmadaki eksiklik gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu sayede okurlarını kültürlerine sahip çıkma noktasında bilinçlendiren yazar, 100 temel eser logosuyla önerilen kitapların kahramanlarını ve kurgularını sorgulamış, bu logonun içeriğini mili kahramanların doldurmamasını eleştirmiştir. Metin yerlilik değerini vurgulamakta, ülke çocuklarının kendi edebi kaynaklarına öncelik vermeleri gerektiğini belirtmektedir. Metnin, sunduğu eleştiri örneğinin bilişsel kazanımlara ulaşma noktasında okuru destekleyeceği düşünülmektedir.

“Bu kurşun askerlerin oyunsal, geliştirici, düşünmeye iten hiçbir yanı yoktu. Çocukların yaratıcılığına hiçbir şey katmayan bu oyuncaklar...” (Ural, 2016b, s.103).

Eskiden çocuklar kendi oyuncaklarını kendileri yaparlardı. Artık kendi oyuncaklarını onaran çocuklar yok... Bugünün oyuncakları çocuğun yalnızca eğlenmesine oyun oynamasına yarıyor. Ona sistemi, işleyişi ve tekniği açısından bir bilgi ve yaratıcılık katmıyor (Ural, 2016b, s.149).

d) Teknoloji eleştirisi

“ ‘Kırmızı Başlıklı Kız’ Kurt Olmak İstiyor”, “Gevezelik Çağı” “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “Bilişim suçları”, “Tilt Makineleri ve Langırt Salonları”, “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” adlı metinlerde yazarın eleştirisi; teknolojinin yanlış kullanımına ve çocuklara empoze edilmeye çalışılan yanlış fikirlerin ve para kazanma isteğinin teknoloji üzerinden yapılandırılmasına yöneliktir (Ural, 2016b, s.13, 19, 44, 60, 148, 174).

Bence cep telefonunun icadıyla yakınçağ kapanmıştır ve 2000 yılından sonra “gevezelik çağı” başlamıştır. Çünkü insanoğlunun çenesinin bu kadar düştüğü, çene bağlantılarının bu kadar aşındığı bir dönem daha yaşanmamıştır. Herkes durmadan konuşuyor... Konuşan toplumlar yaratmak ayrı bir şeydir, her gün 50-100 sözcükle sınırlanmış ipe sapa gelmeyen gevezelikleri günde 40-50 kez yalnızca isimlerini değiştirerek tekrarlamak başka bir şey (Ural, 2016b, s.20).

Yazarın metinde eleştirdiği konu, toplumun telefonu iletişim aracı olarak kullanmaktan çok onu boş laflarla gevezelik yapma aracı olarak görmesidir. Metinde ekonomik kazanç amaçlı sunulan kampanyaların bireyleri telefonu ve teknolojiyi yanlış kullanmaya sevk ettiği anlatılmaktadır. Bu eleştirinin çocuk okurları eleştirel düşünmeye ve teknolojik

yenilikleri daha dikkatli kullanmaya sevk edeceği varsayılmaktadır. Metinde fikirleri paylaşmak ve yeni fikirler üretmek için konuşmanın, gevezelik etmek için konuşmaktan farklı olduğunun okurlara bildirilmesi onları konuştukları konunun niteliğini sorgulamaya yönlendirmektedir.

Oyunun gizli sloganı “ Düşmanlarına erken saldır kendi durumunu sağlamlaştır!” Burada çocukların karşısında bir düşman var. Kısaca bu düşmanı öldürdüğünüz zaman oyunu kazanmış oluyorsunuz. Düşman da denizcilik tarihimizin anlı şanlı kahramanı; Batılıların “Dragut” dediği Turgut Reis... Türkçe adıyla “ Yeniçeri Katliamı”. Yılların katili ya da suikastçısı Ezio'nun acımasızca öldürdüğü yeniçerilerle dolu bir katliam oyunu. Kısaca bu da “Çok yeniçeri öldür oyunu kazan” slogan ı üstüne kurulu bir oyun. Burada da düşman çocukların söylediğine göre Piri Reis...(Ural, 2016b, s.49-50).

Cep telefonlarının yaşamımıza girişinden bu yana, iletişimde getirdiği kolaylığın yanı sıra başımıza açtığı öylesine dert var ki, yazmakla bitmez... Ve telefon üreticileri, bunları daha çok kişiye kullanılabilmek için “muhabbet” sözcüğünü “iletişim dışı gevezelik” adı altında yaşama geçirdiler (Ural, 2016b, s.60-61).

e) Toplumsal eleştiri

Ural (2016b) “Gevezelik Çağı”, “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “Sibernetik ve Karton Otomatlar” adlı metinlerde yazar; kültürü, dili ve tarihi değerleri koruma hususunda toplumun bilinçsizliğini eleştirerek bu başlığı karşıladığı düşünülen üç örneği okurlara aktarmıştır (s. 19, 44, 123).

“Biz toplumumuza ve gençlerimize bir şey vermeyen nesilleriz, oysa mazisini bilmeyen bir toplumun geleceği inşa etmesi düşünülemez –İlber Ortaylı-“ (Ural, 2016b, s.54).

Demek ki biz, kültürümüzün köşe taşlarını ya rastlantı sonucu buluyoruz ya da hiç var olmamış gibi yok sayıyoruz. 800 yıl öncesi sibernetik biliminde “üstün denge durumu”nu ortaya koyan RossAshby'nin belirttiği sistemi çağlar öncesinde uygulayan bir Türk Bilim adamını yeni kuşaklara hala tanıtmıyoruz. Oysa İngiliz Yayınevi Targuin, yaptığı otomatlarla çocuklara mekaniği, dengeyi ve otomat tekniğini öyle güzel anlatıyor ki insan ülkemiz çocukları adına bir yoksunluk duygusuna kapılıyor (Ural, 2016b, s.124,126).

Yazar aslında tüm ülkeye yönelik bir eleştiri yapmasına rağmen bu sorundan kendisini de sorumlu tuttuğu için eleştirisini özelleştiri ifadelerinden faydalanarak yapmıştır. Ural'ın eleştirisi; diğer ülkelerle kendi ülkesi arasındaki farkı algılamasıyla şekillenmekte olup metinde, mekaniği genç nesle öğretmedeki eğitim eksikliği vurgulanmaktadır. Metindeki gözlem ve kıyaslama ifadeleri öğrencileri kendilerini ve ülkelerinin gelişimlerini sorgulamaya yöneltmekte, ülkelerinin muasır devletler seviyesine erişebilmesi için okurlarına daha çok çalışmak gerektiği mesajını vermektedir.

f) Olumlu eleştirme

Eleştirinin olumlu örneklerini yansıtan “Anannem Büyüyor”, “Çocuklardan Öğrendiklerimiz”, “Odamda Thurber Var”, “Dedem, Nenem ve Bilgisayar” adlı metinler; çocukların irdeleme yetisini olumlu yönde kullanabilme becerisini edinmelerine yardımcı olur (Ural, 2016b, s.27, 73, 73, 115, 165).

“Bunlar öylesine akılcı üretimlerdi ki tasarım aşamasını da geçmiş, işlevsel gereçlere dönüşmüşlerdi” (Ural, 2016b, s.29).

Bu dergiler, çocuklar internetle tanıştığından beri görsel açıdan da içeriğiyle de neredeyse profesyonel dergilerle yarışır hale geldi... Nerede okumuş, nereden derlenmiş olursa olsun, böylesine güzel özgün yazıları artık yetişkin dergilerinde bile rastlamıyoruz (Ural, 2016b, s.77).

Yazar metinde öğrencilerin okul bazında çıkarttıkları dergilere yönelik beğenisini dile getirmekte, dergilerin görsel, içerik ve özgünlük bağlamındaki yetkinliğinden bahsederek öğrencileri olumlu anlamda eleştirmektedir. Metindeki eleştirilerin çocuk okurları; olguları daha dikkatli bir biçimde irdeleme, farklılıkları fark etme ve olumlu eleştiri yapabilme noktasında bilişsel beceri alanlarını kullanmaya yönlendireceği düşünülmektedir.

“Bu kitabımı daha da çok sevmiştim. Ne de olsa çocuklar için yazmıştı, hem de o akılcı mizah yüklü bakışıyla” (Ural, 2016b, s.116).

g) Eleştirel Düşünmeye Sevk

Eleştirel düşünmeye sevk başlığı; yazarın okurlarına sorular yönelttiği, eleştirel düşüncenin olmayışını eleştirerek okurları eleştirel düşünmenin önemini kavratma amacı güttüğü örneklerden oluşur. Ural “ ‘Kırmızı Başlıklı Kız’ Kurt Olmak İstiyor”, “Balonlar ve Jules Verne”, “Bilime Dayanmayan Bilimkurgu Romanları”, “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar”, “Sibernetik ve Karton Otomatlar”, “Şereflikoçhisarlı Grimm Kardeşler”, “Dünkü Masallar Bugünkü Çocuklar”, “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” adlı metinlerde çocuk okurları eleştirel düşünmeye sevk etmektedir (Ural, 2016b, s.13, 40, 55, 92, 123, 128, 138, 174).

“İngilizler de bir kişinin 960 kişiyi nasıl öldürebileceğini hiç sorgulamadan, Kral Arthur’u bir kahraman olarak kabullenmiş” (Ural, 2016b, s.94).

Özellikle kızlar Rapunzel ‘in saçlarının bu kadar uzun olmasına bir türlü akıl erdiremiyor, yaşam boyu kesmese, saçlarının yine de bu kadar uzamayacağını söylüyorlar. “Uzasa bile, bu saçlar nasıl yıkanır, nasıl taranır?” diyorlar. Bir

prenselerin bu saçlarla sarayda, kırlarda, ormanlarda nasıl dolaştığını, bu yükü nasıl taşıdığını soruyorlar. Hatta “Atlı arabaya bindiğinde arkadan onu takip eden başka arabada saçlarını taşıyordu heralde!” diyerek alaycılığı son noktasına vardiıyorlar (Ural, 2016b, 139).

“Dünkü Masallar Bugünkü Çocuklar” adlı metinde yazar, bugünün düşünen, sorgulayan ve eleştiren çocuğunun masallardaki gerçek dışı unsurları sorguladığından, anlatıları hemen kabullenmeyip olabirliğiyle ilgili düşündüğünden bahsetmiş ve bu konuda okul etkinliklerinde kendisine yöneltilen eleştirel soruları, eleştirel fikirleri okurlarıyla paylaşmıştır. Yazar metnin tamamında çocukların eleştirel düşünme becerisini destekleyecek, onları araştırmaya sevk edecek, mantıklarını kullanmaya yönlendirecek örneklere yer vermiştir. Ural, okurlarının bu beceriyi edinmelerini sağlamak için yaşlıları olan çocukların eleştirel fikirlerini yansıtan cümlelerinden alıntılar yapmış ve kendisi de çözümlemeler yapmaya çalışarak onlara yardımcı olmuştur. Kesin bir sonuca varmayıp herhangi bir bilgi aktarmayan bu metin sadece çocukları düşünmeye ve eleştirmeye sevk etmek üzere yapılandırılmıştır.

3) Gözlem Yapma Becerisi

Gözlem yapma becerisine sahip olma zihinsel gelişimin en önemli göstergelerinden birisidir. Yazar gözlem becerisinin kazanımına destek olma amacıyla on üç metinde sunduğu on dört örnekle okurlarının bilişsel gelişimlerine destek olma amacı gütmüştür. Yazar çocukları, teknolojik yenilikleri, ebeveynleri, masalların okurları üzerindeki etkisini, dilin değişimi gibi birçok konuyu gözlemlemiş ve bu gözlemlerini okurlarına betimlemeler yoluyla anlatmıştır. Gözlemlere yer verilen metinler sayfa sıralamasına göre şu şekildedir: “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler”, “Acayip Keyifli Bir Muhabbet Yaptık”, “Ananem Büyüyor”, “Ezbercinin Ek Belleği”, “Yapışkan Bellek Kağıdı: Post-İt”, “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “Bilime Dayanmayan Bilimkurgu Romanları”, “Bilişim Suçları”, “Frankeştayn Komik Bir Adamdı”, “Küçük Dev Adamlar”, “Şimdiki Çocuklar Teknoloji Harikası”, “Dünkü Masallar Bugünkü Çocuklar”, “Dedem, Nenem ve Bilgisayar”(Ural, 2016b, s.9, 23, 27, 29, 33, 44, 55, 60, 88, 100, 133, 138, 165). “Bilime Dayanmayan Bilimkurgu Romanları” metninden iki bulgu tespit edilmiştir.

Teknolojinin çocukların yaşamında kapladığı alan genişledikçe, sorunlara ve çözümlere bakışları da edinimlerine göre farklılık göstermeye başladı... Günümüz çocukları artık teoriyi pratik yaparken öğreniyorlar. Teknoloji araçları üzerinden yeni, bilime uygun düşünceleri ve buluşları uygularken öğreniyor ve

üretiyorlar. Düşe kalkan bisiklet binmeyi öğrenirken dengeyi öğrenen bir çocuk gibi... Mekanik oyuncaklar dünyanın çocuklarına mekanı, sistemlerin nasıl çalıştığını, çarkların nasıl döndüğünü, zembereğin nasıl bir yakıt, bir enerji görevi gördüğünü öğretiyordu (Ural, 2016b, s.29-30).

“... Kişinin sistemli bir şekilde çalışmasına pek katkısı olmaz genellikle atılırdı bu kağıtlar... Öyle ki ya kendilerine buldukları yerden düşüp çöpe karışıyorlar ya da bir gün toplu halde yok ediliyorlar” (Ural, 2016b, s.34).

İki çocuk TV2de film izliyor, ben de onları... Nelere gülüp neleri taklit ettiklerine, birbirlerine nasıl ateş edip sürekli tekrarlanan replikleri birbirlerine nasıl ve hangi hareketlerle söylediklerine bakıyorum. Biri bir ara yerinden fırlıyor ve babasının göbeğine ateş ediyor. Sonra yerine oturup arkadaşına, ‘Beynini nasıl patlattım, değil mi?’ diyor. Öteki çocuk ellerini açarak ‘Boom! Pöööört!’ diye bağırıyor (Ural, 2016b, s.44,47).

“Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş” adlı metnin girişinde yazar, çizgi film izleyen çocukları izlediğini belirtmiş onların her hareket ve cümlesini detaylarıyla okura tasvir etmiştir. İki çocuğun televizyon izlerken kendi aralarında gelişen diyaloglarını ve bu çocukların ebeveynlerine karşı olan hareket ve tavırlarını okura aktaran Ural, bu gözlemleri neticesinde gençlerin günlük hayatlarında adeta savaşarak yaşadıklarını fark etmiş ve televizyondaki savaş sahnelerinin ve bilgisayar oyunlarının gençleri nasıl şiddete yönlendirdiğini anlatmıştır. Yazar metninde düşünmeyen, araştırmayan çocukların yetişmesi ve gençlerde şiddet eğilimlerin oluşması için bu durumun birileri tarafından tasarlandığını öne sürmüştür. Ayrıca yazar, metinde teknolojiyle yapılmaya çalışılan bilinçaltı algı operasyonunun gençlere yaşattığı süreçleri ve onların duygusal deformasyona uğrayan ruhlarını gözlemlerken bu durumun ülkenin geleceği için nasıl bir tehdit oluşturduğunu keşfetmiş ve okurları üzerinde farkındalık uyandırmaya çalışmıştır. Yazar gözlemlerinin neticesinde vardığı kanaati, okurlarına da anlatarak gözlem yapmanın kendisinde yarattığı zihinsel açılımları onlara da yansıtmıştır. Yaşanılan çağa ve çağın getirilerine dikkatli bakarak teknolojik yenilikleri sorgulama, bunun için de daha çok gözlem yapmanın gerekliliğine inanma bu metnin öğrencilere kazandırdığı kazanımlardandır.

... ama bu oyunlar dizisinin Osmanlı deniz komutanlarına (kaptan-ı deryalara) karşı akıl almaz bir kin ve düşmanlıkla üretildiğini açıkça gördüm. Üstelik oyunların mekanları İstanbul ve Roma. Oyun yoluyla kendi çocuklarımıza ünlü kahramanlarımızı katlettiriyorlardı (Ural, 2016b, s.50).

Kuşaklar arasındaki fark, hiçbir zaman günümüz çocuklarıyla bugünkü anne babalar arasındaki kadar derin olmadı. Siz bakmayın onların müzik, dans, futbol izleyip sonra da şiddet içeren strateji oyunları oynamalarına. Pek çok açıdan

eleştirilebilirler belki ama düşüncenin gelişimi, değişimi, ve teknolojiye hiçbir çağda görülmediği kadar sahip çıkmaları açısından eleştirilemezler. Düşünsenize küçük insanlar bütün benlikleriyle birer teknoloji tutkunu (Ural, 2016b, s.59).

Günümüzde birbiri ardınca çıkan gerilim, korku, şiddet yüklü kötü popüler kahramanlar, bir öncekini yok ederek kendisine çocukların dünyasında yer bulmaktadır... Çocuklarımızın yaşamında her yıl korku ve korkutma kervanına yeni bir çizgi kahraman katılmakta, hamburgerlerin yanında, giydiğimiz tişörtte, okul çantalarımızda, çarşaflarda, kalemlerin üzerinde, hatta spor pabuçlarda kendini duyurmaya çocuklara sevdirmeye çalışmaktadır (Ural, 2016b, s.89).

Artık karşımızda her şeyi algılayan, doğru anlayan ve kavrayan küçük bireyler var... Bu öykü kime ait olursa olsun, anne babalarımızla olan bir tarafa bugün 7-9 yaş çocuklarıyla 4-5 yaş grubu çocuklar arasında bile gözle görülür bir kuşak farkı var (Ural, 2016b, s.101).

Şimdi avucumuzu açıp parmaklarımıza bir bakalım. Başparmağımızın dışında, öteki parmaklarımızın hepsi üç boğum, üç parçadır. Yalnızca başparmağımız iki boğum iki parça. Diğer parmaklara göre güdük ve yarı işlevli bir uzuv... Şimdi gelin son on yılda parmaklarımızın üstlendiği yeni görevleri ve öncelik sıralarını inceleyelim... (Ural, 2016b, s.180-189).

Yazar “Başparmak Çocuklar” adlı metinde başparmağın geçmişten bugüne değişen şekil ve işlevini gözlemlemiş, günümüz çocuklarının başparmağı kullanmadaki maharetini okura aktarmıştır. Bu gözlem aracılığıyla yazar, başparmak vasıtasıyla kuşaklar arasındaki farkı açığa çıkarmış olup gözlemleriyle okurunun yaşadığı çağ fark etmesini amaçlamıştır. Çocukları da gözlem becerilerini kullanmaya yönlendiren Ural, onlara “Siz de dede ve nenelerinize TV kumandasını kullanırken bir bakın.” diyerek okurlarının bu değişimi, gözlemlenmeleriyle deneyimlemesini istemiştir.

4) Sınıflama Becerisi

“Başparmak Çocuklar” kitabında sınıflama becerisinin örneğini sunan metinler; “Bilişim Suçları”, “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar” ve “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” metinleridir. Yazar “Bilişim Suçları” ve “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” adlı metinlerdeki sınıflama örneğini kendi yaparken “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar” metnindeki analizi; İspanyol şair, yazar ve filozof George Santayana’dan alıntı yaparak aktarmıştır (Ural, 2016b, s.60, 92, 174).

“Hatta bu dertleri türlerine, yaş gruplarına, içeriklerine, teknolojik yapılarına göre sıralayabiliriz. En basit biçimiyle yapılacak bir sıralama, kriminal bilişim suçları ve gülmece ağırlıklı kandırmaca suçlarını içeriyor” (Ural, 2016b, s.60).

Yazar bilişim suçlarını ele aldığı metninde bu suçları, kendi arasında bir sınıflamaya tabi tutmuş, belli özellikleri kapsamında onları gruplandırmıştır. Problemi tanımlarken yapılan böylesi bir analiz, problemin boyutunu doğru görmeyi sağlayacağı gibi aynı zamanda çözümü için atılacak hamleleri de kolaylaştırır. Sınıflama becerisinin kazanımı bilişsel gelişimin bir yansıması ve destekleyicisidir. Okurlar metinde bilişsel gelişimlerini destekleyecek bir analiz örneğiyle karşılaşmaktadır. Bu örneğin; onların gözlem ve sorunlarına doğru bakış açısıyla yaklaşmayı öğrenmeleri, geneli özele indirgeyebilmeleri ve ortak noktaları belirleyip gruplayabilme becerilerini kazanabilmeleri için önemli bir veri olduğu düşünülmektedir.

“Tarihçiler üçe ayrılırlar; yalan söyleyenler, yanılanlar, bilmeyenler” (Ural, 2016b, s.93).

“Şimdi gelin, son on yılda parmaklarımızın üstlendiği yeni görevleri ve öncelik sıralarını inceleyelim” (Ural, 2016b, s.184).

5) Tahmin Etme Becerisi

“Başparmak Çocuklar” adlı kitapta tahmin etme becerisinin kullanımına yönelik “Ezbercinin Ek Belleği”, “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “Nasrettin Hoca ile HıtarPetar”, “Pan, Peter Pan ve Panikatak”, “Şereflikoçhisarlı Grimm Kardeşler”, “Tilt Makineleri ve Langırt Salonları”, “Dedem, Nenem ve Bilgisayar”, “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” metinlerinden on örnek tespit edilmiştir (Ural, 2016b, s.29, 44, 111, 119, 128, 148, 165, 174). Tahminler genellikle gözlemlenen bir olgunun gidişatına yönelik yapılmıştır.. “Ezbercinin Ek Belleği” ve “Başparmak Çocuklar ve Oya Yubi Se Dai” metinlerinden iki veri tespit edilmiştir.

Mekanik oyuncaklar dünün çocuklarına mekaniği, sistemlerin nasıl çalıştığını, çarkların nasıl döndüğünü, zembereğin nasıl bir yakıt, bir enerji görevi gördüğünü öğretiyordu. Her zaman söylerim, mekanik teneke oyuncaklarla büyüyen ve o oyuncaklarını söküp takarak bozuk olanları onarmayı öğrenmiş çocuklar bugün ellerinden her iş gelen yetişkinler olmuşlardır. Ne kadar becerikli olursa olsunlar, dijital oyuncaklar onlara tamir şansı tanımadığından yalnızca kullanıcı olarak kalacaklar, arabayı kullanan ama tamir etmeyi bilmeyen bir şoför gibi hep yolda kalacaklar.... Bence bir adım kaldı. Çok yakında okullarda bugünkü anlamda bir dil öğretisinin kalacağına inanmıyorum... Gelecekte algı, görsel okuma ve anlamla çözümlenme, yaratıcılığı ve düşüncenin doğurganlığını besleyen bilgilerle donanan bellekler olacak(Ural, 2016b, s.31,32).

Yazar geçmişteki oyuncakların çocukların mekaniği anlamalarını kolaylaştırdığını bu sebeple o çocukların bugün ellerinden her iş gelen bireyler olduğundan bahsetmiştir.

Yazarın geçmişe yönelik bu gözlemi, onu gelecekle ilgili bir tahmin etme sürecine itmiş, geçmişteki tecrübelerinden geleceğe yönelik bir çıkarım yapmıştır. Yazarın aynı metindeki diğer tahmini, bilim adamlarının söyledikleri doğrultusunda yapılmış olup bilimsel verilerin doğruluğuna binaen bir tahmin yürütülmüştür. Her iki tahminde de yazar bir düşünme süreci yaşamış; kendi gözlemleri ve bilimsel verilerin ışığında tahmin etme becerisini kullanmıştır. Bu örneklerin tahmin etme becerisine giden süreci görme ve olayları doğru okuma ve yorumlama gibi noktalarla okurlara örnek, tahmin etme becerilerinin kazanımlarını edinmedeyse onlara destek olması beklenmektedir.

“Beni asıl korkutan sırada kim var? Atatürk mü?” (Ural, 2016b, s.50).

Yazar metinde bilgisayar oyunlarında öldürülenlerin Türk tarihindeki önemli kişiler olmasını eleştirdikten sonra önlem alınmazsa bu oyunlar aracılığıyla daha başka kimin öldürüleceğine yönelik çocuklardan bir tahmin geliştirmelerini ister. Böylelikle gidişatın vahimliğini onlara düşündürmüş olan yazar, aynı zamanda da sorduğu soruyla onları tahmin etmeye yönlendirir ve cevap bekler. Daha sonra bu soruyu kendi tahminince cevaplar. Tahmin etme becerisinin olayları önceden görmeye ve olabileceklere yönelik önlem almaya yarayan niteliklerini yansıtmaya bakımından yazar, önemli bir becerinin kazanımı üzerinde durur ve okurlarının bu beceriyi edinmelerini, bilişsel anlamda gelişmelerini ister. Bunun için metinde tahmin etme becerisini geliştirmeye yönelik örnekler vererek onlara yardımcı olur.

Bu yüzden çocuk edebiyatının birçok klasiği gibi bu kitabın da yetişkinler için yazıldığını, sonradan çocukların masal öğeleriyle süslü bu kitabı kendi dünyalarına katarak çocuk edebiyatına kazandırdıklarına inanıyorum. ...bana göre de yazar, çetin savaş koşullarına karşı, içindeki büyümeyen çocuğa sığınarak düş dünyasında yaşamının mutluluğa giden bir yol olduğunu göstermiştir bu eserinde. Yanılabilirim ama benim Peter Pan ‘a ve yazarına bakışım böyle (Ural, 2016b, s.120).

Çocuklar için bilgisayar oyunu üreten Nintendo’nun bugüne kadar ürettiği oyun sayısının 2000’i aştığı, sattığı kartuş sayısının bir milyarı bulduğunu, bunları uca eklediğimizde dünyanın çevresini iki kez dolaştığını düşünürsek, yarınlar bilgisayarları yalnızca oyun oynamak için kullanan, gözleri bozulmuş, sürekli gerginlik içinde yerinde duramayan hiperaktif çocuklar bırakacağımızı daha iyi anlarız (Ural, 2016b, s.152).

6) Araştırma Yapma Becerisi

Ural (2016b); metinlerde okurlarını araştırma yapmaya becerisini kazandırma adına onlara kendi yaptığı araştırmalarından örnekler sunmuş, araştırma yapmanın gerekliliğini anlatmış, araştırmamadan doğan bilgi eksikliğini onlara hissettirmeye çalışmıştır. “Ezbercinin Ek Belleği”, “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “‘Fareli Köyün Kavalcısı’ Suçsuzmuş!”, “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar”, “Dünkü Masallar Bugünkü Çocuklar”, “Yine Tatarınlar: Av Biter, Avcı Bitmez” adlı altı metnin çocuk okurları araştırma yapmanın kazanımlarına ulaştıracak örnekler içerdiği düşünülmektedir (Ural, 2016b, s.29, 44, 85, 92, 138, 143).

“Yarışmanın ardından yurtdışına gezilerim de böyle bir buluş var mı diye çok araştırdım ama hiçbir yerde örneğine rastlamadım” (Ural, 2016b, s.30).

“Daha sonra oyunla ilgili bir araştırma yaptım ve oyunu izledim” (Ural, 2016b, s.49).

“İngilizler de bir kişinin 960 kişiyi nasıl öldürebileceğini hiç sorgulamadan, Kral Artthur’u bir kahraman olarak kabullenmiş” (Ural, 2016b, s.94).

“Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar” adlı metnin genelinde yazar, diğer milletlerin tarihi kahraman olarak gördükleri şahsiyetlerin aslında hayali kahramanlar olduğunu, insanların araştırmadan sorgulamadan her anlatıyı doğru kabul ettiğini anlatmakta ve araştırma yapmanın, gerçeğin peşinden gitmenin önemini vurgulamaktadır. Ural, metinde “Dedim ya ben araştırmacıların yalancısıyım.” diyerek kendisinin de bu metni yazmadan önce metindeki kahramanlara yönelik yapılan araştırmaları araştırdığını okuruna aktarmakta okurlarını araştırmalardan elde ettiği sonuçlarla bilgilendirmeyi doğru bulmaktadır. Böylelikle araştırma yapma, doğruyu bulma ve doğruyu anlatma sorumluluğuyla çocuklara örnek olmaktadır.

Ama bu masalı neden kızların erkeklerden daha çok sevdiğiyle ilgili sorunun yanıtını da inanın ben de bulamadım. İlerde bulunca yazacağım. Kırk Haramiler masalındaki “Açıl Susam Açıl!” cümlesindeki “susam” sözcüğünün anlamını da siz bulursanız bana yazın (Ural, 2016b, s.142).

“Aradan tam yirmi yıl geçti. Denizlerimizden kaç kuş türü eksildi, bileniniz var mı?” (Ural, 2016b, s.147).

7) Problem Çözme Becerisi

“Frankeştayn Komik Bir Adamdı” ve “Küçük Dev Adamlar” metinlerinde Ural (2016b), okurlara problemlerin nasıl çözülebileceğiyle ilgili bilgilendirmeler yapmakta, onları kendi problemlerini nasıl çözebileceklerine dair düşündürmeye çalışmaktadır (s.88, 100). “Eski Bir Antivirüs Programı: Ya Kebikeç” metninde ise gelişen ihtiyaçlara göre bireylerin problemlerini nasıl çözdükleriyle alakalı örnekler sunmuştur (Ural, 2016b, s.158).

Sizi korkutan bu kötü kalpli varlıklardan kurtulmanın yolu ise ona ilgi duymamanızdan ve onu sevmemenizden geçiyor... Yani şöyle: Evde tek başınızsanız ve yatağınızın altında biri olduğu hissine kapıldınız. Hemen o yatağın altına bakmazsanız, o “olmayan kişi” sizi korkutmaya devam edecektir. Bakarsanız, sizi korkutacak bir şeyin olmadığını göreceksiniz... (Ural, 2016b, s.90).

Yazar “Frankeştayn Komik Bir Adamdı” adlı metinde çocuk okurları problemleriyle ve korkularıyla yüzleşmeye davet etmektedir. Problemlerin çetrefilliğinden korkup problemin üzerini örtmek her zaman problemi büyüteceğinden yazarın okurlara sunduğu tavsiye, genel olarak tüm sorunların üstesinden gelmek için atılabilecek ilk adım niteliğindedir. Problemi çözebilmek için bireyin problem durumuyla karşılaşp sorunu yakından tanınması önemlidir çünkü sonrasında geliştirilecek strateji problem doğru tanımlanırsa sonuç verecektir. Yazar metinde, problemleri çözebilmek için ihtiyaç duydukları cesareti okurlarına vermekte, onlardan kendilerine güvenmelerini istemektedir. Yazar bu metinde problemlerin çözümüne duyuşsal bir açıdan yaklaşmış olup çocuklara ihtiyaç duydukları cesareti ve özgüveni vererek onların problem çözme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamaktadır.

Bu etki o kadar büyüktür ki, yıllardır anlatılagelen bu masalların pek çoğunun içindeki çocuklar için yanlış, sakıncalı öğeleri görmeme neden olmuştur. “Bana La Fontaine Orman Mahkemesinde kitabımı o yazdırmıştır” desem yanlış olmaz.

8) Mizah Becerisi

Mizahın bilişsel gelişimi desteklemesi; çocukların anlama kapasitesini arttırmasına, onları farklı bakış açılarına ulaştırmasına bağlıdır. “Başparmak Çocuklar” kitabındaki “Mevlana’dan Çocuklara Öyküler” ve “Nasrettin Hoca İle Hıtar Petar” metinleri okurları

bilişsel yönden destekleyecek mizah unsurlarını barındırmaktadır (Ural, 2016b, s.107, 111).

Bir gün kendini beğenmiş, kibirli bir dil bilgini kıyıda duran bir kayığa binip karşı yakaya geçmek ister. Bir kayıkçıyla anlaşır. Kayığa biner ve yola çıkarlar. Bu arada dil bilgini, hem çevreyi izlemekte hem de kayıkçının bilgisini görgüsünü sınamaktadır. Bir ara şöyle bir soru sorar:

“Kayıkçı, sen hiç dilbilimi kitabı okudun mu?”

“Hayır, beyim. Ben cahil kayıkçıyım. Üstelik okuma yazma da bilmem.”

Bilgin onu biraz da aşağılayarak, alaycı bir biçimde şöyle der:

“Yazık çok üzüldüm. Demek ki sen yaşamını boşa geçirmişsin.”

Kayıkçı hiç sesini çıkarmaz. Sahilden bir hayli uzaklaştıktan sonra hava bozar ve bir fırtına çıkar. Bilgin belli etmese de korktuğu her halinden bellidir. Kayıkçı dayanamaz ve şöyle söyler:

“Ey her şeyi çok bilen dil bilgini dostum! Sana bir soru sormak isterim.”

Dil bilgini sor anlamında başını sallar.

“Yüzme bilir misin?” “Hayır!”

Bu kez kayıkçı şöyle yanıt verir:

“Vah, vah çok üzüldüm! Yaşamını boşuna harcamışsın, çünkü biraz sonra kayık batacak ve seni dilbilgisi değil yüzme bilgisi kurtaracak!..” (Ural, 2016b, s.108).

“Mevlana’dan Çocuklara Öyküler” adlı metinde yazar Mesnevi’den okuduğu iki öyküye yer vermiştir. İlk metnin mizah ögesini taşıdığını belirten Ural, anlattığı öyküyle okurlarını hem güldürmüş hem de düşündürmüştür. Metindeki güldürü unsurunu anlamak için okurların belli bir düşünme sürecine girmesi onların zihinsel gelişimini hızlandırmakta aynı zamanda da duyuşsal olarak hoş vakit geçirmelerini sağlamaktadır. Kayıkçının dilbilginine verdiği ders mizah ögesiyle sunulduğu için okurun bu dersi algılaması kolaylaşmış, verilmek istenen mesaj ders havasından çıkmıştır. Beynin aktifleştiği dönemi daha az stresli ve yorucu geçiren çocuk okur bu sayede hem eğlenmiş, hem de bilişsel anlamda gelişmiştir.

4.3. Yalvaç Ural’ın Deneme Kitaplarında Kişilik Gelişimine Yönelik Genel Bulgular

Çocuklara erken yaşlarda kazandırılması gereken kitap okuma alışkanlığı, doğru kitapların tercih edilmesiyle çocukluk dönemindeki yaşantılara tesir eder ve kişiliğin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlar. Yalvaç Ural yazdığı deneme kitaplarında çocuk

okurların kişiliğini farklı beceri alanlarından destekleyerek, onların değer kazanımlarına katkı sağlayarak okurlarının sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırılmasına aracı olmaya çalışmıştır. Bu bakımdan çocuk edebiyatının okurları üzerindeki yapıcı ve onarıcı misyonunu yerine getiren yazarın kitaplarından elde edilen veriler şu şekildedir.

Çalışmada kişilik gelişimi üç ayrı kitaptan on farklı alandan incelenmiştir. Bu alanlar öğrenmeyi öğrenme, çatışma yönetimi, zaman yönetimi, olumlu düşünme, özyeterlilik, yaratıcılık, kültürel farkındalık, mizah ve değerlerdir. Öğrenmeyi öğrenme alanına ve olumlu düşünmeye yönelik veriler yalnızca Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer kitabından, zaman yönetimi becerisine yönelik kazanımlar sadece Stephan Hawking Herkül'ü Döver kitabından elde edilmiştir. İncelenen üç deneme kitabından elde edilmesi beklenen kazanım sayısı yüz yirmi dokuzdur. Bu oran yazarın kişilik gelişimine verdiği büyük önemin sayısal olarak ifadesidir.

Yazarın deneme kitapları içerisinden kişilik gelişimine dair en çok veri altmış veriyle “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı kitaptan saptanmıştır. “Stephan Hawking Herkül'ü Döver” kitabı çalışma kapsamında kırk üç veri “Başparmak Çocuklar” kitabı yirmi altı veri sunmuştur (Ural, 2016a, 2016b, 2015).

Tablo 4.21

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Kişilik Gelişimine Yönelik Veriler

	Öğrenmeyi Öğrenme %	Sosyal Beceriler %	Çatışma Yönetimi %	Zaman Yönetimi %	Olumlu Düşünme %	Özyeterlilik %	Yaratıcılık %	Kültürel Farkındalık %	Mizah %	Değerler %	Toplam								
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	1	2	5	8	2	3	0	2	3	13	22	32	53	60					
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	0	1	2	1	2	3	7	0	2	5	2	5	4	9	5	12	25	58	43

Başarmak Çocuklar	Genel Toplam
0	1
3	1
12	9
0	7
0	3
0	2
2	3
8	2
4	2
15	6
3	5
12	7
0	5
14	9
54	7
26	18
	14
	71
	55
	129

1) Öğrenmeyi Öğrenme Becerisi

Öğrenmeyi öğrenme becerisi metinlerin birinde sadece bir örnek aracılığıyla okura aktarılmıştır. Yazar metinde, öğrenmeyi öğrenme becerisini kullanarak tüm zorlukları göğüslemiş, olumsuzluklara rağmen kendi öğrenmelerini yönetebilmiş ve başarıya ulaşmış bir bilim adamının hayatından bir kesit sunarak öğrencilerin onunla özdeşim yapmasını istemiş böylelikle kendi öğrenmelerinin sorumluluklarını alıp öğrenmeyi öğrenme becerisinin kazanımlarına ulaşmalarını sağlamaya çalışmıştır.

2) Sosyal Beceriler

Sosyal davranışların edinimi, bireyin sosyalleşmesini ve toplum tarafından kabul görmesini sağladığından bu davranış örneklerinin metinde yansıtılması, öğrencileri kitaptaki kahramanla özdeşim kurmaya, metinde pekiştirilen davranışları uygulamaya sevk eder. Ural'ın kitaplarında okurlara onların sosyal becerilerini geliştirecek nitelikte örnek cümleler ve örnek karakterler sunulmuş, sosyalleşmenin gerçekleştiği, bireyin kendisini karşısındakine rahatlıkla doğru bir biçimde ifade edebildiği yaşantılardan metinlerde beğenilerek bahsedilmiştir.

Okurların toplumsal düzene uymaları, toplumun bir parçası olarak toplumla barışık bir hayat sürmeleri adına metindeki kazanımlar okurların sosyal becerilerini kuvvetlendirecek özellikler taşımaktadır.

Her üç kitapta da sosyal becerilerin edinimine yönelik örneklerle rastlandığından anlaşılacağı üzere yazar sosyal becerileri okurlarına kazandırma amacı gütmüş ve dokuz örnekle kişilik gelişiminin yüzde ... bu örneklerin sayısı dokuz olarak belirlenmiştir.

3) Çatışma Yönetimi Becerisi

Çatışmalar farklı düşünen iki birey arasında gerçekleşen kaçınılmaz güç durumlarıdır. Çatışmayı yönetebilme becerisinin edinimi farklılıkların düğümleşmeden karşılıklı anlayış yoluyla ifade edilmesini sağlarken aynı zamanda bireyler arasında olumsuz duyguların oluşmasını engeller. Yalvaç Ural çatışma yönetimi becerisinin örneklerini sunduğu metinlerde okura kendi fikrini nasıl savunduğunu bizzat göstermiştir. Öncelikle karşısındakinin ne düşündüğünü okuruna açıklarken daha sonra saygı çerçevesi içinde muhatabının tezini çürütmüş ve okuruna kendi düşüncesini anlatma yoluna gitmiştir. Bu metinlerde yazar, sosyal davranış örneklerini yansıtmış, muhatabını ikna etmek için zorlamaya gitmeden sevgi içeren hitaplarla yumuşak bir üslup kullanmayı tercih etmiş ve iyi niyet barındırmayı esas almıştır. Yazar çatışma yönetimine yer verdiği örneklerinde okuruna örnek olmayı istemiş, onlara sosyal problemlerin nasıl çözüleceğine dair yol göstermiştir. Böylelikle bireylerin sosyal ilişkilerinin ve çatışma çözme becerilerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca bu örnekler, Türkçe öğretiminde konuşma becerisi kapsamında kazanımı amaçlanan tartışma becerisinin edinimine aracılık eder. Tartışma tekniğinin kullanımında inandırıcılık gücünü arttırmak için başvurulan yollardan biri olan düşünceyi geliştirme yolları çatışma yönetimine dair sunulan örneklerde de kullanılmış ve bu yolların öğrencilerce tanınmasına ve kullanılmasına zemin hazırlanmıştır.

Yazar çatışma yönetimi becerisinin kazandırılmasını sağlama amacıyla “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer”ve “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitaplarında okurlarına sunduğu üç örnek metinle çatışmalarda izlenmesi gereken yolu göstermiştir (Ural, 2016a, 2016b, 2015).

4) Özyeterlilik Becerisi

Metinde yazar öğrencilerin özyeterlilik algısının hangi durumlarda gelişebileceğini, herhangi bir olumsuzluk durumuyla karşılaştıklarında kendi özyeterlilik algılarını yıkmadan sorunla nasıl mücadele edebileceklerini göstererek okurlarının kişilik gelişimlerini sağlıklı bir zeminde yürütebilmeleri için onları desteklemiştir. Metindeki örnekler öğrencilerin özgüvenlerini geliştirerek kendi yeterliliklerine doğru bir bakış açısıyla bakmalarını sağlayacaktır.

Yazarın her üç kitapta özyeterlilik becerisinin gelişimine dair örneklere yer vermesi onun bu beceri alanının gelişimini önemseyişinin bir kanıtıdır.

5) Yaratıcılık Becerisi

Metinlerde yaratıcılık becerisi yönelik verilen örnekler, genellikle yaratıcı fikirler ve bu fikirlerin ortaya koyduğu ürünlerden oluşmaktadır. Yazar yaratıcı bulduğu bu fikirleri metinlerde okurlarıyla paylaşarak onları yaratıcı düşünmeye özendirmek, kendi fikirlerini önemsemelerini sağlayarak üreticilik yönlerini ortaya çıkarmanın gerekliliğine inandırmak istemiştir. Yaratıcılık becerisinin küçük yaşlardan itibaren geliştirilmesi gereken bir beceri alanı olduğunu çocuk okurların metinler aracılığıyla kavramaları ve yaratıcılıklarını geliştirmek için çabalamaları ilerleyen hayatlarında onları üretken, aktif, çözümcül bireyler olmaya sevk eder.

Yaratıcılık hayatın her alanında gerekli olup özgün fikirlerin ortaya çıkması teknoloji, kültür, edebiyat, sanat gibi dallarda toplumun yükselmesine ve yenilenmesine yardımcı olur. Metnin sunduğu örneklerde yaratıcılık becerisinin toplumu etkileyen yönü yansıtılmış okurların toplum yararına bu beceriyi kullanmasının önemi aktarılmıştır.

Yaratıcılık becerisi yazarın kitaplarında “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında bir örnekle, Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabında iki örnekle, “Başparmak Çocuklar” kitabında dört örnekle yerini almıştır. Bu durum yaratıcılık becerisine verilen ehemmiyeti göstermekte, becerinin kazanımını kolaylaştırmaktadır (Ural, 2016a, 2016b, 2015).

6) Kültürel Farkındalık

Ural, kitaplarında kültür ögesinin oluşumu ve kültürün yaşantıya yansımış şekline dair okurlarına sunduğu bilgilerde bu yaşantıların nasıl doğduğuna değinmiş, tahminlerde bulunmuştur. Türk kültür birikiminin oluşmasına ve dünyaya duyurulmasına hizmet eden şahsiyetlerin de yer aldığı metinler aracılığıyla öğrencilerin kültürel farkındalık kazanmalarını amaçlanmakta, onların geçmişle şimdi arasında bağlantı kurmasına yardımcı olunmaktadır. Kültür malzemesi olarak ortaya çıkan ürünlerin tümü, duygu ve düşüncelerin ifade ediliş biçimi olup öğrencilerin metinler aracılığıyla bu fikri kavraması onları; kültürün devamını sağlayan ifade biçiminin önem ve gerekliliğine inandırmakta,

okurların üreticilik yönlerinin açığa çıkmasını sağlamaktadır. Somut olan ve olmayan kültürel miras gençlerin bilinçlenmesiyle korunacak ve yaşatılacaktır. Ural (2015) metinlerinde kültüre sahip çıkma ve gençleri bilinçlendirme gayret içerisine girerek mizah kültürünün mihenk taşı olan Nasreddin Hoca'yı başka ülkelerin sahiplenilmesini, Türk bilim adamlarından olan İsmail Rezzaz'ın Mısırlı mühendis olarak dünyaya tanıtılmasını okurlarıyla paylaşmış; kültürümüzü korumamız gerektiği mesajının üzerinde ısrarla durmuştur. Kültür bilincinin oluşması çocukların aidiyet hissini kuvvetlendireceğinden ülke ve millet sevgisinin, vatanseverlik değerinin kazanımına da yardımcı olacaktır.

Metinlerde kültürel farkındalık kazanımına hizmet edeceği düşünülen dokuz örnek belirlenmiştir. Bu örneklerin kişilik gelişimine dair elde edilen veriler arasında üçüncü sırada yerini alması yazarın kültürel farkındalık kazanımına ayrı bir önemiyet verdiğinin göstergesidir.

7) Mizah Becerisi

Yalvaç Ural deneme kitaplarında mizah unsuruna iki açıdan yer vermiştir. İlk olarak mizahın nasıl yapılması gerektiği noktasında okurlarını bilgilendirmiş, toplumsal ilişkileri geliştirme yetisi bulunan bu becerinin kazanımı adına okurlarına belli bir mizah adabı kazandırmaya çalışmıştır. Mizah becerisi geliştirilebilen bir beceri alanı olup mizah kullanımının yaygınlaştırılması sosyal ilişkileri geliştirir, sorunların önüne geçer ve iletişimi kuvvetlendirir. Bu yönüyle Yalvaç Ural'ın eserlerindeki mizah unsurlarının çocukların sosyal iletişim becerilerini kuvvetlendireceği düşünülmektedir.

İkinci olarak da mizah Ural'ın eserlerinde kimi zaman yaşamdaki bir ayrıntının fark edilmesiyle, kimi zaman çocukların yaptığı ufak haylazlıklarla, kimi zaman kelime oyunları ile, kimi zamansa kendi çocukluk anılarıyla şekillenmiş ve yazıya aktarılmıştır. Mizah kullanımı yazarın okurlarıyla arasında samimi bir ilişki gelişmesine katkı sağlamış, metinleri monotonluktan uzaklaştırarak bilgilerin bir öğreti havasında okura aktarılmasını engellemiştir. Yazar deneme metinlerinde mizahı kullanarak okurlarına salt bilgi vermek yerine çocukların gülme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmış böylelikle edebiyattan ve kitap okumaktan zevk almalarını istemiştir. Kitap okumayı zevkli bir eyleme dönüştüren mizah çocukların okuma alışkanlığı kazanımında son derece önemli bir rol üstlenir, dil becerilerinin gelişimine katkı sağlar.

Mizahi yazılarında kullanarak okurlarının da mizahi yönlerini besleyen yazar, çocukları sosyal ilişkilerinde şakalaşmaya ve gülmeye yönlendirmiştir. Şakalaştığı için çevresiyle iletişimi kuvvetlenen, insanlar üzerinde olumlu etki bırakan bireylerin özgüven gelişimleri sağlam temellere oturur ve kişilik gelişimleri desteklenir.

Ural'ın kitaplarında sıklıkla mizah unsurlarından yararlanması; çocukları okudukları hakkında düşünmeye, ilişki kurmaya, kıyaslamalar ve çıkarımlar yapmaya sevk eder bu yönüyle çocukların metinler aracılığıyla hem bilişsel gelişimi, hem dil gelişimi, hem kişilik gelişimi hem de sosyal gelişimi desteklenir.

8) Değerler

Değerler bireylerin kişilik gelişimlerinde etkin bir güce sahiptir. Erken yaşlardan itibaren kitaplar vasıtasıyla öğrencilere kazandırılmak istenen değerler Ural'ın eserlerinde önemli bir yere sahiptir. O eserlerini oluştururken kitapların değer eğitimindeki işlevselliğini kullanmış öğrencilerin değer gelişimlerine katkıda bulunmuştur. Bunu yaparken göze batan eğitici söylemlerden kaçınan yazar, metinlerde eleştirdiği konu, gözlemlediği olay, araştırdığı durumlar üzerinden öğrencilerin kendi çıkarımlarını kendilerinin yapmalarını istemiş, değerleri sezmelerini sağlayacak şekilde ifadelerinin arasına yedirmiştir. O, bu yönüyle okurlarını düşünmeye sevk etmiş, onlara sebep sonuç ilişkileri kurdurarak değer yargılarının sağlam temeller üzerinde gelişmesini istemiştir. Aktarmak istediği değerlerin önemini anlatırken okurlarına bazen bir hikaye, bir anı üzerinden seslenmiş, bazense düşünceyi geliştirme yollarını kullanarak onları fikrinin doğruluğuna inandırmak istemiştir. Kitaplarında aile değerinden, sorumluluk duygusuna, sevgi değerinden dil bilincine kadar pek çok konuyu ele almış, evrensel ve milli değerlerin kazanımına katkı sağlamıştır. Öğrencilerin toplumsallaşp kültürün aktarımında taşıyıcı olabilmesi ve gelişen çağa farkındalık içerisinde ayak uydurabilmesi için Ural'ın deneme kitaplarının içindeki değerler, öğrencilerin geleceğini şekillendirecek nitelikler barındırır. Onları duyarlı bir evlat, duyarlı bir vatandaş, duyarlı bir öğrenci, duyarlı bir hayvan sever olmaya yönlendirir.

Yazarın incelenen kitaplarında yer alan metinler, Türkçe Öğretim Programında yer alan kök değerler ayrışımına göre sınıflandırılmıştır. Verilerde tespit edilen “dil değeri” de ek olarak bu değerlere ilave edilmiştir.

Yazarın kişilik gelişimine yönelik kazanımlar söz konusu olduğunda denemelerinde belirgin bir şekilde okurlarının değer kazanımlarını zenginleştirmeyi hedeflediği sonucuna ulaşılmakta en çok verinin değer kazanımı hedefinde saptandığı anlaşılmaktadır. Kitaptan elde edilen verilere göre TÖP’de yer alan kök değerler içerisinde Ural’ın deneme kitaplarından en çok veri sevgi değerinin kazanımları doğrultusunda elde edilmiştir. Sevgi değerinden sonra en çok veri sorumluluk değerinde saptanmıştır. Metinlerde adalet değerinin kazanımını karşılayacak bir örnekle karşılaşılmamıştır. TÖP’deki kök değerler içerisinde yer almayan dil değeri, yazarın “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” ve “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı kitaplarında işlenmektedir (Ural, 2016a, 2016b). Bu değerle ilgili sunulan veriler yazarın okurlarına dil değerini kazandırmaya çalıştığının açık bir göstergesidir.

Tablo 4.22

Yalvaç Ural’ın Deneme Kitaplarında Değer Gelişimine Yönelik Veriler

	Dostluk	Dürüstlük	Özdenetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardıms severlik	Dil Değeri	Toplam
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	1	3	1	1	1	17	4	1	2	1	32
Stephan Hawking Herkül’ü Döver	1	2			2	6	7	3	4		25
Başparmak Çocuklar		1			1	4	2	2		4	14
Genel Toplam	2	6	1	1	4	27	13	6	6	5	71

a) Dostluk değeri

Yazar dostluk değerini işlediği örneklerinde dostluk kavramının fedakarlık, özveri, yardımlaşma gibi değerlerin üzerinde temellendiğini öğrencilere anlatmaya çalışmış onları hakiki dostluklar kurmaya yönlendirmiştir.

b) Dürüstlük değeri

Yazar metinlerinde dürüstlük değerine vurgu yapmış, bu değeri anlattığı çocukluk anılarıyla, eleştirileriyle ve gözlemleriyle okurlarına kazandırmaya çalışmıştır. O, hiçbir durumda dürüstlük ilkesinden taviz vermemek gerektiğini belirterek, birilerinin diğer insanları kandırmasına tepki göstermiştir. Bu yönüyle dürüstlük değerinin önemi konusunda öğrencileri bilinçlendirmiş, yalanlar üzerine kurulu kitaplara yönelik okuruna sunduğu bilgilerle onların de eleştirel bir okur olmasına katkı sağlamıştır.

c) Özdenetim değeri

Özdenetimle alakalı sadece bir tane veriye rastlanmış olup yazar özdenetim sergilediği bir anısını okurlara anlatarak onların bu değeri kavramasını ve hayatlarına geçirmesini istemiştir.

d) Sabır değeri

Sabır değeri kapsamında kitaplarda yalnızca bir veriye rastlanmıştır. Bahsedilen veride yazar, bir okurunun isteklerine ulaşmak için gösterdiği sabrın ve kararlılığın sonunda ulaştığı başarıyı konu edinmiştir. Sabır metinde sıkıntılara dayanmak anlamında değil de isteklerinin gerçekleşmesi için vazgeçmeden beklemek anlamıyla kullanılmıştır. Yazar metinde öğrencilere başarı için beklemeleri ve vazgeçmemeleri konusunda salık vermiş, bu değerın kazanımı için nasihatte bulunmuştur.

e) Saygı değeri

Saygı değeri; yazarın metinlerinde büyüklere karşı saygılı davranma, farklılıklara karşı saygılı davranma, görgü kuralları çerçevesinde başkası konuşurken saygılı davranma hususlarında işlenmiştir. Büyüklere karşı saygı Türk kültüründe önemli bir konumda olup bu örnek kültür aktarımını sağlama işlevini de görecektir. Diğer iki başlık saygılı davranmanın sosyal iletişimi etkilemesi yönüyle iletişim becerisi kazanımlarını da sağlayacak nitelikleri barındırır.

f) Sevgi değeri

Sevgi değeri metinlerde insanlara yönelik olan sevgi, hayvanlara ve doğaya yönelik olan sevgi, yaşam sevgisi olarak işlenmiştir. Metinde yazar insanların birbirine olan sevgisini

yansıtan örneklere vermiş, bunu kimi zaman anne – baba sevgisi, kimi zaman bir okuru sevme, kimi zamanda bir çocuk sevgisi üzerinden yapmıştır. Hayvanlara ve doğaya karşı olan sevgi metinlerde onları koruma ve değerini fark etme bilincini oluşturacak şekilde aktarılmıştır. Metinden elde edilecek doğa ve hayvan sevgisi kazanımlarının öğrencilerde çevre bilincini oluşturması beklenmektedir. Ayrıca yazar yaşam sevgisini işlediği örneklerinde öğrencilerin yaşamı sevmesini, sahip olduklarıyla mutlu olmasını istemiş onlara yaşamın lezzetini fark ettirmeyi amaçlamıştır.

g) Sorumluluk değeri

Yazar metinde öğrencilerin sorumluluk duygusunu içsel bir denetim unsuru olacak şekilde yapılandırmasına yardım etmektedir. Bunu yaparken sorumluluklarını yerine getirmediğinde karşılaştıkları kötü sonuçları onlara hatırlatmış, öğrencilerin vicdanlarını harekete geçirmeyi istemiştir. Metinlerde sorumluluk değeri; bir gerçeği ortaya çıkarma sorumluluğunun yanı sıra, kendini çözümden sorumlu hissetme, bir hayvanın bakım sorumluluğunu alma ya da aile içindeki sorumlulukları paylaşma gibi konulardan da seçilmiştir. Yazarın sorumluluk algısı çocukların daha duyarlı bir birey olmasına katkı sunacak nitelikler barındırır. Ural bu örneklerde çocukların hem çevresine karşı olan yükümlülüklerini geliştirmeyi amaçlamış hem de kendilerine olan vicdani sorumluluklarını fark etmelerini sağlamıştır.

h) Vatanseverlik değeri

Vatanseverlik yazarın metinlerinde bütün bir metni kapsayacak şekilde işlenmemiştir. Ural, vatanseverliği; milletin değerlerine sahip çıkmak, bu değerleri yaşatmaya ve korumaya çalışmak, bir Türk olarak Türk bayrağını elde edilen başarılar neticesinde gönderde dalgalandırmak olarak algılamış, ülkesinin gençliğine de vatanın kültürel, edebi ve doğal güzellikleri hususunda bilgilendirmiştir. Onlara Türk büyüklerini sevdirmeyi amaçlamıştır. Bu bilgilendirmeler sırasında kaybolan ve kıymet bilinmeyen değerler karşısında üzölmüş, gurur duyulacak başarıları anlatırken ülkesin adına heyecanlanmıştır. Öğrencilerin vatana karşı sevgi, sorumluluk ve duyarlılık kazanmasına hizmet edecek bu örnekler; onların vatan sevgisini kazanmasını sağlayacak vatanseverlik değerini içselleştirmelerini kolaylaştıracaktır.

ı) Yardımseverlik değeri

Yazar metinlerinde kendisine yapılan yardımların yanı sıra kendisinin de başkalarına yaptığı yardımlara değinmiş, metinlerinde bu değeri örnek olayların üzerinden sunmayı

tercih etmiştir. Okurlarında yardım etmenin güzelliğine yönelik bir iz bırakmayı seçen yazar, bu değerden vurgulayarak söz etmiş öğrencilerin yardımseverlik duygusunu direktiflerle değil de farkına varmaksızın hissederek kazanmalarını sağlamıştır.

i) Dil değeri

Yazar dil değerini işlediği metinlerinde Türkçe'nin içine giren yabancı kelimelerden, kelimelerin yanlış anlamlarında kullanılmasından rahatsızlık duymuş ve bu durumun önüne geçmek için özellikle “Başparmak Çocuklar” adlı kitabında gözlemlediği yanlışlıkları okuruyla paylaşmıştır. Bir yazar olarak Türk diline sahip çıkma sorumluluğunu kendi üzerinde hissettiğini açıklamış, öğrencilere dil değeri kazandırma amacını açıkça ifade etmiştir (Ural, 2015). Yazar metinlerinde öğrencileri Türkçe'yi doğru kullanma hususunda bilinçlendirmiş, yabancı dillerden gelen sözcüklerin dilimizi ne denli kısırlaştırdığını anlatarak onları Türkçe'nin gidişatına yönelik düşünmeye ve yanlış kullanılan sözcükleri doğrularıyla düzeltmeye sevk etmiştir. Bu açıdan metindeki örnekler TÖP'ün Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması; okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması hedeflerine hizmet eder.

4.3.1. Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Bulgular

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabındaki metinler, kişilik gelişimini geniş bir yelpazeden ele alarak okurları çeşitli beceri alanlarından farklı farklı kazanımlara ulaştırma hedefi taşımaktadır. Metinler öğrenmeyi öğrenme, sosyal beceriler, çatışma yönetimi, olumlu düşünme, özyeterlilik, yaratıcılık, kültürel farkındalık, mizah ve değerler başlıkları altında incelenmekte olup elde edilen bulguların okurların kişilik gelişimlerini; kendisiyle ve çevresiyle barışık, yaşam becerilerine sahip bireyler olmaları noktasında destekleyeceği düşünülmektedir (Ural, 2014). Belirtilen başlıklar doğrultusunda kitapta yetmiş adet örnek tespit edilmiştir. Tabloya göre Ural'ın metinlerinin okurları en çok değerler eğitimi noktasında desteklediği anlaşılmaktadır. Değer kazanımının yanı sıra kişilik gelişim becerilerinin edinimine yönelik metinlerde yirmi altı adet bulguya rastlanır. Bu bölüm içerisindeki örneklerin destekleyeceği kazanım alanları aşağıda detaylı olarak belirtilmiştir.

Tablo 4.23

Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Veriler

	Öğrenmeyi öğrenme %		Sosyal Beceriler %		Çatışma Yönetimi %		Olumlu Düşünme %		Özyeterlilik %		Yaratıcılık %		Kültürel Farkındalık %		Mizah %		Değerler %		Toplam
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	1	2	5	8	2	3	2	3	2	3	1	2	2	3	1	2	3	5	6
															3	2	2	3	0

1) Öğrenmeyi Öğrenme Becerisi

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında öğrenmeyi öğrenme başlığı altında incelenen veri “Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz” adlı metinden elde edilmiştir (Ural, 2014, s.39). Öğrenmeyi öğrenme becerisinin edinimiyle bireylerden kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda öğrenme alanlarını belirleyip öğrenme içgüdülerini yönetebilmeleri beklenir. Aşağıda belirtilen örnek bu beklentiye karşılık nitelikte bir örnektir.

Bir Gün Carl Sagan’a büyükbabası “Büyüyünce ne olmak istiyorsun” diye sorar. O da “Astronom olmak istiyorum!” deyince büyükbaba bu kez, “Peki astronom olunca parayı nereden kazanacaksın” der. Gerçekten de bugün bile astronomluk bizim ülkemizde karın doyurmayan bir iş olarak değerlendiriliyor. Oysa o, büyükbabası gibi düşünmediği için dünyamızın önemli bilim insanları arasına girmiş, bizlere popüler bilim kitaplarıyla, uzay bilimini sevdirmiştir (Ural, 2014, s.42).

Ural (2014), “Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz” adlı metinde Sagan’ın mesleği hakkında yapılan tüm olumsuz eleştirilere rağmen merakının ve öğrenme isteğinin peşinden giderek kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu aldığından, öğrenmeye duyduğu istek sayesinde tüm zorlukları kendi çabalarıyla yendiğinden bahsetmektedir. Metin okurlara var olan imkanlarla öğrenme süreçlerini yönetme, başarıya ulaşmak için zorlukları göğüsleyebilme gibi becerileri kazandırarak başarı için azmetmenin ve inanmanın önemini anlatmaktadır.

2) Sosyal Beceriler

Çocukların sosyal çevreleri içerisinde aidiyet hissini yaşayarak o toplumun özelliklerini benimsemesine yardımcı olmak sosyal beceriler eğitiminin ana felsefesidir. “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında okurlara bu edinimi kazandırma amacıyla sayfa numaralandırmasına göre “Merhaba Küçük Kızım Şafak”, “Sözcüklerle Gelen Mutluluk”, “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi”, “İmza Günü Şenlikleri”, “Dikkat! Yazılı Var” metinlerden beş veri sunulmuştur. Alıntılarının ve açıklamalarının yer aldığı aşağıdaki bölümde kazanımların içeriği detaylı olarak aktarılmaktadır (Ural, 2014, s. 7, 36, 58, 75, 93).

“Sen kimin kızıydın?” diye sordum. “Adım Şafak, ben Milliyet kardeş okuruyum!” dedi. Yanımdaki koltuğa oturdu. Kazandığı ödülü almaya geldiğini söyledi. Yerimden kalktım, kendisini kutlayıp öptüm, ben de yanındaki koltuğa oturdum. Nereden ve nasıl geldiğini sordum. “Gebze’den, otobüsle deyince, neredeyse yere düşüyordum. Hemen beni büyük bir olgunlukla sakinleştirdi: “Merak etme Yalvaç Abi, annemle birlikte geldim. O aşağıda beni bekliyor” dedi. Ve sanki soracağımı bilmiş gibi, annesinin neden gelmediğini açıklamaya başladı. Annesi psikologmuş. Ve ona, “Sen artık büyüdün, git kendi işini kendin yap!” demiş (Ural, 2014, s.8)

Yazar, “Merhaba Küçük Kızım Şafak” adlı metinde küçük Şafak’la olan tanışmasını anlatarak metne başlamıştır. Pavey’in yaşının küçüklüğüne rağmen iletişim kurmadaki rahatlığı, özgüveni ve medeni cesareti Ural’ı kendisine hayran bırakmıştır. Metinde iletişim becerisinin ve nezaket ifadelerinin örneklerinin yansıtılması, küçük bir çocuğun kendinden büyük biriyle konuşurken sergilediği kendinden emin tavrın beğenilerek metinde sergilenmesi; çocuk okurları kitaptaki kahramanla özdeşim kurmaya ve beğenilen davranışları uygulamaya sevk eder. Bu bakımından metindeki verinin, çocukların toplumsal hayata etkin katılımlarını destekleyen kazanımlar içerdiği düşünülmektedir.

...Bir gün adını vermeyen küçük bir çocuk telefon edip iş arkadaşım Zülayha’ya şöyle bir not bırakmış: “Yalvaç Abi orada mı?”. “Bugün gelmeyecek”. Biliyorum, radyoda duydum, babası ölmüş, çok üzüldüm. Ben okuldan arıyorum. Yalvaç Abi’ ninSalı günü bizim okula imza günü var. Gelmemesi olası mı? Eğer gelmezse daha çok üzüleceğim. Gelecek değil mi?...telefon eden içlerinden hangisiydi bilmiyorum. “Başınız sağ olsun” diyen biri vardı. Ne dersiniz o olabilir mi?(Ural, 2014, s.37).

Yazar “İmza Günü şenlikleri” adlı metinde kitap imzalatmak için gelen okurlarının bazı yanlış davranışlarından bahsetmiştir. Yazarı masasıyla birlikte duvara yapıştıranlar, yazdıklarını yüksek sesle okuyanlar, yazarı rahatsız edecek derecede yanından ayrılmayanlar metinde olumsuz davranışlara verilen örneklerdendir. Metinde olumsuz örnekler ifşa edilerek çocukların benzer davranışları sergilemesinin önüne geçilmek istenmiş, çevresindekileri düşünmeden hareket eden kişilerin sosyal ilişkilerinde yaşadığı başarısızlıklar metinde yansıtılarak toplumsal düzende uyum ve huzurun önemi okurlara aktarılmıştır.

“Ömerciğim mektubun için teşekkür ederim...”(Ural, 2014, s.60, 75).

“Teşekkürler Ahmet Gülüm Öğretmenim. Bize bugün de yeni şeyler öğrettin” (Ural, 2014, s.96).

Yazar “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” ve “Dikkat! Yazılı Var” adlı metinlerde Ahmet Gülüm Öğretmene ve okuruna teşekkür etmektedir. Yazar bahsedilen metinlerinde teşekkür ifadelerine yer vererek öğrencilerin bu ifadeyle karşılaşmalarını sağlamış ve sözcüğün onların dimağlarına yerleşmesini istemiştir. Teşekkür etmek kişiler arasındaki sosyal iletişimi güçlendirmeye yaradığı için toplumsal hayatta kullanımı gerekli ve önemlidir. Teşekkür etmek, teşekkür edilen kişide memnuniyet uyandırır ve minnet duyulan davranışın yinelenmesine yardımcı olur. Böylelikle güzel bir hareketin toplumsal alanda kullanımı yaygınlaşır. Nezaket ifadelerinin metinde kullanılması okurları teşekkür etmeye sevk edeceği için sosyal bir becerinin kazanımı kolaylaşır, bu sözcüklerin öneminin anlaşılması sağlanır.

3) Çatışma Yönetimi Becerisi

Sosyal hayatın düzenli işleyişi için çatışma yönetimi becerisinin kazanımını son derece önemli olup “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” ve “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” adlı metinlerde okurların çatışma yönetimi becerilerini destekleme amacının güdüldüğü iki örneğe rastlanmıştır(Ural, 2014, s. 27, 58).

Murat Bey gazetede ki “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” başlıklı yazımı okumuş ve bana bu konudaki görüşlerini yazmış. İspanağı yoğurtla yememizin bir rastlantı olduğunu, gıda maddeleri kısıtlı olduğunda insanların eldeki malzemeleri birbirine karıştırdıklarını; böylece özellikle de süt ürünlerinin yediklerimizle birleşmesini buna bağlamış ve konuyla ilgili başka örnekler bulamayacağını yazmış. Ben insanların ıspanağı yoğurtla, yalnızca

zehirlenmemek için yediklerine inanıyorum ve böyle olduğunu savunuyorum. Yoksa Murat Bey’in dediği gibi bu bir rastlantı değil. Gerçekten bu “zehirlenmeye karşı önlem alma konusunda benzer bir örnek daha vermek gerekirse o da “ışkembe çorbasının” öyküsüdür... Murat Bey siz bana güvenin Casper hiçbir zaman ışıkembeden atmaz (Ural, 2014, s.30).

Yazar “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinde kendisiyle aynı fikri taşımayan okuruna karşı, fikrini savunmuştur. Öncelikle yazar metinde, okuruna onun mektubunu okuduğunu bildirmiş yani onu dinlediğini hissettirmiştir. Fikirlerini karşısındakine, muhatabının fikrini hakir görmeden kendinden de emin bir tavırla sunmuştur. Fikrini destekleyecek nitelikteki gözlemlerini okuruna aktarmış, örneklendirmelere başvurmuştur. Farklı düşünen iki bireyin çatışması, kendilerini ifade etme becerilerine ve saygınlıklarını koruyabilme yetilerine göre değişecek bir durumdur. Yazar bu metinde çatışma yönetimi becerilerini kullanmış ve okuruna örnek olacak bir çatışma yönetimi gerçekleştirmiştir. Metin okurların çatışma yönetimine dair becerilere sahip olmadan önce onları dinleme ve anlama becerilerini kullanmaya daha sonra gözlem yapmaya ve fikirlerini temellendirmek için düşüncüyü geliştirme yollarından faydalanmaya yönlendirir. Böylelikle okurların anlama, anlatma becerilerinin kazanımlarını edinmesine gerginlik oluşturmadan saygın bir çerçevede fikirlerini savunabilme becerilerinin gelişmesine yardımcı olur.

“Sen geçen haftaki yazını yanlış yazmışsın. Sorguya tutarak diye yazmışsın ama o öyle yazılmazmış...”Ömerciğim mektubun için teşekkür ederim. Ben bu yazıyı okudum. Eğer ne düşündüğümü merak ediyorsan söyleyeyim: Benim bilgilerine göre birini sorguya tutmakla, sorguya çekmek ayrı ayrı şeylerdir... Ama bunların en iyisini dilciler bilir... Hepimiz yanlış yapabiliriz. Eleştirebiliriz... Hakkı Abi gazete okurlarından söz ederken “okuyucu” sözcüğünü kullanıyor. Yani okurlarına “türkücülerim, şarkıcılarım” diyor. Ben ona bazı şeyleri bilmiyorsun demek istemiyorum. Aslında anlatmak istediğim, aşağıdaki söylencede gizli... Hakkı Abi, gelin yazınızın köşesindeki “faks” sözcüğünü atıp oraya “belgegeçer” yazın, belki sizin köşeye daha yakışır. Biz de sizden öğrenir, bundan sonra faks demeyiz, fakslar yaşamımızdan çıkıncaya kadar (Ural, 2014, s.58,62).

4) Olumlu Düşünme Becerisi

Bireylerin mutlu olabilmesi ve motivasyon kaybı yaşamaması olumlu düşünme becerisinin edinimiyle yakından ilişkilidir. Ural (2014) “Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz?” ve “Babasız İlk Babalar Günü” isimli metinlerde olumlu düşünebilme becerisinin kazanımlarını karşılayacak örneklere yer vermiştir (s.39, 87).

Her elmaya düşen ilk görev, unutmamaktır düşen kardeşlerini. Ama bağlanıp kalmak da değildir. Her şeye inat, aldırmandan rüzgara, yağmura, kurda kuşa büyümektir. Sıkı sıkı yapışarak dalına, kızarıp güneşte bütün babasız çocuklara acılarını unutturacak kadar bal gibi tatlı bir elma olmaktadır (Ural, 2014, s.88).

Yazar “Babasız İlk Babalar Günü” adlı metninde, bir elmanın başına gelebilecek türlü olumsuzluklara rağmen babasız bir çocuğun ağzını tatlandırmak gibi olumlu bir düşünceye sarılıp büyümeyi sürdürmesinin gerekliliğini anlatmaktadır. Yazar burada elmadan örnek vererek okurlarının bir yaşam gayesi edinerek olumlu düşünme becerisini kullanabilmelerini ister. Kendisinin de yaşadığı yoksunluk duygusundan örnek vererek bu duygunun onları teslim almaması için okurlarını gayretlendirir ve onları olumlu düşünmeye sevk eder.

5) Özyeterlilik Becerisi

Özyeterlilik becerisinin edinimi bireyin kendiyle barışık olmasını sağlayıp başarıya dürtüsünü tetikler. Ural (2014) okurlarının kendi yeterliliklerine güvenmenin önemini anlattığı “Yirmi Yıl Bekleyen Şiir” metniyle, bu beceriyi geliştirmenin önemini anlattığı “Yeni Bir Masal/Yeni Bir 101 Dalmaçyalı” metni okurları özyeterliliklerini geliştirme noktasında destekleyecek metinlerdir (s.48, 63).

Filmde beni etkileyen iki şey daha vardı: Biri beni dünyamız adına mutlu kılarken öteki oldukça mutsuz etti ve üzdü... Birincisi oyunlar artık piyasaya çıkmadan önce bunlara tutkun çocuklarca test ettirilerek üretilmesi. Bu da çocukların gelecekte çocuk edebiyatında olduğu gibi kendi seçtikleri ürünlerle besleyip geliştireceklerini gösteriyordu. Her şeye karşın, çocuklarımızın kendi geleceklerini, istekleri doğrultusunda belirleyeceklerinin müjdesiydi... (Ural, 2014, s.63-64).

“101 Dalmaçyalı” filminin çocukların beğenisine göre test edilerek piyasaya çıkacak olması yazarı, çocuklara kendi insiyatiflerine göre izleyecekleri filmi seçme imkanı tanınması bakımından heyecanlandırmıştır. Yazar metinde çocukların kendileri için üretilen çocuk edebiyatı mahsullerinde söz sahibi olması fikrini desteklediğini, karar verme yetisini onlara bırakmanın gerekliliğini okuruna aktarmaya çalışmıştır. Bu paragraf çocukları kendi seçimlerini kendi zevklerine göre yapma gerekliliği konusunda bilinçlendirerek onlara kendilerini ilgilendiren kararlarda insiyatiflerini kullanabilme yetisi ve özyeterliliklerini geliştirme fırsatı sunar.

... Kitaplarını imzaladım. Küçük kız çok şirindi. Abi, teşekkür ettikten sonra, o da uzandı, parmaklarının ucuna kalkarak beni yanağımdan öptü ve gitti... Sonra oradaki öğretmenlerden biri yanıma geldi. Bu öğrenciyle alakalı bir anısını anlattı: Benim sevgili okurum, bir hafta başı dersten önce yapılan “İstiklal Marşı” törenlerinden birini iki dakika geç kalarak kaçırmış. Okula geldiğinde bir de ne görsün tören bitmiş ve herkes sınıflara girmiş... “Vay efendim siz beni beklemeden nasıl “Korkma Sönmez” söylersiniz! Siz benim okula gelmediğimi görmediniz mi? İnsan iki dakika olsun bekleyemez mi?” Ağlamalar, ciyak ciyak bağırarak kendini yerlere atmalar... Sonra bakmışlar olacak gibi değil; zavallı öğretmen, durumun okul müdürüne anlatmış... Çaresiz çıkarmış bütün sınıfları dışarı. Bir kez daha söyleyip “İstiklal Marşı”nı öyle girmişler okula. (Ural, 2014, s.69)

6) Yaratıcılık Becerisi

Yaratıcılık becerisini geliştirmeye dayalı olarak “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinde rastlanan örnek ve açıklaması aşağıda belirtilmiştir (Ural, 2014, s.27).

Bir koyunun sadece etini yemekle kalmayıp “Ondan nasıl yararlanabiliriz diye düşünmüşler ve hiçbir şeyini gereksiz yere atmamışlar. Boynuzlarından çakı sapı ve tarak, kuyruğundan kamçı, derisinden ayakkabı ve giyecek yaparak her şeyinden yararlanmışlar”(Ural, 2014, s.31).

Metinde yazar, okurlarına eski dönemlerde yaşayan insanların ihtiyaçlarını görmek için ürettikleri malzemeleri tanıtmaktadır. Buradaki asıl vurgulanan öge üreticilik olsa da üretim yapmak, yaratıcı düşünmenin sonucunda gerçekleşen bir olgudur. Yaratıcılık becerisi, bireyleri üretken yapar. Metinde yaratıcı fikirlere dair örnekler sunulması; okurları çevresindeki ihtiyaçları gidermeye, elindeki malzemeyi hemen atmayıp onu nasıl değerlendireceği hakkında yaratıcı düşünmeye yönlendirir. Bu metnin öğrencilerin yaratıcılık becerilerini geliştirmeye katkı sunacağı böylelikle öğrencilerin girişimci ruhlarını besleyeceği düşünülmektedir.

7) Kültürel farkındalık

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında “Elleri Kınalı Çocuk” ve “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı metinlerde çocuk okurların kültür kavramını tanımalarına

katkı sağlayacak nitelikteki bilgiler, çocuklara kültürü koruma ve yaşatma bilinci aşılariken kişilik gelişimlerinin de bu yönde düzenlenmesine yardımcı olur(Ural, 2014, s.17, 27)

Anadolu insanın yaptığı her şeyin altında genellikle bir yarar vardır. Özellikle bitkilerle üretilen birçok şey yararı doğrulandığı için kullanılmaktadır... Kırsal kesim insanları geçmişte kendi kendilerinin doktorları oldukları için kınaya öyle inanmışlar ki onunla ilgili atasözleri ve deyimler üretmişler: “Analı kuzu kınalı kuzu”... (Ural, 2014, s.17)

Büyüklerimizden öğrendiğimiz bazı bilgiler vardır nedenini bilmeyiz ama öyle öğretildiği için biz de öyle uygularız. Elbette yanlış bilgiler değildir bunlar onlara da büyükleri öyle öğretmiştir. Ama bence, doğru da olsa öğrendiğimiz, yaptığımız, uyguladığımız her şeyi bizim daha ileriye götürüp taşımamız için, neden böyle davrandığımızı araştırmamız gerekir. İşte bu “merak” bizi geliştirir. İşte bu ortak davranış biçimleri insanlar arasında kuşaktan kuşağa büyür, gelişir ve o ülkenin kültürünü oluşturur... Biliyorsanız atalarımız göçebe insanlardı. Yerleşik biçimde yaşayanlar bile yaz gelince hayvanlarını otlatabilmek için yaylalara çıkarlardı... Buldukları saklama yöntemleriyle et gereksinimlerini karşılıyorlardı. İşte bu yüzden tahılları yaban meyvelerinin, otları çok iyi tanıyorlardı. Bunları hem beslenmek için hem de hastalıklara karşı kendilerini koruyabilmek için kurutup saklıyorlardı (Ural, 2014, s.27,29).

Yazar metinde Türk kültürünün oluşturan öğelerden olan göçebelik, yaylak-kışlak, beslenme ve yemek kültürüne yönelik okurlarına farkındalık kazandıracak bilgilere yer vererek onlara Türk kültürünün tanıtımını yapmıştır. Metin, geçmişin bugüne yansıyan izlerini öğrencilere aktarırken aynı zamanda bu izlerin bugün bile bireylerin davranışlarını etkilediğini göstermesi bakımından, okurların milletlerine ve ülkelerine olan aidiyet duygularını geliştirir, kültürü tanıma ve kültüre sahip çıkma noktasında onları bilinçlendirir. Metnin kazanımları çocukların hayata bakışını ve değer yargılarını etkileyeceği için kişilik gelişimlerine de önemli katkılar sağlar.

8) Mizah Becerisi

Yazar çocukların kişilik gelişimlerinin pozitif, esprili, enerjik, özgüvenli bir biçimde şekillenmesine yardımcı olmak için mizah unsurlarından faydalanmış; altı metinde on üç örnek tespit edilmiştir. “Küçük Arkadaşlarımdan İlginç Öyküler” adlı metinde beş öyküyle, “Karne Öyküleri” adlı metinde dört öyküyle, “Altından Tır Geçmeyen Köprü” metninde bir fıkrayla, “Dikkat Yazılı Var” metninde diyaloglarla, “Bence Çok Komik”

metnindeki fıkralarla, “Müjdat’ın Şakası” metnindeki şakayla okurlarının mizah becerilerinin gelişimine destek olmuştur(Ural, 2014, s.21, 43, 80, 93, 116, 120).

Yıllar önce Mart daha küçük bir kız okula o yıl başlamış okulda dördüncü günü... Öğretmen sınıfta yoklama yapıyor. Numarası ve adı söylenen öğrenciler ayağa kalkıp “Buradayım” deyip yerlerine oturuyorlar sıra Martıya geliyor. Öğretmen adını ve numarasını okuyor. Martı oldukça alçak bir sesle “Buradayım” diyor. Öğretmen bu kadar cansız bir “Buradayım” sözünden pek mutlu olmuyor ve daha güçlü kocaman bir buradayım demesini istiyor. Martı hızla ayağa kalkıp bağıyor. “Kocaman buradayım”(Ural, 2014, s.21).

Deniz Özveren daha üç yaşında ama oldukça akıllı bir çocuk. Teyzesi Dilek ‘in anlattığına göre bakkala gidip alışveriş yapmaya bayılıyor. Annesi onu bir şey almak için bakkala gönderdiğinde şöyle diyormuş: “Deniz paranın üstünü almayı sakın unutma.” Deniz bakkala gidiyor dönüşte annesine paranın üstünü veriyor ve anne işte “Paranın altı” diyor (Ural, 2014, s.22).

Birden eline kocaman bir sprej tüpü geçiyor annesine dönüp bunun ne olduğunu soruyor. Dolaşmaktan ayaklarına kara sular inmiş anne kendini koltuğun üzerine bırakıp Deniz’i başından savmak için koltukaltı spreji yavrum diyor. Kadıncağız dinlenirken kulağına önce bir tıss sesi daha sonra da burnuna bir parfüm kokusu geliyor. Usulca yerinden kalkıyor ve çocuğu aramaya başlıyor. Bir de ne görsün küçük kız spreji iki eliyle tutmuş salondaki koltukların altına sıkıyor (Ural, 2014, s.23, 24, 25).

Yazar “Küçük Arkadaşlarımdan İlginç Öyküler” adlı metinde mizah içeren beş öyküye yer vermiştir. Çocuk gerçekliği üzerine kurulu bu öyküler, çocukların masum taraflarını yansıttığı için okuyanları gülümsetip eğlendirmektedir. Bu hoşnutluk durumu çocukların okudukları kitapla mutlu olmasını sağladığından psikolojik anlamda okuru rahatlatır, sağlıklı bir zeminde eğlenme ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur böylelikle kişisel gelişimlerine katkı sağlar.

Bir arkadaşımın iki çocuğu var. Büyüğü kız küçüğü erkek. Abla beşinci sınıfta küçük ise ilköğretime bu yıl başladı ama biraz başladı ama biraz yaramaz. Ele avuca sığmaz inanılmaz afacan biri. Tabi ablanın karnesinde bütün dersler pekiyi küçüğün ise tam beş tane ortası var. Babası takılmak için “Oğlum Mustafa ablanın karnesi pekiyi doluymuş getir bir de seninkini görelim der. Baba karneyi alır ve önce şaşırır sonra da öyle bir kahkaha atar ki gülmekten annenin “Noldu?” sorusuna yanıt bile veremez... Ablasının karnesinin “pekiyi”lerle dolu olduğunu öğrenince o da karnesindeki bütün ortaların başına pek yazarak notları pek orta yapmıştır. Babası “oğlum bu ne” deyince ne dese beğenirsiniz “benim de hepsi pek orta” (Ural, 2014, s.46).

Elif çalışkan bir çocuk geçen yıl takdir getirmiş nedense bu yıl iki tane kırığı varmış. Tabi annesi bu işe çok üzülmüş “kızım geçen yıl takdir getirdin diye sevinmiştik bütün arkadaşlarının annelerinin yanında göğsümü gere gere kızım takdir getirdi diyerek övünçle dolaşmışım: Şimdi söyler misin ben bu yıl ne

diyeceğim bu insanlara” demiş. Bunun üzerine Elif “anneciğim hep sen sevinecek değilsin ya bırak bu yıl da arkadaşlarımmın anneleri sevinsinler” demiş (Ural, 2014, s.46).

“Karne Öyküleri” metnindeki öykülerin birinde yazar, Elif’in annesiyle arasında geçen bir diyaloga yer vererek okurlarını eğlendirmeyi istemiştir. Metindeki öyküde Elif, karnesindeki notları düştüğü için annesi tarafından biraz hesaba çekilmek istenmiş ancak o bu sıkıştırmalardan mizah içerikli akıllıca cevabı sayesinde sıyrılmıştır. Mizah bireyler arasındaki kırgınlıkları, kızgınlıkları, problemleri yatıştırarak daha büyük sorunların doğmasını engeller ve pozitif düşünmeye yardımcı olur. Mizahın sosyal iletişimi etkileyen yönü aynı zamanda bireyin kişiliğini de etkileyeceğinden yazar, kitaptaki mizah örnekleriyle çocuklara mizahi bir bakış açısı kazandırmaya ve onları mizah yapmaya sevk etmektedir.

Öğretmen karnesini almaya gelmeyen öğrencinin evine telefon etmiş “Ateş bugün okula gelmedi merak ettim de onun için arıyorum.” Karşıdaki ses ateşin hasta olduğunu söylemiş. “Öğretmen çok üzuldüm demek ki okula gelemeyecek. Peki ben kiminle görüştüm acaba?” diye sorunca karşıdaki ses “Babamla” yanıtını vermiş (Ural, 2014, s.46).

Çocuk sabah evden çıkarken odasını toplayan ananesine şöyle söylüyor. Ananesine şöyle söylüyor: “Ananeciğim lütfen bilgisayarımın klavyesini ve ekranını ıslak bezle silme. Hatta sen hiç dokunma. Mausumun üzerine kitapları koyma.” Anane çocuğa peki yavrum dedikten sonra hızla soluğu kızının yanında alıyor ve şunları söylüyor.” Kızım geçen gün televizyonda dinledim. Küçük çocukta zaten bu makineleri almanız kabahat. Bu makinelerde virüs oluyormuş. Alimallah çocuğu hastalarız filan. Sonra hepimiz kafamızı vururuz. Hem bakarsın bize de geçer” (Ural, 2014, s.98).

9) Değerler

Çocukların okuduğu kitaplarda yer alan değer eğitime dayalı bulguların kişilik üzerindeki olumlu etkisi su götürmez bir gerçektir. Ural (2014) bu farkındalıkla “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı kitabında pek çok değere yer vermiş, bu değerler Türkçe Öğretim Programı’nda yer alan kök değerler etrafında şekillenmiştir. Kitapta dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk vatanseverlik, yardımseverlik ve dil değeri başlıkları altında değerlendirilen toplam otuz değere rastlanır. Sevgi değeri; insan sevgisi hayvan sevgisi, yaşam sevgisi olmak üzere üç başlık altında toplanmış olup en çok bulgu sevgi değerinden elde edilmiştir.

Tablo 4.24

Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer kitabında Değer Gelişimine Yönelik Veriler

	Dostluk %	Dürüstlük %	Özdenetim %	Sabır %	Saygı %	Sevgi %	Sorumluluk %	Vatanseverlik %	Yardıms severlik %	Dil Değeri %	Toplam										
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	1	3	3	9	1	3	1	3	1	3	17	5 3	4	13	1	3	2	6	1	3	32

1) Dostluk değeri

Yazar “Sözcüklerle Gelen Mutluluk” adlı metinde gerçek dostluğun her şartta ve her durumda beraber olmak olduğunu vurgulamıştır (Ural, 2014, s.36). Metindeki anlatının okurları dostlarına karşı daha dikkatli ve duyarlı davranmaya sevk edeceği, dostluk değerinin kazanımını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Dostlarımızın yalnızca iyi günlerinde değil, kötü günlerinde de yanlarında olmak dostluğun ve arkadaşlığın göstergesidir. En mutsuz günlerimizde bile bizleri mutlu edecek bir davranış, bir tümce, bir sözcük hep olmuştur. Arkadaşlık ve dostluk gerçekten hep böyle günlerde belli olur (Ural, 2014, s.36).

2) Dürüstlük değeri

Dürüstlük değerini yazarın önemsemesi değer kazanımını kolaylaştırır ve okurları dürüst olmaya teşvik eder. Ural(2014) “Anne Baba Kandırmaları”, “Karne Öyküleri”, “İmza Günü Şenlikleri” adlı metinlerden sunduğu üç örnekle bu değer kazanımını pekiştirmeyi amaçlamıştır (s.11, 43, 75).

Ertesi gün çocuk gerçeği sokaktaki arkadaşlarından öğreniyor ve kendi kendine şöyle diyor: “İçinde sevgi de olsa, hiçbir zaman on kuruşluk uykuya satılmamalı güven duygusu..”(Ural, 2014, s.13)

Suçlarımız ikilenmişti. Hem kırık karne getirmiş hem de sahtekarlık yapıp evdekileri kandırmaya çalışmıştık. Sonunda işi daha fazla çıkmaza sokmamak için gerçeği babalarımıza anlatmaya karar verdik Gerçekten de her şeyi doğru doğru anlattık. Hiç unutmam karnemizdeki kırık notlardan dolayı eleştirilmiş ama gerçeği söylediğimiz için takdir edilmiştik. Babam “Aferin oğlum! Karnen de kırık notların olması o kadar önemli değil. Çalışır, düzeltirsin. Ama ne yaparsan yap hiçbir zaman yalan söyleme ve bizden bir şey saklama!” dedi (Ural, 2014, s.45).

Yazar “Karne Öyküleri” adlı metinde ailesine yalan söylemesi üzerine gelişen bir çocukluk anısını okurlarına anlatarak dürüst olmanın önemini vurgulamıştır. Metinde her çocuğun yapabileceği bir örnek olay üzerinden çocuk okurlara, yanlışların yapılabileceği ancak dürüst olmanın her sorunu çözebileceği mesajı verilmiş, dürüstlük değerinin kazanımı desteklenmiştir. Metnin yalan söylememe, gerçeği gizlememe, hata ne olursa olsun dürüstlükten ayrılmama gibi kazanımları desteklemesi ve okurlara dürüstlük değerini kazandırması beklenmektedir.

“Demirtaş Ceyhun da Orhan Kemal’le arasında geçen böyle bir olayı aktarır: Okumadan okudum dediği için Orhan Kemal’in tepkisinin çok sert olduğunu anlatır” (Ural, 2014, s.77)

3) Özdenetim değeri

Kişinin kendi kendini kontrol edebilme becerisinin geliştirilmesi olan özdenetim becerisinin edinimi doğrultusunda kitapta “Sözcüklerle Gelen Mutluluklar” adlı metinde yalnızca bir bulguya rastlanmıştır (Ural, 2014, s.36).

“O gün çok üzgün olmama karşın, yine de imza gününe gittim” (Ural, 2014, s.37).

Yazar, metinde babasının öldüğü günün hemen akabinde gerçekleşecek olan imza gününe çok üzgün olmasına rağmen katıldığını belirtmiştir. Yazar kendi üzgün olmasına rağmen acısını yaşama isteğini bastırıp okurlarına daha önceden verdiği sözünü tutmuş, daha önemli gördüğü için imza gününe gitmiştir. Bu davranış, yazarın kendi kendisini kontrol etme yani otokontrol becerisine sahip olduğunun göstergesidir. Ural okurlarına bu metin aracılığıyla okurlara bazı gerekliliklerin kişisel isteklerin önüne geçebileceği, sorumlulukların bireyi yönlendirip arzuları sınırlandırabileceği mesajını vermiş, onları özdeşim yapmaya sevk etmiştir.

4) Sabır değeri

Çocuk okurlara sabır değerini kazandırma çabası metindeki “Yirmi Yıl Bekleyen Şiir” adlı örnekte ümidini yitirmeden beklemek çerçevesince sunulmuş, sabır değerinin kazanımı desteklenmiştir (Ural, 2014, s.48).

Ama abla oldukça ısrarlı bir tavır içinde, “Neden yayınlanmasın? Kardeşim bu şiiri tam on üç karanlıkta tutmamak ve okurumuzu daha fazla mektup postalamaktan kurtarmak için yayımlamaya karar verdik... Eğer sabrınız varsa, yayımlanmasını istediğiniz şiirler için sizlere de beklemenizi salık veririz (Ural, 2014, s.51).

Metinde yazar, okurlarından birinin kendi şiirinin dergide yayınlaması için tam yirmi yıl beklediğinden, bu okurun bıkmadan usanmadan kendisine mektuplar yolladığından söz etmektedir. Okurun bu ısrarcı ve sabırlı tavrı sonucunda “Annem” şiiri dergide ve TR kitabında yayımlanmıştır. Metin okurlara hedeflerine ulaşmak için sabırlı ve ısrarcı olmak gerektiği fikrini aşılama, başarıya ulaşmak için pes etmemek gerektiği mesajını vermektedir.

5) Saygı değeri

Saygı değeri toplumsal yaşamı kolaylaştıran bir etki gücüne sahiptir. Ural (2014) “Çocukların Önünde yazışmayalım Hakkı Abi” adlı metinde saygı değerini çocuklara kazandırmaya çalışmıştır (s.58).

“Ben kendimden büyükleri pek eleştirmem... Ben ona sen de bazı şeyleri bilmiyorsun demek istemiyorum. Aslında anlatmak istediğim şu söylenceye gizli” (Ural, 2014, s.61).

“Çocukların Önünde yazışmayalım Hakkı Abi” metni büyüklere saygı değeri etrafında şekillenmiş bir metindir. Ural, kendinden büyük bir meslektaşının bir yanlısını eleştirmek yerine yanlısını anlaması için ona derdini bir söylenceyle anlatmaktadır. Yazar metinde üstüne basarak “... büyüklerle tartışmaya da kavgaya da pek girmem” öğretisinin üzerinde durmaktadır. Onun büyüklere yönelik bu hassasiyeti öğrencilerin saygı değerini fark etmeleri adına güzel bir örnektir. Metnin okurları büyüklere karşı daha hoşgörülü davranmaya, onlarla daha saygılı konuşmaya dolayısıyla onları saygı değerini kavramaya ve kazanımlarına ulaşmaya sevk edeceği düşünülmektedir.

6) Sevgi değeri

Sevgi duygusunun varlığı sevgi değerini doğurduğu için yazar; bu değerini edinimini sağlama amacıyla kendisinin hissettiği sevgi duygusunu okurlarına da tattırmayı ister ve sözcüklerle bu duyguyu onlara da yaşatır. “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” kitabında Ural (2014), zaman zaman bu duygunun bir yansıması olarak sevinip mutlu olurken kimi zaman da sevdiklerine yapılan haksızlıklardan dolayı üzülür, üzerinde sorumluluk hisseder. Kitapta sevgi değeri; insanlara, hayvanlara-doğaya ve yaşama yönelik üç başlık altında on yedi adet bulguyla ele alınmıştır. Metinlerde insan sevgisinin anlatıldığı sekiz örneğe, hayvan ve doğa sevgisinin anlatıldığı beş örneğe, yaşam sevgisinin anlatıldığı iki örneğe rastlanmıştır. Bu sonuçtan yazarın öncelikle okurlarına insan sevgisini kazandırma amacı güttüğü söylenebilir.

İnsan Sevgisi

Ural (2014) insan sevgisine yönelik örnekleri “Merhaba Küçük Kızım Şafak”, “Babamın Masalı Ve Taban Vermek”, “Sözcüklerle Gelen Mutluluklar”, “İkinci ‘Korkma Sönmez’”, “Öğretmenim Bir Annem De Sensin Benim”, “İmza Günü Şenlikleri”, “Belçika’lı Dostumuz Peter’in Gidişi” adlı metinlerde işlemiş; öğretmenine, okurlarına, konuklara ve çocuklara olan sevgisini okuruyla paylaşmıştır (s. 7, 33, 36, 67, 71, 75, 111).

“Seni çok seviyoruz Şafak. Sen her şeyi yenebilecek güçte ve yetenektesin” (Ural, 2014, s.9).

“Ben de işte aynı o çocuk gibi son günlerde hasta olan babama , “Babacım lütfen sıkı yapış hayata ve taban ver bizi bırakma diyordum” ve hastalığı yenmesini, bizimle kalmasını istiyordum. Oysa onun yapabileceği bir şey yoktu... Onu çok özliyorum” (Ural, 2014, s.35).

Yaşamım boyunca kaleme aldığım her kitap, okurlarımın yüzlerinde küçük bir gülümseme görebilmek için yazılmıştır. Yazarlık kaygım hiçbir zaman bunun önüne geçmemiştir. Her zaman bir bayram sevinci içinde onları görebilmek duygusu, beni üretken yapmıştır (Ural, 2014, s.53).

Yazar ‘Bayram Çocuğu’ adlı metinde çocuklara olan sevgisini konu edinmiş; sevgi duygusunu, sevdiğini mutlu etmeye çalışmak ve onun mutluluğu için üretmek gibi bir fikir etrafında temellendirmiştir. Yazarın, çocuklara olan sevgisi metindeki sevgi söylemlerinden hissedilmekte ve bu söylemlerin çocuk okurun dünyasında okuduğu kitabın yazarına karşı bir sevgi geliştireceği düşünülmektedir. Yazarın çocuklara olan sevgisini metinden dahi onlara yansıtabilmesi sevgi değerini yaşatarak kazandırması yönüyle son derece önemlidir. Metnin öğrencileri; kitapları, yazarları, çocukları ve insanları sevmeye yönelteceği varsayılmakta; onları sevgi değerinin kazanımlarına ulaştıracağı düşünülmektedir.

...Kitaplarını imzaladım. Küçük kız çok şirindi. Abisi, teşekkür ettikten sonra, o da uzandı, parmaklarının ucuna kalkarak beni yanağımdan öptü ve gitti... İkinci “Korkma Sönmez”i söyleten küçük kız seni ve Ereğli’nin çocuklarını çok seviyorum (Ural, 2014, s.69-70).

“... bütün öğretmenleri en az annem kadar çok severim” (Ural, 2014, s.74).

“Yalvaç Ural, sizi çok seviyoruz. İşte bu yüzden ikinci çocuğumuzun adını Yalvaç koymaya karar verdik” dedi. Ayağa kalktım ve onları uğurladım” (Ural, 2014, s.79).

“Peter gerçekten sevimli bir çocuktur... Burada bir ay tatil yaptı. Ülkemizi, insanlarımızı, geleneklerimizi ve yemeklerimizi, bizleri öylesine sevdi ki, elinden gelse geri dönmeyecekti” (Ural, 2014, s.111).

Hayvan ve Doğa Sevgisi

Kitapta hayvan ve doğa sevgisinin anlatıldığı metinler “Yeni Bir Masal/Yeni Bir ‘101 Dalmaçyalı’”, “Estetik Burunlu Köpek”, “Sakız Atıcıları’nı Nasıl Bilirsiniz?” adlı metinlerdir (Ural, 2014, s.63, 107, 124). Sadece “Estetik Burunlu Köpek” metninde birinde doğa sevgisinin diğerinde hayvan sevgisinin anlatıldığı iki bulguya rastlanmıştır.

Bu da bana artık günümüzde hayvanseverler arasında bile hayvan sevgisinin kalmadığını; kedi köpek sevmenin yalnız kendi kedi köpeğini sevmek olduğunu göstermeye yetti. Oysa hayvan sevmek yalnız kendimizinkileri değil bütün canlıları sevmek olmalı... Her kedi, her köpek, her kuş, en az bizler kadar bu dünyanın sahibidir. Belki de doğal dengeye katkıların dolayı bizden de fazla... Eğer onların yaşamaya hakkı olmadığını düşünüyorsak, bilin ki o zaman bizler, gün geçtikçe bozduğumuz bu dünyada yaşamaya en az layık olan canlı durumuna düşeriz (Ural, 2014, s.65,66).

“Yeni Bir masal/Yeni bir ‘101 Dalmaçyalı’” adlı metinde hayvan sevgisinin tüm canlılara yönelik olması gerektiği belirtilerek okurlara yalnızca kendi hayvanlarını sevmenin doğru olmadığı hayvanların hepsini kendi hayvanınmış gibi sevmek gerektiği mesajını vermiştir. Metinden elde edilecek kazanımların sevgisiyle tüm hayvanları kucaklayan gerçek hayvanseverleri doğuracağı düşünülmektedir.

Ezilmiş, yoldan geçen arabalara, “ Beni kurtar!” dercesine bakan köpek gözleri bile, insanların içinde hayvan sevgisi oluşturamıyor... Allah bu hayvanları sahiplerinden ve bunları yapan kasap veterinerlerden, bu canlıları kurtarsın... Siz hayvanları, gerçekten kendinizi ve arkadaşınızı sever gibi sevin (Ural, 2014, s.107)

Yine tarlaları yakmaya devam ediyorlar. Toprak altındaki canlıları öldürerek hem toprağın verimini azalttıklarını hem de göç eden kuşların açlık yüzünden öldüklerini bilmiyorlar. Zaman zaman dünyamızın pek çok bölgesi aşırı yağmurlarla sel altında kalıyor. Ozon tabakasının delinmesi yüzünden kutuplardaki suyun dünyamızın su seviyesini gün geçtikçe yükselttiği saptandı (Ural, 2014, s.108).

“Biliyorsunuz, ne yazık ki atılan kısmın kauçuk olan yanı oksijenle yapışkan özelliğini kaybedip doğaya karışırken sentetik reçine beş altı yılda yok olmuyor... Bu önemli sorunu ‘çevreci tüm sakız hastaları’na duyururum” (Ural, 2014, s.125).

Doğa sevgisine yönelik bulgular sunan “Sakız Atıcıları’nı Nasıl Bilirsiniz?” ve “Estetik Burunlu Köpek” adlı metinler eleştiri metinleridir. Bu eleştiriler çevre kirliliğine ve doğanın dengesini bozan yanlış uygulamalara yöneliktir. Her iki örnekte de eleştiriler,

doğa sevgisini kazandırma adına bir misyon üstlenmiş, okurlarını çevre konusunda duyarlı olmaya yönlendirmiştir. Metinlerin öğrencileri; çevreyi ve yaşadığımız dünyayı sevmeye, onlara karşı sorumlu davranmaya yönelteceği düşünülmektedir.

Yaşam Sevgisi

Yaşam sevgisi Ural 'ın kitabındaki örneklerde yaşama sevgiyle tutunabilme mantığı üzerine kurulu olup zorlukları bu inançla göğüsleyebilen kişilerin hayatı bu değer kapsamında okurlara sunulmuştur. “Merhaba Küçük Kızım Şafak” ve “Babasız İlk ‘Babalar Günü’ ” metinlerinde bu amaca yönelik bulgular yer almaktadır.

Şafak İsviçre’de şanssız bir tren kazası geçirdi. Şu anda çok şükür sağlığı yerinde ve yeni bir yaşama hazırlanıyor: Hem de tıpkı çocukluğundaki gibi güçlü, olgun ve kararlı... Sen her zaman, her şeyi becerecek güçte ve yetenektesin... Yaşadığı talihsiz kaza bile yıldırmadı onun yükselişini (Ural, 2014, s.8-9).

Her elmaya düşen ilk görev, unutmamaktır düşen kardeşlerini. Ama bağlanıp kalmak da değildir. Her şeye inat, aldırmadan rüzgara, yağmura, kurda kuşa, büyümektir. Sıkı sıkı yapışarak dalına, kızarıp güneşte bütün babasız çocuklara acılarını unutturacak kadar, bal gibi tatlı bir elma olmaktır (Ural, 2014, s.88).

Bu metinde yazar, babasını yitirmesine rağmen hayata tutunması gerektiğinin bilincinde olarak karşısına çıkan zorluğa kendini teslim etmediğini anlatmakta; onu yaşama bağlayan ve yaşamdan kopmasına mani olan yaşam amacını okurlarıyla paylaşmaktadır. Bu amaç yazarın yaşam felsefesini oluşturan olgudur. Hayatın türlü zorluklarına karşı çocukları güçlendirmenin yolu onları yaşamın lezzetleriyle buluşturmaktan geçer. Metnin bir hayat gayesi edinme yoluyla okurlara yaşama sevincini aşılması; onların sevmeye, olumlu düşünmeye ve üretmeye yönelik kazanımlarını destekler.

7) Sorumluluk değeri

“Sözcüklerle Gelen Mutluluk”, “Büyüyünce Ne Olmak İstersiniz?”, “Öğretmenin Bir Annem de Sensin Benim”, “Kalbimize Kaka Yapan Sanal Kuş” adlı metinlerde okurlara sorumluluk değerinin önemini anlatma ve kazanımını kolaylaştırmaya çalışmıştır (Ural, 2014, s. 36, 39, 71, 100).

“Sevgili büyükler, siz yine de çocuklarınızı canlı hayvanlarla tanıştırap tanıştırmamayı bir kez daha düşünün, sevgi ve sorumluluk bu canlı dostlarla geliyor” (Ural, 2014, s.103).

Yazar “Kalbimize Kaka Yapan Sanal Kuş “ adlı metinde çocukların sorumluluk duygusunun gelişmesi için anne babalara onları canlı dostlarla tanıştırmayı önermektedir.

Hayvanlara bakma sorumluluğunu üstlenen çocukların sorumluluk değerine yönelik kazanımlarına daha kolay ulaşması beklenir.

8) Vatanseverlik Değeri

Vatanseverlik değerinin ülkeleri adına daha çok çalışmak demek olduğunu yazar; okurlarına “Merhaba Küçük Kızım Şafak” adlı metin aracılığıyla hissettirmeye çalışmış, değer kazanımına yönelik metinde bir bulgu tespit edilmiştir(Ural, 2014, s.7).

Ülkemizin saygıdeğer bir milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi sıralarına oturdu... Şafak 2012 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı ‘Uluslararası Cesur Kadınlar Ödülü’ne layık görüldü... Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Yüksek Komiserliği’ndeki yöneticilik görevinden ayrılarak milletvekili olan şafak, uluslararası kamuoyunda insan hakları, insani yardım ve küresel barış konusundaki çalışmalarıyla tanınıyor (Ural, 2014, s.10).

Yazar “Merhaba Küçük Kızım Şafak” adlı metinde Ural; ulusal ve uluslararası mecralarda çalışmalar yapan, üstlendiği önemli görevlerle ülkesinin refah ve huzuru için çalışan, başarılarıyla ülkesini uluslararası sahada temsil ederek vatanına duyduğu sevgiyle sorumluluklarını layıkıyla yerine getiren örnek bir şahsiyeti onlara tanıtmış, okurlarının öykünebilecekleri bir karakter şeması çizmiştir. Metin çocuk okurları ülkesine ve milletine yararlı, çalışkan bireyler olmak suretiyle güdülemiştir.

9) Yardımseverlik Değeri

Yazar vatanseverlik değerini okurlarına aktarırken onların örnek alacağı davranışlardan bahsetmeyi terdin etmiş ve okurlarını yardımsever bireyler olmalarını istemiştir. Bu amaçla “Bayram Çocuğu” ve “Öğretmenim, Bir Annem de Sensin Benim” metinlerindeki örneklerden yararlanmıştır(Ural, 2014, s.52, 71).

Belki yoksul olabiliriz, onlara bayramda yeni giysiler alamayabiliriz. Ama dedelerimizin, ninelerimizin yaptığı gibi biz de onlara bir şeker bir mendil yerine belki de bir dergi bir kitap vermeliyiz. Artık kitapların şekerlerle, gofretlerle, bonbonlarla yer değiştirdiği dünyamızda bu daha doğru olanıdır. Böylece çocuklarımıza bir yaşam boyu unutmayacakları bayram armağanı sunmuş oluruz... Ben bu bayram bana konukluğa gelen bütün çocuklara kitap armağan edeceğim. İsterseniz siz de bir düşünün (Ural, 2014, s.54).

Bir yandan derslerimizle ilgilenir, bir yandan yemek, bulaşık çamaşır, ütü yapar; bütün bunlar yetmezmiş gibi, bir de geceleri ikide bir de kalkıp, acaba üstümüzü açtık mı diye bakardı. Bunları yaparken de, bir gün yakındığımı duymadım ya da bizlerden bir yardım istediğini. Ama babam her zaman elinden geldiğince ona yardımcı olmaya çalıştı... Çarşıdan akşam yemeği için alışveriş yapar, fileleri Tülin’le birlikte taşıyarak eve geldik (Ural, 2014, s.72).

Yazar “Öğretmenim, Bir Annem de Sensin Benim” adlı metinde çocukluk döneminde annesinin kendileri için yaptığı fedakarlıkları hatırlamış, aile içerisindeki sorumlukları paylaşarak kardeşiyle kendisinin de ona destek olduklarından bahsetmiştir. Yardımseverlik değeri bir arada yaşayan insanların birbirilerine olan gereksinimlerinden hareketle sevgi değerini pekiştiren, maddi ve manevi zorlukları kolaylaştıran bir değerdir. Bu metin, aile içindeki dayanışmanın ve yardımlaşmanın önemini vurgulayarak öğrencilere yardım etmenin yaşının olmayacağını anlatır ve onları da sevdiklerine karşı sorumlu davranmaya yönlendirerek yardımlaşma değerinin kazanımlarını destekler.

10) Dil değeri

Dil değeri milli bir değer olup bu değerın öneminin kavranması dillerin yaşayıp yeni nesillere aktarılmasına yarar. Yazar, “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” metninde okurların Türkçe’nin doğru kullanılmasına yönelik kazanımlarını destekleyecek söylemlerde bulunmuştur(Ural, 2014, s.58).

Hakkı Abi gazete okurlarından söz ederken “okuyucu” sözcüğünü kullanıyor. Yani okurlarına “türkücülerim, şarkıcılarım” diyor... Hakkı Abi, gelin yazınızın köşesindeki ‘faks’ sözcüğünü atıp oraya ‘belge geçer’ yazın, belki sizin köşeye daha yakışır. Biz de sizden öğrenir, bundan sonra faks demeyiz, fakslar yaşamımızdan çıkıncaya kadar (Ural, 2014, s.61,62).

“Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi” adlı metinde yazar bir büyüğünün yanlış anlamda kullandığı kelimeleri okurlarıyla paylaşarak kelimelerin doğru anlamıyla kullanılmasını istemekte ve Türkçe’nin yozlaşmasına karşı çıkmaktadır. Ayrıca yazar metinde aynı kişinin yazılarında faks kelimesini kullandığından bahsetmekte ve kelimenin Türkçe karşılığını kullanmanın daha doğru olacağını bildirerek Hakkı Bey’e bir tavsiyede bulunmaktadır. Yazar Türkçe’ye yabancı dillerden giren kelimelere karşı kelimelerin Türkçe karşılıklarını kullanmak gerektiğini belirterek okurlarında dil bilinci oluşturmaya çalışmakta, dil değerinin kazanımlarına ulaşma noktasında okurlarını desteklemektedir.

4.3.2. Stephan Hawking Herkül’ü Döver Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Bulgular

“Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabında okurların kişilik gelişimlerine hizmet edileceği düşünülen kırk üç örnek belirlenmiştir. Bu örneklerin yirmi beşi değer eğitimi destekler nitelikte olup yazarın kitabında kişilik gelişimini değerler üzerinden

yapılandırıldığı anlaşılmaktadır. Geri kalan on sekiz örnek; sosyal beceriler, çatışma yönetimi, zaman yönetimi, öz yeterlilik, yaratıcılık, kültürel farkındalık ve mizah başlıkları altında incelenen örneklerdir. Yazar kişiliğin oluşum sürecinde çocuk okurların edinmesi gereken beceri alanlarına yönelik çeşitli örnekler sunmuş, bireyi farklı noktalardan farklı kazanımlarla buluşturmuştur.

Tablo 4.25

Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Veriler

	Sosyal Beceriler		Çatışma Yönetimi		Zaman Yönetimi		Özyeterlilik		Yaratıcılık		Kültürel Farkındalık		Mizah		Değerler		Toplam
	1	2	1	2	3	7	2	5	2	5	4	9	5	12	25	58	
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	1	2	1	2	3	7	2	5	2	5	4	9	5	12	25	58	43

1) Sosyal Beceriler

Ural (2016a) sosyal becerileri kazanımını sağlayacak nitelikte bir örneği “Yaramazlara Öğütler” adlı metinde işlemiş, okurlarının çevreleriyle olan ilişkilerini olumlu yönde düzenleyebilmesine yardımcı olmaya çalışmıştır (s. 27).

Büyüklerimizden bir şeyler istemeden önce yoğun bir biçimde neyi, nasıl istemeniz gerektiği üzerinde çalışmanız gerekir. Genellikle neyi nasıl isteyeceklerini bilen insanlar, bilmeyenlerden çoktur... Bir şey istemek kolay değildir. Çünkü yalnızca doğru biçimde istemek yetmez. Zamanını da iyi ayarlamak gerekir... Şimdi gelelim bir şeyin nasıl istenmesi gerektiğine... Bu, her ne kadar neyi istediğinize bağlıysa da ne isterseniz isteyin, şu iki sözcüğü hiçbir zaman kullanmayın: ‘İstiyorum’ ve ‘Bana ver!’ çünkü alacağınız yanıt genellikle ‘hayır’ olabilir (Ural, 2016a, s.27,29).

“Yaramazlara Öğütler” adlı metinde yazar; okurlarının iletişim kurarken dikkat etmeleri gereken görgü kurallarına değinmiş; onlara çevreleriyle olan münasebetlerinde uygun sözcüklerle doğru vakitlerde iletişim kurabilme becerilerini kazandırarak sosyal açıdan

topluma uyumlu bireyler olmalarına yardımcı olmaya çalışmıştır. Yazarın bu tutumu çocuk okurların hayata hazırlandığı çocukluk döneminde onları daha doğru olan davranışa yönlendirerek gelecek yaşantılarında olumlu kişilik özellikleri sergilemelerine katkı sağlar.

2) Çatışma Yönetimi Becerisi

Yazar “Büyükler de Yemek Seçer” adlı metinde okurlarına sosyal problemlerin nasıl çözebileceklerini, çatışmayı nasıl yönetebileceklerini gösteren bir örnek sunmuştur (Ural, 2016a, s. 24).

... yiyip yememekte özgür olamayız mıyız? Diye düşünenleriniz çıkabilir elbette. Bunda da haklılar. Ama nedense her evde yıllardan beri sürüp gidiyor bu kavga... Bence evinizdeki sorunun nedeni yemek yememenizden doğmaktadır. Yoksa anne babalarınızın sevmediğiniz yemekleri sizlere zorla yedirmek gibi bir ilkeleri olamaz. Siz kahvaltılarınızı, yemeklerinizi gereken biçimleriyle yiyin, ondan sonra mutfığa asacağınız “sevmediğiniz yemekler listesi”nde bulunan hiçbir yemek önünüze konmayacaktır. En azından ben öyle olacağını sanıyorum. Deneyelim ve görelim. Unutmayın, bu hafta herkes sevmediği yemek listesini buzdolabına yapıştırsın. Ama tanımadığınız yemekleri bir kez olsun tatmadıkça, bu konuda sizler de haklı olamazsınız (Ural, 2016a, s.25).

Yazar “Büyükler de Yemek Seçer” adlı metinde çocuklar ve aileleri arasında yaşanan yemek krizinin çözümü için uğraş vermiş; empati cümlelerinden yararlanarak her iki tarafın da birbirlerini daha doğru anlamalarını sağlamıştır. Daha sonraki aşamada tarafları birbirlerine iyi niyetli beslediklerine dair inandırmak isteyen Ural, onları sağduyulu davranmaya yönlendirmiş ve bu doğrultuda bir çözüm önerisi geliştirmiştir. Sunduğu çözüm önerisinin çatışmayı çözmeye etkili olacağını düşünen yazar, çocuklardan bu önerinin yetkinliğini deneyimleyerek test etmelerini ve problemin çözümü için yeteri kadar gayret göstermelerini istemektedir. Yazar yaşanan çatışmaların çözümünde etkili olabilecek davranış modellerini metinde yansıtarak okurlarına örnek olmaya çalışmıştır. Karşılıklı iyi niyet beslemek, çözüm için fikir üretmek ve çözümü uygulama noktasında gayretli davranmak çatışmayı çözmek için son derece gerekli unsurlardan olup yazarın çatışma yönetimine dair bu tavrı; okurların çatışma yönetimi becerilerini kazanmasına, anlama ve anlatma becerilerini kullanmasına böylelikle sosyal ilişkilerini doğru yönlendirmesine yardımcı olacaktır.

3) Zaman Yönetimi Becerisi

Zaman yönetimi becerisi bireylerin vakitlerini daha verimli geçirmesini sağlar ve sosyal ilişkilerde yaşanabilecek sıkıntıları önler. Zaman yönetimi becerisinin edinimine yönelik çocuk okurlara “Şaka Yapmak”, “Yaramazlara Öğütler” ve “Büyük Dedem Atatürk” adlı metinlerden üç örnek sunulmuştur(Ural, 2016a, s.7, 27, 65). Metinlerde her şeyin bir sırası ve zamanı olduğu vurgusunun üzerinde durulmuş, harekete geçmek için uygun zamanı kollamanın öneminden bahsedilmiştir

“Bu yüzden şaka yaparken yerini ve zamanını iyi kollamak gerekir” (Ural, 2016a, s.8).

“Bir şey istemek kolay değildir. Çünkü yalnızca doğru biçimde istemek yetmez. Zamanını da iyi ayarlamak gerekir” (Ural, 2016a, s.27).

“Küçükken annem beni hep , “neyi, ne zaman yapacağını bilmeyen bir çocuk” olmakla suçlardı. Gerçekten biraz öyleydim” (Ural, 2016a, s.65).

Zaman yönetimi hayatın her alanında ihtiyaç duyulan, kişinin isteklerine ulaşmasını kolaylaştıran bir planlama becerisidir. Ural okurlarına haz öteleme becerisini kazandırma, isteklerin en uygun zamanda ifade edilmesinin gerekliliğini kavratma adına “Yaramazlara Öğütler” adlı bir kitaptan alıntılar yapmış; bu vakitlerin hangi vakitler olduğuna dair okurlarına ipuçları vermiştir. Metin zamanlamayı iyi yapabilme yönüyle okurlarının zaman yönetimi becerisini destekleyeceği düşünülmektedir.

4) Özyeterlilik Becerisi

Özyeterlilik becerisinin gelişimi okurların mutluluk algısını belirleyecek ana etmenlerden olup yazar “Baban Parayı Sokaktan Toplamıyor” ve “Dünyanın En İlginç Resmi” adlı iki metinde okurlarının özyeterlilik algısını geliştirme amacı gütmüştür(Ural, 2016a, s.32, 45).

“Anneciğim, biraz daha para verir misiniz?” demekle olmaz. Siz de onlar gibi çalışarak bunu yapmalısınız... “Evladım baban parayı sokaktan toplamıyor!”, “Biz burada para basmıyoruz!”, “Ağaçtan mı topluyoruz yavrum”... Tüm bunları işitmeden, paralanmadan paralanmanın yolu evde çalışmaktır. Bence önce ayakkabıları temizleyip boyayarak işe başlayabilirsiniz. Siz bir çalışmaya başlayın, önünüzde inanamayacağınız kadar çok iş alanı açılacağına tanık olacaksınız (Ural, 2016a, s.32,34).

“Baban Parayı Sokaktan Toplamıyor” adlı metinde yazar okurlarını, kendi ihtiyaçlarını gidermek için çaba göstermeye teşvik etmekte, onları kendi ayaklarının üzerinde durmaya yönlendirmektedir. Yazarın bu tavsiyesi çocukların özyeterliliklerini geliştirmede iki yönlü etki gücüne sahiptir. Birincisi bu sayede çocuk sosyal hayata uyum sağlayarak kendini topluma kabul ettirmiş olacak, ikincisi ise kendi emek ve becerisinin karşılığında para kazanarak başarı duygusunu tadacak ve kendine olan güvenini pekişecektir. Çocukların kendilerine inanması ve benliklerine yönelik özbeğenilerinin yüksek olması onların sosyal hayatta kabul görmesiyle yakından ilişkili olup metin okurlarının özyeterlilik algılarını kuvvetlendirmek için okurları çevreyle buluşmaya davet eder.

Kazananlar her zaman yarışılan alanının en iyileri değillerdir. Birileri onları iyi olarak değerlendirmiştir. Başka birilerine göre başka iyiler, güzeller ya da başarılılar olabilir. Ama bu yalnızca sizin gönderdiğiniz o ürün için geçerlidir. Başka bir ürününüz yine aynı değerlendirmeciler için daha değerli olabilir. Bu da sizin başarısız olmadığınızı, yalnızca bu yarışmada işlerin pek iyi gitmediğini, biraz da talihsiz gittiğini gösterir (Ural, 2016a, s.46).

Yazar “Dünyanın En İlginç Resmi” adlı metinde, yarışmalar hakkındaki düşüncelerini okurlarına aktarmış, mağlup olma duygusunun çocukların özyeterlilik algısını ve özgüven gelişimini olumsuz etkilememesi için bu değerlendirmenin onların becerilerine yönelik değil o anki performanslarına ya da jürilerin değerlendirmelerine göre değişebileceğini söylemiştir. Yazar öğrencilerin yaşadıkları bir başarısızlığı baz alarak kendilerinden vazgeçmemeleri, içsel motivasyonunu düşürmeden güdülenmeyi sürdürebilmeleri için gerekli olan düşünme biçimini ve kendilerini doğru değerlendirebilme yöntemini okurlara aktarmıştır. Metin okurların özyeterlilik algılarını belirlemede, çalışmalarını azimle sürdürebilme yeterliliğini kazanmada onlara destek olacak kazanımlar barındırmaktadır.

5) Yaratıcılık Becerisi

Yazar “Yararı yok, Çene yorar” ve “Robinson Annemin, Ders Sevmez Hamdi Benim, ... Senin” adlı metinlerden okurlarına sunduğu iki örnekle onlara yaratıcılık becerilerini kazandırmayı hedeflemiştir (Ural, 2016a, s.19, 103)

“Yararı yok/ Çene yorar/ Çiğneyene verir zarar” (Ural, 2016a, s.19)

“Robinson Annemin, Ders Sevmez Hamdi benim, ... Senin!!” (Ural, 2016a, s.103).

Yazar SH adlı kitapta okurlarının yaratıcılık becerilerini Türkçe’yi özgün bir biçimde kullanma yönüyle desteklemeye çalışmış, “Yararı yok, Çene yorar” metninde kendi

yazdığı bir tekerleme örneği okurlarına sunarken “Robinson Annemin, Ders Sevmez Hamdi Benim, ... Senin” metninde ise okurlarının yaratıcılık becerilerini aktifleştirmek adına onların doldurmaları için metnin başlığını boş bırakmıştır. Böylelikle Ural, okurlarını kelime hazinelerini kullanarak yaratıcı bir ürün ortaya koyma noktasında desteklemiştir.

6) Kültürel farkındalık

Yazar “Yararı Yok Çene Yorar”, “Önemsiz Önemli Bilgiler”, “Atın Pabucu: Nal”, “Ya Kebikeç”, adlı metinlerde Türk kültürüne dair okurlarını bilgilendirmiş, onların kültürlerini öğrenmelerine ve kültürel farkındalık kazanmalarına yardımcı olmuştur (Ural, 2016a, s.19, 21, 82). Metinlerde kültürel farkındalık kazanımlarıyla ilişkili dört veri tespit edilmiştir.

Ciklet, ta ilk çağlardan beri gerek çocuklar, gerekse büyükler arasında bilinen, yenmeyen bir yiyecektir... Ama en bilineni Anadolu’da “kenger” adlı bitkiden elde edilenidir. Bıçakla kesilen bu bitkinin içinden akana süte benzer sıvı, bir taş ya da su dolu bir kaba akıtıldığında katı bir biçim alır, sonra da suda kaynatılır. Kaynatılmasındaki amaç, bitkinin acı tadının yok edilmesidir. Bugün Anadolu’da hala bazı yerlerde su dolu kavanozlar içinde “kenger” satılmaktadır (Ural, 2016a, s.19).

Sanırım hepimizin unutamadığı, belki de bazılarımızın hala sakladığı bir küçüklük pabucu vardır. Anadolu’da bazı evlerin kapılarına uğur getirsin diye çocuk pabuçları asılmasının altında da belki bu coşku yatıyor diye düşünüyorum. Hatta “at pabucu” dediğimiz “nal”ın asılmasının altında da bu olmalı (Ural, 2016a, s.54).

Eskiden insanlar, elyazması kitapları koruyabilmek için kitapların başına, onları kitap kurtlarından korusun diye, bir tılsım, bir koruyucu, bir gözboncuğu gibi düşündükleri Osmanlıca “YA KEBİKEÇ” yazarlar ve bu yazının kitabı koruyacağına inanırlarmış (Ural, 2016a, s.85).

Ural ilk metinde kenger adlı bitkinin nasıl sakıza dönüştüğünü aktararak Türk kültüründeki nebatat bilgisini okuruna tanıtmış, ikinci metinde Türklerin hediyeleşme kültürü bağlamında çiçek alma davranışını irdelemiş, “Atın Pabucu: Nal” metninde kapıya çocuk ayakkabısı asma geleneğine yer vermiş, son metinde ise “Ya Kebikeç” yazısının kitapları kitap kurtlarından koruyacağına yönelik inancı okurlarına aktarmıştır. Metinlerde Türk kültürünün farklı unsurlarıyla okurlarını buluşturan yazar; onların atalarının inanışlarını ve yaşayışlarını tanımlarını sağlamış, kültüründen kopmayan, var olduğu toplumu tanıyan ve onu anlamlandırabilen bir okur kitlesi hedeflemiştir.

7) Mizah Becerisi

Mizah becerisinin edinimi mizahın kişiliğin bir parçası haline gelmesiyle gerçekleşir. Yazar; “Sen Sünnet Oldun Mu?”, “Öykülerden Alınan Dersler”, “Çok Adlı Bir Mekan Üzerine Denemeler” adlı metinlerde okurları eğlendirme amacıyla mizahtan yararlanmıştı. “Sen Sünnet Oldun Mu?” metninden bir örnek, diğer iki metindense ikişer örnek olmak üzere kitapta toplam beş adet bulguya rastlanmıştır(Ural, 2016a, s.73, 76, 90).

Can anne babasıyla birlikte bir lokantaya gitmiş. Garson gelip siparişleri almış. Az sonra da yemekleri getirmiş. Tabi önce Can’ın yemeğini. Garson tüm güleçliğiyle yemeği Can’ın önüne koymasına karşın, can kızgın bir yüzle garsona şöyle demiş: Sen dit! Annem getiisin!” Bu öyküden alınacak dersler: “Anneler, çocuklarınıza evde bir garson tavrıyla servis yapmayın. Başka personele de görev yapma hakkı tanıyın. Çocuklara, başta da eşinize yani evin babasına” (Ural, 2016a, s.76).

Yazar “Öykülerden Alınan Dersler” adlı metinde Can’ın davranışı üzerinden okurlarını güldürüp eğlendirmiş aynı zamanda onları gülümseten bu olayın çocukların kişilik gelişimlerine de olumlu yansımaları için Ural öyküden çıkarılacak dersi okurlarına aktarmıştır. Böylelikle yazar mizahı karakter eğitimini destekleme amacıyla kullanmış ve okurların eğlenerek öğrenmesini sağlamış, öğrenmeyi zevkli hale getirmiştir.

8) Değerler

Ural (2016a) “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabında; değerleri çocuk okurlara aktarma görevi üstlenerek dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerinden oluşan yirmi beş değeri metinlerinde işlemiş, onların kişilik gelişimlerinin topluma uyumlu bir biçimde ilerlemesine yardımcı olmuştur. Bulgular arasında en çok sorumluluk değerinin kazanımlarını yansıtan örneklere rastlanmış olup sorumluluk değerini altı bulguyla sevgi değeri takip etmiştir.

Tablo 4.26

Stephan Hawking Herkül'ü Döver Kitabında Değer Gelişimine Yönelik Veriler

	Dostluk	%	Dürüstlük	%	Saygı	%	Sevgi	%	Sorumluluk	%	Vatansverlik	%	Yardımsverlik	%	Toplam
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	1	4	2	8	2	8	6	24	7	28	3	12	4	16	25

a) Dostluk değeri

Ural (2016a) dostluk değerini “Eşek Şakasına Son” adlı metinde okurlarına yansıtmıştır (s.107).

Tabi Engin neye uğradığını şaşırmış, şaşkın şaşkın aynaya bakarken, berber Niyazi “ 1 Nisan” diye bağırdı. Ne diyeceğimi bilemedim. Ben alagarson tıraş olsam, Engin ‘i babası dövmekten beter ederdi. Düşündüm benim de tıraşım böyle olsun dedim. Oturdum koltuğa kazıttım kafamı (Ural, 2016a, s.109).

Metinde “1 Nisan” diye yazarın bir arkadaşının saçını izinsiz bir şekilde usturaya vuran mahalle berberinin şakası ve Ural’ın arkadaşı için yaptığı fedakarlık anlatılmıştır. Arkadaşı ailesine karşı zor duruma düşmesin diye yazarın kendi saçını bile isteye usturaya vurdurması okurlara dostluk değerini yansıtmıştır. Yazarın arkadaşına olan sevgisi onun için fedakarlık yapmasının sebebidir. Gerçek dostluğun zor durumlarda da birbirini kollamak olduğunu öğretmesi, problemlere karşı dayanışma ruhunun önemini yansıtmaması ve şakanın başkalarını üzecek şekilde olmaması gerektiğini anlatması bakımından metin; çocukların dostluk değerini kavramalarını kolaylaştıracak, onların kişilik gelişimlerine katkı sağlayacak kazanımları içerir.

b) Dürüstlük değeri

Dürüstlük değeri “Şeker Yapan Karınca” ve “Robinson Annemin, Ders Sevmez Hamdi Benim, ... Senin!!” adlı metinlerde yer alan iki örnekle karşımıza çıkmaktadır(Ural, 2016a, s.70, 103).

“İçime doğruluk ve sevgi tohumlarından başka bir şey ekme ki, kızıl güneşin batışı gibi bir gün yaşam son bulduğunda sana tertemiz ulaşabileyim” (Ural, 2016a, s.70).

“Peki anneciğim Keloğlan kitabını alalım mı? Hani şu durmadan yalan söyleyen, Ali’nin külahını Veli’ye Veli’nin külahını Ali’ye geçiren, padişahın kızıyla evlenip yoksulluktan kurtulmak için olmadık soytarılıklar yapıp dalavere çeviren Keloğlan’ın maceralarını? Ya da La Fontaine’in çocuklara güvensizlik duygusu aşıl原因an, kendini kurtarmak için başkalarını çekinmeden ölüme gönderen “Kuyudaki Tilki ile Keçi” masalını?” (Ural, 2016a, s.103)

Yazar bu metinde çocuk kitaplarının içine gizlenen yanlış mesajlara dikkat çekerek okurlarında farkındalık uyandırmayı istemektedir. Yazar, hiçbir menfaatin dürüstlük değerinin üzerinde tutulamayacağını aktarırken çocuklara bu değer öneminin aşılamaya çalışmıştır. Çevredeki uyanların dürüstlük algısının gelişimini olumsuz etkilememesi için çocuğa olumlu örnekler sunmak gerektiğinin altını çizen Ural, şikâyet etmek yerine kendi safını sağlamlaştırmayı doğru bulmuş ve her bireyin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir. Eleştirdiği bir masalın kahramanlarını, daha ahlaklı davranmalarını sağlayacak şekilde yeniden düzenlediğini okurlarına duyuran yazar çocuklara öğütlediği hususlara kendisinin de dikkat ettiğini göstermek istemiştir. Masal kahramanlarının davranışlarında dahi dürüstlüğü önemseyen yazarın bu tutumu; okurlarına dürüstlük değerinin kazandırmada önemli rol üstlenir.

c) Saygı değeri

Saygı değerini yazar, “Sizin Babanız da Horluyor Mu?” metninde hoşgörülü olmak, “Sevgili Duygu’nun Yaptığı...” adlı metinde karşıdakini hor görmemek bağlamında ele almıştır (Ural, 2016a, s.42, 94).

“Mustafa Demirci adlı okurum bana bir mektup göndermiş. Evlerinde her gün yaşanan kavgaya çözüm bulmamı istiyor. İşte ben de bu yazıyı onun için yazdım... Aslan babalarımız evin kralları değiller ama horlama özgürlükleri de olsun ne dersiniz?” (Ural, 2016a, s.44).

“Eskiden armağanlar konukların önünde açılmazdı. Çünkü yoksul çocukların varsılların yanında incinebilecekleri düşünülürdü” (Ural, 2016a, s.95).

“Sevgili Duygu’nun Yaptığı...” adlı metinde yazar yoksul çocukların üzülmemesi için eskiden doğum günü hediyelerinin konuklarının önünde açılmadığından bahsetmiştir. Alınan hediyelerin maddi değerine karşı gelişebilecek saygısızca bir atmosferin önüne geçmek için böyle bir önlemin alınması; yoksul çocukların hediyelerine ve onların

kişiliklerine saygılı olunduğunun, onlara değer verildiğinin bir göstergesidir. Metinde bahsedilen bu davranış biçimi farklılıklara saygı çerçevesinde gelişen bir tutum olup gerek maddi noktada, gerek bedensel anlamda gerekse düşünce biçimlerindeki farklılıklar; bireylerin hayatlarında saygı değeri var olduğu sürece iletişim engeli oluşturmadığı gibi bilakis hoşgörü değerini pekiştirdiği için doğru iletişim kurmaya da yardımcı olur. Metnin okurları ince fikirli olmaya, empati yapmaya ve arkadaşlarına karşı saygılı olmaya sevk edeceği, onların değer kazanımlarını ve sosyal gelişimlerini destekleyeceği düşünülmektedir.

d) Sevgi değeri

Ural (2016a)'ın "Stephan Hawking Herkül'ü Döver" adlı kitabında sevgi değeri; insan sevgisi başlığı, hayvan ve doğa sevgisi, yaşam sevgisi bağlamında işlenmiştir.

İnsan sevgisi

Yazar bireylerin birbirini sevmesine ayrı bir ehemmiyet vermiş; okurların sevgi değerini kazanmaları için "Bir Uzaylıyla Tokalaştım", "Büyük Dedem Atatürk", "Sevgili Duygu'nun Yaptığı...", adlı metinlerde bu değeri işlemiştir(Ural, 2016a, s.62, 65, 94).

"Sacco'yu çok sevdim. Ama asıl sevincim onunla birlikte tanıdığım bilim adamımız Nurcan Baç oldu" (Ural, 2016a, s.64).

"Hepinize Atatürk ve Cumhuriyet sevgisiyle dolu günler diliyorum" (Ural, 2016a, s.67).

Çocuklar için yazan biri olduğum için okullarda, söyleşilerde, bayramlarda okurlarımdan her zaman ben de ilginç hediyeler alırım. Kimi kitabımı gönderir, kimi kalem, silgisini, kendi fotoğrafını, misketlerini getirir verir. Bu içten duygular her zaman beni çok etkilemiştir... Eğer kitabımı okuyorsa, kendisine çocukluk günlerindeki sevgi dolu, içtenlikli duyarlılığı için teşekkür ediyorum. Bilsin ki, onu hiç unutmadım ve kolyesi ben de hala duruyor. Onu kimseye de vermedim. Vermeye de niyetim yok (Ural, 2016a, s.96).

Sevginin ifade edilmesi için bireylerin başvurduğu yollardan biri de hediyeleşmedir. Hediyeleşmek karşındakini mutlu etmeyi amaçlayan bir eylem olup yazar "Sevgili Duygu'nun Yaptığı..." adlı metinde okurlarından gelen hediyelerle nasıl mutlu olduğunu anlatmakta, bu hediyelerden örnekler vermektedir. Hediyelerin bazen bir silgi, bir kalem, bir fotoğraf ve bir misket olduğunu söyleyen Ural, hediyelerin maddi değerini önemsemeksizin hediyeleşmedeki önemli olan olgunun karşındakini düşünmek olduğunu okuruna hissettirmiştir. Aynı metinde yazar kendisine annesinin kolyesini hediye olarak gönderen eski bir okuruna metinden seslenmiş; onu hiç unutmadığını, hediyesini hala

sakladığını söyleyerek vefa değerine vurgu yapmıştır. Bu durum, hediye gönderen küçük bir çocuk olsa da yazarın çocuklara verdiği büyük değeri ortaya koymuş ve çocuklara önemsendiklerinin mesajını vermiştir.

Ural “hediyeleşmek” ve “ vefa” değerlerini metinde işleyerek öğrencileri; samimi olarak seven, duygularını yaşarken gündelik ilişkilerden ve menfaatlerden kaçınan, sevgi değerinin farkında olup onu kolay tüketmeyen bireyler olmaya yönlendirmiştir.

Hayvan ve Doğa Sevgisi

“Martılar Küstü Çocuklar” ve “Yaya Geçidinden Geçen Köpek” adlı metinlerde okurların hayvanları ve doğayı sevmeleri amaçlanmış, okurlara hayvan sevgisi bir değer olarak kazandırılmak istenmiştir (Ural, 2016a, s.38, 57).

“... soğuk günlerde sıcak ülkelere göçmeyip kışı bizimle geçirmek için kalan kuşlar için pencerenizin pervazını birkaç parça ekmek kırıntısı koyabilirsiniz” (Ural, 2016a, s.41).

“Ben her zaman onların gözlerinde yardım isteyen bir anlatım bulmuşumdur... Ben hayvanları insanlardan çok seven biri değilim ama sokakta yaşayan hayvanları en az insanlar kadar çok seviyorum” (Ural, 2016a, s.58).

“Yaya Geçidinden Geçen Köpek” adlı metinde yazar sokak hayvanlarını konu edinmiş, insanların onlara nasıl hor gözle baktığını anlatırken hayvanların da en az insanlar kadar bu dünyada yaşam hakları olduğundan bahsetmiştir. Yazar hayvanlara yönelik sevgisini dile getirirken insanlardan yardım bekleyen bu canlılara karşı okurlarında merhamet hissi uyandırmayı istemiş ve onları sokakta yaşayan hayvanlara karşı daha duyarlı davranmaya sevk etmiştir. Günümüzde insanlar tarafından zehirlenen ve işkence gören sahipsiz sokak hayvanlarına sıkça rastlanması bireylerde hayvan sevgisinin gelişmediğini kanıtlar nitelikte olup yazar, sokak hayvanlarını da sahiplenilen hayvanlardan ayırmaksızın sevmek gerektiğini belirterek okurlarının hayvan sevgisine yönelik kazanımlarını desteklemiştir.

Yaşam Sevgisi

Yazar yaşam sevgisini zorluklarla mücadele ederken bile içindeki sevgi duygusuna tutunmak olarak görmüş ve “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı metin aracılığıyla okurlarına yaşam sevgiyi kazandırmak istemiştir(Ural, 2016a, s.98).

Superman’i canlandıran artistin talihsiz bir kaza sonucu felç olduğunu ve Superman efsanesinin böylece bittiğini anlatıyorum. Tabi hepsi benden daha iyi

biliyor Ama başka bir yandan yaşamını akıl gücüne dayamış, geçirdiği hastalıktan sonra yine Superman gibi felç olup tekerlekli sandalyeye tutsak olmuş ünlü fizikçi Stephan Hawking'in dünyamızı aydınlatmaya devam ettiğini anlatıyorum. Büyük bir ilgiyle dinliyorlar (Ural, 2016a, s.101).

Yazar “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” adlı metinde okurlarına bilimin ışığıyla felçli bile olsa yaşam enerjisi ve yaşam sevgisiyle çalışmaktan ve dünyayı aydınlatmaktan vazgeçmeyen bir profesörü tanıtmıştır. Metinde tanıtılan kişinin öğrencilere asıl gücün insanın ruhunda ve aklında olduğunu anlatma ve imkansızlıklarla karşılaşınca yaşama tutunacak dalın ilmin ve bilimin ışığı olduğunu kavratma bakımından okurlara yaşama gücü ve sevinci kazandıracakı düşünülmektedir.

e) Sorumluluk değeri

“Ah Virgül, Vah Virgül” “Evde Hayvan Beslemek”, “Baban Parayı Sokaktan Toplamıyor”, “Martılar Küstü Çocuklar”, “Bir Solucanı Evlat Edinin”, “Öykülerden Alınan Dersler”, “Marsık Taşındı” adlı metinlerde sorumluluk değerinin işlendiği bulgulara rastlanmış, sorumluluk değerinin kazanımına büyük önem verilmiştir (Ural, 2016a, s.10, 15, 32, 38, 68, 76, 110). Metinlerde çocuklara, çevreye, hayvanlara karşı hissedilen sorumluluk duygusu işlenmiş, okurların sorumluluk değerini kazanmaları için gayret gösterilmiştir.

“Öğrencilik dönemlerimde ben de bu işi iyi kıvıramadığımdan, hem kendime hem de siz arkadaşlarıma bu konuyu daha iyi öğretebilmek amacıyla işe biraz da oyunsallık katarak Tekir Noktalama İşaretlerini Öğretiyor adlı öykü kitabı yazdım” (Ural, 2016a, s.11).

Daha sonra besleyeceği canlıyla ilgili geniş bir bilgiye sahip olmaları ve ayrıca aksatmadan tüm gereksinimlerini karşılayacak gücü kendilerinde bulmaları. Çünkü yiyeceklerini, sularını zamanında vermezlerse, onların yaşamlarını tehlikeye sokabilirler. Bunun dışında her ay bakımları, aşıları yapılması gereken canlılar var. Onların beslenmesi daha zor. Tüm bunları göğüsleyebileceğinizi düşünüyorsanız, bundan sonrası sizin anne babanızı açıkçası kandırma yeteneğinize kalmış (Ural, 2016a, s.16).

“Sakın yanılıp sofradan mutfağa götürdüğünüz tabağınız için para istemeyin. Çünkü bu sizin zaten doğal görevinizdir” (Ural, 2016a, 34).

Artık her şey daha da hızlı akıp gidiyor ellerimizden ve biz hala bir şey yapmıyor, yalnızca bakıyoruz... Yine de yapabileceğimiz pek çok şey var. Anneleriniz kızsza bile soğuk günlerde sıcak ülkelere göçmeyip kışı bizimle geçirmek için kalan kuşlar için, pencerenin pervazına birkaç parça ekmek kırıntısı koyabilirsiniz (Ural, 2016a, s.41)

“Anneler, çocuklarınıza evde bir garson tavrıyla yemek servisi yapmayın. Başka personele de görev yapma hakkı tanıyın. Çocuklara, başta da eşinize, yani evin babasına” (Ural, 2016a, s.77).

Yazar “ Baban parayı sokaktan toplamıyor” ve “ Öykülerden Alınan Dersler” adlı metinlerde aile içindeki sorumlulukların ailecek üstlenilmesi gerektiğini anlatmaya, onlara sorumluluk değerini kazandırmaya çalışmıştır. Çocuklar aile içinde paylaştıkları sorumluluklarda becerilerini kullanma ve geliştirme fırsatı bulur, özgüvenlerini geliştirir, disipline edilir, yardımlaşmanın önemini kavrar, empati yapar ve çözüm üretir; tüm bu kazanımların sağlanması gelecek yaşantılarında öğrencilerin sağlıklı kişilik özelliklerini yansıtmasına yol açacak, çocukların görev bilincinin farkındalığında bireyler olmalarına yardımcı olacaktır. Okurlara sorumluluklarını hatırlatan ve kendilerine ait işleri yapmanın onların kendi görevleri olduğunu öğreten metin, öğrencileri sorumlulukları yerine getirme hususunda gayretli ve duyarlı olmaya sevk edecek, sorumluluk değerini kazanmalarına yardımcı olacaktır.

Evinize kedi ya da köpek aldığınız zaman, artık onun sonsuza kadar, anne ve babasının siz olacağınızı önemle bilmenizdir. Onları sevmek tüylerini okşamak değil, yanınızda gezdirmek değildir. Bir canlıyı sokağa attığınızda o evsiz kalacak belki de ölecektir. O zaman siz, yollarda ezilmiş her köpek ve kedi ölüsü gördüğünüzde, sokağa bıraktığınız hayvanları anımsayacaksınız (Ural, 2016a, s.113).

“Evde Hayvan Beslemek” ve “ Marsık taşındı” adlı metinlerde yazar, öğrencileri sahiplenilen hayvanlara bakma sorumluluğu noktasında bilgilendirmekte bir canlıya bakmanın sorumluluğunun onun her türlü bakımını üstlenmeyi gerektirdiğini anlatmaktadır. Yazar çocukların hayvanlara olan ilgisini bilerek öğrencilere sorumluluğun altından kalkabileceklerse bu işe girişmelerini söylemekte böylece onları bir anlık hevesleri doğrultusunda sadece kendilerini düşünerek değil bakacakları hayvanı da dikkate alarak, onun da duygularının önemseyerek uzun vadeli kararlar verecek şekilde yönlendirmektedir. Çocukların kendilerini değerlendirmelerine ve alacakları sorumluluklara yönelik kararlar vermelerine imkan tanıyan bu yaklaşım, çocuklara kendi kararlarının sorumluluklarını üstlenebilme becerisi de kazandırır.

Vatanseverlik değeri

Yazar vatanseverlik değerini “Martılar Küstü Çocuklar” metninde ülkesine yapılan haksızlığın karşısında durmak, “ Bir Uzaylıyla Tokalaştım” metninde bayrağın dalgalanmasına sevinmek, “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” metninde ise ülkesinin

değerlerine sahip çıkma bilinci taşımak gibi temalar etrafında yaşatarak okurlarının vatanseverlik değerini kazanmasını istemiştir(Ural, 2016a, s.38, 62, 98).

“Eskiden bizi, ayılara halka takarak oynattığımız için her fırsatta eleştiren gelişmiş, sözde çağdaş ülkeler, kendileri ayı türlerini çoktan tüketmişler bile” (Ural, 2016a, s.40).

Yazar bu metinde ülkesinin başka ülkelere suçlamaya yer arar vaziyette sürekli eleştirilmesine karşın sözde çağdaş diğer ülkelerin daha büyük hataları kendilerinin yaptığından bahsetmiş ve bu haksız eleştiriden rahatsızlık duymuştur. Yazar metinde direkt olarak vatan sevgisini dile getirmese de vatanına haksızlık edildiğini düşündüğü bir noktada onu savunmaya geçmiş ve samimiyetsiz eleştirileri verdiği bir örnekle reddetmiştir. Öğrencileri ülkelere sahip çıkmaya, ülkelere yapılan haksızlıklara karşı durmaya yönlendirecek bu metin, vatanseverlik değerinin kazanımına dolaylı olarak etki etmektedir.

f) Yardımseverlik değeri

“Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabında yer alan “Büyükler de Yemek Seçer”, “Martılar Küstü Çocuklar”, “Sen Sünnet Oldun Mu?”, “Hikmet Hanım Bir Dakika Susar Mısınız?” adlı metinlerde yardımseverlik değeri işlenmiştir(Ural, 2016a, s.24, 38, 73, 86). Yardım etme isteğini kalbinde taşıyarak gücünün yettiği oranda elinden geleni yapmaya gönüllü olmak yardım etme değerinin karşılığı olup metinlerde yardım etme isteğinin aktarıldığı her örnek bulgu olarak ele alınmıştır.

“Örneğin ben eskiden kapuskadan nefret ederdim ama bir yolculuk sırasında aracımız bozuldu ve bir köye sığınmak zorunda kaldık. Bize acıyan köylüler gece yarısı yalnızca bir tas kapuska ikram edebildiler. İşte o günden beri kapuska yemeğini çok severim” (Ural, 2016a, s.25).

Erkek çocukları olan anne babalar için sünnetin güzel ve şölenli yapılmasının büyük önemi vardır. Hatta küçük il ve ilçelerde varsıl olmayan çocukları bu törenden mahrum bırakmamak için çevreden para toplanarak toplu sünnet düğünleri yapılır. Eğlenceler düzenlenir. Çocuklara para ve çeşitli armağanlar verilir (Ural, 2016a, s.73).

Yazar metinde toplu sünnet merasimlerinden söz etmiş, birçok yoksul çocuğun bu törenden mahrum kalmaması için hayırseverlerin onlara yardım ettiğini aktarmıştır. Yazar yardımseverliğin toplumca benimsenmesinin bir ürünü ve kültürün bir parçası olan bu törenleri, metin aracılığıyla okurlarına tanıtarak yardımlaşma değerinin gelecek nesle aktarımı rolünü üstlenmiş, çocuk okurların da yardımlaşmanın güzelliğini fark etmelerini

sağlamıştır. Metinde elde edilecek kazanımların çocukların duyarlılıklarını arttırıp onları ihtiyaç sahiplerine karşı yardımsever olmaya sevk edeceği düşünülmektedir.

4.3. 3. Başparmak Çocuklar Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Bulgular

Çalışmadan elde edilen verilere göre Ural; “Başparmak Çocuklar” adlı kitabında çocukları sosyal beceriler, özyeterlilik becerisi, yaratıcılık becerisi, kültürel farkındalık ve değer kazanımlarına ulaştıracak nitelikte metinler kaleme alarak okurlarının kişilik gelişimlerini destekleme amacı gütmüştür. Bunların arasında değer kazanımına dayalı örnekler, nicel bakımdan kitaptaki kişilik gelişim verileri arasında önemli bir yer edinmiştir. Diğer başlıklarsa bireyi sosyal çevresiyle iletişim kurma noktasında destekleyecek, özgüvenini, üreticilik kabiliyetini geliştirecek, kültürlerin farkında olma bilinci aşılacak nitelikteki örneklerdir.

Tablo 4.27

Başparmak Çocuklar Kitabında Kişilik Gelişimine Yönelik Veriler

	Sosyal Beceriler	%	Özyeterlilik	%	Yaratıcılık	%	Kültürel Farkındalık	%	Değerler	%	Toplam
Başparmak Çocuklar	3	12	2	8	4	15	3	12	14	54	26

1) Sosyal Beceriler

Yazar sosyal beceri kazanımlarını “Başparmak Çocuklar” kitabında iletişim becerileri yönüyle desteklemeye gayret etmiş, okurlara “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş”, “Çocuklardan Öğrendiklerimiz”, “Yine Tatarınlar: Av Biter, Avcı Bitmez” adlı metinlerdeki örnekleri bu yönde oluşturmuştur (Ural, 2016b, s.44, 73, 143).

“...akıl almayacak bir şey olduğunu söyledi ve özür diledi” (Ural, 2016b, s.54).

“Yazanın ellerine sağlık” (Ural, 2016b, s.77).

“‘Sözüm size değil ama ben avcıları da avcılığı da hiç sevmem.’ dedim... Artık çok yaşlandığımı ve avcılığı bıraktığımı, bugüne kadar çok can aldığımı söyledikten sonra

umutsuz bir şekilde ‘inşallah Allah bizi bağışlar’ dedi... ‘inşallah’ dedim. Ağzımdan kaçırılmıştı işte” (Ural, 2016b, s.146).

Ural (2016b) “Yine Tatarınlar: Av Biter Avcı Bitmez” adlı metinde avcı olduğu için iletişim kurmaktan pek hoşlanmadığı biriyle gerçekleştirdiği telefon görüşmesini okurlarına aktarmaktadır. Yazar avcılara ve avcılığa yönelik olumsuz fikirlerini muhatabına da bir şekilde belirtmiş ancak bunu yaparken “kusura bakmayın, sözüm size değil” gibi bir cümle kullanarak karşısındakini incitmemeye çalışmıştır. Yazarın fikirlerini karşı tarafa nezaket ve saygı çerçevesinde kalp kırmadan iletmesi, sosyal yaşamın düzen ve huzuru için edinilmesi gereken son derece önemli bir iletişim becerisidir. Çocukların kendi duruşlarını bozmadan toplumun içerisinde kabul görmeleri ve toplumun bir parçası olarak çevreyle kaynaşmaları onların sosyal becerileri kazanımlarını kolaylaştırır. Metnin okurların iletişim becerilerini destekleyeceği ve onların sosyal yaşama uyum sağlamalarını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

2) Özyeterlilik Becerisi

Özyeterlilik becerisinin gelişimi bireyin kendine güven duygusunu pekiştirir. Yazar okurlarının kendi benliklerine olan güven duygularını geliştirme amacıyla “Çocuklarımızdan Öğrendiklerimiz” ve “Küçük Dev Adamlar” adlı metinlerde bunun örneklerine yer vermiştir (Ural, 2016b, s. 77, 100).

“Bu dergiler, çocuklar internetle tanıştılarından beri görsel açıdan da içeriğiyle de neredeyse profesyonel dergilerle yarışır hale geldi... Nerede okumuş, nereden derlenmiş olursa olsun, böylesine güzel özgün yazıları artık yetişkin dergilerinde bile rastlamıyoruz” (Ural, 2016b, s.77).

Yazar, “Çocuklarımızdan Öğrendiklerimiz” adlı metinde profesyonel dergilerle yarışabilecek nitelikte olan okul dergilerinden bahsetmektedir. Yazarın bu dergileri hazırlayanlara yönelik övgü dolu sözleri; genç okurları özyeterliliklerini ve yeteneklerini geliştirmeye, yaratıcılıklarını kullanmaya ve üretken olmaya sevk eder. Ural’ın çocuk okurlara bu dergilerin kendi yaşatılınca hazırlandığını belirtmesi çocukları kendi özyeterliliklerine güven duyma noktasında destekler.

“Amacım masum çocuk isteklerinin ebeveyn otoritesi adına geri çevrilmesine karşı çıkma, bu güzel çocukları kendi sorunlarını çözmeye konusunda düşünmeye itmektir” (Ural, 2016b, s. 100).

3) Yaratıcılık Becerisi

“Tilt Makineleri ve Langırt Salonları”, “Eski Bir Anti-Virüs Programı: Ya Kebikeç”, “Wolfgang VonKempelen”, “Geçgeçlemek- Zapping: ‘Zapçı’ ” adlı metinlerde Ural (2016b) yaratıcılık becerisinin kullanıldığı örneklere yer vererek yaratıcı fikirlerin bireylerin hayatını kolaylaştıran yönünü okurlarına aktarmıştır (s. 148, 158, 169).

Geçmişte Almanya ve Japonya’da kendi oyuncasını kendisi yapabilen, bozulan oyuncaklarını söküp tamir ederek yeniden çalışır hale getiren, kaybolan parçalarını değişik oyuncaklar kullanan çocuklar, sonraki yıllarda araç gereçlerini koruyan, iyi kullanan ve yeni buluşların yaratıcısı, tasarımcısı bireyler olarak yaşamda yerlerini aldılar (Ural, 2016b, s.149).

“Wolfgang von Kempelen” adlı metinde Ural (2016b), yaratıcılık becerisinin öneminden ve bu becerinin küçük yaşlardan itibaren geliştirilmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Metin çocukları oynadıkları oyuncakların mekanizmasını anlamaya, parçalarını çözümlenmeye ve yeni mekanizmalar geliştirmeye dolayısıyla da yaratıcılıklarını kullanmaya sevk etmektedir. Yaratıcılık becerisinin ve yaratıcı düşünmenin bireylerin yaşantılarına olan katkısının anlaşılmasını sağlaması yönüyle metin, okurların ufkunu açacak ve onları üretken olmaya sevk edecek kazanımları içerir.

“Hatta kimi zaman aklıma parlak fikirler geliyor, acaba makineyi yendiğim oyunlardan bir kitap yapsam mı, diye” (Ural, 2016b, s.157).

4) Kültürel farkındalık

Ortak bir inanışın ürünü olarak kabul edilen olgular kültürlerin doğmasını sağlar. Yazar çocuklar tarafından kültürün fark edilmesini sağlama amacıyla onların kültürel farkındalıklarını artırma yoluna gitmiş ve onlara kültüre ait öğelerle ilgili bilgilendirmeler yapmıştır. Kültürel farkındalık kazanımına dahil edilebilecek üç örnek “Bilime Dayanmayan Bilimkurgu Romanları”, “Nasrettin Hoca ile Hıtar Petar”, “Sibernetik ve Karton Otomatlar” adlı metinlerde işlenmiştir (Ural, 2016b, s.55, 111, 123).

“Dört yapraklı yonca dünya inanç kültürleri arasında da hemen hemen benzer bir yer edinmiş kendisine” (Ural, 2016b, s.57).

Yine de bu durum Nasreddin Hoca'yı kültürümüzden koparamamış, onu yüceltmış ve onun "Dünyayı güldüren Türk" sıfatıyla anılmasını sağlamıştır. Diğer taraftan kendi gülmece karakterleriyle Nasrettin Hoca'yı arkadaş edip fıkralarda Hoca'yı kendi kahramanlarına " mat ettirerek" öne çıkarmaya çalışan halk kültürleri de vardır (Ural, 2016b, s.112).

"Nasrettin Hoca ile Hıtar Petar" adlı metinde yazar, Nasreddin Hoca'nın bir Türk mizah ustası olarak Türk kültüründeki değerini okurlarına anlatmaya çalışmıştır. Diğer milletlerin kültür hırsızlığına soyunarak Türk kültürüne ait olan Nasrettin Hoca'yı sahiplenmeleri yazarı rahatsız etmiştir. Türk kültürünün ürünü olan her türlü olgu kıymetli ve değerli olup yazar bu tavrıyla okurlarında kültüre sahip çıkma bilincini oluşturur ve metinler aracılığıyla kültürü yaşatma misyonu üstlenir.

Bence bir dergide yayımlanmış onunla ilgili bir yazının, Diyarbakır Kütüphanesi'nde sessiz sessiz gezinirken Toygar Akman tarafından bulunuşunun öyküsü çok ilginç. Bu bana Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lügat-it Türk kitabının bulunuşunu anımsattı. Demek ki biz, kültürümüzün köşe taşlarını ya rastlantı sonucu buluyoruz ya da hiç var olmamış gibi yok sayıyoruz... Diğer bir el yazması kitapta Ayasofya Kütüphanesi'nde bulunmaktadır ama ne yazık ki 66 sayfası çalınmıştır. Bilim adamımız dayanamaz birkaç yıl sonra Amerika'ya gider. Metropolitan Müzesi'nin İslam Sanatları Bölümü'nde, İsmail Rezzaz'ın kitabından koparılmış renkli, resimlerle bezeli iki sayfanın sergilenmekte olduğunu görür... Ama bizzat yazarın verdiği bu bilgilere karşın, Amerika'da sergilenen İsmail Rezzaz eserlerinin altında İngilizce, "13. Yüzyılda Mısır Sultanı Memlûklüder döneminde yaşamış Müslüman mühendis Alijasari" diye yazması, Akman'ı eserin çalınmasından daha çok üzer (Ural, 2016b, s.125-126).

"Sibernetik ve Karton Otomatlar" adlı metinde yazar, yaptığı önemli icatlarla Türk Bilim Tarihine damgasına vuran bir kült esere verilmesi gereken kıymetin verilmediğini anlatmakta, toplumca kültürel değerleri sahiplenmediğimizde başka milletlerce bu değerlerin kaçırılarak Türk'lere ait olmasına rağmen bu kültürel bağın bile isteye yok sayıldığından bahsetmektedir. Metin Türk kültürüne ait yazınsal yapıtların kültürü oluşturmadaki rolünü anlatarak kendi kültürlerine sahip çıkma noktasında okurlarına farkındalık kazandırmış, çocukların milli duygularını besleyerek kültürel birikimlerine katkı sağlamayı amaçlamıştır.

5) Değerler

TÖP'de yer alan kök değerler doğrultusunda metinde dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk ve vatanseverlik değerleri yer almaktadır. Bu değerlere ek olarak yazar dil değerine ayrı

bir ehemmiyet vermiş ve okurlara en çok örneği bu değer üzerinden sunmuştur. Değerler başlığı altında on dört değer tespit edilmiş olup bu değerlerin kazanımının çocuk okurların toplumla uyumlu, kendiyile barışık bireyler olmasına aracılık edeceği düşünülmektedir.

Tablo 4.28

Başparmak Çocuklar Kitabında Değer Gelişimine Yönelik Veriler

	Dürüstlük		Saygı		Sevgi		Sorumluluk		Vatanseverlik		Dil Değeri		Toplam
	1	%	1	%	4	%	2	%	2	%	4	%	
Başparmak Çocuklar	1	7	1	7	4	29	2	14	2	14	4	29	14

a) Dürüstlük

‘Sonuç şu ki yıllardan beri çocuklar, hiç yaşamamış bir kralın serüvenlerini okuyor... William Tell de hiç yaşamamış biri..İsviçreliler bu öyküyü çok ciddiye alıyorlar. Buna inanmak istedikleri için.’ Ama sözlerine şunu da ekliyor: ‘Unutmayın ki, William Tell’in gerçekliği konusunda kuşkularını dile getiren bir bilim adamını ölümle tehdit etmişlerdi.’ Dedim ya ben araştırmacıların yalancısıyım (Ural, 2016b, s.94,96).

“Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar” isimli metinde yazar, başka ülkelerin hayal gücüyle geliştirdiği halk kahramanlarının aslında hiç var olmadıklarını okurlarına ispatlamaya çalışmıştır. Okurlarının gerçeği bilmesi için Ural’ın gösterdiği gayret ve hissettiği sorumluluk duygusu; dürüstlük ilkesini verilen ehemmiyeti okurlarına anlatmaya yarayacak, bu değer kazanımını kolaylaştıracaktır.

b) Saygı değeri

Bir yarıyıl tatili öncesi son okul etkinliğini Bursa’da gerçekleştirmiştim. İl Halk Kütüphanesinde söyleşim sırasında bir çocuğun telefonu çaldı. Eliyle ağzını kapatarak ‘Şu anda söyleşideyiz oğlum! Yazar konuşuyor, kapat! Kapat dedim ya!’ dedi. Söyleşiyi kesti, telefonunu kapatmasını istedim... O kabanın içine sakladığı telefonuyla yere yatmış hala konuşuyordu: ‘Çatladın yaa! Yarım saat sonra çıkacağız oğlum! Bu kez kızdım: ‘Konuşacaksan dışarı çık’ dedim (Ural, 2016b, s.62).

“Bilişim Suçları” isimli metinde yazar, bir okul etkinliği sırasında salondaki öğrencilerden birinin çalan telefonu açmasını ve öğrencinin yapılan tüm uyarılara rağmen bu davranışı yinelemesini anlatmaktadır. Yazar, olayı teknolojik bir ürün aracılığıyla

gerçekleşmesinden dolayı masum bir bilişim suçu olarak görse de aslolan metindeki öğrencinin saygı değerini tam olarak kavrayamaması ve yaşantısına bu değeri geçirememesidir. Yazar konuşmasını bölen, bu davranışıyla salondaki öğrencileri güldürüp onların dikkatlerini dağıtan aynı zamanda da kendisini kızdıran bu öğrencinin saygısızca davranışını okuruna aktarırken kendisine hissettirdiği olumsuz duyguları okurlarına yansıtmış, okurların saygı değerini empati yoluyla kazanmalarını sağlamayı amaçlamıştır. Okurlarına saygı değerinin varlığının insanlar arasındaki iletişimi etkileyen, karşılıklı anlaşmayı ve hoşgörüyü sağlayan bir değer olduğunu hissettirmiştir.

c) Sevgi değeri

Hayvan ve Doğa sevgisi

Bu başlık altında ele alınan “Ya Bal Ya Cep Telefonu” metni doğa sevgisini, “Yine Tatarinler: Av Biter Avcı Bitmez” adlı metin hayvan sevgisini bir değer olarak okurlara kazandırma amacı gütmektedir (Ural, 2016b, s. 78, 143).

“Eğer arılar yeryüzünden kaybolursa insanlığın yalnızca dört yılı kalmıştır. Arı olmazsa döllenne; bitki hayvan, insan olmaz’ Albert Einstein... Peki şimdi bizler bir çevreci olarak insanlara “ya bal ya telefon!”mu diyeceğiz?” (Ural, 2016b, s.83).

Yazar “Ya Bal Ya Cep Telefonu” adlı metinde arıların doğadaki yaşam döngüsünün devamı için üstlendikleri önemli rolü anlatmış, telefon sinyallerinin onların yollarını bulmalarını engellediğinden bahsetmiştir. Arıların yaşamları tehdit eden bu yanlış uygulamaların aynı zamanda doğanın da dengesini bozacak olması Ural’ı rahatsız etmiş, metinde okurlarının çevre duyarlılığını arttırmaya ve onları bilinçlendirmeye çalışmıştır. Bir sorun varsa sorumluluk alınıp çözüm yolları aranmalı mantığını okurlarına yerleştirmeye çalışan yazar; metin aracılığıyla çocukların problem çözme ve girişimcilik becerilerinin ortaya çıkmasına önayak olmakta, doğa sevgisine yönelik kazanımları pekiştirmektedir

Oldum olası avcılığı da avcıları da sevmem, çünkü bir canlıyı sırf canım avlanmak istiyor diye öldürmenin gerçeğe ve akla uygun bir yanı olduğunu sanmıyorum... Aradan tam yirmi yıl geçti. Denizlerimizden kaç balık türü, ormanlarımızdan kaç kuş türü eksildi bileniniz var mı (Ural, 2016b, s.144-147)

“Yine Tatarinler: Av Biter Avcı Bitmez” adlı metinde yazar bir canlının zevk amaçlı öldürülmesini kabullenememekte, bu zevkin kaç hayvan türünün yok olmasına sebep olduğunu okurlarına anlatmaktadır. Yazar metinde yaşamlarını sürdürmek için avlananlarla, avcılık derecesini yükseltmek için yiyemeyeceği kadar canlıyı öldürenleri

ayrı ayrı kefelere koymuş, okurlarının zorunluluklar ve keyfi tutumlar arasındaki farkı algılamalarını sağlayarak onlarda mantık ve vicdan duygusunu harekete geçirmeye çalışmıştır. Metnin çocuklara bir işe girişmeden önce başka bir canlıya zarar verme olasılığını hesap etmelerini sağlayacak bir duyarlılık ve hayvan sevgisi kazandıracakı düşünülmektedir.

Yaşam Sevgisi

“Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş” metninde yaşam sevgisini anlatan bir örnek tespit edilmiştir (Ural, 2016b, s44).

“Ortadoğu’da komşularımız arasındaki savaş hala bitmedi, üstelik artarak devam ediyor. Ama Şirin inatla çocuk yayıncılığını sürdürüyor ve çocuklara yaşam sevinci aşılama çalışıyor” (Ural, 2016b, s.48).

“Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş” adlı metinde yazar; Beyrut’taki bir meslektaşının bombalar altında dahi olsa -çocukların mutluluğu için- çocuk yayıncılığı yapmaya devam ettiğini anlatarak arkadaşının başkalarına umut aşılayan, her türlü zor durumda yaşama tutunmayı başaran, kendisinin ve insanlığın iyiliği için elinden geleni yapan azimli kişiliğini okurlarına yansıtmış; böylelikle okurlarının güçlü bir karakterle özdeşim kurmasını sağlamıştır. Kitapların savaşın çocuklarını bile güldürüp eğlendirebilecek, geleceğe ümit dolu bakmalarını sağlayabilecek, dertlerini unutturup, çocuklara yaşama sevinci aşılacak, bir misyonu olduğunu okurlara göstermesi bakımından metin önemli mesajlar içermektedir. Bu metin aracılığıyla çocukların; zor zamanlarında kitaplara sığınarak rahatlama, kitapları ruhu tedavi edici bir araç olarak görme, her durumda okumayı ve öğrenmeyi bırakmama, mutlu olmanın yollarını arama gibi kazanımları elde edecekleri düşünülmektedir.

d) Sorumluluk değeri

“Fareli Köyün Kavalcısı’ Suçsuzmuş!” ve “Hiç Doğmamış Tarihi Kahramanlar” isimli metinler okurların sorumluluk değerini kazanmasına hizmet etmektedir (Ural, 2016, s.85, 92).

“Ben de ‘Yıllardan beri yanlış anlaşılmış bu kavalcının gerçek öyküsünü yazayım da hem kavalcıyı hem de kendimi bu yanlış yargıdan kurtarayım.’ dedim... Kavalcı’nın aklanmasını istiyorsanız, savaşta ölen bu çocukların öyküsünü herkese anlatın” (Ural, 2016b, s.87).

Yazar “ ‘Fareli Köyün Kavalcısı’ Suçsuzmuş!” adlı metinde, Ortaçağ Avrupası’nda çeşitli sebeplerle ailelerinden koparılan ve kaybolan çocuklara yönelik hissedilen suçluluk duygusunu bastırmak için uydurulmuş olan Fareli Köyün Kavalcısı masalının, gerçek ve trajik öyküsünü okuruna anlatmaktadır. Fareli Köyün Kavalcısı öyküsünün gerçek hikayesini öğrendikten sonra okurlarından bu hikayeyi bilmeyenlere de anlatmalarını isteyen Ural, işlenen bir suçu açığa çıkarmanın vicdani bir sorumluluk olduğunu düşünür. Kendisi de bu üzücü olayı metinde okurlarıyla paylaşarak masum çocukların unutulmamasını sağlamış, gerçeği açığa çıkarma noktasında hissettiği sorumluluk duygusuyla okurlarına örnek olmuştur. Ayrıca kişinin edindiği bilgiyi başkalarıyla paylaşması, o bilgiden herkesin istifade etmesini ve faydalanmasını sağladığı için iyilik yapma değerini de ortaya çıkaran bir tutumdur. Bilgiyi paylaşma sorumluluğunu anlatması yönüyle metin öğrencilerin değer kazanımlarını pekiştirir.

“Bu doğmamış tarihi kahramanların öyküleri, bugün çocuklarımızın ne kadar ilgisini çeker bilmiyorum ama hiç değilse bu gerçeği öğrensinler bu bana yeter” (Ural, 2016b, s.96).

e) Vatanseverlik Değeri

“Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş” ve “Sibernetik ve Karton Otomatlar” adlı metin vatanını sevme içgüdüsünün yansıtıldığı örnek metinlerdir (Ural, 2016b, s.44, 123).

“Ben bizim çocuklarımıza kendi kahramanlarımızı öldürtüyorlar, diye üzülürken, okul etkinliklerinde bu oyunların bize ettiği kötülükleri tek tek sıralayıp anlatırken meğer dünya çocukları her gün bıkmadan usanmadan bizim kahramanlarımızı öldürüyorlarmış” (Ural, 2016b, s.53).

Yazar “Bilgisayarda Bir Oyun Değildir Savaş” adlı metinde çocukların sıkça oynadıkları bilgisayar oyunlarında öldürdükleri figürlerin Türk askerleri, denizcileri ve Türk devlet büyükleri olduğunu öğrenince duyduğu üzüntüyü okurlarıyla paylaşmaktadır. Yazarın oyun dahi olsa geçmişine ve tarihi değerlerine yapılan bu saygısızlığa karşı takındığı kızgın tavrı; okura vatan sevgisi olarak yansımakta, değerlerine sahip çıkma bilinci aşılarda ve gençleri bu noktada duyarlı davranmaya itmektedir. Bu durumun önüne geçilmediğinde olabilecekler yazarı ürkütürken yazar, okuru da durumun ciddiyetinin farkında olmaya sevk etmektedir. Milli değerlere sahip çıkmak Türk Milli Eğitim Sisteminin ana gayelerinden olup Ural, bu yönüyle Türkçe Dersi’nin hedeflerini gerçekleştirme hususunda eğitimcilere yardımcı olmaktadır.

Türklerin icat ettiği bir şey var mı? Her şey batı’da icat edilmiş! Diyenlere bu kez bir yanıtım var... (123) Diyarbakır kütüphanesinde sessiz sedasız gezinirken Toygar Akman tarafından bulunuşunun öyküsü çok ilginç. Bu bana Kaşgarlı Mahmut’un Divan-ı Lügat_i Türk kitabının bulunuşunu anımsattı. Demek ki biz kültürümüzün köşe taşlarını ya rastlantı ya hiç var olmamış gibi yok sayıyoruz... Bana göre çocuk ve gençlerin okuyup anlayacağı bir dille, kültürümüze, kütüphanelerimize hala kazandırılmamıştır.800 yıl sonra sibernetik biliminde “üstün denge durumu”nu ortaya koyan Ross Ashby’nin belirttiği sistemi çağlar öncesinde uygulayan bir Türk bilim adamını yeni kuşaklara hala tanıtamıyoruz (Ural, 2016b, s.123, 126).

f) Dil değeri

“Başparmak Çocuklar” kitabında özellikle vurgulanan değer dil değeridir. Yazar dil değerini farklı farklı açılardan ele alarak okurlarda Türkçe sevgisi, Türk diline sahip çıkma ve yaşatma bilinci oluşturmaya çalışmıştır. “Gevezelik Çağı”, “Acayip Keyifli Bir Muhabbet Yaptık”, “Bilime Dayanmayan Bilimkurgu Romanları” ve “Geçgeçlemek-Zapping: ‘Zapçı’ ” adlı metinlerde bu amaca yönelik örnekler yer almaktadır (Ural, 2016b, s.21, 23, 55, 169).

Konuşmak eylemini anlatan onca sözcük varken, bir sözcüğün arkasına takılıp sıfat, zamir+eylem deyimleriyle dilimizin eylem varsılığını kısırlaştırmanın ne gereği var? Ben böyle düşünüyorum. Çünkü dilimizin keyfinin kahyası olmak istiyorum. Dilimizdeki sözcük hastalıklarını mutlaka düzeltmeliyiz, düzeltmelisiniz, düzeltmeliler (Ural, 2016b, s.25-26).

Dil ve bellek arasındaki yeni konuşma biçimleri ve bilinmedik sözcükler pıtraklar gibi anadilin çevresini sarıyor. Öylesine tekdüze, yaratıcılıktan uzak, özensiz ve ucuz bir görsellik sepeti ki bu, basılmış ama sahipleri almaya gelmediğinden çöp tenekesine atılmış düğün fotoğrafları gibi belleklerimiz doluyor (Ural, 2016b, s.56).

Yazar “Acayip Keyifli Bir Muhabbet Yaptık!” ve “Bilime Dayanmayan Bilimkurgu Romanları” metinlerinde Türkçe’yi bir değer olarak görmekte, onu kısırlaştıranlara, Türkçe kelimeleri yanlış anlamlarda kullananlara tepki göstermekte, bu kelimeleri anadili çevreleyen pıtraklara benzetmektedir. Diller hastalandığında bu hastalıkları giderme görevini bir yazar olarak kendi üstüne alan Ural, Türkçe’ye karşı hissettiği sorumluluk duygusuyla Türkçe’nin daha doğru kullanımı noktasında okurunu bilinçlendirmeyi hedeflemektedir. Yazar dil değerinin önemine vurgu yaptığı metinlerinde okurlarını henüz Türkçe’ye yerleşmemiş yabancı kelimeleri kullanmak yerine Türkçe kelimeleri doğru anlamlarıyla kullanmaya, deyim ve atasözlerinin içerdiği kısa ama öz olan anlam örüntülerini keşfetmeye teşvik etmiştir.

4.4. Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Toplumsal Gelişime Yönelik Genel Bulgular

Bireylerin sosyal hayata uyumlu davranışlar sergilemeleri; onların toplumsallaşma kavramını sağlıklı bir çevrede kazanmış olmalarına ve doğru öğretilerle düzgün bir zeminde ilerletebilmelerine bağlıdır. Çocukların eğitim vasıtasıyla kitaplar aracılığıyla edinebilecekleri toplumsal kazanımlar, hayat boyu çevresiyle ve kendiyle barışık bireyler olmasına katkı sağlar.

Bunun için Ural toplum olarak benimsenmesinde fayda gördüğü bilgi ve becerilere kitaplarında yer vererek çocukları daha doğru davranışlar içinde bulunmaya ve onları toplumsallaşmaya sevk etmiştir. Yazar hitap ettiği çocuk okurun değer yargılarının, davranış ve düşünce kalıplarının; toplumla aynı frekansta belli bir uyum içerisinde gelişerek toplumda yer edinebilmesi için okurları topluma ve kültüre uyumlu kişilik özellikleriyle donatmayı hedeflemiştir; öğrencilerin toplumsal kuralları öğrenmesine, hayatın düzenini kavramasına ve toplumsal rolleri benimsemesine yardımcı olmuştur.

Metinlerde toplumsal gelişime katkı sağlayacağı düşünülen şakalaşma, hediyeleşme, paraya verilecek değer, isteme adabı, yaşamı anlamlandırma ve eleştirinin nedeni gibi çok çeşitli konular etrafında şekillenen on üç örneğe yer verilmiştir.

Tablo 4.29

Yalvaç Ural'ın Deneme Kitaplarında Toplumsal Gelişime Yönelik Veriler

	Toplumsal Gelişim
Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer	5
Stephan Hawking Herkül'ü Döver	5
Başparmak Çocuklar	3

Metinlerin genelinde yazarın üslubu didaktik olmamasına karşın toplumsal konuların ele alındığı bölümlerde yazar; daha mesaj içerikli, didaktik bir anlatıma yer vermiş hatta bazı metinlerde “benden söylemesi, alınacak ders, benim öğüdüm...” gibi vurgulamalar yaparak öğrencilerin konuyu es geçmemesini sağlamıştır. Ancak bu didaktik dil; direk şahsa yönelik değil de genele konuşur gibi yapılandırıldığı için metnin içerisinde eğreti ve baskıcı durmayıp daha çok düşündürücü bir rol üstlenmiştir. Metinlerde genellikle kısa, öz, anlaşılması kolay, ifadeler yer verilmiş, öznel anlatımdan faydalanılmıştır.

4.4. 1. Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer Kitabında Toplumsal Gelişime Yönelik Bulgular

Ural (2014) bu kitapta toplum nazarında hoş karşılanan ya da karşılanmayan davranışları okurlarına aktararak onları toplumsallaşma sürecine dahil etmiş, toplumun bir parçası haline gelip toplum tarafından kabul görülmelerine destek olmaya çalışmıştır. Ayrıca toplumun yeniliklere ayak uydurup gelişme göstermesini sağlayacak bilgilere de yer vermiştir.

“Temel Reis Ispanağı Yoğurtsuz Yer” adlı kitapta okurların toplumsal gelişimine destek olacak nitelikteki örnekler “Bayram Çocuğu”, “Çocukların Önünde Yazışmayalım Hakkı Abi”, “Şimdiki Büyükler Harika”, “Babasız İlk ‘Babalar Günü’ ”, “Kendini Övmek Ayıptır”, “Müjdat’ın Şakası” adlı metinlerde rastlanmış, okurların toplumsal düzen içinde varlık göstermeleri metinler aracılığıyla sağlanmaya çalışılmıştır (Ural, 2014, s.52,58, 87, 97, 120).

Belki yoksul olabiliriz, onlara bayramlarda yeni giysiler alamayabiliriz. Ama dedelerimizin ninelerimizin yaptığı gibi, biz de onlara bir şeker, bir mendil yerine belki de bir dergi, bir kitap vermeliyiz. Artık şekerlerin gofretlerle, bonbonlarla, çikolatalarla, kağıt mendillerle yer değiştirdiği dünyamızda bu daha doğru olanıdır... Ural, 2014, s.54).

Yazar metinde eskiden bu yana bayramlaşmaya gelen çocuklara hediyeler sunulduğunu okurlarına anlatarak kültür değerlerinden olan bayramlaşma olgusunu genç kuşaklara tanıtmış, kültürün aktarımına hizmet etmiştir. Böylece okurlarının toplumsallaşmasına katkıda bulunmuştur. Ancak artık değişen dünya düzenine göre çocukları şeker, gofret, mendille sevindirmek yerine kitaplarla sevindirmenin daha doğru olacağına inanan yazar, okurlarının değişen dünya düzenine ayak uydurmasını kolaylaştırmak için bir öneride bulunuyor ve onları toplumsallaşmanın bir diğer şartı olan yenileşmeye hazırlıyor. Kültürü koruma ve yeniliğe ayak uydurma boyutlarıyla toplumsallaşmanın her iki özelliğini de yansıtan metnin, okurlarına yenilikleri kendi düzenine göre şekillendirebilme becerisi kazandıracığı düşünülmektedir.

Bir arkadaşım anlatmıştı: Ünlü yazarlar oturmuş, aralarında sanat üzerine konuşuyorlarmış. Söze her başlayan, “ Ben şöyle yaptım”, “ Ben böyle yaptım”, “ Ben buna inanıyorum”, “ Benim düşüncem şu ” diye anlatıyor, herkes durmadan “ ben ” diyor. Sonunda, içlerinde hiç konuşmayan biri, “ Arkadaşlar, hepimizin durmadan ben, ben, ben deyip duruyoruz. Şimdi herkes elini kalbine koysun ve doğruyu söylesin bakalım: “İçinizde en az ben diyen hanginiz?” diye sormuş. Bunun üzerine hepsi birden, sanki sözleşmiş gibi, “Ben! Ben! Ben!” diye

bağırmişlar. Benim de çok yerinde bulduğum bir Woody Allen yergisi vardır: “İyi bir yetişkin olmanın ilk koşulu, en az ben diyebilmektir.” (Ural, 2014, s.97-98).

“Eleştiriler bizi her zaman yapıcı kılmalıdır” (Ural, 2014, s.62).

Anne babalar bu yeni çocuk tipine ayak uydurmakta oldukça zorluk çekiyor. Eğer kendilerini onlarla birlikte geliştirmezlerse aradaki uçurum hiçbir dönemde olmadığı kadar büyük olacak ve kuşaklararası çatışmanın belki de en büyüğüne tanık olacağız... Bilgi çağına çocuklarımızla beraber hepimiz bir şekilde girmeliyiz. Bu yalnızca basit bir kullanma sorunu değil, değişen, farklılaşan, kabuk değiştiren ve başkalaşan, bize benzemeyen bir kuşağın varoluşu (Ural, 2014, s.85).

Yazar metinde kuşaklararası çatışmanın toplumsal huzur ve dengeyi bozmaması için ebeveynlerin toplumsal değişime ayak uydurması gerektiğini anlatmaktadır. Metin; bu açıdan edebiyatın toplumsallaşma bazındaki işlevlerinden olan toplumu değişime hazırlama görevini yerine getirmekte, gelişen dünyaya uyumun kolaylaşması için toplumun kalkınmasına hizmet etmektedir. Yazar toplumsallaşmanın sağlıklı bir zeminde sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak bilgileri okuruna sunarak onları çağın gerekleri doğrultusunda bilinçlendirmektedir.

Bütün elma ağaçları çiçek açar ve daha sonra meyve verirler. Her elmanın büyüüp olgunlaşırken başından çeşitli olaylar geçer. Onlar aynı ağacın üzerinde büyürler ama hepsinin kendine özgü bir yeri ve yaşamı vardır... Ama hepsi günü gelince düşer yere. Karışıp çekirdekleriyle toprağa, yeni elma ağaçları yetiştirirler. Çiçekler elmaya elmalar toprağa karışarak sürer bu yaşam (Ural, 2014, s.88).

“Bence gerçek şaka kimseyi incitmeden yapılan şakadır” (Ural, 2014, s.121).

4.4.2. Stephan Hawking Herkül’ü Döver Kitabında Toplumsal Gelişime Yönelik Bulgular

Yazar, “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” kitabında toplumsal gelişime dayalı örnekleri, toplumsal ilişkileri güçlendirme ve görgü kurallarını aktarma gibi noktalardan yapılandırmış, okurlarının topluma uyum sağlamasına hizmet etmiştir.

Ural (2016a) “Şaka Yapmak”, “Yaramazlara Öğütler”, “Baban Parayı Sokaktan Toplamıyor”, “Atın Pabucu: Nal”, “Sevgili Duygu’nun Yaptığı” isimli metinlerde okurlarına sunduğu altı örnekle onların toplumsal gelişimine hizmet etme amacı gütmüştür (s.7, 10, 27, 32, 52, 94)

Ama ne türde şaka yapılırsa yapılsın, şakayı yapmak da şakaya tepki göstermek ya da bir başka şakayla karşılık vermek de her zaman büyük incelik ister. Sonra, her insanın kişilik yapısı farklı olduğu için, gösterdiği tepki de farklı olur... Bu yüzden şaka yaparken yerini ve zamanını iyi kollamak gerekir... Başkasının sana

yapmasını istemediğin şeyleri sen de başkasına yapma... İşte bu yüzden şaka yapmak kadar şakayı kaldırmak da bir incelik ve bilgelik işidir (Ural, 2016a, s.9).

Yazar metinde şaka yapmanın adabına dair okurlarını bilgilendirmektedir. Şaka yapmak insanları eğlendirir ve güldürür ancak bazı şakalar yapan kişinin toplum tarafından hafife alınmasına ve değerinin düşmesine sebep olurken yapılan kişide de rahatsızlık uyandırır. Böyle durumlarda şaka yapan kişinin şaka yapacağı kimseyi tanınması, ölçüyü bilmesi, yazarın bahsettiği gibi şakanın zamanını ve yerini iyi kollaması gerekir. Bireyleri küçük düşüren, üzen, korkutan şakalar kişiler arasında çatışmaları doğurabileceğinden şakanın nasıl yapılması gerektiğinin bilinmesi toplumsal ilişkileri düzenleyerek çocukların toplum tarafından sevilmesine, kabul görmesine ve toplumsallaşmasına katkı sağlar.

Büyüklerinizden bir şey istemeden önce, yoğun bir biçimde neyi, nasıl istemeniz gerektiği üzerinde çalışmamız gerekir. Genellikle neyi, nasıl isteyeceklerini bilen insanlar, bilmeyenlerden çoktur... Bir şey istemek kolay değildir. Çünkü yalnızca doğru biçimde istemek yetmez. Zamanını da iyi ayarlamak gerekir... Şimdi gelelim bir şeyin nasıl istenmesi gerektiğine... (SH, s.27-29)

“Paranın değerini bilin. Ama onu fazla sevmeyin .Hele aşık hiç olmayın” (Ural, 2016a, s.34).

“Baban parayı sokaktan toplamıyor” adlı metinde paranın değerini bilmenin gerekliliğinin yanında paraya düşkün olmamanın önemi anlatılmaktadır. Paranın değerini bilmek parayı gerektiği yerde ihtiyaçlar ve istekler dengesini iyi ayarlayarak kullanmayı gerektirir. Bireyin kendinin ve çevresinin menfaatleri için parasını kullanması parayı yaşamın bir aracı yaparken, paraya her kapıyı açan bir yaklaşımla yaklaşılması onun gerektiğinden fazla sevilmesine kişinin yaşam amacının sapmasına sebep olur. Böyle bir tutum toplumda “para hırsı” olarak adlandırılırken parayı çok seven insanlara da “paragöz” denir. Bu tanımlamalar toplumun paraya çok düşkün insanlara karşı söyledikleri olumsuz atıflardır. Para sevgisinin ve paranın gücünün toplumca yanlış algılanması bireylerin parayı değil paranın bireyleri yönetmesine sebep olur. Paranın gücüne esir olmak insanların değerlerini yitirmesine, yalancılığa, rüşvete, haksız kazançlara sapmasına sebep olur. Paranın toplum üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkisi bireylerin bu konuda bilinçlenmesine göre şekillenecek olup yazar; çocukların parayı algılayış biçimlerinin toplum tarafından kabul göreceği şekilde oluşmasına yardımcı olmayı ister ve okurlarına paraya karşı nasıl bir tavır takınmaları gerektiğini öğretir. Böylelikle toplumsallaşmanın sağlanmasına da hizmet etmiş olur.

“Pabuçlar pek çoğumuz için çift, bazılarımız için tek yürürler. Ama onlarsız yürüyenleri de istedikleri halde yürüyemeyenleri de aklımızda tutarak sevmeliyiz ayakkabılarımızı” (Ural, 2016a, s.54).

Armağan seçmek önemli bir iştir. İnsan kendisine verildiği zaman mutlu olmayacağı bir armağanı başkasına vermemeli. Armağan seçerken armağanı vereceğimiz arkadaşımızın kişiliğiyle o armağanın örtüşüp örtüşmediğine bakmalıyız. Salt armağan vermiş olmak için bir başkasına armağan vermemeliyiz. Kendimize verildiği zaman sinirleneceğimiz armağanları başkasına vermemeliyiz... Günümüz çocuklarına bir öğüdüm var: Başkalarına ait eşyalar, onların izinleri olmaksızın bir başkasına armağan edilemez(SH, s.94-97).

4.4.3. Başparmak Çocuklar Kitabında Toplumsal Gelişime Yönelik Bulgular

Yazar toplumsal gelişimi “Başparmak Çocuklar” kitabında vefa duygusunun toplumu etkileyen boyutunu, korku hissinin toplumsal ilişkileri etkileyen yönünü, bilginin toplum yararına kullanılmasındaki gerekliliği okuruna aktarmıştır. Tespit edilen örneklerde yazar; okurlarına tutum ve davranışların toplumu etkileyen boyutu aktarmaya çalışılmış, onların toplumsal gelişimine öncülük etmiştir.

“Başparmak Çocuklar” kitabında toplumsal gelişime yönelik örnekler “Yapışkan Bellek Kağıdı: Post-it”, “Frankeştayn Komik Bir Adamdı”, “Mevlana’dan Çocuklara Öğütler” adlı metinlerde tespit edilmiştir (Ural, 2016b, s.33, 88, 107).

“Unutmayalım ki, yaşamak hatırlamak demektir” (Ural, 2016b, s.39).

Korku insanın kafasında doğar ve kafasında yok olur. Korkusuz kahramanlar, bu korkuları akıllarında yenen insanlardır. Korku insanı bencil yapar. Korkak insanlar kendilerinden başkalarını düşünmeyen, başkalarına güvenmeyen insanlardır (Ural, 2016b, s.91).

Yazar metinde korku hissinin bireyin toplumla olan ilişkilerini nasıl etkilediğine değinmiştir. Başkalarına karşı güvensiz ve bencil olan kişiler toplum tarafından dışlanır ve yalnızlaşır. Yaşadığı korku sebebiyle sosyal ilişkileri yönetemeyen bireyin huzursuzluğu ve mutsuzluğu çevresindeki insanlara yansiyarak toplumu etkisi altına alır. Ural korkunun yaratacağı toplumsal sorunlara işaret ederek okurlarını korkularını yenmeye davet etmiş, onlara korkularının esiri olmamayı salık vermiştir. Metin okurlarına cesaret aşıl原因 yönüyle öğrencilerin toplumsal gelişimlerine aracılık etmiştir.

“İsterseniz dünyanın en bilgili insanı olun, bu bilgiler sizi birey olarak geliştiremiyor, eksiklerinizi görmenize ve zor bir duruma düştüğünüzde yaşamınızı kurtarmanıza

yetmiyorsa, belleğinizi gereksiz bilgi yığınyla doldurdunuz demektir” (Ural, 2016b, s.108).

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın tartışması, sonucu ve önerileri yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Çocuk kitapları çocukların dil gelişiminde, zihinsel gelişiminde, kişilik gelişiminde ve toplumsal gelişiminde önemli bir etki gücüne sahiptir. Dolayısıyla nitelikli bir çocuk kitabı; okurlarını gelişimin tüm yönleriyle destekleyecek özellikler barındırmalı, onların gelişim ihtiyaçlarını karşılayabilmelidir. Deneme türünün çocuklara öğretimi de ancak onları nitelikli deneme metinleriyle karşılaştırarak gerçekleştirilebilir. Çalışmamızın amacını makalesinin konusu yapan Şahbaz (2008), Türkçe öğretiminde deneme türünün ihmal edilen bir tür olduğunu ortaya koymakta, Avcı (2014) ise okurlarına Türkçe öğretiminde deneme türünün öğretiminin yerini, önemini ve zorunluluğunu anlatarak bizim çalışmamızla örtüşen bilgiler sunmaktadır.

Çalışma doğrultusunda Yalvaç Ural'ın deneme kitaplarının Türkçe öğretimi bağlamında çocuk okurların dil gelişimlerine, zihinsel gelişimlerine, kişilik gelişimlerine ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlayan bir araç olduğu belirlenmiştir. Ural'ın denemelerinin Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi; bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi; Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması gibi pek çok amaca hizmet etme gayesi güttüğü saptanmıştır.

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer”, “Stephan Hawking Herkül'ü Döver”, “Başparmak Çocuklar” adlı eserlerde bu doğrultuda tespit edilen örneklerin gelişim alanlarına göre

sınıflandırılması yapılmıştır. Metinlerde dil gelişimiyle ilgili yüz eli dokuz örneğe, zihinsel gelişime dair iki yüz elli dört örneğe, kişilik gelişimiyle ilgili yüz yirmi dokuz örneğe, toplumsal gelişim alanından on dört örneğe rastlanmıştır.

Bilgi verici metin türleri, okurların yeni öğrenmelerine kaynaklık edip onların zihinlerinde yeni şemaların oluşmasına yardımcı olur. Bu şemalarla daha önce edinilmiş bilgilerin arasında kurulan bağlantılar, bireylerin zihinsel gelişimini destekler. İncelenen gelişim alanları içerisinde en çok örneğin zihinsel beceri alanlarından tespit edilmiş olması, Ural'ın deneme kitaplarının, okurlarının en çok bilişsel gelişimine katkısı olduğunu kanıtlamaktadır. Çalışma, incelenen kitapların çocuk okurların zihinsel gelişimlerine hangi alanlarda katkı sağlayabileceğini ortaya koymuştur.

Ural; kitaplarında sağlıktan doğaya, edebiyattan teknolojiye, tanınmış şahsiyetlerden kitaplara ve filmlere değin çocukların ilgisini çekebilecek pek çok konuyu ele almış; okurlarının bilişsel gelişimine en çok bilgi verme yönüyle katkıda bulunmuştur. Bilgi edinimi alanı yüz on yedi örnekle bilişsel gelişim örneklerinin % 46'sını oluşturmuştur. Metinlerde okurlar; en fazla (%39) kitaplar hakkında bilgilendirilmek istenmiş, farklı alanlardan tanıtılan kırk altı farklı kitapla okurların bilgi dağarcıklarının genişletilmesi hedefi güdülmüştür. Yazar bahsettiği kitapları beğenip beğenmeme sebeplerini metinlerde okurlarına aktarmıştır. Yazarın bu tutumunun okurlarının okuma alışkanlığı ve eleştirel okuma becerisi kazanmasına, okuma kültürü edinmesine aracılık edeceği düşünülmektedir.

Zihinsel gelişime ve bilgi edinimine yönelik en çok verinin çıktığı kitap olan “Başparmak Çocuklar” kitabında yazar, okurlarının edebi bilgi birikiminin oluşmasına diğer deneme kitaplarına oranla daha çok katkıda bulunmuş ve diğer kitaplardan farklı olarak teknolojik yeniliklerle ilgili okurlarını bilgilendirmeyi ve bilinçlendirmeyi hedeflemiştir. Yazar teknolojiyi eleştirdiği örneklere de yer vererek teknolojinin çocukların fark edemediği tehlikelerine karşı onları uyarmak istemiştir.

Zihinsel gelişim basamaklarından biri olan eleştirel düşünme becerisinin kazanımı, her üç kitapta da bilgi ediniminden sonra en çok örneği veren kazanım alanıdır. Tespit edilen elli dokuz eleştiri örneğinin içerisinde %24'lük bir alanı kaplayan eleştiri becerisine yönelik veriler; yazarın okurlarını eleştirel düşünmeye, sorgulamaya, olaylara farklı cephelerden bakabilmeye yönlendirdiğinin kanıtıdır. Yazar eleştirilerinin %24'lük bir bölümünde eleştirilerini topluma yöneltmiş, %12'lik bir kısmında da ebeveynleri

eleştirmiştir. En çok eleştirinin yapıldığı bu iki alan; Ural'ın kitapları aracılığıyla çocukları toplumun yanlış tutumlarından ve ailelerinin yanlış davranışlarından korumaya çalıştığının, onları bilinçlendirerek daha doğru davranmaya yönlendirdiğinin göstergesidir. Bu sayede okurlarına, çevrede gözlemledikleri hataları düzeltme misyonunu da yükleyen yazar; onları kendi hayatlarında etkin ve işlevsel olmaya, problemleri çözüme yolları hakkında düşünmeye sevk etmektedir.

Eleştirel düşünme becerisi sorgulama becerisinin bir getirisi olup yazar, metinlerinde okurlarının eleştiri yapmasını kolaylaştırmak adına bazı örneklerde doğrudan eleştiri yapmaktansa çocuk okurları çevrelerini sorgulamaya ve eleştirel düşünmeye (%17) sevk etmiştir. Yazarın bu tutumu okurların çok yönlü düşünebilme becerisinin gelişimini destekler ve onların değerlendirme becerilerini geliştirir. İyi bir değerlendirme hataları en aza indireceğinden yazar, bu sayede okurlarının doğru karar verip iyi olanı seçebilme yetilerinin gelişimine de aracılık eder.

Bilişsel beceriler kapsamında yazar; metinlerde sıklıkla çocuk okurları merak etmeye, araştırmaya, çevrelerini gözlemlemeye yönlendirmektedir. Araştırmaların ve gözlemlerin sonucunda bireylerin düşünme becerisinin aktifleşmesi; onların olabilecek tahmin etmesini, analizler yapıp çözüm üretmesini sağlayacağından Ural, okurlarına bilişsel gelişimin tüm basamaklarındaki kazanımlardan faydalanmaları adına metinlerinde çok sayıda örnek sunmaktadır. Mizah becerisinin kullanımı bireylerin durumlara farklı bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olur ve çocuk okurların düşünme, anlama kapasitelerini geliştirir. Bu açıdan mizah becerisi de dahil olmak üzere bulgularda araştırma yapma, gözleme, tahmin etme, sıralama, problem çözmeye dayalı örnekler; bilişsel gelişime dayalı örneklerin %31'ini oluşturmakta olup bu veriler, yazarın bilişsel gelişimin tüm basamaklarındaki beceri alanlarını geliştirme amacına hizmet etmektedir.

Yazarın metinlerde okurlarına aktardığı bilgiler ve eleştiri yaptığı hususlar, onların kültürlenmelerini ve değer kazanmalarını istediği alanlardan, sosyal hayatlarında kullanabilecekleri bilgilerden seçilmiştir. Ural bu sebeple okurlarının kişilik gelişimini destekleme noktasında da önemli bir rol üstlenmiş, kitapların tümünden sunduğu yüz yirmi dokuz örnekle onların, sosyal beceri, özyeterlilik ve zaman yönetimi becerilerini edinmelerine, çatışma yönetebilme, olumlu düşünebilme, yaratıcılığı ve mizahı kullanabilme yetkinliğini kazanmalarına ve değerleri benimsemelerine destek olmuştur.

Metinlerden tespit edilen örnekler; çocukların kendilerine güvenen, yaratıcılıklarıyla yeni şeyler üretebilen, insan ilişkileri kuvvetli neyi ne zaman yapması gerektiğinin farkında olan, çatışmalar çıktığında tepkilerini çözüm odaklı kontrollü bir şekilde yönetebilen, pozitifliğini koruyarak mizahı anlayan ve mizahı hayatının bir parçası haline getiren bireyler olmalarına katkı sağlar. Bu sebeple yaşam becerilerinin edinimine dair veriler, kişilik gelişimine dair verilerin %45'ini oluşturmakta; okurların kişilik gelişimi, metinler aracılığıyla farklı alanlardan çok yönlü olarak desteklenmektedir. Ayrıca bu becerilerin edinimi, TÖP'de yer alan yetkinliklerin edinimini de kolaylaştıracaktır.

Kişilik gelişiminin %55'lik bir oranı değer kazanımına yönelik örneklerde saptanmıştır. Özellikle “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer” adlı kitapta yer alan otuz iki örnek çocukların değer kazanımına ulaşmalarını sağlayacak nitelikte metinlerden oluşmuş, okurların kişilik gelişiminde bu kitap, önemli bir rol üstlenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen metinler TÖP'deki kök değerler doğrultusunda araştırılmış, bu değerlerin içerisinden yazarın kitaplarında en çok sevgi değerinin (%38) kazanımına yönelik örneklerle yer verdiği görülmüş, adalet değerinin örneğine ise hiç rastlanmamıştır. Yazarın sevgi anlayışının metinlerde insan sevgisi, çevre-doğa sevgisi, hayvan sevgisine yönelik şekillendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Ural, sorumluluk değerinin üzerinde defaatle durmuş; metinlerinde sosyal hayatta üstlenilmesi gereken sorumluluklardan ve vicdani sorumluluklardan bahsetmiştir. Sorumlulukların iç motivasyon unsuruna dayalı olarak yerine getirilmesi noktasında okurlarına yol göstermiştir. Vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri de (%16) yazarın kitaplarında okurlarına kazandırmak istediği öncelikli değerlerdendir. Yalvaç Ural'ın eserlerindeki değerleri araştıran Oran (2015)ve Otmar (2017) da çalışmalarında; yazarın öncelikli olarak sevgi değerini işlediğini ifade etmiş ve bizim çalışmamızı destekleyici bulgular ortaya koymuşlardır. Karagöz (2015) ise çalışmasını Ural'ın tüm kitaplarındaki çocuk gelişimine yönelik değerleri inceleyerek oluşturmuş, bizim tezimize kıyasla kendi çalışmasını hem genişletmiş, sadece çocuk gelişimine ilişkin değerleri ele alarak hem de sınırlandırmıştır.

Bununla birlikte kök değerler içerisinde yer almasa da yazarın özellikle “Başparmak Çocuklar” kitabında (%29) önemle üzerinde durduğu değer, dil değeridir. Ural metinlerdeki söylemleriyle okurlarında dil sevgisi ve dil bilinci oluşturmaya çalışmış, onlardan dillerine sahip çıkmalarını istemiştir. Bir çocuk kitabı yazarı olarak çocuk okurlara dil bilinci kazandırma sorumluluğunu üstünde hisseden Ural, öncelikle söz

varlığı unsurlarından faydalanarak okurlarının kelime hazinelerini geliştirmeyi amaç edinmiştir.

Dil değerinin kazanımı dil becerilerinin kazanımıyla paralel olarak ilerler. Çocukların anlama-anlatma becerilerini etkin kullanabilmeleri kelime hazinelerinin gelişmiş olmasıyla ilgili bir durum olup yazar deneme kitaplarında okurlarının dil becerilerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Dil becerilerinin kazanımına yönelik onlara hem çalışma alanlarına hem de söz varlığı unsurlarına yönelik çok sayıda örnek sunmuştur. Çalışma kapsamında metinlerde dört temel dil becerisine, yeni kelime kazanımına, atasözü, deyim ve terim anlamlı kelimelerin kazanımına yönelik veriler araştırılmış, bu alanda yüz elli dokuz örnek tespit edilmiştir.

Dört temel dil becerisine yönelik yirmi bir örnek okuma, yazma ve konuşma becerilerine yönelik olup metinlerde dinleme becerisinin kazanımını karşılayan bir örneğe rastlanmamıştır. Yazar metinlerde okurlarının okuma becerilerini geliştirmek için onlara kitap tavsiyelerinde bulunmuş; kitap fuarlarını, imza günlerini, ödüllü dergi okurlarını anlatarak okuma becerisinin edinimini, okuma alışkanlığının kazanımı ve okuma kültürünün oluşması noktasında okurlarını desteklemiştir. Yazma becerisini aktifleştirmek adına metinlerde okurların doldurmaları için boşluklar bırakılmıştır. Metinler aracılığıyla çocukların anlatım gücü desteklenmeye özellikle tartışma tekniğinin kullanımına örnekler verilerek okurların konuşma becerisi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Söz varlığına yönelik kazanımlar, dil becerileri kazanımlarının %87'lik bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu verilerden Ural'ın dil becerilerine yönelik kazanımlar söz konusu olduğunda denemelerinde belirgin bir şekilde okurlarının söz varlığını zenginleştirmeyi hedeflediği sonucuna ulaşılmaktadır. Yazar, söz varlığı unsurlarına yönelik verilerin içerisinde özellikle yeni sözcüklerin ve deyimlerin (% 77) kazanımına önem vermiş, metinlerinde bu kelimelerin anlamalarını açıklamış, nerelerde kullanıldığını belirtmiş ve tanımlamalara başvurmuştur. Özyar (2012)'in "Okuma Becerisinin Geliştirilmesi ve Çocuğun Dil-Kavram Gelişmesi Bağlamında Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitapları" adlı çalışması da Yalvaç Ural'ın eserlerinin çocukların okuma becerilerini geliştirerek, onlara yeni sözcükler, deyimler, atasözleri öğretmek okurlarının dil becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuştur. İncelenen kitapların türleri farklı da olsa çalışma sonuçları, bizim araştırma verilerimizi karşılar niteliktedir.

Dilin doğru kullanımı; onun nesiller boyu yaşayarak kültür aktarıcılığı rolünü devam ettirmesine yardımcı olur. Bu açıdan dil, toplumları bir arada tutmaya yarayan en önemli unsurdur. Yazar dil becerilerinin kazanımını sağlayarak aynı zamanda toplumsal gelişime de aracılık eder. Toplumunu oluşturan bireylerin aynı sözcüklerle sevinmesi, anlatmak istediklerini kültürün ortak ürünü olan deyim ve atasözleriyle anlatması toplumun değer yargılarının o toplumda devam etmesine ve korunmasına yardımcı olur.

Ural toplumsal gelişimin devamı için metinlerde sıklıkla dilin etkin gücünün toplumu etkileyen yönünden faydalanmış; anlatılarıyla toplumun küresel düzendeki değişim ve gelişime, değer yargılarını kaybetmeden doğru şekilde ayak uydurmasını sağlamaya çalışmıştır. Yazar genç okurların dinamik yapısını toplumla bütünleştirirken onları kendiliklerinden uzaklaştırmadan geliştirme gayreti gütmüş böylelikle okurlarını kültürlerini koruma noktasında bilinçlendirirken onların toplumsal gelişimlerine de öncülük etmeyi amaçlamıştır.

“Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer”, “Stephan Hawking Herkül’ü Döver” ve “Başparmak Çocuklar” adlı kitaplarda okurların toplumsal gelişimine katkı sağlayacağı düşünülen on dört örnek tespit edilmiştir. Kişilik gelişiminde yer alan değer kazanımlarının da okurların toplumsal gelişimine etki edeceği varsayıldığında buradan yazarın okurlarının toplumsal gelişimini kişiliği geliştirme yönüyle de desteklemeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Gelişim bir bütündür ve birbirinden kesin çizgilerle ayrılamaz. Gelişim alanlarından herhangi birine yönelik edinilen kazanımlar, diğer gelişim alanlarındaki kazanımları da destekleyeceğinden sınıflandırılmaya çalışılan tespit örneklerin kazanımları, bireyin bütün bir gelişimini etkilemektedir.

Ural deneme metinlerinde didaktiklikten kaçınarak sohbet havasında, samimi bir dil kullanmış, okurlarına sorular yöneltip onların merak duygularını tetiklemeye çalışmıştır. Yazar okurlarını düşünmeye sevk ederken aynı zamanda mizah unsurundan sıkça yararlanarak onları eğlendirmeyi de ihmal etmemiştir. Verdiği bilgilerle bağlantılı olarak metinlerde doksan sekiz kez kısa öykülere, fıkralara, anılara yani diğer edebi türlere de yer vermiş olan Ural, çocuk okura bu türü sevdirmeye ve onları bilgi verici metin türlerine duyusal ve bilişsel olarak hazırlamaya çalışmıştır. Yazarın eserlerinde edebi türleri tanıtmaya amacı gütmesi Özyar (2012)’ın da çalışmasında tespit ettiği bir bulgudur

Metinlerde düşünceyi geliştirme yollarına ilişkin tespit edilen yüz yirmi yedi örnek; çocuk okurların kendilerini daha doğru ifade etme becerisini kazanmalarına ve muhataplarını ikna etme yollarını kullanabilmelerine yardım eder. Bu sebeple çalışmada incelenen her üç kitabın da okurların anlatım güçlerini pekiştireceği düşünülür.

Çalışma kapsamında Ural'ın “Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer”, “Stephan Hawking Herkül'ü Döver” ve “Başparmak Çocuklar” adlı deneme kitaplarının Türkçe Öğretim Programı'nın içerdiği birçok amaca hizmet ettiği; çocukların bilişsel gelişimlerine, dil gelişimlerine, kişilik gelişimlerine ve toplumsal gelişimlerine içerdiği çok sayıda örnekle katkıda bulunacak nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmış, bilgi verici metin türlerinden olan denemenin çocukların beceri edinimlerine olan olumlu katkısı ortaya koyulmuştur. Bu sebeple nitelikli deneme kitapları; Türkçe Dersinin hedeflerini gerçekleştirmede bir araç olarak kullanılmalı, becerilerin kazanımına yönelik faaliyetler, sadece ders kitaplarındaki metinlere bağlı olarak yürütülmemelidir.

5.2. Öneriler

Çocuk kitaplarının bir eğitim aracı olarak görülmesinin en büyük nedeni, bu kitapların çocukların gelişimsel ihtiyaçların karşılanması suretiyle çocuğun gelişimine olan olumlu etkisidir. Çocuğa görelilik ilkesince oluşturulmuş, çocukların düş ve düşünce gücünü harekete geçirecek nitelikte çocuk kitaplarının okunması, okurların gelecek yaşantılarında hayati bir öneme sahiptir. Çocuğun eğlenerek, edebi haz alarak, yol göstericiliğinden faydalanarak okuduğu her kitap; okuma alışkanlığının kazanımını kolaylaştırır, okuyan ve düşünen bireylerin yetişmesine olanak sağlar.

Bilgi verici metin türlerinin okurların bilişsel gelişimine olan katkısı sebebiyle küçük yaşlardan itibaren çocuklara okutulması gereklidir. Ancak bu metinler bilgi verme amacıyla yapılandırıldığı için metinlerde, eğlence ve hayal unsuru ikinci planda kalmakta; çocukların ilgisini, bilgi verici metin türlerine çekmek zorlaşmaktadır. Bu soruna yönelik atılabilecek en önemli hamle; çocukların merak ettiği hususlarda, onların dikkatini çekebilecek konularda, onları bilgilendirmek ve bilgilendirirken güldürmeyi de ihmal etmemektir. Bilgi verici metin türlerinin kazanımlarının sağlanabilmesi için çocukların ilgi alanları tespit edilmeli, merak ettikleri konular araştırılıp gözlemlenmeli,

yazı dili resmiyetten uzaklaştırılarak bilgi verme amacının didaktik bir biçimde yansıtıldığı söylemlerden mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.

Deneme türü, senli benli sohbet havası içerisinde kaleme alınmasından kaynaklı, çocuk okurlara hitap edebilecek bir türdür. Ancak deneme türü de sonuç olarak bilgi vermeye dayalı bir tür olduğundan deneme yazarının dili kullanmadaki mahareti, okunabilirlik ölçütünü belirleyen unsurların başında gelir. Deneme yazarlarının metinlerde seçtiği sözcükler, işlediği konular ve bu anlatıların çocuğun yaşantısıyla bağlantısının kurulması gibi özellikler, çocuğun deneme okuru olmasını etkileyen faktörlerden olup yazarlar, eserlerini belirtilen noktalara dikkat ederek kaleme almalıdırlar. Çocukların entelektüel bakış açısı geliştirebilmeleri, olayları ve durumları çok yönlü irdeleyebilmeleri, kendilerini daha iyi ifade etmenin yollarını öğrenebilmeleri için okurlar, iyi yazarların nitelikli deneme metinleriyle daha sık karşılaşmalıdırlar.

Deneme türüne dayalı yayınlanan çocuk edebiyatı eserlerinin yazınsal alandaki boşluğu dikkat çekici mahiyette olup buradan yazarların bu türe yeteri kadar ehemmiyet vermediği sonucuna ulaşılmaktadır. Ural; deneme türündeki bu boşluğun yeni yeni dolmaya başladığını, kendisinin de bunun için gayret gösterdiğini şöyle anlatır: “Ben kimse deneme kitapları yazmazken kendimi deneme kitapları yazmaya verdim” (Çogem, 2016, s.114). Ayrıca yazar bu çabaların artmasını istediğini, deneme türüne verdiği önemi ve türün geliştirilmesine yönelik önerisini şu cümlesiyle ifade eder: “Bizim kendi klasiklerimizi oluşturmamız lazım” (Çogem, 2016, s. 114). Nitelikli deneme kitapları bu alanda çocuklara okutulabilecek kaynak eserlerdendir.

Akademik alandaki çalışmalarda ise; yayınlanmış olan deneme kitaplarının dahi yeteri kadar incelenmediği sonucuna ulaşılmış ve deneme eserlerin türün özelliklerini ne ölçüde taşıdığı araştırılmadığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar; Türkçe öğretiminde denemenin yerini ve önemini anlatmada yetersiz kalmış, türe yönelik araştırmalarda büyük bir boşluğun olduğu belirlenmiştir.

Deneme türünü ön plana alarak yapılacak olan akademik çalışmalar; bu tür hakkında daha çok üretim yapılmasını sağlayacak, deneme metinlerinin yazım gerekliliğini gündeme getirecek ve metinlerin niteliğini sorgulatacaktır. Böylelikle deneme klasiklerinin oluşması kolaylaşacak, yazarlar deneme yazma noktasında işlerlik kazanacaktır. Çocuk edebiyatının ihmal edilmiş ancak yükselen yıldızı olan deneme türüne daha çok önem verilmeli, yazarlar çocuk denemesi yazma hususunda emek harcamalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Acat, M. ve Aslan, M. (2011). Okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği (OKEYÖ). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 7-27. Erişim adresi <http://dergipark.org.tr/ded/issue/29179/312453>
- Akbayır, S. (2003). *Cümle ve Metin Bilgisi*. Ankara: Semih Ofset.
- Akbayır, S. (2006). *Yazılı Anlatım Biçimlerinin Yazma Becerisi Edinimindeki İşlevleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Samsun.
- Akbıyık, C. ve Seferoğlu, S. S. (2006). Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(32), 90-99. Erişim adresi [https://www.academia.edu/506120/Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı](https://www.academia.edu/506120/Eleştirel_düşünme_eğilimleri_ve_akademik_başarı)
- Akın, A., Uysal, R. ve Akın, Ü. (2015). Olumlu düşünme becerileri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. *Akademik Bakış Dergisi*, 51, 265-270. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/abuhsbd/issue/32945/366081>
- Akkirman, A. D. (1998). Etkin çatışma yönetimi ve müdahale stratejileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(11), 1-11. Erişim adresi <http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12397/1672>
- Aksaçlıoğlu, A. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28. Erişim adresi <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/8>
- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, H. ve Başaran, M. (2009). Okuduğunu anlama ve metne karşı geliştirilen tutum üzerinde metnin bilgi verici veya hikâye edici olmasının etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 11-23. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/usaksosbil/issue/21653/232793>

- Arıcı, A. F. (2001). *İlköğretim Üçüncü Sınıf Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitimine Katkısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan, D. (1997). *Yalvaç Ural'ın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Çalışma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Arslan Gürsel, A. ve Tertemiz, N. (2004) İlköğretimde bilimsel süreç becerilerinin geliştirilmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 479-492. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tebd/issue/26126/275209>
- Aslan A. K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 16-30. Erişim adresi <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c4s5/makale/c4s5m2.pdf>
- Aslan, C. (2006a). Türk çocuk yazınında çocuk-yetişkin çatışmasının yer aldığı kimi yapıtların incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 193-216. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/auebfd/issue/38398/445345>
- Aslan, C. (2006b). Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri. S. Sever (Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* (s. 189-200). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Aslan, T. (2013). *7. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlamını Bilmedikleri Kelimelerden Hareketle Söz Varlığını Geliştirmelerine Yönelik Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Ateş, K. (1990). *Türk Dili*. Ankara: Şahin Matbaası.
- Avcı Yenen, Y. (2014). Deneme türünün öğretiminde Montaigne'in yeri. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 405-435. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/836/issue/16841/175081>
- Aydın, S. ve Kitiş, E. (2011). Eğitim Ortamında Mizah Kullanımı Üzerine Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri. Sever, S., Aslan, C., Kanat Soysal, Ö., Canlı, S., Önal, Ş., Çıldır, B., Karagül, S., Doğan, B. N., İnce Samur Ö. (Ed.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik*

Edebiyatı Sempozyumu içinde (s. 55-59). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi.

- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*,3(4), 461-470. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/256384>
- Aydın, İ. S. (2006).*Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi (İzmir İlköğretim 8. sınıf örnekleminde)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi, *Eğitime Bakış*,6(18), 16-19. Erişim adresi <http://www.mehmetzekiaydin.com/makaleler/2010-34.pdf>
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürlü, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 257-265. Erişim adresi <http://dergipark.org.tr/tubar/issue/16954/177012>
- Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 137-159. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tubar/issue/16968/177227>
- Baş, B. (2012). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Başaran, M. ve Akyol, H. (2009). Okuduğunu anlama ve metne karşı geliştirilen tutum üzerinde metnin bilgi verici veya hikâye edici olmasının etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 11-23. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/usaksosbil/issue/21653/232793>
- Başboğaoğlu, U. (2007). Öğretim Sürecinde Kullanılan Araçlar ve Görsel-İşitsel Araçlar. Demirel, Ö ve Altun, E. (Ed.), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* içinde (s.69-87). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Başgil, A. F. (2011). Gençlerle Başbaşa. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Baştuğ, M. ve Keskin H. K. (2011). Bilgi verici metin yapılarının öğretiminin okuduğunu anlamaya etkisi. *Journal of News World Sciences Academy*, 6(4), 2598-2610.

Retrieved from https://www.academia.edu/35336862/Bilgi_verici_metin_yap%C4%B1lar%C4%B1n%C4%B1n_okudu%C4%9Funu_anlamaya_ etkisi

- Baycanlar Çetin, S. (2004). Cemal Süreyya'nın yazılarında edebiyat ve dil üzerine görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 11-26. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/cusosbil/issue/4370/59766>
- Bayülgen, N. (2011). Yazı çalışmalarında karikatür, motivasyon ve yaratıcılık. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi (ATED)*, 1(1), 39-55. Erişim adresi <https://ated.info.tr/index.php/ated/article/view/4>
- Belet, Ş. D. ve Yaşar, Ş. (2007). Öğrenme stratejilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile Türkçe dersine ilişkin tutumlara etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama* 3(1), 69-86. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/eku/issue/5445/73892>
- Bilgin, M. (2002). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Birişçil, S. ve Karal, H. (2011). Öğretmen adaylarının bilgisayar destekli ortamda materyal tasarlarırken işbirlikli çalışmalarının yaratıcı düşünme becerilerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 203-219. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423907647.pdf>
- Boğa Zengin, S. (2010). *Çocuk kitaplarının dinleme becerisini geliştirme aracı olarak kullanılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Bülbül, M. (2011). *Yazın eğitimi ile dil eğitimi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Büyükkavas Kuran, Ş. (2011). Çocuk edebiyatı ve kültür eğitimi ilişkisi. Sever, S., Aslan, C., Kanat Soysal, Ö., Canlı, S., Önal, Ş., Çıldır, B., Karagül, S., Doğan, B. N., İnce Samur Ö. (Ed.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 191-196). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Calp, M. (2007). *Özel öğretim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Cemiloğlu, M. (1998). *Türkçe öğretimi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74. Erişim adresi <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000493>

- Çakırlı, N. (2017). *Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları ile 5-6 yaş aralığındaki çocukların özgüven düzeyinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Gazimağusa.
- Çakıroğlu, Ü. ve Erdoğan, F. (2016). Öğrenme sürecinde mizahın kullanımı ile ilgili çalışmalarda eğilimler. *Karadeniz Teknik Üniversitesi*, 140-146. Erişim adresi https://www.researchgate.net/publication/311936804_Ogrenme_Surecinde_Mizahin_Kullanimi_ile_Ilgili_Calismalarda_Egilimler
- Çavuşoğlu, A. (2006). Ana dili, edinimi, önemi ve geliştirilmesi. *Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 37-46. Erişim adresi [http://www.eskieserler.com/dosyalar/mpdf%20\(146\).pdf](http://www.eskieserler.com/dosyalar/mpdf%20(146).pdf)
- Çelik, T., Demirgüneş, S. ve Alaca, S. (2017). Dil ve edebiyat öğretiminde deneme türü: Tanpınar, T.S. Eliot, Camus Örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 773-786. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/mersinefd/issue/28670/290365>
- Çetişli, İ. (2001). Edebiyat dili/edebî dil. *Türk Yurdu*, 162-163. Erişim adresi <http://www.ekultursanat.com/makale/eser-1291-Edebiyat-Dili--Edebi-Dil-Ismail-Cetisli>
- Çiftçi, Ö. ve Temizyürek, F. (2008). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 109-129. Erişim adresi <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000516>
- Çogem, (2016). *Bir çocuk edebiyatı ustası: Yalvaç Ural*. Erişim adresi <http://cogem.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/311/2017/01/yalvacural222f2.pdf>
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig*, 37, 155-174. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/bilig/issue/25369/267789>
- Dayıoğlu, G. (2006). Açılış konuşması. Sever, S. (Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 13-18). Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Demir, C. (2006). Türkçe / edebiyat eğitimi ve kişisel kelime serveti. *Millî Eğitim Dergisi*, 34(169), 1-24. Erişim adresi http://dhgm.meb.gov.tr/Yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/169/celal.pdf

- Demir, T. (2008). Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerinin öğrenme stilleri ve bunların çeşitli değişkenlerle ilişkisi (Gazi Üniversitesi Örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 129-148. Erişim adresi http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi4/sayi4pdf/demir_tazegul.pdf
- Demircan, C. (2006). Tübitak çocuk kitapları dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/161002>
- Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirel, Ş., Çeçen, M., Seven, S., Tozlu, N. ve Uludağ, M. (2010). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (1999). *Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2000). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Demirel, Ö. (2011). *Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. ve Yağcı, E. (2012). Eğitim, Öğretim Teknolojisi ve İletişim. Demirel, Ö ve Altun, E. (Ed.), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* içinde (s.1-25). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Demirtaş, H. ve Özer, N. (2007). Öğretmen adaylarının zaman yönetimi becerileri ile akademik başarısı arasındaki ilişkisi. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-18. Erişim adresi <http://www.inased.org/epasad/c2s1/demirtasozer.pdf>
- Deniz, K. (2003). Yazılı anlatım becerileri bakımından köy ve kent beşinci sınıf öğrencilerinin durumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı)*, 13, 233- 255. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/156770>
- Deretarla Gül, E. (2015). Okulöncesi çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma. Gönen, M. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı İçinde* (s.305-314). Ankara: Eğiten Kitap.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2004). Okuma öğretimi hedefleri bağlamında Türkçe ders kitaplarındaki çocuk edebiyatı ürünleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 43-55. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/92990>

- Doğan, Y. (2009). Konuşma becerisinin geliştirilmesine yönelik etkinlik önerileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 185-204. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tebd/issue/26140/275307>
- Doğan, Y. (2014). Dinleme eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. Güzel, A. ve Karatay, H. (Ed.), *Türkçe Öğretimi içinde* (s.151-179). Ankara: Pegem Akademi.
- Eğilmez İpek, N. (2013). *Çocukların yazı dilindeki söz varlığı*. Alfa Akademi: Bursa.
- Erdem, İ. (2014). Konuşma eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. Güzel, A. ve Karatay, H. (Ed.), *Türkçe Öğretimi içinde* (s.181-220). Ankara: Pegem Akademi.
- Ekinci Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/ded/issue/29200/312609>
- Emir, S. (1976). *Kompozisyon yazma sanatı*. İstanbul: Emir yayınları.
- Ercilasun, A. B. (1999). *Dilin Tadı: Güzel Yazılar Denemeler*. Ankara: Türk Dil Kurum Yayınları.
- Erdem, İ. (2014). Konuşma eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. Güzel, A. ve Karatay, H. (Ed.), *Türkçe Öğretimi içinde* (s.181-220). Ankara: Pegem Akademi.
- Eren, B. (2005). *Yıldızlı atlas*. İstanbul: Saklambaç Yayınları.
- Ergin, M. (1981). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Eryılmaz, A. ve Aypay, A. (2011). Lise öğrencilerinde derse katılmaya motive olma ile yaşam amaçları belirleme arasındaki ilişkiler. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 149-158. Erişim adresi <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423907626.pdf>
- Fırat, H. (2008). Çocuk romanlarında sosyal yaşama yönelik eğitsel öğeler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi*, 20, 87-102. Erişim adresi <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/11628>

- Fırat, H. (2011). İlk Eğitici Çocuk Kitabı Şermin’de İşlenen Değerler. Sever, S., Aslan, C., Kanat Soysal, Ö., Canlı, S., Önal, Ş., Çıldır, B., Karagül, S., Doğan, B. N., İnce Samur Ö. (Ed.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 197-206). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Fırat, H. (2012). Çocuk Edebiyatında ve Türkçe Eğitim Programında Şiirin Yeri, *Türkçenin Eğitimi Öğretimi Üzerine Çalışmalar*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Fırat, H. ve Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 18(3), 25-49. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/200583>
- Fırat, H. ve Coşkun, V. (2017). Türkçe öğretmen adaylarının kitap okuma kültürü: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 127-144. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/ebader/issue/44718/555698>
- Fırat, H. (2017). Türkçe öğretmen adaylarının bölümde okumaya başladıktan sonra kitap okuma durumlarında meydana gelen değişimler. *Turkish Studies International Periodical For The Languages*, 4, 193-216. doi: 10.7827/TurkishStudies.11298
- Forster, N. (1994). The analysis of company documentation. C.Casselland G.Symon (Eds.) *Qualitative methods in organizational research: A practical guide*. London: Sage.
- Göçer, A. (2007). Bir öğrenme alanı olarak anlama eğitimi ve türkçe eğitimindeki yeri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 17-39. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/erusosbilder/issue/23756/253172>
- Göçer, A. (2009). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı. *Turkish Studies International Periodical For The Languages*, 4(4), 1025-1055. Erişim adresi http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/ali_gocer_sozvarligi_sozluk_kullanimi.pdf
- Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebi ürünlerden yararlanma. *TÜBAR*, XXVII, 342-369. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tubar/issue/16968/177238>
- Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde yazma eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(12), 178-195. Erişim adresi

https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/42641282/gocer_ali.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1558265055&Signature=MVK4Y%2BHmuxP%2BxvNqIm4pgEY55ZU%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DTurkce_Ogretiminde_Yazma_Egitimi.pdf

- Göçer, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarına göre yazma becerisinin edinimi ve gelişiminde etkili olan unsurlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 1-14. Erişim adresi <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000149>
- Gömlüksüz, M. N. (2004). Geleceğin öğretmenlerinin kitap okumaya ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-20. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/yyuefd/issue/13721/166073>
- Gönen, M ve Veziroğlu, M. (2015). Çocuk edebiyatının genel hedefleri. Gönen, M. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı* içinde (s.1-12). Ankara: Eğiten Kitap.
- Gözler, H. F. (1982). *Türkçe ve edebiyat bilgileri kaynak kitabı*. Ankara: İnkılap Yayınları.
- Güleç, İ., Çelik, S. ve Demirhan, B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya University Journal Of Education*, 2(3), 34-48. Erişim adresi <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911392.pdf>
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gündoğdu, A. E. (2012), *Türk çocuk yazınında söz varlığı-derlem tabanlı bir uygulama*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Mersin.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2011). *Yazma eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güneş, F. (2011). İlköğretimde sesli okumanın önemi ve yararları, *Millî Eğitim Dergisi*, 191, 7-23. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/442528>
- Güneş, F. (2012). Bologna süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 1-9. Erişim adresi <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423939187.pdf>
- Güneş, F. (2013). Kelimelerin gücü ve zihinsel sözlük. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 1-14. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/susbid/issue/17335/181025#author364722>

- Güneş, F. (2014). Konuşma öğretimi yaklaşım ve modelleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-27. Erişim adresi
<https://dergipark.org.tr/buefad/issue/3814/51179>
- Gürbüz, M. ve Aydın, A. H. (2012). Zaman kavramı ve yönetimi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 48-61. Erişim adresi
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/107810>
- Güven, S. (2010). İlköğretim hayat bilgisi dersi ders ve öğrenci çalışma kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 84-95. Erişim adresi
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/97>
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Halat, S. (2015). *Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dinleme becerisine yönelik kaygı düzeylerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Halat, S., Çelik, H. ve Fırat, H. (2018). Çocuk kitaplarında otorite: “Bacaksız serisi” örneği, *Turkish Studies*, 13(11), 669-691. Erişim adresi
<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13166>
- Hasırcı, S. (2016). *Türkçe öğretimi ve çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hazır Bıkmaz, F. (2004). Fen öğretiminde öz-yeterlilik inancı ölçeği. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(2), 197-210. Erişim adresi
<https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/fen-ogretiminde-oz-yeterlik-inanci-olcegi-toad.pdf>
- İnce Samur, Ö. (2011). Okuma kültürü edindirme sürecinde çocuk edebiyatının yeri ve önemi. Sever, S. Aslan, C., Kanat Soysal, Ö., Canlı, S., Önal, Ş., Çıldır, B., Karagül, S., Doğan, B. N., İnce Samur, Ö. (Ed.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 835-840). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- İpek Eğilmez, N. (2013). *Çocukların yazı dilindeki söz varlığı*. Alfa Akademi: Bursa.

- İşcan, S. (2008). *Pamukkale Üniversitesi öğrencilerinin zaman yönetimi becerilerinin akademik başarıları üzerindeki etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Denizli.
- Kabaklı, A. (1978). *Türk edebiyatı*. Cilt. 1 İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kansızoğlu, H. B. (2012). Konuşma dili ve yazı dili etkileşimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 217-235. Erişim Adresi <https://dergipark.org.tr/buefad/issue/3811/51088>
- Karadağ, Ö. (2003). Türkçe eğitiminde anlatım tarzları. *TÜBAR-XIII*, 79-92. Erişim Adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/156759>
- Karadağ, Ö ve Maden, S. (2014). Yazma eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme Güzel, A. ve Karatay, H. (Ed.), *Türkçe öğretimi içinde* (s.265-306). Ankara: Pegem Akademi.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yay.
- Karadüz, A. (2010). Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(29), 39-55. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/erusosbilder/issue/23763/253285>
- Karadüz, A. (2010). Dil becerileri ve eleştirel düşünme. *Turkish Studies*, 5(3), 1566-1592. Erişim adresi <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423934658.pdf>
- Karagöz, Y. (2011). *Olumlu düşünme eğitim programının ergenlerin geleceğe yönelik iyimserlik, depresyon ve bilişsel çarpıtma düzeylerine etkisinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Karagöz, B. (2015) *Yalvaç Ural'ın eserlerinin tematik açıdan incelenmesi ve eserlerinde çocuk eğitimiyle ilgili temel değerler*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Karakılıç, Safa. (2018). *Kitap okumanın öğrencilerin matematik başarıları ve problem çözme becerisi üzerine etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Trabzon.
- Karakuş Tayşi, E. (2014). *İlköğretim 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin hikâye ve deneme türü metinlerindeki okuduğunu anlama becerilerinin karşılaştırılması (Kütahya ili örneği)*,

- (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1),141-153. Erişim adresi <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078642>
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tebd/issue/26115/275130>
- Karatay, H. (2014). Okuma eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. Güzel, A. ve Karatay, H. (Ed.), *Türkçe öğretimi içinde* (s.221-260). Ankara: Pegem Akademi.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2002). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, V. (2016). *Çocuklar ve bir gün*. İstanbul: Kayalıpark Yayınları.
- Kaya, V. (2016). *Kuşlar benekli gökyüzü*. İstanbul: Kayalıpark Yayınları.
- Kaya, M. (2006). Okuma yazma öğretiminde çocuk edebiyatının öğretim amaçlı kullanımındaki yöntem ve teknikler. S. Sever (Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde* (s. 117-122). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Keskin, O. (2011). *Başarının sırrı kitap okuma*. İzmir: Bilgivizyon.
- Kılıç, Z., Atasoy, B., Tertemiz, N., Şeren, M. ve Ercan, L. (2001). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılıç, Y. (2008). *Deneme türünün ışığında Montaigne'in denemelerinin eğitimsel gücü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara
- Kılıç, A. (2009). İlköğretim birinci kademe derslerinde öğretmen kılavuzuna duyulan ihtiyaç ve içeriği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 296-309. Erişim Adresi <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/326>
- Koç Telli, M. (2010). *Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeyleri ile Yetkinlik Beklentilerinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Mersin.

- Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 1-21. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/sakaefd/issue/11217/133954>
- Kolaç, E. (2010). Hacı Bektaş Velî Mevlâna ve Yunus felsefesiyle Türkçe derslerinde değerler ve hoşgörü eğitimi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 55, 193-208. Erişim adresi <http://hbvdergisi.gazi.edu.tr/index.php/TKHBVD/article/view/1179>
- Kolaç, E., Demir, T. ve Karadağ, R. (2012). Öğretmen adaylarının dil eğitiminde çocuk edebiyatı metinlerinin kullanımına yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 1-18. <https://dergipark.org.tr/tsadergisi/issue/21485/230290>
- Konar, E. (2006). Çocuk gelişiminde kitabın önemi, S. Sever (Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 463-468). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köknel, Ö. (1993). *İnsanı anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kurudayıoğlu, Mehmet. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının sözlü anlatımlarının düşünceleri geliştirme teknikleri açısından incelenmesi. *TÜBAR-XXIX*, 213-226. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tubar/issue/16970/177303>
- Kurudayıoğlu, Mehmet. (2003). Konuşma eğitimi ve konuşma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler. *TÜBAR-XIII*, 287-309. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/156773>
- Kurtdede Fidan, N. (2008). İlköğretimde araç gereç kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 1(1), 48-61. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/akukeg/issue/29336/313943>
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2(2), 1-18. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/akukeg/issue/29339/313960>
- Kotaman, H. (2008). Özyeterlilik inancı ve öğrenme performansının geliştirilmesine ilişkin yazın taraması. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXI(1), 111-133. Erişim adresi https://www.researchgate.net/profile/Hueseyin_Kotaman2/publication/284163246_Ozyeterlilik_Inanci_ve_Ogrenme_Performansinin/links/564cf2a708ae4988a7a41137.pdf

- Küçükahmet, L. (1994). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Macit, M. ve Soldan, U. (2004). *Edebiyat bilgi ve teorileri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Martin, M. Ve Greenwood, W. C. (2001). *Çocuğunuzun okulla ilgili sorunlarını çözebilirsiniz*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- MEB, (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Mert E. L. (2009). Anadil eğitim ve öğretim sürecinde sözcük belirlenme çalışmalarının önemi ve “deyim” kazandırmaya yönelik etkinlik önerileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 83-93. Erişim Adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/15343>
- Mert, E. L. (2012). İlköğretim 6.,7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin çocuk ve yazının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 73-93. Erişim adresi <http://dergi.amasya.edu.tr/article/view/1031000020>
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- Nas, R. (2003). *Türkçe öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Ocak Anlıak, Ş. (2004). *Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarında kişiler arası bilişsel problem çözme becerisi programının etkisinin incelenmesi*, (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- Ocak, G. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Odacı, S. (2009). *Dil ve anlatım*. Konya: Palet Yayınları.
- Oğuzkan, F. A. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Emel Matbaacılık: Ankara.
- Oğuzkan, F. A. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Okçu, V. ve Kahyaoglu, M. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin biliş ötesi öğrenme stratejilerin belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(6), 129-146. Erişim adresi <http://sbedergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/343/files/veysel-okcumustafa-kahyaoglu-27022013.pdf>
- Oran, G. (2015). *Yalvaç Ural'ın çocuk kitaplarında değer eğitimi ve bu eserlerin Türkçe öğretimine katkısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Uşak.

- Otmar, Ö. (2017). *Yalvaç Ural'ın çocuk yapılarının evrensel değerler bakımından incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Temel toplumbilim terimleri sözlüğü*, Savaş Yayınları: Ankara.
- Öğretir, A. D. (2004). *Pozitif düşünmeye dayalı grup eğitimi programının annelerin benlik algısı, eşlerine ve çocuklarına yönelik tutumları ile kendini denetleme becerisi ve otomatik düşünceleri üzerinde etkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Önalın Akfırat, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58. Erişim adresi <http://www.yader.org/index.php/yader/article/view/yader.2006.004>
- Özbay, M. (2013). Türkçe özel öğretim yöntemleri. Ankara: Öncü Basımevi.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1(1), 67-76. Erişim adresi <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423875352.pdf>
- Özcan, Z. Ç. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin derslerinde biliş üstü beceri geliştiren stratejileri kullanma özelliklerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Özden, Y. (2010). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztemiz, S., Bitri E. ve Yılmaz, B. (2016). Ankara'da yaşayan sosyal bireylerin okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 14(51), 152-171. Erişim adresi https://www.academia.edu/25167076/Ankara_da_ya%C5%9Fayan_sosyal_bireylerin_okuma_al%C4%B1%C5%9Fkanl%C4%B1klar%C4%B1_%C3%BCzerine_bir_ara%C5%9Ft%C4%B1rma_An_Investigation_of_Reading_Habits_of_Social_Individuals_Living_in_Ankara
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerinin ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerinin kazanmaya etkisi. *M.Ü. Atatürk*

- Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 173-182. Erişim adresi <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/3301>
- Öztürk, O. (2011). Çocukta bilme dürtüsünün gelişimi. Sever, S., Aslan, C., Kanat Soysal, Ö., Canlı, S., Önal, Ş., Çıldır, B., Karagül, S., Doğan, B. N., İnce Samur Ö. (Ed.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 23-28). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Par, A. H. (1974). *Planlı yazma sanatı*. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- Palavuzlar, T. (2009). *Hikâye ve deneme türü metinlerde okuduğunu anlama becerisinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Edirne.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-29. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/kusbd/issue/19376/205554>
- Robinson, K. ve Aronica L. (2018). *Siz, çocuğunuz ve okul*. İstanbul: Sola Yayınları.
- Sağ, V. (2003). Toplumsal değişim ve eğitim üzerine. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 11-25. Erişim adresi <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/79.pdf>
- Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/619181>
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Dergisi*, 107, s.14-15. Erişim adresi https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&as_vis=1&q=sedat+sever%2B1995&btnG=
- Sever, S. (1997). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2015a). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2015b). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Ankara: Tudem Yayıncılık.

- Sever, S. (2018). Çocuğun gelişim sürecinde etkileşim ve oyun aracı olarak kitap-edebiyat. *Çeto Dergisi*, 1, 37-40.
- Sınar, Çılgın, A. (2006). Çocuğa büyüğü bir dünyanın kapılarını açmak. *Milli Eğitim Dergisi*, 172, 175-181. Erişim adresi http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/172/172/13.pdf
- Sinan, A. T. (2006). Ana dili eğitimi üzerine bazı düşünceler. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 4(2),s.75-78. Erişim Adresi http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/Ahmet_turan_sinan_ana_dili%20egitimi_dusunce ler.pdf
- Sülün, G. (2011). Yalvaç Ural'ın çocuk kitaplarının çocuğun dil gelişimine katkısı Sever, S., Aslan, C., Kanat Soysal, Ö., Canlı, S., Önal, Ş., Çıldır, B., Karagül, S., Doğan, B. N., İnce Samur Ö. (Ed.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 901-908). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Sülün, Özyar, G. (2012). *Okuma becerisinin geliştirilmesi ve çocuğun dil-kavram gelişmesi bağlamında Yalvaç Ural'ın çocuk kitapları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Şahbaz, N. K. (2008). Çocuk edebiyatında ihmal edilmiş bir edebi tür: deneme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 189–203. Erişim Adresi <http://efdergi.inonu.edu.tr/article/viewFile/5000004240/5000004753>
- Şahin, H. (2004). *Türkçede organ isimleriyle kurulmuş deyimler*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, A. (2008). İlköğretim birinci sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD0)*, 9(3), 133-146. Erişim adresi <http://kefad.ahievran.edu.tr/Kefad/ArchiveIssues/PDF/bb0c0ade-f354-e711-80ef-00224d68272d>
- Şirin, M. R. (Ed.), (1988). *Çocuk edebiyatı yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Şirin, M. R. (2004). *Aşk olsun çocuğum aşk olsun*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatı edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi*, 8, 12-31. Erişim adresi http://tdk.org.tr/images/3_Mustafa%20Ruhi%20%C5%9E%C4%B0R%C4%B0N%20%20Edebiyat%20ve%20%C3%87ocuk%20Edebiyat%C4%B1%20Edebiyat%C4%B1n%20Amac%C4%B1%20ve%20%C4%B0%C5%9Flevi.pdf
- Tansel, A. F. (1983). *İyi ve doğru yazma usulleri*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Tapan, Ç. (2006). *Barış Eğitimi Programı'nın öğrencilerin çatışma çözme becerileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Tan, M. ve Temiz, B. K. (2003). Fen öğretiminde bilimsel süreç becerilerinin yeri ve önemi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(13), 89-101. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/pauefd/issue/11130/133117>
- Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikleri algılama durumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 339-357. Erişim Adresi <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078457>
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Tübar- XIII*, 161-167. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/156765>
- Temizyürek, F. ve Çiftçi, Ö. (2008). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 109-129. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/183190>
- Tercanlı, M., Harma, M. ve Gökçay G. (2017). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerde olumsuz yaşam olayları, özdenetim becerisi ve problem davranışlar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 1-14. Erişim adresi <https://www.ejmanager.com/my/tjp/?lng=Turkish>
- Tezcan, M. (1996). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Gelişim Dizgi Feryal Matbaa.
- Toker, S. (2011). Türkçenin anadili olarak öğretiminde ninni ve tekerlemelerin yeri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 1(1), 25-29. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/ijses/issue/34175/377864>
- Topçuoğlu, F. (2010). *Türkiye ve İngiltere'de ilköğretim ikinci kademedeki kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarındaki beceri alanlarının karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.

- Turhan, H. (2010). *8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin söz varlığı açısından incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Turan, L. ve Gücüyeter, B. (2017). Çocuklar için yazılan her manzumeye şiir denir mi? *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 189-205. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/31955>
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: TDK yayınları.
- Uçar, G. (2007). Ayla Çınaroğlu'nun "Keçi Masalı" adlı eserinde toplumsal bilinç eğitimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18,455-461 Erişim adresi <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/463>
- Ungan, S. (2007). Yazma becerisinin geliştirilmesi ve önemi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(23), 461-472. Erişim adresi <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423879759.pdf>
- Ural, Y. (2013). *Stephan Hawking Herkül'ü döver*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ural, Y. (2014). *Temel Reis İspanağı Yoğurtsuz Yer*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ural, Y. (2015). *Başparmak Çocuklar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ural, S. (2015). Okul öncesi çocuk kitaplarının tanımı. Gönen, M. (Ed.), *Çocuk Edebiyatı içinde* (s.33-56). Ankara: Eğiten Kitap.
- Uyar, Ö. B. (2012). *8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin öğrencilerin söz varlığına katkısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Samsun.
- Ülper, H. (2010). *Okuma ve anlamlandırma becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2001). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Malatya.
- Vural, B. (2003). *Doğru ve güzel konuşma-fonetik-diksiyon-artikülasyon*, İstanbul: Hayat Yayınları.

- Yağcı, Y. (2007). Çocuk ve gençlerin kitaba ulaşmasındaki köprüler, *Türk Kütüphaneciliği*, 21, 162-171. Erişim adresi <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/22>
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2003). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E. Ve Köstekçi, M. (1998). *Türk dili ve kompozisyon*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Tubar-XIX*, 500-521 Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/156875>
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuğunuzun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., Köknel, Ö., Kulaksızoğlu, A., Ayhan, H., Dodurgalı, A. ve Ekşi, H. (2010). *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yavuzer, H. (2015). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yelboğa, A. (2006). Kişilik özellikleri ve iş performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8(2), 1303-2860 Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/issue/25506/268936>
- Yenen Avcı, Y. (2014). Deneme türünün öğretiminde Montaigne'in yeri. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 405-435. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/836/issue/16841/175081>
- Yeşilyaprak, B. (2007). *Eğitim psikolojisi (gelişim-öğrenme-öğretim)*. Ankara: Pegem Akademi
- Yıldırım, K., Yıldız, M., Ateş, S. Ve Rasınskı, T. (2010). İlköğretim beşinci sınıf Türk öğrencilerin metin türlerine göre okuduğunu ve dinlediğini anlama düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1855-1891. Erişim adresi https://www.researchgate.net/profile/Mustafa_Yildiz18/publication/248400177_Fifth-Grade_Turkish_Elementary_School_Students'_Listening_and_Reading_Comprehension_Levels_with_Regard_to_Text_Types/links/5534bd6d0cf2f2a588b26c4d.pdf?origin=publication_list
- Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel özyeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308. Erişim adresi <http://www.turkpsikiyatri.com/pdf/c21s4/301-308.pdf>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

- Yıldız, C. Okur, A. Arı, G ve Yılmaz Y. (2010). *Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, M. (2012). İlköğretim I. kademe öğrencilerinin kompozisyon yazma becerilerini geliştirmede planlı yazma modelinin önemi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 321-330. Erişim adresi <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000328/1038000162>
- Yılmaz, M. (2014). Bilgi ile iyileşme: bibliyoterapi, *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2), 169-181. Erişim adresi <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2417>
- Yiğittir, S. ve Yalçınkaya, E. (2009). Değer eğitiminde örnek bir uygulama: iyilik günlükleri Demirli, C., Güler, A. F., Namlı, T., Özdemir, V., Taşkın, Ü., Yavuzalp, N., (Ed.), *I. Ulusal İyilik Sempozyumu* içinde (s. 153-163). Elazığ: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-416. Erişim adresi <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/237>
- Yörükoğlu, A. (1984). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yükselen, A. Yumuş, M. Işık, E. (2016). Çocuk kitabı seçme kriterlerine ilişkin okul öncesi eğitimcilerin görüşleri, *Başkent University Journal Of Education*, 13(2), 161-168. Erişim adresi <http://buje.baskent.edu.tr/index.php/buje/article/view/67>
- Zeki, A. M. (2010, 4). Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi. Değerler Eğitimi Buluşması Bildirisi. " 10 Nisan 2010'da TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde, Ceceli Eğitim Kurumlarının düzenlediği "Değerler Eğitimi Buluşması"nda sunulan bildiri.
- Zengin, S. (2013). *Gazoz kapağı*. İstanbul: Venüsya Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyad, Ad: ER Zeynep Fatma

Doğum Yeri ve Tarihi: Çankırı 15/11/1986

Eposta: maktufaya@gmail.com

Telefon: 5494160005

EĞİTİM BİLGİLERİ

Derece	Kurum	Yıl
İlkokul	Bodrum Cumhuriyet İlkokulu	1992-1997
Lise	Özel Yesevi Lisesi	2001-2005
Lisans	Pamukkale Üniversitesi	2005-2009
Yüksek Lisans	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2015-2019